

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Jean Giono

Sevincim Eksilmesin Yeter Ki

ROMAN

Çeviren: Orçun Türkay

Yapı Kredi
Yayıncılık

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

SEVİNCİM EKSİLMESİN YETER Kİ

Jean Giono Manosque, (30.03.1895 – Manosque, 09.10.1970) zengin düş gücüyle hayranlık uyandıran, doğa tutkunu Fransız romancı.

Konularını Fransa'nın Provence bölgesinden seçmiştir. Doğa sevgisini doğduğu dağ kasabasından ve çocukken yazlarını geçirdiği çoban ailesinden almıştır. Ailenin tek çocuğu olarak, babasının işleri kötü gidince genç yaşta okuldan ayrılmak zorunda kalmış ve büyük ölçüde kendi kendini yetiştirmiştir. Piyade olarak katıldığı Birinci Dünya Savaşı'nda Verdun'daki bölüğünden sağ kalan 11 kişiden biriydi. Sonradan savaşın dehşetini *Le Grand Troupeau* (1931; Büyük Sürü, 1956) adlı kitabında anlatmıştır.

1920'lerin sonlarında doğru, sade insanların soyluluğunu anlattığı, bölgesel, entelektüel karşıtı bir dizi romanıyla dikkati çekmeye başladı. Bu tür romanlarının en başarılısı olan *Le chant du Monde* (1934; Dünya Şarkısı) üçlemesi, yapıtlarının çoğu gibi, duyarlı bir adamın çağdaş uygarlığa karşı protesto-suydu. 1935 yılında yayımladığı *Que ma joie demeure* (*Sevincim Eksilmesin Yeter Ki*, YKY 2012) büyük başarı kazandı.

Savaş karşıtı etkinliklerinden ötürü 1939'da iki ay hapis yatan Giono, savaştan sonra özlü, fazlalıklardan arınmış, öyküleme üzerinde yoğunlaşan ve biraz daha iyimser bir hava arayan yeni bir üslup geliştirdi. Bu yıllardaki en iyi yapıtları arasında *Le Hussard sur le toit* (1952; Damdaki Süvari) ve *Le Bonheur fou* (1957; Delice Sevinç) sayılabilir. Daha sonra yazdığı *Deux cavaliers de l'orage* (1965; Fırtınada İki Atlı) ve *Ennemonde et autres caractères* (1967; Ennemonde ve Öbür Karakterler) adlı romanları Provence bölgesinin çok sevdiği insanların ve doğa görünümünün lirik betimlemeleridir.

Giono, *Moby Dick*'i Fransızcaya çevirmiştir.

Orçun Türkay 1976'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Saint Joseph Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli yayınevlerine, kuruluşlara çevirmenlik ve editörlük yapıyor. Duras, Michaux, Blanchot, Bonnefoy, Lévi-Strauss, Starobinski, Balzac gibi yazarlardan metinler çevirdi. <https://rantey.org>

JEAN GIONO

Sevincim Eksilmesin Yeter Ki

Çeviren:
Orçun Türkiye

Roman

Yapı Kredi Yayınları - 3729
Edebiyat - 1066

Sevincim Eksilmesin Yeter Ki / Jean Giono
Özgün adı: Que ma joie demeure
Çeviren: Orçun Türkay

Kitap editörü: Ersel Topraktepe
Düzeltili: Ömer Şişman

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul
Sertifika No: 12027

Çeviriye temel alınan baskı: Editions Bernard Grasset, 1935
1. baskı: İstanbul, Ekim 2012
ISBN 978-975-08-2381-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2008
Sertifika No: 12334
© Editions Grasset&Fasquelle, 1935

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

**SEVİNCİM EKSİLMESİN
YETER Kİ**

*Saflığıyla yaşamama yardım eden
Élise Giono'ya*

I

Olağanüstü bir geceydi.

Yel esiyordu, esiyordu ya şimdi durmuştu, her yeri yıldızlar bürümüştü ot gibi. Altından kökleriyle, ısı ısı, tutam tutam görünüyor, karanlıklara gömülüyor, geceden parıltılı kesekler kaldırıyorlardı.

Jourdan uyuyamamıştı. Yattığı yerde dönüp duruyordu.

“Hava nasıl da duru” diye geçirdi içinden.

Böylesini daha önce görmemişti.

Gök madenden bir gök gibi titriyordu. Neden titrediğiye anlaşılmıyordu, çünkü hiçbir şey, sepetçi söğüdünün yuvarlacık püskülleri bile kımıldamıyordu. Yelden değildi. Gökyüzü sanki alçalmış alçalmış da toprağa geliyor, ovalara sürtünüyor, dağları dövüyor, ormanların arasındaki aralıkları çınlatıyordu. Sonra da tepelerin dibinde yeniden yükseliyordu.

Jourdan karısını uyandırmaya çalıştı.

“Uyuyor musun?”

“Evet.”

“Nasıl yanıt veriyorsun o zaman?”

“Vermiyorum.”

“Geceyi gördün mü?”

“Hayır.”

“Öyle duru ki bir görsen...”

Kadın yanıt vermedi, derin derin göğüs geçirip dudaklarını şapırdattı, sonra sırtından yük atan biri gibi omzunu silkti.

“Ne düşünüyorum biliyor musun?”

“Hayır.”

“Badem ağaclarının arasını süreyim diyorum.”

“İyi.”

“Ana kapının önündeki toprağı.”

“İyi.”

“Fra-Joséphine’e doğru.”

“Of! İyi” dedi kadın.

İki üç kez daha omuzlarını oynattı, derken yüzüstü dönüp yüzünü yastığa gömdü.

“Ama şimdi demek istiyorum” dedi Jourdan.

Kalktı. Döşeme soğuktu, kadife pantolonu buz gibi olmuştu. Gecenin balkımaları doluşmuştu odanın içine. Dışarıda yaylayla Grémone Ormanı neredeyse gün ortasındaymışçasına apaçık görünüyordu. Dört bir yanı yıldızlar kaplamıştı.

Jourdan ahıra indi. At ayakta uyuyordu.

“Ah!” dedi, “en azından sen biliyorsun. Yatmaya kalkmamışsın.”

Kapının büyük kanadını açtı. Oradan doğrudan tarlaya çıkılıyordu. İnsan gözleri arada cam olmadan böylesi bir gecenin ışığını görünce, birdenbire arılığı anlayıveriyor, gazyağıyla yanan fenerin ışığının kirli olduğunu, kömür karası bir kanla yaşadığını fark ediyordu.

Ay yoktu, ah! Ay yoktu. Kışın başı olmasına, ayaza karşın, hava korla kaplıydı sanki. Gökyüzü kül kokuyordu. Badem ağaclarının kabuklarının, kuru ormanın kokusuydu bu.

Jourdan yeni sabanı kullanmanın zamanının geldiğini düşündü. Sabanın kaslı kolları son fuardaki kadar masmaviydi hâlâ, üstüne satıcının dükkânının kokusu sinmişti, yine de gönül koşuyor gibi görünüyordu. Ya şimdi ya hiç. At uyanmıştı. Bakmak için kapının yanına kadar gelmişti.

Yeryüzünde dingin mi dingin, canım anlar vardır.

“Onu gelmesi gerektiği için bekliyorsam gerçekten” diye düşündü Jourdan, “gelse gelse böyle bir gecede gelecektir.”

Sırtını Fra-Joséphine tarlasına verip, Grémone Ormanı yönünde, tarlanın başladığı yere saban demirinin keskin tarafını saplamıştı. Toprağı o yönde sürmeyi seviyordu, çünkü ağacların kokusunu içine çekiyordu doyasıya. At kendiliğinden o tarafa dönmüştü.

Ortalık o kadar aydınlıktı ki yeryüzü tüm gerçekliğiyle meydana çıkıyordu, gündüz olduğu gibi cılız da değildi üstelik, gölgelerle, çok daha eşsiz bir renkle semirmişti. İnsan bakmaya doyamıyordu. Şeylerin görüntüsündeki aman vermezlik uçmuş gitmişti, her biri bir öykü anlatıyor, her biri duyulara usulca sesleniyordu. Ötedeki orman parlak tüylü, iri bir beç tavuğu gibi, vadilerin yumuşacık çukuruna uzanmıştı.

“Ayrıca” diye düşündü Jourdan, “beni toprak sürerken bulmasını isterim.”

Uzun zamandır bir adamın gelişini bekliyordu. Onun kim olduğunu bilmiyordu. Nereden geleceğini bilmiyordu. Gelip gelmeyeceğini de bilmiyordu. Yalnızca gelmesini istiyordu. Kimi zaman böyle olur, insandaki umut öyle bir mucizedir ki kimi zaman nedeni nasılı bilinmeksizin birinin içinde uyanıvermesine şaşmamak gerekir.

Asıl önemlisi, ondan sonra, umudun o kocaman kadife kanatlarıyla yaşamın ayaklarını yerden kesmesidir.

“Geleceğine inanıyorum” diye düşündü Jourdan.

Üstelik, doğruya doğru, gece olağanüstüydü. Öylesi bir gecede olmaz olmazdı. Ortam adamın çıkagelmesi için biçilmiş kaftandı.

Yaylalarda yaşam çetin mi çetindir. Yulaf azdır, buğday azdır, yumurta kıvamındaki toprak yer yer kıvılcık, yer yer sarı, yer yer solgundur ama asla kara, asla verimli değildir, parmakların arasından kayıverir, insana gelmeyecek bitkiler, neyin nesi olduğu belli olmayan otlar verir. Doğruya doğru, yaylalarda yaşam çok çetindir.

Buraya Marthe’la birlikte gelmişti. Sıkı çalışmayı umuyordu. Daha ilk gün her yeri gezmiş, görmüş, yoklamıştı, yeli, her şeyi, toprağı, yaprağı, samanı, o sıra bahçenin yapraklarının içinde salınan güneşin şıpırtısını. Sonra demişti ki: “La Jourdan” olsun buranın adı. Kendini yüreklendirmek içindi bu. Kişi her zaman kendine yardım etmeli.

O sıralarda genç değildi. Kaldı ki üstünden on bir yıl daha geçmişti.

Hayvanı döndürdü, sabanı kaldırdı. Bıçağı toprağa sapladı. “Haydi Süslü!” dedi, “şimdi de aşağı doğru çek bakalım.”

Sırtını ormana dönmüştü.

Sonrasıysa, yaşam, yaşam, yine yaşam. Ne mutsuz ne mutlu yaşam. Kendi kendine yineliyordu durmadan... Ama birden, aynı anda, yaylayı, uzaklarda, ta uzaklarda ağaçların arasından görülen, her şeyin üstüne uzanmış göğü, derin vadilerin mavi soluğunu görüyor, çevresinde, daha uzaklarda, denizleriyle, ırmaklarıyla, dereleriyle, dağlarıyla yeryüzünün tavuskuşu gibi kabardığını düşünüyordu. O zaman da avutucu bir düşünceye sarılıp kendine şöyle diyordu: Sağlık, dinginlik, "La Jourdan", kötü bir şey yok, ne ötede ne beride arzu var. Derken durdu, çünkü kendi kendine "arzu yok" diyemiyordu şimdi. Arzu bir ateştir; sağlık, dinginlik, her şey o ateşin içinde yanıp kavrulur, geriye bir tek o ateş kalasıya. İnsanlar özünde yemlikten beslenip şişmanlamak için yaratılmamışlardır, yaratılmalarının amacı hep farklı farklı ağaçları, sonra başka ağaçları arkalarında bırakıp yollarda zayıflamaktır; meraklarının ardına düşmek, öğrenmek.

Evet ya, öğrenmek.

Kim bilir kaç kez aynada kendine bakmıştı. Kızıl sarı sakalını, çilli alnını, handiye bembeyaz saçlarını, kocaman, kalın burnunu görüp kendine kendine: "Senin yaşında olacak iş mi!" diyordu.

Ama arzu arzudur işte.

Tarlanın sonuna varmıştı. At kendiliğinden dönüp yeniden ormana doğru yürümeye başladı. Her ikisi de düşüncelere dalmıştı.

Günün birinde, Grémone Ormanı'nın öteki tarafındaki Roume Fuarı'na gitmişti. Beş yıl önce. Hava öyle soğuktu ki! Fauconnières'den* Silve Dayı'yla, sonra da iki kişiyle daha karşılaşmıştı, bunlardan biri at satıcısıydı, ötekiyse fuar alanına tezgâh açmış bir bıçakçı. Bir kadeh atmaya gittiler. Keyiften çok zorunluluktan. Ayaz adamın soluğunu kesiyordu. Dört kişi bir masaya kuruldular: Yayladan gelen Jourdan'la Silve, tepelerin ötesinden gelen at tüccarıyla bıçakçı. Sıcak şarap söylediler, pipolarını doldurup lafladılar. Şarabı beklerken, daha hâlâ soğuk-

* Özgün metnin ilerisinde tekil olarak La Fauconnière dense de burada bu şekilde kullanılmış. (ç. n.)

tan çivi kesmiş bir halde, gereğince konuştular, çünkü istedikleri şey sıradan bir şeydi, onu elde edecekleri kesindi. O arzu dinince, başka arzular çıkacaktı ortaya.

Sonra dördü de susup pipolarını tüttürmeye, çevreye bakmaya başladılar; bu iyi gelmedi onlara. Jourdan birden Silve'in gözlerini, sonra at tüccarının gözlerini, sonra bıçakçının kileri gördü. Kendi kendine şöyle dedi: "Benim de gözlerim böyleyse, pek hoş görünüyoruzdur birlikte." Ama mekânda dört beş masa daha doluydu, onların keyfi yerinde gibiydi.

Jourdan o adamların son derece dengeli görünen bakışlarını yakalamaya çalıştı. O zaman anladı ki, gülmeyi kestikleri anda, bakışlarının derinliklerinde aynı kaygı belirliyordu. Kaygı da değil, korku. Korku da değil, hiçlik. Artık ne kaygının, ne korkunun barındığı bir yer; boyunduruk takılmış öküzler.

"Ah!" diye geçirdi içinden, "bu bir toprak hastalığı, parmakları kopan sıvacıların tutulduğu hastalık gibi; içleri dışlarına çıkan sepicilerin hastalığı gibi; kör olan madencilerin hastalığı gibi; bağırsakları düğümlenen matbaacıların hastalığı gibi; kunduracıların, kasapların, arabacıların, yol işçilerinin, duvarcıların, demircilerin, marangozların, denizcilerin, inek çobanlarının, tomrukçuların hastalığı gibi. İşin yarattığı hastalıklardan biri. Yüreği öldüren türden."

Bıçakçı mekânın camından dışarı baktı. Sokak görülüyordu...

"Marion geçiyor" dedi.

Yumurta Pazarı Meydanı'nda bir tuhafiye dükkânı işleten kadındı bu. Kara önlük, kara ceket giymiş, kara bir başörtüsü takmış yaşlı bir kadın. Önündeki havaya bir şeyler anlatmak istercesine elini kolunu oynatarak yürüyordu. Zilzurnaydı.

"Çok uzun zamandır içiyor."

"Kocasının ölümünden önce de içiyordu."

"Kızının ölümünden önce de."

"Bence de, hatta torunu yanındayken de."

"Ne oldu o oğlana?"

"Ah!" dedi bıçakçı.

"Uzaklara gitti" dedi.

"Denizlerin de mi ötesine?"

"Aynen, hatta daha bile uzaklara."

"Tatlı çocuktu."

"Çok ama çok uzaklara" dedi bıçakçı. "Dediklerine göre..."
Üçüne yaklaştı, ötekiler dinlemek için başlarını öne uzattılar.

"Cüzamlıları iyileştiriyormuş."

"Cüzamlıları mı?"

"Evet."

"Nerede?"

"Nerede olursa."

"Vay be!" dedi at tüccarı.

Silve Dayı Jourdan'a baktı.

"O zaman" dedi at tüccarı, "tıp okumuş olsa gerek."

"Başka tür bir iyileştirmeden söz ediyorum" dedi bıçakçı.

"Sen cüzamlı ne, bilir misin?"

"Bilmem" dedi at tüccarı.

"Tıp hiçbir şey yapamıyor onlara" dedi bıçakçı. "Öyle bir hastalık ki çürüyüp gidiyorsun. Anlaşılan, toz haline gelesiyeye çürüyor bedeninin. Yel alıp götürüyor seni. Parmakların kopuyor, kolların kopuyor. Yavaş yavaş, öyle hemencecek değil. Yok olup gideceğini hissediyorsun. Bunlar insanın başına gelen şeyler."

Silve Dayı hâlâ Jourdan'a bakıyordu.

"Evet" dedi Jourdan.

Aslında bıçakçıya yanıt vermemişti. Bir süredir bir flüt sesi duyuyormuş gibi oluyordu.

Akşam olurken çiftliğe döndü, soğuğa karşın ormanın çevresini dolaşan uzun yoldan yürümeye karar verdi. "Yürümek gerek" diye düşünüyordu. Yürürken dans ediyormuş gibi hissediyordu. Flütün ezgisini hâlâ, gitgide daha açıkça duyuyordu, ses bazen yükselip gök gürültüsü kadar şiddetleniyor, bazen de yeniden yeryüzüne inip dalga dalga tepeleri, kıvrım kıvrım giden dereleri olan geniş bir ülke gibi ezgiyle yayılıyordu çevreye.

"Sevinç kalıcı bir şey olabilir" diye düşündü Jourdan.

"İş ki" dedi, "önce gelsin."

Marion'un torununu, denizlerin ötesine giden çocuğu düşünmüyordu. Hayır. Onun düşündüğü, bir başkası, herhangi biriydi, kim olduğunu bilmiyordu, ama birini bekliyordu işte.

Elleriyle hastaları onduran, insanların başına gelen büyük hastalıklardan korkmayan birilerinin olduğunu öğrenmek yetmişti kendisine.

Onlardan biri. İşte gereken şey buydu. Capcanlı bir yüreği olan bir adam.

Böyle birinin olduğunu bilmek bile kulağınızda flütlerin çalmasına yeter, umut sizi ormanların çevrelerini dolaşan uzun yollara taşır.

Jourdan'la at, farkında olmadan bir süredir duruyorlardı. Aceleleri yoktu. Umut etmek yaşamayı sağlayabilir.

Artık yıldızların ışığı iyicene güçlenmişti. Aralarından bazıları sanki öylesine ezilmişlerdi ki upuzun altın damlalar sızdırıyorlardı. Gökyüzü tüm uçsuz bucaksızlığıyla görünüyordu.

O sıra saat gecenin üçü olmuş olabilirdi.

Karığını tamamladı. Dördüncüydü bu. Bir kez daha sırtını ormana verdi, beşinci bir karık çizmek üzere Fra-Joséphine yönünde ilerlemeye başladı. Hiçbir şey değişmemişti. At aynı şekilde yürüyordu. Jourdan aynı şekilde yürüyordu, otlar aynı şekilde gıcırdıyordu. Ne sesler, ne koku, ne yaldızlı gece.

Yine de bir şey vardı. Jourdan sırtında hissediyordu onu. Bakmaya cesaret edemiyordu. Başını çevirip bakma isteğine karşı koydukça, başını çevirmesi gerektiğini daha çok hissediyordu. Hayır. Atı itti.

Şimdiden bir şey değişmişti: Saban demirinin yardığı toprağın hışıltısı daha hızlanmıştı, atın nalları da saban zincirine çarpıp çınılıyordu.

Karığın sonunda kendi kendine: "Şimdi bak!" dedi.

Tarla ormana dek yükseliyor, ama o yükseklikte, gecenin karşısında, birden bitiyordu. Tam da o çizginin üstünde bir adamın bedeni görünüyordu. Bir adamdı bu, çünkü oraya dikilmiş, bacaklarını aralamıştı, bacaklarının arasından geceyle bir yıldız görünüyordu.

"Yukarı çık yavrum!" dedi Jourdan; ardından da kendi kendine: "Beni toprak sürerken bulacak..."

Adam onu bekliyordu.

"Selam" dedi.

“Selam” dedi Jourdan.

“Acelen mi var?”

“Acelemin yok” dedi Jourdan. “Her şey kendiliğinden olup bitiyor.”

“Hem de zamanında” dedi adam.

“Ben öyle düşünüyorum” dedi Jourdan.

Sonra saban tutağını bırakıp kollarını iki yanından sarkıttı.

“Tütünün var mı?”

Jourdan ceplerini karıştırıp tütün tabakasını uzattı.

“Roume’dan beri içmedim” dedi adam, “ama ormanda içmemek gerek. Meşeler kuru.”

“Azizler Yortusu’ndan beri yağmur yağmadı” dedi Jourdan.

“Yöre güzel kokuyor” dedi adam.

“Buraya ilk kez mi geliyorsun?”

“İlk kez tam karşımda diyelim. Bir mevsim Ouvèze Vadisi’ne gitmiştim.”

(Gecenin içinde parmağıyla doğu yönünde bir çizgi çizdi) “bir başka mevsim de mavi tepelerdeki makiye” – kuzeyi gösterdi.

“Yanımdaydım, bugün içine girdim.”

Piposunu yakmak için yele sırtını döndü, Jourdan yüzünü göremedi. Yalnızca adamın omuzlarını seçebildi. Epey geniştiler, yeli kesiyorlardı.

“Toprağı sürdüğünü gördüm” dedi. “Yahu bu adam toprak sürüyor!” dedim kendi kendime. Kalktım geldim.”

“Evet” dedi Jourdan, “aslında gerek yok. Geceyi görünce canım çekti.”

“Bu tütün ne?” dedi adam piponun tadına bakarken.

“Gri.”

“Kızıl kumtaşına mı koydun?”

“Aynen” dedi Jourdan.

“Tatları bilirim” dedi adam. “Sevdim bunu. Pınar gibi.”

“Anlamadım” dedi Jourdan.

“Sert tütün” dedi adam, “zaten kendiliğinden kalındır. Kızıl kumtaşına koyarsan terler. Tütünle taş arasında bir tür arkadaşlık vardır diyelim istersen, dumana o güzelim çamur kokusunu da o verir. Bir pınardan bir avuç çamur almadın mı hiç?”

“Hayır.”

“Al bak göreceksin. Bu dumandaki koku vardır onda.”

Burnuna duman üfledi.

“Aldın mı?”

“Hayır.”

“Tadına bak.”

Pipoyu ona uzattı.

Jourdan piponun çubuğunu emdi. Hâlâ adamın dudaklarının nemi vardı üstünde.

“Aldın mı?”

“Evet, şimdi aldım.”

Pipoyu geri verdi.

“Mavi kumtaşında” dedi adam, “tütün demir tadı alır. Öyledir. Ona demirci tütünü derim ben. Aslında tam da demir tadı değildir. Demir pulunun tadıdır. Hani beyaz dökme demir ısıtılır da sonra dövülür. Pullar düşer üstünden. İşte öyle kokar, aslına bakacak olursan, tam olarak o düşen pullar gibi değil de örsün ucuna yapışıp kalanlar gibi kokar. Aynen öyle kokar işte.”

“Tatları ne kadar iyi biliyorsun” dedi Jourdan.

“Evet” dedi adam, “çok önemli bir şey bu.”

“At titriyor” dedi biraz sonra. “Daha fazla durmaması gerek.”

“Sen nereye gidiyorsun?”

“Birazcık, şu güzel tütünle dolu pipomu içene dek seninle kalacağım. Sen yürü, arkandan geliyorum.”

Böylece Jourdan atı Süslü’yü döndürüp dosdoğru Fra-Joséphine çiftliği yönünde altıncı karığı çizmeye başladı.

Adam sabanın yanında yürüyordu. Artık konuşmuyordu. Islık çalıyordu. Islıkla her şeye uyan bir şarkı çalıyordu: Yeni karığa, ateşten geceye, engin yaylaya uyan bir şarkı. Dudaklarının arasından hafif hafif çalıyordu. Sanki bir kendisi, bir de Jourdan için. Bir sır gibi. Birden Jourdan o ana dek kafasının içinde çalan o flüt sesini tanıdı. Şarkı birden soluk almaya başlamış, yaylada canlanıvermişti, at da duyabiliyordu onu.

“Ee” dedi adam, “buranın adı ne?”

“Grémone Yaylası.”

“Kalabalık mısınız?”

“Yirmi kişi kadarız.”

“Köy mü?”

“Hayır, çiftlikler var. Şuradaki benimki. Oradaki Fra-Joséphine. Ötekiler: La Fauconnière’le şimşirleri, Maurice’in yeri, Mouille-Jacques. Ötekiyse gölcüğün hemen kıyısında, bir akağacın yakınında.”

“Çok tarla var mı?”

“Geniş tarlalar var. Toprak ucuz.”

“Evet, görüyorum, birbirinizden uzaktasınız.”

Yedinci karık başladı.

“Yalnız mısınız?” diye sordu adam.

“Karım var.”

“Kaç yaşında?”

“Aşağı yukarı benimle yaşıt.”

“Çocuk yok mu?”

“Yok.”

Adam bir süre daha ıslık çaldı. Ama ıslığının sesi yükselmişti.

“Atını seviyor musun?”

“Çok.”

“Yaşlı mı?”

“Epey.”

“Yine de bırakmıyorsun onu ha?”

“Öyle.”

“Bu geceye ne diyorsun?”

“Böylesini hiç görmemiştim.”

“Ben de” dedi adam. “Orion havuççiçeğine benziyor.”

“Anlamadım” dedi Jourdan.

“Orion genelde olduğundan iki kat daha büyük. Şurada, yukarıdaki. Dur biraz. Yukarıda. Şurada. Gördün mü?”

“Hayır.”

“Hiçbir şeyi göstermeyi beceremiyorum” dedi adam. “Ne tuhaf. Bana hep kızarlar. Bana: ‘Ne söylemek istediğinizi hiç anlamıyoruz’ derler.”

“Kim diyor sana bunu?”

“Oh! Biri işte.”

“Dümbeleğin teki herhalde” dedi Jourdan.

“Ama” dedi adam, “sen de Orion’u göremedin.”

“Hayır” dedi Jourdan, “ama havuççiçeğini gördüm.”

“Yüreğin tertemiz” dedi adam; “iyilik var içinde.”

O anda, yedinci karık da bitmişti. Sekizinciye başlamak gerekiyordu.

Yine de söylemesi zordu.

“Hiç cüzamlı iyileştirdin mi?” diye sordu Jourdan.

“Hayır, hiç” dedi adam.

Ama bunu son derece doğal karşılamış gibiydi. Bu da iyiye işaretti.

Ardından ılık çalmaya başladı. Gerçekten de, toprağın insanlarının, yüz orman, yüz göl, yüz dağ görmüş, gökyüzünün yüz kez altüst olduğuna tanık olmuş insanların yarattığı atasözleri vardır. Onların bir şeyler bildiğine inanmak gerekir her şeye karşın. O atasözlerinden biri de der ki kötülükten güzellik çıkmaz.

Islıksa öylesine güzeldi ki...

Pürüzsüzdü. Dingindi. Nasıl ilerlemesi gerekiyorsa öyle ilerliyordu. Sağlam bir kafadan çıktığı hissediliyordu. İki soğukkanlı gözün bakışlarını, yavaş hareketleri, engin Grémone Yaylası’na konmuş, ağaç gibi boylu, ağaç gibi yavaş bir adamı gösteriyordu. Tamam, belki cüzamlıları hiç iyileştirmemişti. Ama alinyazısı böyle olan adamlar vardır. Belki de içinde iyileştirme isteği uyanması için ona hastalığı göstermek yeterdi.

Şimdi de dokuzuncu karığa başlamak gerekiyordu, toprak kabarmıştı, at da bu gece vardiyasından yorgun düşmüştü. İnsan doğaüstü olaylarda ya da doğaüstü sandığı şeylerde işin içinden ne kadar zor çıkıyor. Sonuçta, tütünlerin tadını, kızıl kumtaşını, pınarı, mavi kumtaşını, demir pullarını biliyordu. Şimdi, tüm yıldızlar gerçekten havuççiçeği gibi görünüyorlardı. “Orion” demişti. Çok az kişinin bildiği bir sözcüktür bu. Genç bir at alsaydım, adını Orion koyardım.

Ama dokuzuncu karığa başlamak gerekiyordu. Çok önemliydi bu.

“Burada mı kalacaksın?”

“Hayır, geçiyordum yalnızca.”

“Nereye gidiyorsun?”

“Dümdüz, burnumun dikine.”

“Meraktan sormadım” dedi Jourdan özür dilercesine.

“Biliyorum” dedi adam.

“Zorunluluktan sordum” dedi Jourdan.

Ama hata yaptığını hemen anladı. Sabanın tutaklarını bırakmak, atı durdurup açıklama yapmak geçti içinden.

İnsan asla açıklama yapmamalıdır. Ötekiler çözümü kendileri bulurlarsa çok daha mutlu olurlar.

O da düşündüğünün tersine kolları itti. Sırtını kamburlaştırdı, var gücüyle abandı, sabanın oku atın bacaklarına çarptı. At üç büyük adım attı, Jourdan da aynı şekilde, işte şimdi saban da, ötekiler de adamı geçmişlerdi, sanki ona şöyle dercesine: Gidiyorsan, uğurlar ola, biz kalıyoruz. Biz bize yeteriz. Riske girmeyen, hiçbir şey elde edemez.

“Bir gün kalabilirsin yine de” dedi Jourdan başını çevirip.

“Neden olmasın?”

“Sonuçta” dedi Jourdan, “ben tekim, toprak da büyük. Bana yardım edebilecek birini tanıyor musun?”

“Hayır.”

Karığın düzgün çizilmesi için ona bir şey daha sorması gerekiyordu aslında: Ne iş yaparsın?

Ama zaten gereğinden fazla peri oyunu yaşanmıştı.

Yıldızların taneleri artık neredeyse görünmez olmuştu. Dallanıp budaklanmışlardı. Ondan gökyüzü yemyeşil olmuştu. Gün doğmak üzereydi. Yel gevşedi. Fra-Joséphine tarlasının bir kapısından boğuk bir ses çıktı. Tarlanın dört bir yanından yayla genişlemeye başlamıştı. Yeşil ışık hâlâ karanlık olan dağların eteklerine dek ilerliyordu yaylanın üstünde. Arada sırada, sanki gökyüzünden kalın bir gitar telinin sesi geçiyor, ardından susuyor, her seferinde ışık bir karanlığı daha aydınlatıyordu.

“Şunu bir göreyim” diye düşündü Jourdan.

Tarlanın üst tarafına varmıştı. Sabanı durdurdu. Ama atın toynaklarına baktı. Dördüne birden. Sonunda “Haydi bakalım” deyip doğruldu.

Saçları omuzlarına dökülen, alnı üç parmak genişliğinde, teni parıl parıl, sinekkaydı tıraşlı bir adamdı karşısındaki, teni sedef gibi ışıltıyordu. Sıradan, çok giritlisi çıkıntısı olmayan,

hatta biraz ince dudaklar. Deliği andırırcasına açık renk gözler. Aşağı yukarı otuz beş yaşında olsa gerekti. Bedeninin geri kalanı, sırtı, omuzları, kolları sağlamdı. Handiyse kız ellerini anımsatan hafif eller. “Evet evet’tir, hayır da hayır” diyordu sanki, şaşmaz biçimde. Bütüne bakıldığında, krallara yaraşır bir görünüşü vardı.

“Diyorum ki” dedi Jourdan, “burada bir iki gün kalsan... Patronun bir şey der mi?”

Adam gülümsedi. Kurdunkilere benzer dişleri vardı.

“Adın ne?”

“Akılda kalsın diye ‘Bobi’ diyelim.”

“Kahve içer misin?”

“Her sabah.”

“Gel eve de içelim. Gün doğuyor.”

Bunun üstüne, yabancı tek başına onuncu, on birinci, on ikinci karığı çizdi, yirmiye kadar gitti, üstelik tüm tarlayı sürdü, tapan gezdirdi, ekim yaptı, hatta belki hemen biçti, kim bilir?

Her şeye karşın tertemiz görünen kış göğünün altında yöreye baktı.

“Ne kadar üzücü bir yer burası” dedi.

II

Marthe her zamankinden daha erken kalkmıştı. Birden yatağın boş tarafında bir soğukluk hissetmişti. Günün ısımak üzere olduğu dakikalardı, karı kocanın her zaman yarı uykulu bir halde birbirine yaklaştığı, birbirini ısıttığı dakikalardı, bazı karı koca vardır bunu fark etmeden yapar, çünkü gün doğuyordur.

“Nerede acaba?” diye düşündü. Derken atın çift sürerken toprağın içinde çınlayan nal seslerini duydu. “Bana haber verse iyi ederdi” diye geçirdi içinden. Bu uyanmasına yetmişti. Uyumak, sonra yanını yoklamak, Jourdan’ı bulamamak korkunç bir şeydi, bir de dışarıdan toprağı süren atın sesi duyuluyordu. Üstelik hava hâlâ karanlıktı.

Camdan yeşil bir ışık giriyordu. Çiftlik evinin kalkan duvarını bir yel yarıp geçti. Hâlâ gecenin ısıltıları titreşiyordu tanın dibinde.

“Yıldızlı, güzel bir geceydi herhalde” diye düşündü Marthe. “Kuşkusuz ondan duramamıştır yerinde.”

Hemen kalktı. Uzun, gri saçlarını taradı. Açıkken, kalçalarını kadar iniyorlardı. Elli yedi yaşındaydı.

“Yine başladı” dedi kendi kendine Jourdan’ı düşünürken.

Gün gelir, her şeye karşın, erkeğin uzaklaştığı hissedilir. Ah! Adam uzaklara gitmez. Aslında uzaklaşmak değil de bizden ayrılmaktır yaptığı. Sanki bizde, kendisini uzun zaman mutlu etmiş, ama artık etmeyen bir şeyi arar durur. Ona bakmışızdır, birbirimize nazik davranmışızdır, gecelerin yalnızlığını gidermişizdir, bir zaman genç bir kızken, her gencin yaptığı

gibi. Sonra, an gelir, adamın yaşamındaki en önemli şey arayışa dönüşür.

Soğuğa karşın, odada yalınayak yürüyordu. İriyarı, ağır, mermerden yapılmış gibiydi. Tekdüze biçimde ama esnek, yere sağlam basan adımlarla yürüyordu.

Her şey olmadığımızı biliriz, ama insan tüm yaşamı boyunca bir kadından sevinç beklerken, ona şöyle demesi aslında pek kolaydır: “Marthe!” Daha fazlasına gerek yoktur. Söyleyiş biçimi gerisini halledecektir.

Tan inliyordu dışarıda.

Kadının sevecenliğiyle erkeğin sevecenliği denk değildir. Orası kesin. Ama neden boşluğa seslenilir ki? Ah ah! Sonuçta nasıl da mutsuzlardı!

Başörtüsünü bağlamak için aynaya baktı. Kendi kendine şöyle dedi:

“Kahve yapmalı ona. Toprak sürüyor.”

Pencereden baktı.

Tarlayı doğrudan göremiyor, ama koşum takımının çınlanmasını duyuyordu, bir başka şey daha vardı kulağına gelen.

“Islık çalıyor” diye düşündü, “ah keşke biraz eskisi gibi olabilse.”

Odanın penceresi doğuya bakıyordu. O yanda, yaylanın bir parçası aydınlanmıştı bile. Alçak pırnallarla, gölgelerle dolu bir çukurun içinden çok uzaklara uzanıyordu. Orada sabahın ilk ışıkları dalgalanıyordu. Yine yel vurdu eve. Az öncekinden biraz daha güçlüydü. Tavan arasının kapısı sürgülerinden hopladı.

“Doğu yeli” dedi Marthe parmağını kaldırıp.

Bir süre kıpırdamadan durup dinledi.

Evet, yel az önce öteki çiftliği dövmüştü. Bir ağaç gıcırdamaya başladı. Sonra yeniden sessizlik oldu.

“Evet” dedi, “doğu yeli bu. Başladı bile.”

Kara günler gelmeyecek sanırsınız hep. Derken, bir de bakarsınız gelmişler.

Tan sökümüyle, yeryüzünün bir köşesinde ıslıl ıslıl yanan o ak yuvanın üstünde, boz bir toz bulutu gün ışığını gizliyordu.

Aşağıda, Marthe hazır bekleyen odunlarla ocağı yaktı. Tenceredeki su şarkı söylemeye başladı. Kahve çekilmişti, demlik

masanın üstünde hazırdu. Marthe kuru kahveyi süzgece boşalttı. Daha şimdiden yeğindi kokusu. Ateş, suyun şarkısı, kahve kokusu çiftlikten daha sağlam bir ev oluşturunuyordu. Taş yapıların hepsinden çok daha iyi bir barınaktı bu. Doğu yeline banamısın demiyordu. Marthe yavaşça kaynar suyu boşalttı. Kahve süzölmeye başladı. Demliğin altında şıpırdıyordu damla damla. İnsanın sıcak fincanı eline alıp ateşin yanına geçesi, yudum yudum içesi geliyordu.

Özünde insanların ne yaptıklarını çok iyi bilmedikleri düşünölür. Taştan yapılar yaparlar, taşı harca koyarken yaptıkları her hareketin yanında bir harç gölgesine bir taş gölgesi koyan bir hareketin gölgesinin olduğunu görmezler. Asıl önemli olan gölge yapıdır.

Tarladan sesler geliyordu.

“Yanında kim var?” diye düşündü Marthe.

Mouille-Jacques’tan Carle geldi aklına, adam sekiz gündür keşisini arıyordu.

Baktı. Görölmüyordu. Hava çok aydınlık değildi. Jourdan biriyle birlikteydi. Dördü birden yaklaşıyorlardı eve: İki adam, atla saban, ama adamın kim olduğu seçilemiyordu. Yaylalı biri değildi. Lastik üstünde yürüyormuş gibiydi.

Ahıra girdiler. Bir süre sonra, evin yanından geçtikleri duyuldu, o adam konuşuyordu ama yalnızca tek bir sözü anlaşılıyordu: Üzücü. Kapının önüne geldiler, ayaklarını sildiler.

“İlkbaharda da böyle” dedi Jourdan.

“Ama” dedi adam Jourdan kapıyı açarken, “badem ağaçlarınız var, çiçek açıyorlardır.”

“Çiçekleri ak” dedi Jourdan. “Tüm yaylaya ak badem dikili. Umudunu kırıyor adamın.”

“Günaydın Madam” dedi adam.

Ev yapmakla ilgilenmeyen, yeryüzündekilerden daha güzel ölkeler kuran gölge örücöleri vardır.

“Günaydın Mösyö” dedi Marthe, bir yandan da şöyle geçirdi içinden:

“Bademleri düşünüyor.”

Çevredeki toprak şimdiden biraz değişmişti.

“Kırmızılardan ekin” dedi adam.

Ardından Jourdan'ın kolunu tuttu.

"Bir şey fark ettim" dedi.

Marthe demliğin önünde bir an kalakaldı.

"Çit yok" dedi.

"Anlamadım" dedi Jourdan.

"Akdiken dikmeli" dedi adam. "Evin çevresine akdikenlerden çit yapmalı, tarlanın köşesine de bir akdiken korusu... Çok işe yarayacaktır."

Jourdan anlamamıştı, Marthe da kıpırdamadan duruyordu. Adam uzun uzun ikisine baktı, ardından ısılatmak için dilini dudaklarında gezdirdi, ılık çalmak isteyip de doğru notayı çıkarmaya bakan biri gibi.

"Belki de toprağı uçtan uca fazla kullanmışsınızdır. İnsan iyi şeyler yapar tabii, tersini söyleyecek değilim, ama yeryüzü de kötü şeyler yapmaz hani, bir düşünsenize."

Parmağını havaya kaldırdı.

"Tarlaların kenarlarını akdikenlerle, çitlerle çevirmek gerek, engel diye değil, toprağın sürmek için ayırdığınız bölümü çok büyük. Birazını da başka şeyler için ayırın. Anlaşılmaz geliyor kulağa, öyle değil mi?"

Jourdan yanaklarını ovuşturuyordu.

"Dinliyorum" dedi.

"Tamam" dedi adam, "akdikenin yararı yoktur, üstelik bana diyeceksin ki bir yanda gölgesiyle iyi tohumları yer, öteki yanda, güneşin vurduğu yanda da yine altındaki iyi tohumları yer. Çünkü akdikenin altı kurudur, esnektir, toprağı kazan hayvanların çoğu pek sever orayı, bunları biliyorum. Ama sözünü uzatmaya gerek yok. Yalnız tek bir şey diyeyim anla diye. Bunu anlarsan, her şeyi anlarsın. Akdiken varsa kuş da vardır. Ah ah!"

Düşüncelerinde çok önemli bir noktaya gelmiş gibi görünüyordu.

Jourdan ağzını o koca eliyle kapamıştı. Göz ucuyla Marthe'a bakıyordu. Marthe yüzünü dönüp iki adama baktı. Bir elinde küçük kaşık, ötekinde demliğin kapağı vardı. Ama bundan rahatsız değildi. Az önce bir şey fark etmişti.

"Jourdan" dedi, "anımsasana."

Adam parmağını az önce yaptığı gibi havaya kaldırdı, yine dudaklarını yaladı, ama ısıklık çılmadı.

“La Belline’i” dedi, “Bellossay’de, Patis des Vergnes’deki çiftliği anımsıyor musun? Domuz ahırlarından gölete dek bir çit uzanırdı: Akdikenlerdendi. Pek mutluyduk onunla.”

“Gençtik” dedi Jourdan.

Elini ağzından çekmeden konuşuyordu. Gönenmemeye çalışıyordu. Kendine kendine “daha dur, daha dur” deyip duruyordu. Üstünden bir daha kalkmayacağı sandalyesine kavuşan biri gibi oturup “hah işte şimdi oldu!” diyesi vardı. Her şeyi anlıyordu, neredeyse her şeyi.

“Genç ne demek?” dedi adam.

“Anlamadım” dedi Jourdan.

“Evet evet, ‘genç’ dedim, ne demek bu?”

“İşte ne bileyim güçlü, çevik, genç işte yahu!”

“Gençlerin daha az mı parası olur?”

“Evet.”

“Daha mı az bilgilidirler?”

“Evet.”

“Toprağı uçtan uca sürmeye bakmazlar mı çok?”

“Belki” dedi Jourdan.

“Öyle” dedi Marthe.

“Daha mı az ağırbaşlıdırılar?”

“Evet” dedi Jourdan.

“Evet” dedi Marthe.

“Haydi kahve içelim” dedi adam.

Kimse bir şey diyemiyordu. Jourdan içten içe “bu o, kesinkes bu o” diye düşünüyordu. Adam ne zaman konuşsa, arkasından sessiz kalmak istiyordu insan. Marthe üç fincanı masaya koydu. Fincanın ahşaba dokununca çıkardığı ses, bir tek o ses bile biraz rahatsız ediciydi. Her şey dingin olmalıydı, güzel bir kuş uçup gidecekmiş de soluklarını tutmuş bekliyorlarmışçasına.

Dışarıdan sesler geliyor, Jourdan onları keyifle dinliyordu. Doğu yelinin sesiydi bu. Gün doğmuştu ama pencereden çok ışık gelmiyordu. Yel tan sökümünü örten o toz bulutunu alıp götürüyordu. Alçak bulutlardı bunlar. Yaylanın üstünde geziniyorlardı. Ağaçlara sarılıyorlardı. Kimi zaman bazı parçaları

kopup koyun gibi fıldır fıldır uzaklaşıyordu. Derken yel onları yeniden sürüye katıyordu.

“Ekmek versene” dedi Jourdan.

“Sen de bizimle otur.”

Marthe tabureyi çekti. Ocağa sırtını döndü. Jourdan bıçağını açtı. Ekmeğin enli tarafından kocaman bir dilim kesti.

“Bu senin” deyip adama uzattı.

“Ya seninki” dedi Marthe’a, “seninki ne kadar büyük olsun?”

“Büyük olsun, karnım aç bu sabah.”

Jourdan kendisine de kocaman bir dilim kesti.

O sırada, yel öyle uzun uzun uğulduyordu ki, üçü de kocaman dilimleri ellerinde, öylece durup beklediler.

Adama yandan ışık vuruyor, ince burnu daha uzun görünüyordu.

Jourdan’ın demir rengi sakalına ışık vuruyordu.

Marthe sırtını ateşe dönmüştü, yüzü bir yansımaydı yalnızca.

Grémone Ormanı’nın inlediği duyuluyordu yelin derinliklerinde.

Pencerenin önünde bir şimşek çaktı. Yağmurun burduğu yel kırda dörtnele ilerliyordu. Tavan arasının kapısı omuz darbeleriyle evi sallamaya başladı. Yerine doğru dürüst oturmamış, yabanıl bir kapıydı sanki. Yel uzun uzun çınlattı duvarları kırbaç gibi. Çatının üstünden iki kiremit yuvarlandı. Gölcüğün oradan bir gök gürültüsü yükseldi. Ormanın içlerine doğru bir şimşek daha yalazlandı. Arkasından ses çıkmadı.

“Hava yavuz yollu” dedi Jourdan.

“Öyle de denebilir” dedi adam.

“Geceden belliydi zaten” dedi Jourdan. “Burada kalman gerekecek.”

“Evet” dedi Marthe.

“Olabilir” dedi adam.

“En azından” diye de ekledi, “bugünlüğüne.”

Fırtına uzun uzadıya göğüs geçirdi, derken yırtılıverin-

ce sütümsü, ışıl ışıl bir tutam güneş ışığı ağaçların yaş dallarını balkıttı. Ama ışık yaklaşan bir gölgenin altında silinip gitti. Dolular takırdadı kiremitlerin üstünde. Arık bir şimşek toprak düzeyinden yaylanın kenarına uuşuverdi. Yuvarlanan kayalar gibi vadiye döküldü.

“Az önce” dedi Jourdan, “orada, tarlada sana bir şey dedim de fark etmedin.”

“Sanmam.”

“Cüzamlıları iyileştirip iyileştirmediğini sorduysun.”

“Yahu” dedi adam, “birbirimizi şurada yalnızca birkaç saatir tanıyoruz, ama şunca zamanda bile tütünü, yıldızları, ışleri bir düzene koyan şeyleri, örneğin ilkbaharları fark etmeyen bir adam gibi mi göründüm gözüne, öyle bir halim mi var?”

“Hayır.”

“E o zaman.”

“Bana yanıt vermedin.”

“Verdim, hayır dedim.”

“Ne dediğini bilmeden öyle söyledin sandım.”

“Ben her zaman bilirim” dedi adam, “aşağı yukarı her zaman diyelim.”

Uzunca bir süre ekmeğini ığnedi. Jourdan’a, ardından Marthe’a baktı. Bakışlarında açık ama çekici bir şeyler vardı. Tam anlamıyla çekici. Gvdenizi sarıp kollarınızı, bedeninizi bağlayacak bir ipin çağrısı gibiydi, ipin öteki ucunda da onu yavaş yavaş çekecek biri vardı sanki: “Haydi bakalım, gel, haydi, yaklaş.”

Gözlerini evde gezdirdi. nce oturdukları mutfakta. Ocağın yerince ateşi, duvarlar, üstlerinde asılı duran şeyler: Bir erkek kebesi, bir kadın harmanisi, bir kamçı, bir tüfek, tencere takımı. Arkasından Jourdan’la Marthe’ın çepeçevre kalafatladığı gölge yapı.

“İşte” dedi adam.

Sandalyesini çevirdi, yeryüzünün besinleri artık şu durumda hiçbir işe yaramayacakmışasına kahve fincanıyla ekmekten uzaklaştı. Ellerini dizlerine koydu.

“Yayla” dedi, “az önce tan sökerken gördüğümüz şey nereye dek uzanıyor?”

Şimdi toprağa ırmak suyu gibi düşen yoğun bir yağmur akıp gidiyordu kırdaki. Camlar kalay gibi donuktu.

“Senin de dediğin gibi Ouvèze’e dek.”

“Aşağıdan görülene bakacak olursam” dedi adam, “şu kara pırnallarla kaplı büyük yamaç, üstünden de bir çizgi kızıl top-
rak geçiyor.”

“Evet.”

“O halde, hava açık olduğunda, şu yanda, uzaklarda karla kaplı Aiguines Dağları’nı, dağ donanmasının tümünü görüyorsunuzdur, öyle değil mi?”

“Dağ donanması mı?” diye sordu Jourdan.

“Dağların karlı olduklarında gemilere benzediklerini düşünmüşümdür. Liman görmedin mi hiç?”

“Hayır.”

“Olsun, öylesi daha iyi. İnsan bir şeyi gördü mü kafasında canlandırmaz oluyor. Demek oraya dek uzanıyor. İyi. İyicene görmem gerek benim. Bu yöre öyle kafada canlandırılabilir bir yer değil. Sana burada olmamın nedeninin belki de rastlantı olmadığını söylemeliyim. Dün rastlantıydı. Bugünse değil. Olaylar her zaman biz anlayamadan gelişir. Anlıyor musun?”

“Hayır.”

“Ama görüyorsun, değil mi?”

“Evet.”

“Güzel. Burası sen gelmeden önce neydi? Ne ekiliydi?”

“Şimdikininki aynısından.”

“Hayır, ondan da önce. Öncesinden de önce, hatta daha önce, ilk zamanlarda diyorum.”

“Anlamıyorum” dedi Jourdan.

“Diyorum ki, bir zamanlar kesinkes ne buralarda, ne uzaklarda yapı vardı. O zaman neye yarıyordu burası?”

“Sanırım hiçbir şeye yaramıyordu.”

“Harika! Burası da şu uçtaki gibi ormandı o zaman, değil mi?”

“Sanırım.”

“Sen geldiğinde, tarlanda meşe var mıydı? Büyük meşelerden, çok büyük meşelerden söz ediyorum.”

“Hayır.”

“Ya akağaç?”

“Hayır.”

“Peki ya dişbudak, kayın, kızılağaç, kavak, üvez çalısı, eğreltiotu, süpürgeotu, ardıç var mıydı?”

“Hayır. Bomboştı ortalık.”

“Bir ağacın anısına bile rastlamadın mı?”

“Anlamadım.”

“Kök, yaşlı kökler bulmadın mı hiç?”

“Buldum.”

“Nerede?”

“Dün gece toprağı sürdüğüm yerde. Sürekli sabanı yerinden çıkaran bir tümsek vardı. Ben de aldım elime kazmayı, neymiş bu bakayım dedim. Meğer eski bir meşenin omcasıymış. Öyle derindeydi ki! Canlıydı üstelik!”

Jourdan son söylediğı söze takılıp kalakaldı.

“Canlıydı” dedi yine.

“Şaşırdın mı?”

“Evet” dedi Jourdan, “evet, şaşırdım. En az iki metre aşağıdaydı, ne hava, ne bir şey, üst tarafı kazınmıştı.”

“Ah!” dedi adam, “şaşırmama gerek yok, kökler sonsuza dek yaşar. Demek burası bomboştı. Peki sen ne diktin?”

“Şeftali, kayısı, badem.”

“Ne ektin?”

“Buğday, mercimek, yulaf.”

“Meşe dikmedin mi hiç?”

“Hayır.”

“Peki şey dikmedin mi, şey...”

(Adam bir şeyin adını anımsamaya çalışıyordu.)

“... koyungözü?”

“Ne diye dikeyim ki?” diye sordu Jourdan.

“Cüzamlıları iyileştirip iyileştirmediğimi sormuştun. Ben de hayır demiştim. Bu doğru. Ama onların nasıl iyileştirileceğini biliyorum. Üstelik belki bunu yapmak da istiyordumdur.”

“Ya hayvanlar” dedi adam, “buraya yanında hangi hayvanları getirdin?”

Yağmurdan, bulutlardan artık mutfığa pek ışık girmiyordu; çiftliğin çevresinde yeryüzü, dönen koca bir tekerlek gibi gür-

lüyordu. Ama dingin, aydınlık, ışıklı bir yer de vardı, adamın gözlerindeydi o yer.

“Hayvan mı?” dedi Jourdan. “Bir at getirdim.”

“Gemli mi?”

“Elbette, arabaya bağlı.”

“Yaban atı getirmedi mi hiç?”

“Anlamadım” dedi Jourdan.

“Unutma ki” dedi adam, “benim adım Bobi, örneğin şöyle yapabilirim.”

Yüzünü gözünü buruşturup tanınmayacak bir hale sokuverdi birden. Öyle ki artık bir insana bile benzemiyordu. Daha doğrusu hâlâ insandı insan olmasına da gülmenin ta kendisinin yüzüne dönüşmüştü. Yüzünü soktuğu halde ne acı, ne üzüntü vardı. Ağzı genişlemiş, gözleri kıpır kıpır, burnu basık, güldürüyordu karşısındakini. Göğsün derinliklerinde gülmeyi uyandırıyor, karşı koymak olanaksızdı.

Zaten Jourdan’la Marthe da...

Ama o yüz birden yine toparlanıverdi.

“Evet” dedi adam, “bunu da, daha pek çok şeyi de yapabiliyorum. Bir gün işe yarar elbet. Benim adım Bobi. Bunu unutmayın.”

“Demek yaban atı getirmedi, öyle mi?”

“Hayır” dedi Jourdan.

“Peki kısıraklarınızı ne yapıyorsunuz?”

“Aygıra götürüyoruz.”

“Burada aygırınız var mı?”

“Evet, Mouille-Jacques’ta.”

“Sonra ne yapıyorsunuz? İlgimi çekti doğrusu.”

“İşte kısırağı götürüyoruz, işlerini ahırda görüyorlar.”

“Sen de” dedi adam, “onlar işlerini görürken orada duruyorsun, öyle mi?”

“Evet, bazen yardım ediyorum.”

“Ellerinle mi?” dedi adam başını sallayarak.

“Ellerimle, evet” dedi Jourdan.

Adam ıslıkla bir ezgi tutturdu. Marthe’a baktı. Kadın bir şey demeden onu dinliyordu.

“Şimdi iyi dinleyin” dedi, “adımın Bobi olduğunu anımsamanız gerektiğinde, ‘Bobi’ diyeceğim.”

“İşte şimdi de diyorum: ‘Bobi!’ Söylesene bakayım: Atların başta yaban atları olduğunu duydun, değil mi? Demek istediğim bir zamanlar. Madem...”

(Eliyle dönen bir tekerleğin hareketini çizdi havaya.)

“... madem kısıraklar şimdiye dek yavrulamışlar, aygırların sevişmesi için senin eline gerek yok demektir.”

“Bizimki için gerekiyor” dedi Jourdan.

“Öyleyse” dedi adam, “şimdi iki kere Bobi diyorum, bir de rica edeceğim Madam biraz kulaklarını tıkasın.”

“Sanırım” dedi Marthe, “anlayabiliyorum, sözün nereye geleceğini anladım.”

“Sen öyle sevişebilir misin? Hatta herkesin ortasında da demeyelim, bir köpeğin önünde örneğin...”

Uzunca bir süre sessizlik oldu, Jourdan’la Marthe bakiştılar. Ah, koca akdiken çiti! Yavaş yavaş engin yeryüzü nasıl da altüst oluyordu!

“Tamam” dedi Jourdan, “anladım.”

“İşte” dedi adam, “derste şimdiden çok ilerledik, sıraya da uymadık. Baştan başlayalım. At dışında –bunu derken hem senden, hem ötekilerden söz ediyorum–, yanında neler getirdiğini kestirebiliyorum: Keçiler, bir inek, tavuklar, güvercinler. Hiçbiriniz ge-yik, maral, bülbül, yalıçapkını getirmeyi düşünmediniz mi?”

“Hayır” dedi Jourdan, “saydığın tüm o hayvanlar hiçbir işe yaramaz.”

“Dur bak” dedi.

Az önce sırtında taşıdığı çuvalı aldı. İçinden uzun bir ip çıkardı, ipin iki ucunda demir halkalar vardı. Sonra üstünde sinek papazı olan bir yün halı çıkardı. Bir de paçalı bir iş gömleğine benzeyen, yarısı kırmızı yarısı yeşil bir giysi çıkardı. O giysiyi sandalyeye, az önce kendisinin oturduğu yere koydu. Şimdi sanki ondan bir tane daha vardı, kişiliğinin o ana dek gizlediği bir parçasını şimdi gösteriyormuş gibiydi.

İskambil motifli halıyı ocağın önüne serdi. Ceketini çıkardı. Deniz mavisi bir kazak giymişti altına. Pantolonunu da çıkardı. Dar, deniz mavisi bir iç donu vardı.

Islık çaldı.

Elini havaya kaldırıp biraz güldü.

Bir selamdı bu sanki.

“Üstümüze iyilik sağlık...” diye düşündü Jourdan sakalını ovuşturarak, Marthe da daha iyi görebilmek için sandalyesini çevirdi.

“... Ne bunlar şimdi? Attan, havuççiçeğinden nerelere geldik?”

Çünkü Jourdan hâlâ yele duyarlı, bitkisel Orion’u düşünüyordu.

Adam halının üstüne uzandı. Soluk alıp verdi, ciğerlerini uzun uzun boşalttı. İnsan solumasına benzemiyordu bu artık. Bacağını kaldırdı. Bacağını başının üstünden geçirdi. Sağ bacağıydı o. Sol bacağını da kaldırdı, onu da başının üstünden geçirdi. Ellerinin üstünde yürümeye başladı. Derken bırakıp düğüm halinden çıktı ama sonra sağ bacağını boynuna dolayıverdi. Ardından ötekini. Bacağı yoktu şimdi. Yine ellerinin üstünde yürüyordu. Kendini yana bıraktı. Sağ kolunu bacaklarının üstüne doladı, sonra da sol kolunu. Top gibi olmuştu. Halının üstünde top gibi yuvarlanıyordu. Çenesi alttaydı, o topun yüzü açıkça görülüyordu, birden alnı alta düştü, yine de yüze benziyordu, ama korkunçtu, her şeyi alnın üstünde olan bir yüz, gözleriyle yemek yiyen, burnuyla tersten soluk alan, ağzın o koca tek gözüyle gören, tüm yönetimin çenede olduğu bir yüz. Sonra döndü, kendini çözdü, ayağa kalktı.

Kollarıyla, bacaklarıyla, gözleriyle, ağzıyla, herkes gibi bir adam olmuştu yine.

“Bobi” dedi.

Jourdan’ın gözlerinden çok büyük bir hayranlık okunuyordu, Marthe’ın gözlerinden de. Korkmamışlardı. Böyle şeyleri panayirlarda pek çok kez görmüşlerdi. Bugünse, dışarıya upuzun bir yağmur yerlenmişti, koca koca gölgeler durmadan ilerliyor, arada sırada da, biri büyük kükürtlü kibrit çakıyormuşçasına ufak çıtırtılarla şimşekler çakıyordu. Ama bu da görmedikleri bir şey değildi. Korkmamışlardı. Olup biten tek şey şuydu ki, birden tüm bunlar cüzamlılarla, tütünle, havuççiçeği-Orion’la, akdikenle, koyungözleriyle, atın sevişmesiyle uyumlu hale gelivermiş, birden her şey tersine dönüvermişti, az önce ağzıyla görüp gözleriyle yemek yiyen o adam gibi.

“Anladım” dedi Jourdan usulca.

“Hayır” dedi adam.

Doğruydu da dediği, anlamamıştı.

“Gençlik” dedi adam, “sevinçtir. Gençlik ne güç, ne çeviklik, ne de söylediğin anlamda gençliktir hatta: Asıl, işe yaramayacak olan şeye karşı duyulan tutkudur.”

“İşe yaramayacak şeymiş” diye de ekledi parmağını kaldırıp, “öyle derler!”

III

Gece kar yağmış, arkasından da hava dona çekmişti. Tüm yöre güzel cam gibi billursulaşmıştı. Güneşin tatlı sıcaklığının yavaş yavaş yaklaştığı duyuluyordu. Dallar çıtırdıyor, otlar eğiliyor, üstlerindeki buzdan arınıyor, yemyeşil dikeliyorlardı.

Jourdan gözünü açar açmaz yataktan fırladı. Marthe ögle vaktindeki kadar uyanıktı.

“Ne yapacaksınız?” diye sordu.

“Dediği şeyi: Ötekileri görmeye gideceğiz.”

Jourdan giyinip dolabı açtı.

“Ne arıyorsun?”

“Kebemi.”

“Aşağıda asılı.”

“Yenisini arıyorum” dedi, “ona vereceğim. Üstüne giyecek bir şeyi yok. Arabanın üstü soğuk olur.”

Yatağa yaklaştı. Marthe boylu boyunca yatıyordu. Yaşlı, güzel, dolgun göğüsleri vardı hâlâ. Jourdan elini üstlerine koydu.

“Ne gece ama!” dedi Marthe. “Şu yaşta, seninle ben kendimizi ne sanıyoruz acaba?”

“Hâlâ yaşıyoruz” dedi Jourdan.

“Öyle” dedi Marthe. “Ama fazla uzun süremeyecek kadar güzel geliyor.”

“Ne yiyeceğiz?” dedi Jourdan.

“Domuz pastırmanız var.”

“Öğleye doğru Silve Dayı’nın evinde oluruz diye düşünüyorum. Ama belli mi olur?”

“Atın iyi dinlendi” dedi kadın...

“Yolun uzunluğundansa” dedi Jourdan, “o dinine yandığım havuç çiçekleri yok mu? Onlardan açtı mı susmak bilmiyor.”

“Susmasa daha iyi ya” dedi Marthe.

Jourdan elinin altında Marthe’in göğüs uçlarının dikleştiğini hissetti.

“Cüzamlıları iyileştirmiş.”

“Nereden taktın şu cüzamlılara sen de?”

“Aklıma takıldı yalnızca.”

Gülmeye başladı.

Yeni kebede kafur kokusu vardı.

Jourdan onu silkti. Kollarında boğa derisi gibi ağırdı.

“Kalkmış bile” dedi.

Aşağıdan sesler geliyordu.

“Kolay alışacak” dedi Marthe.

“Biz de öyle” dedi Jourdan.

“Siz gidince” dedi Marthe, “ben de bugün taze ekmek pişireyim.”

Aşağıdaki adam ateşi yakmıştı, su kaynıyordu. Şimdi nasıl giyindiği görünüyordu. Önceki gün görecektir zamanları olmamıştı. Araya hep bir şeyler girmişti. Kaba yünden oluşu, mavi-beyaz çizgili oluşu, aynı zamanda boynunun çevresinde kapalı bileklerinin üstünde sıkı oluşu yüzünden hem denizcilerinkini, hem de kürkü andıran bir hırka geçirmişti sırtına.

“Al sana üstlük” dedi Jourdan.

Kahvelerini içtikten sonra atı arabaya koştular. Jourdan arabanın sandığına içinde domuz pastırmasıyla ekmek olan azık torbasını koydu. Tütünle piposunu aldı mı diye baktı.

“Bugün bize gereken her şey yanımızda” dedi.

“Çok daha uzun süre bile yeter bunlar” dedi adam. “Haydi bakalım!”

Hafif araba önce kırdan geçti. Deri körük araba sallandıkça gıcırdıyordu. Donmuş kar tekerleklerin altında çatırdıyordu. Yalnızca karla ayazın sesleri duyuluyordu. Geriye kalan her şey sessizdi. Bir yanda, Grémone Ormanı’nın kara sınırı görülüyordu. Onun üstünde gök maviydi. Ormanla gökyüzü arasında yapraklı dallar parmaklığa benziyorlardı. Onların gittiği yandaysa fundalık sisin altında tir tir titriyordu. Issızlık.

“Demek” dedi Jourdan, “bu işi yapıyorsun.”

“Evet” dedi adam, “bir de ucunda halkalar olan o uzun ipi fark ettin mi bilmem. Onu da iki kazık arasına geriyorum, sonra da ipin üstünde yürüyorum.”

“Daha önce de görmüştüm bunu” dedi Jourdan.

“Gergin iptede de yürüyorum” dedi adam, “gevşek iptede de yürüyorum. Bu işte uzmanım. Dün sabah yaptığım beden hareketlerinden çok bunlarda becerikliyim.”

“Tabii” dedi piposunu yaktıktan sonra, “insan işi biliyorsa her şeyin birbirine bağlı olduğunu da bilir, bedenini şekilden şekle sokmakta ne kadar iyi olursan ip üstünde de o kadar iyi yürürsün. Bak, insanı, kendimden biliyorum, kolaya kaçıp alıştığı şeyleri yapmaya koyuverirsen, ellerinin üstünde durmak tansa bacaklarının üstünde durmayı yeğler. Ama onu her şeyi yapmaya zorlayabilirsin. Hatta daha iyisini bile yapabilir. Şunu da bil ki, çoğu zaman, daha iyisi senin ateşinin karşısında, iskambil motifli halının üstünde yaptığım şeydir tam da.”

“Ben de her zaman sevmişimdir” dedi Jourdan.

Bu sözden sonra bir an durdu, sessiz kaldı. Yolu bitirmişlerdi. Öteki yanda, tekerleklerin biraz gömüldüğü daha yumuşak bir tarlaya girmişlerdi.

At rahvan gidiyordu.

“Akağaç Ağılı’yla başlayacağız” dedi Jourdan, “gölcüğün yanında. Hava sıcak, nemli olduğunda, şu üstünde gittiğimiz toprak bile biraz bataklık gibi olur.”

Gölcüğü görmeseler de yaklaştıklarını hissediyorlardı. Sular kalın bir duman tabakasının altında kalmıştı. Sazları ağırlaştıran kar suyun üstünden sarkıyordu. Jourdan kamçılayınca at tırıs kalktı. Bir süre sonra soğuk havaya meşe odunun dumanı karışmaya başladı.

“Hey! Randoulet!” diye bağırdı Jourdan.

Pusun içinden bir gölge çıktı.

“Sen misin Jourdan?”

“Benim.”

“Arabayı tanıdım.”

Tıknaз bir adamdı karşılarındaki, gerdanı kat kat olmuştu. Domuzunkileri andıran küçücük gözleri, bıyığının altında kıpkırmızı dudakları vardı.

“Bu havada ne yapacağımızı bilemedik” dedi Jourdan.
“Haydi kalk yöreyi gezelim, dedik. Yeğenimle birlikte geldim.”

“Gelin gelin, içeri girin” dedi Randoulet.

Atın önüne doğru yürüdü.

Evin cephesi küçüktü. İçeride uzunlamasına bir odanın olduğunu sanıyordu insan ya oda kısacıktı, dibindeki darmadağınık, örtüleri açılmış, çarşafaları boz, şiltesi çökük, kocaman bir yatakla daha da daralmıştı.

“Honorine, bak Jourdan geldi!” dedi Randoulet.

Honorine bir kazan patatesin dumanına eğilmiş duruyordu. Doğrulup ellerini sildi.

“Kimseyi beklemiyorduk” dedi.

“Hava böyleyken” dedi Jourdan. “Biz de ne yapsak diyoruz.”

“Gelin de ısının biraz” dedi Randoulet. “Yaklaşın canım. Sen de kay” dedi ocağın yanında oturan bir adama.

“Le Noir sen misin?” dedi adama Jourdan.

“Koyunları satalı beri” dedi Randoulet, “ne yapacağını şaşırdı. Ateşin yanında ısınıp duruyor.”

“Mevsimden” dedi Le Noir.

“Koyunları mı sattınız?” diye sordu Jourdan.

Honorine gömme dolabı açmıştı.

“Rahatsız olmayın” dedi Jourdan.

“Rahatsız olduğumuz yok” dedi Honorine, “bir kadeh içersiniz herhalde.”

“Hepsini sattık” dedi Randoulet. “Neyse ki.”

“Neden neyse ki diyorsun?” dedi Le Noir, “her şeye seviniyorsun sen de.”

“Hayır, her şeye sevinmiyorum” dedi Randoulet, “ama söylesene, olsalardı şimdi ne yapardık?”

“Daha önce ne yapıyorsak onu.”

“Şu havada dışarıda mı tutacaktın onları?”

“Hayır” dedi Le Noir, “ağıla koyardım.”

“Neyle besleyecektin peki?”

“Otla.”

“Bu herif var ya” dedi Randoulet arkasını dönüp, “adamin canına okur. Hayvanlara öyle bağlı ki! Ona kalsa, ölene dek ay-

rılmasının onlardan. Ama sen yine ona da bir kadeh ver Honorine."

Masaya yaklaştılar, Honorine kadehleri arka arkaya dizmişti. Rezene likörü doldurdu.

"Ya işte böyle..." dedi Randoulet.

"E öyle!" dedi Jourdan.

"Yeğenin demek..."

"Evet, yeğenim" dedi Jourdan. "Kardeş gibiyizdir."

"Genelde daha iyi olur" dedi Honorine, "için haydi."

"Ne bu?" diye sordu Jourdan.

"Bu mu?" dedi Honorine, "benim yaptığım bir likör. Tarifi sırdır. Kimsecikler çıkaramaz."

Bobi yavaşça tadına baktı.

"Rezene var bir kere" dedi.

"Orasını anlamak kolay" dedi Honorine.

Bobi bir yudum daha aldı.

"Yaban kekiği, biraz ardıç, durun bakayım."

Yüzünde o kendine özgü gülümsemesi vardı o an. Jourdan: "Başlıyor yine" diye geçirdi içinden. Bobi dudaklarını yaladı.

"Pırnal yumrusunu" dedi, "açmışsınız. Onun ortasında küçük, kara, çamurumsu bir madde vardır. Onu bıçağın ucuyla almışsınız, belki de iki yumru açmışsınızdır, en azından üçten fazla olamaz."

"İki buçuk" dedi Honorine soluğu kesilerek. "Yok artık!.."

"Yamanmış senin yeğen de!" dedi Randoulet.

Jourdan mutlu bir hava takınmıştı, "E işte biz böyleyizdir" dercesine.

"Aslında" dedi Bobi, "zor bir şey değil. Pırnal yumrusunu tanımak için bir kez olsun tadına bakmış olmak yeter. Ama sizin asıl beceriniz, Madam Honorine, onu yaban kekiğiyle, rezeneyle, ardıçla karıştırmak olmuş. Mayıs ayının güneşinden, bulutundan, sevincinden yararlanan şen bitkilerdir onlar. Pırnal yumrusu, hele özü toprağın uykusu gibi karadır."

Bir sessizlik oldu, ardından Randoulet:

"Anlamadım" dedi.

"Evet" dedi Bobi, "dilimizin üstüne ya da gözümüzün önüne koyduğumuzda, tatlarıyla ya da renkleriyle bize sevinç veren

şeyler vardır, bazı şeylerse acı verir. Üç tane sevinç veren şey, bir tane acı veren şey kullandınız mı capcanlı bir şey elde edersiniz.”

Herkes birbirine baktı.

Randoulet konuşacak oldu.

“Bunları anlar mı sanıyorsunuz?” dedi Le Noir.

“Önce şunu söyleyeyim” dedi Randoulet, “senden daha salak değilim, anladım tabii ki.”

“Hayır” dedi Bobi.

Birden gölgelerde bir kıpırtı oldu. Ocağın yanına çömelmiş duran biri vardı, şimdi ayağa kalkmıştı. Aşağı yukarı yirmi yaşında bir kızdı bu. Dudağından birazcık beyaz tükürük sarkıyordu ama güzel gözleri vardı.

“Alın Mösyö” dedi.

Bobi kollarını uzattı. Kız ona küçük bir köpek verdi. Olsa olsa birkaç haftalıktı hayvan. Kızın göğsü açıktı. Çömeldiği karanlıkta, küçük köpeği kuru memesinden emzirmeyi deniyordu.

“Alın Mösyö” dedi yine.

Elleriyle “sizin olsun” der gibi bir hareket yapıyordu.

“Bir rahat ver Zulma” dedi Randoulet.

“Zaten” dedi Bobi, “yola çıkmamız gerek. Yeterince oturduk. At üşümüş olsa gerek.”

Küçük köpeği yere koymak istedi.

“Alın Mösyö” dedi Zulma yine, “alın...”

Bobi’yi küçük hayvanı kollarının arasında tutmaya zorluyordu.

“Alıyormuş gibi yapın” dedi Honorine.

“Her şey için teşekkürler Madam” dedi Bobi.

Randoulet’yle birlikte dışarı çıktılar.

“Pek saftır” dedi, “kusuruna bakmayın.”

“Olur mu?” dedi Bobi, “işte köpeğiniz, ona iyi bakın, büyüyünce çok güzel bir hayvan olacak.”

“Görüşmek üzere” dedi Randoulet onlar arabaya binince.

“Evet” dedi Bobi, “yine görüşelim.”

Gölcük boyunca kısa bir süre tırıs gittikten sonra:

“Şu kız, Zulma” dedi Jourdan, “ağıla adını o verdi denebilir.”

“Nasıl? Merak ettim” dedi Bobi.

“Bak” dedi Jourdan.

O anda aşağılarında eğriler çizen gölcükten birazcık uzaklaşmışlardı, arazi kara karşın çayıra girdiklerini belli ediyordu. Arabanın arkasında tekerleklerin izi yeşildi.

Bobi baktı.

Çıplak alanın ortasında tek başına duran bir ağaçtı gösterdiği. O derin sessizliğe karşın, daha doğrusu o derin sessizlik yüzünden tüm kara dalları hışıldıyordu. Kısık mı kısık bir ses geliyordu ondan.

“Bu bir akağaç” dedi Jourdan, “sökme istedilerdi de karşılarında kızı buldular.”

Şimdi önlerinde, her yanda, arkada sisle çevrili geniş, düz bir fundalık vardı. Karın altından sert toprağın sesi geliyordu. Sağda, sisin içinde pek engin, tüm ufuk boyunca sürüp giden karanlık bir biçim seçiliyordu zar zor.

“Ormana mı dönüyoruz?” diye sordu Bobi.

“Hayır” dedi Jourdan, “burası Deffends Ormanı. Bir sınır yalnızca. Ubacs, Ouveze’e doğru buradan dalar.”

Rahvan gidiyorlar; arada sırada da tırısı kalkıyorlardı. Dümdüz ormanın karanlık biçimine doğru ilerliyorlardı. Biçim yaklaşıyor, gözden de yitmiyordu, sisin içinde belli belirsiz, kapkaranlıktı.

“Kar gözü aldatıyor” dedi Jourdan, “yakın gibi görünüyor, oysa şu düz toprağın üstünde uzakta. Görüntü bize yansımalarla ulaşıyor.”

“Hiç kuş görünmüyor ortalıkta” dedi yine Bobi.

“Ormandadırlar.”

“Orman kimin?”

“Bucağın.”

“E siz değil misiniz bucak?”

“Hayır” dedi Jourdan, “ama bucak olabilmek için gerekli özellikler bizde var. Yılda bir kez Fra-Joséphine’de bu konu üstünde uzlaşırız.”

Şimdi üstünde çok az kar olan bir düzlüğe gelmişlerdi. Güneşin doğmuş olmasına karşın süren don geçişi kolaylaştırıyordu. At uzunca bir süre tırıs gitti.

Öğlen biraz soluklandırıdılar onu.

Jourdan'la Bobi arabadan indi. Kebelerle atın üstünü örttüler, yem torbasını verdiler.

Jourdan ekmekle domuz pastırmasını çıkardı. Konuşmadan yemeklerini yediler. Arada tek ayaklarının üstünde sıçıyorlardı. Gören de daha dumanı tüten bir şey yiyorlar sanırdı. Her lokmayı ısırırken ağızlarından çıkan soluk, pus gibi yayılıyordu ortaya.

“Bir saate Mouille-Jacques’a varırız” dedi Jourdan.

“Hiç kuş görünmüyor ortalıkta” dedi yine Bobi.

Gerçekten de çıt çıkmıyordu, her taraf ıssızdı.

At yemini yerken gemini tıkırdatıyordu.

Mouille-Jacques tarlaların arasında tek başına duran bir evdi. Akağaç Ağılı'ndan daha büyüktü, bir ana kapısı, kapısının iki yanında da bir penceresi, birinci katta üç penceresi, ortadaki penceresinde de demir bir balkon vardı. Üstündeki karları özenle temizlenmiş bir yoldan varılıyordu eşige. Bahçesi temizdi. Bir yanda sessiz, boş domuz ahırları. Öte yanda sabanların, koşumların, hâlâ çevresinde yenice kesilmiş odunlar bulunan bir kütüğün, bir yığın kuru otun durduğu, yalnız görüntüsüyle bile insanın içini ısıtan bir sundurma.

Araba yola girip eve yaklaştı. Kapı açıldı, pervazda bir adam görüldü. Arkasında ocak yanmaktaydı. Adam pipo içiyordu. Kızıl sarı bir giysi vardı üstünde. Saçsız, damdazlak başı parıl parıl parlıyordu. Koca koca kulakları vardı. Ne sakalı vardı, ne bıyığı, ağzı ince, çarpıktı. Kalın, boz kaşlarının altından gözleri güçlülükle seçiliyordu.

“Ne haber?” dedi.

Artık tik haline gelmiş bir hareketle elini kafatasının üstünde gezdirdi.

“Ne olsun?” dedi Jourdan, “durmayacağız, bir uğradık.”

Adam arabaya yaklaştı.

“Olmaz öyle şey” dedi, “birazcık oturun.”

“Bu benim yeğenim” dedi Jourdan.

Mutfak geniş, tertemizdi. Yalnızca ceviz ağacından, üstü kazınırcasına silinmiş geniş bir masa, bir de ocağın önünde parlak, pırıl pırıl, üstünde hiç kül olmayan döşeme taşlarıyla kaplı gü-

zel, kare bir alan görünüyordu. Evin gerisi karanlıkta kalmıştı. Madam Carle ateşin yanında bir kazağı yamıyordu. Oğul Carle da elleriyle oynuyordu. Nasırı sert mi diye parmağıyla başparmağının altından ayasına bastırıyordu; sonra parmağını öteki küçük nasırlarının, siğillerinin üstünde gezdiriyordu.

“... Biraz ısının şöyle” dedi Carle. “Otursanıza.”

“Çoktandır Marthe’ı görmedik” dedi Madam Carle. “Onu da getirseydiniz.”

“Ya akşam yemeği ne olacak?” dedi Jourdan. “Dönünce acıkmış oluruz. Zaten derdimiz başka: Senin aygırı görmeye geldik Carle.”

Carle onları içerideki küçük kapıdan geçirdi. Koridorda ilerlerken, ahırın capcanlı sıcaklığı, çiğnenip ezilmiş otların kokusu geliyordu yavaş yavaş.

“Şurada iki basamak var” dedi Carle, “dikkat edin.”

Basamaklardan sonra ayak samandan, hafif sulu bir zemine basıyordu. İnsanın gözlerinin karanlığa alışması gerekiyordu.

Aygır ışık gibiydi. Gözpencereden giren ışık, tüylerinin üstünden kayıp gidiveriyordu. Hayvanın hatları yavaş yavaş görmeye başladı. Sağlamca destekli levhalardan yapılmış, böğrünün orada daralan, arkadan iki koca kütükle kapatılmış bir bölmenin içindeydi. Soylu bir attı. Boynu bütünüyle levhaların dışında kalıyordu. Yemliği kokluyordu: Somağının yumuşak kısmı durmadan hareket ediyordu. Yemiordu. Ara sıra dudağını yukarı kıvrıyor, iki-üç tutam otu dişinin kenarıyla çekiyordu. Bir kadın gibi inliyordu. Küçük, yeşil ot topunu tükürüyordu. Ön toynağını yere vuruyordu. Boynunu iki-üç kez kaldırdı. Boş çayırlarda koşuyormuşçasına yelelerini sallıyordu. Tüm bedeni titriyordu, güç akıyordu derisinin, kaslarının altından. Ansızın fazla suyla dolan sel yatağı gibi sarsılıyordu. Sıçrayıp çifte atıyordu. Kütükleri nal-larıyla dövüyordu. Ardından kendi kendine usulca inliyordu.

Carle yaklaştı.

“Şu ağaç parçasını çevirmek zorunda kaldım” dedi. “Onu keserken balta içinde kırıldı. Orada kaldı. Üstüne vurunca kıvılcımlar çıkıyordu.”

Mutfağa döndüklerinde Carle biraz daha oturmaları için üsteledi. Bobi göz kırptı.

“E birazcık daha kalalım bari” dedi Jourdan.

Bobi Madam Carle’ın yanına oturdu. Ellerini ısıttı. Kedi gibi gerindi.

“Sıcak da pek güzel canım” dedi.

“Donarsınız bu havada” dedi Madam Carle.

Yamadığı kazağı dizlerine koydu.

“Asıl, ayazdan değil” dedi, “olduğunuz yerde durmak zorunda kalırsanız donarsınız.”

“Güzel bir atınız var” dedi Bobi.

“Evet” dedi Carle. “Yaman damızlık. Her aşmada işi beceyor.”

“Demek istediğim” dedi Bobi, “çok güzel bir hayvan. Güzellik anlamında güzel.”

Jourdan tam “Anlamadım” diyecekti ki kendini tuttu. Bunu Carle’ın söylemesini yeğledi.

Carle ayasıyla kafatasını ovuşturdu.

“Evet” dedi, “güzel, sizin de dediğiniz gibi. Bir de gün ışığında görün. Alnıyla burun delikleri arası öyle sivri, öyle uzun ki süsen çiçeğine benziyor.”

“Süsen çiçeğine mi?” dedi Bobi şaşırarak.

“Evet Mösyö” dedi Carle.

“Doğru anladıysam” dedi Bobi, “öyleyse yüzünün ön tarafı uzun, düz, parlak, tam iki burun deliği arasındaki çıkıklıkla da sivri olmalı, öyle mi?”

“Aynen” dedi Carle biraz soluk soluğa, “atları tanır mısınız?”

“Hayır” dedi Bobi.

Sonrasında sustu, bir sessizlik oldu.

“İşte” dedi Carle, soluk soluğaydı, zaten aygırından söz ederken hep soluk soluğa olur, heyecandan ne söyleyeceğini şaşırdı, ayasını şöyle güzelce kafatasından geçirdi yine.

“Soyluluğunun göstergesi bu, bir de omuz başlarının belisiz oluşu var. Omuz başları bellisiz derken kaslar uzun değil ama kürekkemiklerinin altında biraz top gibi demek istiyorum. Sizin o iri atlarınızdaki şeyden söz etmiyorum, onlardaki buradadır –kendi göğsüne dokundu–, dedikleri gibi köpmeden başka şey değildir, hamutla çektiklerinden olur, atı berkitir berkit-

mesine de yalancı bir berkitmedir bu. Hayır, ondaki bellisizdir –sözcüğü ağzının içinde titrete titrete yineliyordu–, bellisizdir. Doğal bir güçtür, atın gücüdür.”

“Evet” dedi Bobi, “peki söyle bakalım, onun tam olarak ne olduğunu biliyor musun?”

“Hayır” dedi Carle.

Bobi gülümsemeye başladı, arkasından açıkça belli ederek Madam Carle’la oğluna, bir de Jourdan’a göz kırpıp sessiz bir gülüşle Carle’ın karşısına geçti.

“O...” dedi Bobi.

“Gelincik başı gördün mü hiç?”

“Gördüm.”

“Büyüklüğü başparmak kadardır, ardından açılır, içinden yavaş yavaş yumruk kadar büyük bir çiçek çıkar.”

“Evet.”

“Senin atındaki de –gerisini tatlı tatlı söyledi– kanat tohumudur.”

“Evet” dedi Bobi sessizliğin içinde, hep tatlı tatlı. “Ondan kocaman ak kanatlar çıkacak. Kanatlı bir ata dönüşecek, bir uçuş mu buradan Akağaç Ağılı’na varacak, toprağın on metre üstünden dörtnala koşacak, bir daha ne o, ne oğulları, ne oğullarının oğulları bir yere bağlanabilecek.”

“Böyle bir şeyi” dedi Jourdan epeyce bir süre sonra –kışın erken alacakaranlığında Maurice’in evinin yolunu tutmuşlardı bile–, “hiç beklemiyordum işte.”

“Göreceksin çoğunlukla böyle olacak” dedi Bobi.

“Üstelik” dedi Jourdan, “Carle’dan söz ediyoruz; konuşa arabaya kadar gelmesi olacak şey değil, çünkü biliyor musun hiç konuşkan değildir, bize ‘görüşmek üzere’ bile dedi. ‘Görüşmek üzere derken, gerçekten sizi yeniden görmek isterim’ diye de ekledi. Arkadaşlık etmekten pek hoşlanmaz. Asıl bu şaşırttı beni.”

Bir süre yola devam ettiler. Soğuktu. Güneş batıyordu. Akşam daha şimdiden sisin içinde titreyordu.

Maurice'in evine yaklaşırken çığlıklar duyduklar. Bir adam bağırıyordu. Bahçede bir fener yakmışlardı. Jourdan içeri girmeden önce ana kapının önünde durdu. Feneri sundurmanın yanına koymuşlardı. kz nallama işliğinin iskelesiyle eğilmiş, neredeyse kımıldamadan duran  adamı aydınlatıyordu; ahşap çatkının içinde, çömelmiş bağıran bir adam vardı. Tam karanlık alanın ucunda, kucağında bir ocuk olan bir kadın duruyordu.

Bobi arabadan atladığı gibi koştu.

"Ne oldu?" dedi.

"Beli bıknı kırıldı" dediler.

"Yol verin" dedi Bobi.

Jourdan da geliyordu.

"Yeğenimdir" dedi, "bırakın ne yapacaksa yapsın."

"O herif bana dokunmaya kalkarsa gebertirim onu" diye bağırdı adam.

Kollarını işliğin alçak çubuğuna bağlamışlardı. Yaşlı, kıllı bir adamdı. Güçlükle soluyordu. Gözlerinden ateş saçıyordu. Derken yumuşayıveriyor, duruluyor, ocuk gibi bakıyor, bağırıyordu.

"Beni öldürecek birine benzemiyorsun, gel bakayım şöyle."

Bobi iskeleye girdi.

"Uzaklaşın. Dokunmayın. Bana bırakın."

"Bırakın gelsin" dedi adam.

Yere uzanmıştı.

"Burası mı?" diye sordu Bobi.

Kalçalarına dokundu.

"Hayır."

"Peki burası mı?"

Krekkemiğinin çıkıntısına dokundu. Adam avazı çıktığı kadar bağırdı.

"A!" dedi Bobi, "demek senin de kanat tohumun ağrıyord, öyle mi?"

Ayağa kalktı.

"Bana bir atkı, başörtüsü, uzunca, esnek herhangi bir şey verin."

“Bu olur mu?” dedi bir adam.

Bir fular uzattı.

“Tamam. Jourdan içeri gelsene.”

Bobi fuları adamın kolunun altından geçirmişti. Fuların uçlarını Jourdan’a verdi.

“Tut şunu” dedi, “sakin ol.”

“Biri daha yardıma gelsin” dedi Bobi ötekilere dönüp.

Bir adam öne çıktı.

“Yalnızca bacaklarını tut.”

“Canımı yakacak mısın?” diye usulca sordu hasta.

“Seni iyileştireceğim” dedi Bobi.

Jourdan’a baktı.

“Ben ‘hop’ deyince, havaya doğru çekeceksin.”

Hastanın elini tuttu. Bileğini sıktı.

“Bacaklarını sıkı tut.”

“Hop” diye bağırdı. Kolu kendine doğru çekti, Jourdan da fuları havaya doğru çekti. Adam avazı çıktığı kadar bağırdı, kendini arkaya doğru attı.

“Beli bıkını kırılmamış” dedi Bobi, “omzu çıkmış, olur böyle şeyler.”

“Kımıldamıyor.”

“Gidip biraz içki getirin.”

“Eve taşıyalım onu.”

“Dikkat edin” dedi Bobi, “ayaklarından tutun, ben de omuzlarından tutacağım. Haydi bakalım!”

Onlar içeri girerken, yaşlı kadın ellerini başının üstüne koydu. Bağırmak üzereydi. Ağzını bile açmıştı.

“İyileşti” dedi Bobi.

Kimse onu tanımıyordu ama güzel şeyler söylüyor, gülüyordu.

“Ateşin önüne koyalım” dedi Bobi, “şimdi de hem onun için, hem belki biraz da bizim için içki getirin.”

“Saçı sakalı ağarmış birinin bağırmasını duymak hiç hoş değil.”

“Ah! Saçının sakalının ağardığı su götürmez gerçekten de.”

Genç kadın bir şey söylemeden bakıyordu. Küçük bir oğlan gelip onun gölgesine sığınmıştı.

Adamlar alınlarını sildiler.

Ateşin karşısındaki hasta ölüye benziyordu.

"Jacques'çıgım" dedi yaşlı kadın inler gibi, eli gömme dolabın içinde öyle titriyordu ki şişeler çınılıyordu.

"Kendine gelecek" dedi Bobi.

Yatan adam gözlerini açtı.

"Orospu çocuğu..." dedi.

"Benim o, buyurun" dedi Bobi.

Ona doğru eğildi. Bir kadeh likör uzattı.

"İç."

"Parmaklarını oynat bakayım."

Adam parmaklarını oynattı.

"Bileğini oynat."

Adam bileğini oynattı.

"Şimdi de dirseğini."

Adam dirseğini açtı.

"Şimdi" dedi Bobi, "omzun için ertesi güne kadar beklemek gerek. Ağrın yok, değil mi?"

"Bir sızı kaldı yalnızca" dedi adam.

"O zaman kalk da otur."

Kalkmasına yardım etti. Adamlardan biri bir sandalye uzattı.

"E Jacques..." dedi Jourdan.

"Jourdan, sen misin? Görüyorsun işte halimi."

"İyileşirsin iyileşirsin."

"Evet ama" dedi Jacques, "merak ettim. Siz kimsiniz?"

"Ben orospu çocuğuyum" dedi Bobi.

"Doktor musunuz?"

"Evet, doktorum, ama kimseye söylemeyin" dedi Bobi gülererek, "yoksa beni hapse atarlar, çünkü izin belgem yok."

"Hadi canım!" dedi Jacques.

"Sonuçta" dedi Bobi, "ne dersiniz, orospular da iyi evlatlar doğuruyor, öyle değil mi?"

Yaşlı kadın gülüyordu, adamlar da, Jacques içkisinden bir yudum alıp şöyle dedi:

"İçim ısındı."

Sonra da:

“Gölmeyin.”

Sonra da:

“İnsan canı yanarken kibarlık nedir bilmiyor.”

“Önemli değil” dedi Bobi.

“Yemeğe kalın” dedi Jacques.

“Evet” dedi yaşlı kadın da.

“Evet” dedi iki adam da.

“Kesinlikle” dedi genç kadın da.

“Hayır” dedi Bobi, “eve dönmemiz gerek. Marthe yalnız.”

“O halde bu adam Marthe’in yeğeni” dedi genç kadın.

“Hayır” dedi Jourdan, “benim yeğenim.”

“Gerçekten hayır mı diyorsunuz şimdi?” dedi yaşlı kadın.
 (“Yemeğe kalmayacak mısınız?” demek istiyordu.)

“Gerçekten hayır” dediler.

“Yalnız” dedi Bobi, “ertesi güne dek kolu askıda kalsın, sonrasında da bir süre zorlamasın.”

Maurice’in evinden iki yüz metre uzaklaştıktan sonra, Jourdan durup arabadan inmek, feneri yakmak zorunda kaldı. Ortalık kapkaranlık olmuştu. Feneri arabanın korkuluğuna takmadan önce havaya kaldırdı. On metre ötesi görölmüyordu. İleride, akşama karışan sessiz sis tabakası kımıldıyordu. Yarattığı biçimlerin belli belirsiz yalpaladığı, donmuş pürçeklerin titrediği görölmüyordu.

“At yoruldu” dedi. “Yarım gün geciktik. La Fauconnière’e öğlen varacağımızı düşünüyordum, akşam oldu.”

Yeniden yavaş yavaş ilerlemeye başladılar. Sis önlerinde dağılıyor, derken yeniden arabayı sarıp arkadan kısırdayan parmaklarıyla deri körüğe dokunduğu duyuluyordu.

Gecenin yöresine gelmişlerdi. At uzun kulaklarıyla yeryüzünü yokluyordu. Gözünde gözlük olmasına karşın görmeye çalışıyordu. Başını çeviriyordu. Adım atarken duraksıyordu. Ayakları kayıyordu. Güçlkle soluk alıyordu. Ardından karnını titreten bir pofurdamayla boynunu uzatıp yeniden ilerliyordu. Çevrede, karanlığın içinde yalnızca koca koca gümüş rengi giy-

silere bürünmüş hareketli biçimler vardı. Atın korkusu gitgide artıyor, dizginler sarsılıyordu.

Birden gökten bir ses geldi. Dalı budağı uçsuz bucaksız, yapraksız bir ağacın gövdesi yaklaştı üstlerine. Kartondan kesilmiş gibiydi. Arkasında başka ağaçların biçimleri görülüyordu. Sis çıkırdıyordu dallarında.

“Pınarın çınarları bunlar” dedi Jourdan.

“Hey arabadakiler” diye seslendi bir ses.

At durdu.

“Silve, sen misin?”

“Evet.”

Donmuş toprağın üstünde bir adamın ayak sesleri.

Yana asılan bir adamın ağırlığıyla araba Jourdan’ın tarafına doğru eğildi.

“Bu saatte arabada ne yapıyorsun?”

“Eve dönüyorum.”

“İyi misin?”

“İyiyim iyiyim.”

“Sen ne yapıyorsun burada?” dedi Jourdan.

“Hiç.”

“Hava soğuk” dedi Jourdan.

“Kafayı dağıtıyor” dedi ses.

“Günler uzun” dedi Jourdan.

“Üstelik bunlar en kısılları” dedi ses.

“Orada ne yapıyorsun?”

“Hiç.”

“Binmek ister misin?”

“Hayır, yürüyeyim, kafam dağılıyor.”

“E” dedi Jourdan, “bir değişiklik var mı?”

“Değişiklik olacağına senin umudun var mı?” diye sordu ses.

“Evet” dedi Jourdan.

“Senin için sevindim.”

“Sen inanmıyor musun buna?”

“Hayır.”

“E ne olacak peki?”

“E işte olacağı bu.”

Araba kımıldadı. Gecenin adamı az önce geceye işaret etmişti kuşkusuz.

"Yine de" dedi Jourdan, "insanlar..."

"Evet."

"Neye evet?.."

"İnsanlarmış."

"Güvenmiyor musun?" diye sordu Jourdan.

"Hayır" dedi ses.

Bir sessizlikten sonra, araba üstüne asılan o ağırlıktan kurtuldu. Birazcık sallandı. Yeniden dengeyi sağladı.

"Eyvallah" dedi ses.

"Hoşça kal" dedi Jourdan.

At yeniden yürümeye başladı.

Uzun bir süre sonra, gecenin derinliklerinde iki küçük lamba yandı.

"Fra-Joséphine" dedi Jourdan.

"Geç oldu" dedi Jourdan.

"Yatacaklardır" dedi Jourdan, "eve dönelim."

İlerledikçe lambalar birbirinden uzaklaşıyordu.

Artık birbirlerinden epeyce uzakta ışık veriyorlardı.

"Çiftlikle şato" dedi Jourdan.

"Öyle derler" diye sürdürdü. "Aslında yalnızca ağa evi, ama 'şato' derler."

"Uyudun mu?"

"Hayır" dedi Bobi.

İki ışık kare biçimindeydi. Pencereleden geliyordu.

"Buraya en son gelişimin üstünden 7 Şubat'ta üç yıl geçmiş olacak" dedi Jourdan. "Buralarda bir yer olmalı. Sulama bayırının arkasında. Şu taraf herhalde."

Sol dizgini çekti.

"Deh Süslü" dedi ata.

Işıkları sağlarında bıraktılar. Onlarla aynı çizgide ilerlediler.

"Çevreyi gözetliyorduk" dedi Jourdan. "Işıklar neredeyse bu akşamki gibiydi ama sis yoktu."

"Saat onda tüfeğiyle ateş etti. Bu kez kendisine. Lamba sönmüştü ateş edince."

"Ne boktan iş" dedi Jourdan.

"İki gün sürmüştü" dedi Jourdan.

Bobi'nin üstlüğünün içinde kıpırdadığını hissetti.

"5 Şubat'ta" dedi Jourdan, "tırpanımı biliyordum. Karım geldi. 'Dinle!' dedi. Dinledim. Fra-Joséphine'den silah sesleri geliyordu. Birilerinin koştuğunu duydum. Adamın karısıyla kızındı gelen: 'Bize ateş ediyor.' 'Olamaz' dedim. 'Ant olsun' dediler. Her şeyi bırakıp ayağa kalktım. Evet, hatta bir kurşun kızın alnını sıyrıp geçmişti. On üç yaşındaydı kız. Deli herif!"

"Evet ya deliydi. Her şeyi kapının arkasına yığmıştı: yatak, konsolü, sandalyeleri, kanepeyi. Oysa iyi insanlardı, epey fişeği olsa gerek. En az yüz kez ateş etti. Önce karısıyla kızına. Hemen bizim eve koşmuşlar. Onlar bostandan geçerken de hâlâ ateş ediyormuş. Onları kurtaran şey yere düşmeleri olmuş. Öldüler sanmış. Sonra da öteki pencereye geçip çiftçilere ateş etmeye başlamış."

"Cılız bir adamdı, yumuşak bakışlıydı, hep büyük büyük sözcükler, büyük büyük lakırdılar dökülürdü ağzından. Bilgili biriydi. Diyordu ki öyle birden köylü olmak için gelmemiş buralara, asıl dinginliğin, yalınlığın keyfini sürmek istermiş. Yanına en iyi çiftçiyi almıştı: Adolphe'u. Uzaktan tanırdık kendisini. Hiç sıkıntısı yoktu. Kitaplarla dolu bir odası vardı, tavan arası gibi oda. Bir karısı vardı ki şeker gibi. Çağrıldı mı gelir. Çağrılmadı mı gelmez. Her şeyi vardı!.. Fra-Joséphine'den Grémone Ormanı, yaylanın derinlikleri, gölcük, tüm topraklar görülür. Herkesin yaptığı işler görülür oradan. Çınarlı yoldaki taş sıraya oturmak yeter, tüm yeryüzü gözlerinin önündedir. Güzel, küçük bir kızı vardı. Aurore'du adı. Daha ne olsun?"

"İşte böyle; her şeyi vardı. Biz öyle diyorduk. Derken hesap edip kitap edince gördü ki aslında hiçbir şeyi yok. Her şeyin var. Evet. Ötekilerin gözünde öyle, değil mi ki her şey ortada, önünde, elini uzatmana bakıyor. Ama o heves denen şey yok mu? Ah! Önemli olan o işte! Kusmak isteyene sülün vereceksin. İşte olay bu. Bedenle ilgili bir şey. Özünde bedeninin arzulaması gerek. Yoksa her şeyinin olmasının bir anlamı kalmaz, her şeyin vardır ama hiçbir şeyden yararlanamazsın."

"Oysa ben bilgili biri değilim, bilmem. Ama bunları düşünmem gerekiyor, çünkü ben de, herkes de... Diyeceğim, yalnız kaldığımda ya da estiğinde, bu işte bir acayiplik var diyorum

kendi kendime, doğru olmayan bir şeyler var sanki. Bir şeye inanmıyorum: Bence insan kendisini bile bile mutsuz etmez. Her şeyin herkes mutlu olsun diye yaratıldığını düşünüyorum. Bence mutsuzluğumuz fırdöndülüklerimizle, ağzımızdan akan kirli sularla, dışarı verdiğimiz havayı içimize çeke çeke birbirimize bulaştırdığımız rahatsızlıklarla kendi kendimize yarattığımız bir hastalık. Bence yaşamayı bilseydik, hasta olmazdık belki. Şimdi alışageldiğimiz üzere, tüm yaşantımız savaşmak, batmamak için yüzüp çırpınmak üstüne kurulu. Her şeyde öyle. Hayvanlar söz konusu olduğunda da, tohumlar, bitkiler, ağaçlar söz konusu olduğunda da, her şeye karşı diklenmen gerekiyor. Sanki tüm yeryüzü bizim istediğimiz şeyi istemiyor. Sanki zorla yapıyor bunu. Gitgide her şeyden iğreniyor insan. Şu durumda bedenimiz bir şeyler üretiyor olsa gerek, bilebilir miyiz?.. Yeryüzü bizi kan üretmek zorunda bırakıyor. Belki bilmeden özel bir kan, iğrenmenin kanını üretiyoruzdur, oysa bedenimizin her yerinde, kollarımızda, uyluklarımızda, yüreğimizde, karnımızda, ciğerlerimizde hevesin kanını taşıyabiliriz, ama bedenimizden geçen borular bizi iğrenmenin kanıyla yıkıyor.”

Işıklar sönmüştü. Yavaş yavaş geri dönüyorlardı. Toprak biraz yükselmişti. Ayaz geceyi harcın dibindeki çimento gibi sertleştirmişti.

“Şu işaretlere bak” dedi Bobi.

Önlerinde, altın gibi parlayan işaretler yanmıştı. Harfleri andırıyorlardı. Aralarından biri büyük bir L harfi gibiydi. O harfin önünde de, sanki bir kesme işareti. Toprak düzeyinde duruyorlardı. Yine büyük bir E’yi andıran bir harf de vardı, ama o E arada sırada F’ye dönüşüyordu. Gerçekten işaretli bunlar, gerçekten altın gibi parlıyorlardı. Ama okunmuyorlardı.

Jourdan deniyordu. Gözlerini kısıp öyle bakıyordu. Kendi kendine: l-kesme işareti-e, l-kesme işareti-f, diyordu. Ne demekti bu şimdi? Onlar ilerledikçe harfler de biçim değiştiriyordu. Az önce L olan şimdi neredeyse biraz kare biçimli bir O’ya dönüşmüştü, kesme işareti de eriyip gitmişti. Öteki harf de yana yatmış bir M’ye dönüşmüştü. “Bunları kâğıda yazmak gerek”

diye geçirdi içinden Jourdan. Bilmek. areler kimi zaman böyle tuhaf harflerle yazılır, bilmeyen onlara bakar da yine bilmez.

“L-kesme işareti-e-f-f-o, l-kesme işareti-e-f-f-o-m.” Iinden bunu yineleyip duruyordu, ilk insanların ağızında güneşi, ayı, yıldızları tanımlayan o biçimsiz, büyük sözcükler gibi.

“Orası ev” dedi Bobi.

Jourdan dizginlere asıldı. At durdu.

“Ne?” diye sordu Jourdan.

“İşaretlerin olduğu yer” dedi Bobi, “orası ev. Marthe ateşi yakmış. Kapıyla kepengi kapamış, biz de kapıyla kepengin aralıklarından sızan ışığı görüyoruz.”

Jourdan bir süre konuşmadı.

“Bir bilen bir arayana yeğdir” dedi.

Ama atı yeniden yürütmek için dizginleri sallamadı, elini Bobi’nin dizine koydu.

“Bizimle kal” dedi.

“Czamlılardan farkımız kalmadı, lmşz de ağlayanımız yok. Bak, en iyilerimiz arasında bile umutlu kimse kalmadı pek.”

“Kolay değil” dedi Bobi.

“Ama nceki geceden beri” dedi Jourdan, “sen bunu kolayca yapıyorsun.”

“Yalnızca ufak çareler sundum.”

“Ama tüm varlığımı harekete geçirdiler” dedi Jourdan.

“Büyük çareler” dedi Bobi, “daha çok zorlar insanı.”

“İyileşmek istiyorsa kendine söz geçirebilmeli” dedi Jourdan. “stelik artık sorumlu sayılırsın. Bizi rahatlatacak şeyi gösterdin bile. Ama biz havuç çeklerinin, altın gibi parlayan işaretlerin ortasında, işin içinden nasıl çıkacağımızı bilmiyoruz. An oluyor yalnızca yaşlı yıldızları gördüğümüzü sanıyoruz, an oluyor başka başka acunlar dşlyoruz, oysa kapının çevresinden gelen ışıkmış gördüğümüzü.”

“Her şey iyileştirilebilir, ama neyi seçeceğimizi bilmiyoruz. Bir bilen on arayana yeğdir.”

Yaklaşan ev taze ekmek kokuyordu.

IV

Bobi sabah erkenden kapıyı çaldı.

"Hey!" diye karşılık verdi Jourdan.

Kapının çalınmasıyla uyanmıştı.

"Başlasak iyi ederiz" dedi Bobi... "Gün bugündür bence."

"Ne güzeldir uyanmak çayırılar çiçeklendiğinde" diye bir şarkı tutturdurdu Jourdan yatağı gıcırdata gıcırdata.

Marthe seslendi.

"Siz yatın" dedi Bobi kapının arkasından. "Her şeyin yerini biliyorum. Ama biraz sonra, hesaplarımda yanılmıyorsam, kal-karsanız iyi olur."

Jourdan pencereden baktı.

"Dona çekmiş" dedi.

Dona çekmişti. Gece kuzey yeli başlamıştı. Yavaş yavaş, hiç sertleşmeden, handiyse soluk alıp veren biri gibi esmişti. Ama asıl gücü soğuktaydı. Gökyüzünü temizlemişti. Karı cilalamıştı. Ağaç kabuklarındaki son özsuğu da kurutmuştu. Ormanın artık kocaman bir kütle gibi görünmesine yol açmıştı. Toprağı hapsetmişti. Gökyüzünü bütün gece soğukla, yine soğukla, bir kazanın dibini maden yongasıyla parlatan biri gibi hep yepyeni, hep keskin bir soğukla aşındırmıştı, şimdiyse gökyüzü öyle temiz, öyle kaygan görünüyordu ki güneş kıpırdamaya bile cesaret edemiyordu neredeyse.

"Vay anam vay!" diyerek zangır zangır titredi Jourdan pantolonunu giyerken. "Hava değdi mi kanım gerisingeri yüreğime kaçıyor. Badem çiçeği gibi dondum ant olsun."

Kuzey yeli pencerenin kenarından hafif hafif, ama inatçı bir şekilde, cırcırböceği gibi ıslık çalıyordu.

“Fark ettin mi” dedi Jourdan, “hiç kımıltı yok. Her şey ölü. Evlerdeki saymazsak yeryüzünde üç canlı yoktur.”

“Canın ne yapmak istiyor?” dedi cama üfleyip, büyükçe bir buz parçasını vura vura temizledikten sonra, “gökyüzü demir gibi kaskatı görünüyor.”

Bobi aşağıda ateşi yakmıştı. Önünde ayakta duruyordu. Birbiri ardına ellerini ısıtıyordu. Sonra birbiri ardına ayaklarını, sonra yine ellerini. Soğuşun harekete geçirdiği bir tekerlekti sanki.

Jourdan içeri girip yaklaştı. O da tekerlek gibi işlemeye başladı. Usulca, ses çıkarmadan. Güç yeni yeni geliyormuş da çarklar daha kayışları harekete geçirmeden dönmeye başlamış-larcasına.

“Buğdayın var mı daha?” dedi Bobi.

“Evet.”

“Çok mu?”

“İki ölçek.”

“O halde, hepsi duruyor mu?”

“Hayır, iki ölçek sattım. Yarisini.”

“Tohum için mi saklıyorsun gerisini?”

“Öncelikle evet. Ama en azından bir ölçek daha satabilirim. Ne yaparsın ki fiyatlar düştü.”

“Buğday ne işine yarıyor?” diye sordu Bobi.

“Çoğu zaman” dedi Jourdan, “bana sorduğun şeyleri anlamıyorum.”

“Ne zaman basit bir şey sorsam anlamıyorsun” dedi Bobi. “Buğday ne işine yarıyor?”

“Ekmek yapmaya.”

“Marthe’la kendin için mi?”

“Evet.”

“Yılda ne kadar gerekiyor bunun için?”

“Bir ölçek.”

“Ya gerisini ne yapıyorsun?”

“Satıyorum.”

“O halde” dedi Bobi biraz durduktan sonra, “buğdayı Marthe’la kendin için ekmek yapmakta kullanıyorsun. Bu doğ-

ru. Yine kendi buğdayınla yine buğday ekiyorsun, bu da doğru. Elinde kalanla para kazanıyorsun. Buğdayını birine veriyorsun. O hesap yapıyor. Cüzdanını çıkarıyor. Sana bir tane, iki tane, üç tane banknot veriyor; onları kendi cüzdanına koyuyorsun, cebine atıyorsun. La Jourdan'e dönüyorsun. Cüzdanını alıp içinden banknotları çıkarıyorsun. Onları Marthe'a gösteriyorsun. Dolabı açıyorsun. Banknotları Marthe'ın gömleklerinin altına yerleştiriyorsun ya da bunu o yapıyor. Dolabın kapağını kapıyorsun. Buraya kadar tamam. O anda bir cüzamlı olduğunu fark ediyorsun. Yaptığın işi üçe ayırmışsın: Bir parçası yaşamayı sağlıyor: Marthe'la birlikte bir sayılırsınız sonuçta. 'Sen' derken, ikinizden söz ediyorum. Anlaştık herhalde. Öteki parçası gelecek yıl yaşamak için güvence veriyor sana. Üçüncü parçaysa kâğıt halinde katlı gömleklerin altında duruyor. Tüm bunları yaparken cüzamlılar için ne yapıyorsun? Hiç."

"İnsan cüzamlılar için bir şey yapmayınca, daha çok cüzamlıya dönüşüyor."

"Yaptığın işin bir bölümü yitiyor. Kâğıda dönüşüp Marthe'ın gömleklerinin altında dümdüz, incecik duran parça. Ben buna yitmiş derim."

"Nasıl yitmiş?" dedi Jourdan, "para o."

"Daha da ileri gideceğim" diye sürdürdü Bobi, "sana cüzam bulaştıran şey de o. Bak anlaşılm. Anlaman için zorluyorum biraz seni. Daha doğarken o cüzam tohumu içindeydi senin. Anneden anneye, bize kadar ulaşır. Kadınların döl yatağında, tam çocuğun başının yaslandığı yerde ufak, kara bir noktadır."

"O zaman" dedi Jourdan, "hepimiz daha baştan karayazılıyız, öyle mi?"

"Hayır" dedi Bobi, "tam tersine."

"Daha doğarken içimizde olduğunu söylüyorsun" dedi Jourdan.

"O cüzam tohumu" dedi Bobi, "yürekten daha gereklidir."

Ateş gürüldedi. Su kaynadı. Pencerenin kepengi gıcırdadı, cam macununun içinde gıcırdadı, derken Jourdan:

“Anlat bakalım” dedi.

Toprağın üstünde güzel bir sabah vardı. Güneş gökyüzünde kararsızca gezinip yükseliyordu.

“Cüzam dediğin şey” dedi Bobi, “bir işe yaramayan sevgidir. Evet, kendini ne olarak görüyorsun?”

“Bana” dedi Jourdan, “kötülük edecekmişsin gibi bakıyorsun.”

“Hayır” dedi Bobi, “sen de biliyorsun bunu. Sana bakıyorum çünkü hatalarını gösteriyorum.”

“Neyim ben?” dedi Jourdan.

“Evet, sen bir insansın, o kadar.”

“Ben bir insanım” diye yineledi Jourdan.

Sonra kendine baktı.

“Yalnızca bir insan, o kadar” dedi Bobi.

“Yalnızca bir insan, o kadar” diye yineledi Jourdan.

“Asıl hata” dedi Bobi, “insanın kendisini daha üstün bir şey sanmasıdır.”

Jourdan bir süre sessizliğe gömüldü çünkü bunun ne anlama geldiğini kavramaya çalışıyordu.

“Yeryüzünü sevmen gerek” dedi Bobi.

Her zaman tam aydınlanmayan bir şeyler oluyordu. O aydınlanmaysa hani ne Bobi’den, ne sesinden, ne sözcüklerinden geliyordu sanki, aydınlanma sıcaklıktan, ateşten, dondan, duvardan, camdan, masadan, kuzey yeliyle çarpan kapıdan, ne kadar eski olurlarsa olsunlar ıgıl ıgıl kil kusan döşeme taşlarından geliyordu. Aydınlanma tüm bunlardan geliyordu işte ama hâlâ sarsaktı, beceriksizdi, Bobi’nin tek üstünlüğü insanın sözcüklerini ateşin, kilin, ahşabın, duru göğün sözcüklerinin üstüne koymasından kaynaklanıyordu. Ama tam da öyle sayılamazdı bir yandan. Ateş-sözcükler, gök-sözcükler olsaydı, o zaman olabilirdi.

“Buna zorunlusun” dedi Bobi.

“İşte senden yaratılan şey gelişe gelişe bugünlere gelmiş. Bu daha annenin karnındayken başladı Jourdan, seni oradan ayırmalarından önce. Evet. İlk sıçrayışta. Orada seni bekliyorlardı. Hepsi. Kalabalıktılar.”

“Şöyle dediler: ‘A işte! Biri daha geldi. Ona öğretiriz.’”

“Öğrettiler de.”

“Neyi?”

Ev, uyuyan bir çalı çırpı demeti gibi çıtırdıyordu.

“Cüzamından kurtul” dedi Bobi, “değil mi ki sana bunu öğretti o bilgiler!..”

Bir süre durup sakinleşti. Yukarıda yatağından kalkan Marthe’in odanın içinde yürüye yürüye şarkı mırıldandığı duyuluyordu.

“Doğmadan önce” dedi Bobi, “daha çok şey biliyordun. Doğruları biliyordun. Sana öğretilen şey başını annenin karnına dayadığın yerdir. Şu kadar bir parça.”

Serçeparmağının tırnağını gösterdi.

“Ama öyle uyarıcı bir sesi vardır ki!”

Biraz daha susup onu çevresinde gezinen sözcüklerin anısıyla bıraktı. Ama yalnız başına değil. Bir tek o sözcükler yoktu ortada; ateş, ateşin sesi, ateşin rengi, ateşin kokusu da ona eşlik ediyordu. Öylesine duru, akıldan çıkmayaşya camlara yansıyan gökyüzü de. Donun çıtırtısı, kiremitlerin altında bir sıçan gibi yavaş yavaş kımıldanan buz da. Gözleri kör edip gerçek yüzünü göstermeyen, ama buğudan puslanmış pencereden görülen güneş de oradaydı; otların arasına düşmüş olgun bir kayısı gibi ezik, tatlı, yapış yapıştı. Tüm bunlar pek anaçtı. Bobi bunu biliyordu, Jourdan da şimdi anlamaya başlamıştı.

“Bugün” dedi Bobi, “paralarınla bugünün cüzamını iyileştirmek için ne satın alabilirsin?”

“Hiçbir şey” dedi Jourdan.

“Kimden alayım istiyorsun?”

“Yeryüzünden.”

“Hangi yeryüzünden?”

“Kaç yeryüzü var?” dedi Bobi.

“İşte şu yeryüzünden” dedi pencereden dışarısını gösterek. “Orman, yayla, toprak, gökyüzü, soğuk. Bugün işte, sen de bunların içindesin.”

Marthe’in merdivenleri indiği duyuluyordu.

“Ekmek yapmak için” dedi Bobi, “sonra ekmek için yeterince buğdayın var mı?”

“Var.”

“O zaman zenginsin. O zaman” dedi Bobi, “annenin sana uzun zaman önce sözünü ettiği bir şey alalım sana. Sen daha olgunlaşırken sözünü ettiği bir şeyi.”

Marthe içeri girdi.

“Camdan baktım” dedi gülümseyerek. “Dona çekmiş. Hiç bir şey yok çevrede, ne gökte, ne yerde. Yüz kilometrelik bir alanda yalnızız.”

Jourdan da, hatta Bobi de kapana kısıtılmış sıçanlar gibi karşısında duruyordu. Alınlarının ortasında hasırotunun başağına benzer derin birer kırışık vardı. Düşüncelere dalmış da düşünürken yakalanmış gibi görünüyordlardı. Marthe bir kez daha erkeklerin mutsuzluğunun nedeninin istemek, istemek, sürekli istemek olduğunu düşündü.

İnsanda hâlâ onunla birlikte, onun yanında yemek yemek, ona yiyecek bir şeyler getirmek isteği uyandıran o yaşlı kadın dudaklarının arasından bembeyaz dişleriyle yeniden gülümse-di ikisine de.

“Buğdayın nerede?” diye sordu Bobi.

“Kilerde” dedi Jourdan, “orası daha kuru.”

“Gidelim” dedi Bobi.

“Yahu” dedi Marthe, “bu sabah kahve bile akıllarına gelmedi.”

Bobi katırtırnağından bir süpürge buldu. Bir eline onu aldı. Öteki eliyle de buğday çuvalını köşesinden tuttu, sonra da Jourdan’la birlikte küçük arka kapıdan çıktı.

Gökyüzü özsuğu kalmamış bir kütük gibi ölü, kaskatıydı. Bu soğuk sürerse, gökyüzü az sonra kocaman kara bir yarıkla, göğün gerçek rengi olan o karayla yarılacaktı.

Bobi harman yerini süpürdü. Buz yığınlarıyla toprak yığınlarını temizledi. Zemin tabak gibi sert, pırıl pırıl olmuştu.

Ortasına buğday çuvalını boşalttı. Aşağı yukarı elli kilo olsa gerekti. Jourdan biraz utanmıştı. Bir şey demedi. Çuvalın toprağa boşaltılmış olmasından değildi utanması, ama onca gurur duyduğu buğdayının –çeltik gibi bir buğday, derdi, toz haline gelmiş taş gibi ince, sert– tüm rengini yitirdiğini, çevresindeki buzların parıltısının yanında pek solgun, pek donuk kaldığını görünce canı sıkılmıştı.

“Oldu işte” dedi Bobi ellerini temizlerken. “İçeri girelim. Mutfaktan izleriz.”

Mutfak penceresinin dibine geçtiler. Baktılar. Dışarıda bir şey olduğu yoktu. Ama içeride kahveyle ekmekğin kokusu sabır salıyordu gönüllerine.

“Bana öyle geliyor ki...” dedi Jourdan.

Ama ağzını birden kapayıverdi...

Bir kuş geçmişti. Türü daha anlaşılmıyordu. Kanatlarıyla küçücük bir şimşek gibi belirivermişti yalnızca. Fra-Joséphine’e doğru uçuyordu. Sanki gökyüzünün üstünde yamyassı olmuştu. Kanatlarını, birazcık kırmızısı görünen kuyruğundaki tüyleri alabildiğine açmıştı. Derken olanca gücüyle yavaşlamaya çalışmıştı. Karnını yele verip durmuştu; tüylerini savura savura didinirken alçalıvermişti bile. Geri dönüyordu. Söğüdün ucunda çiçek olan dalını aşağı çeken yel gibi eğiyordu uçuşunu. Dosdoğru buğday yığınınına çarptı. Silkindi. Şaşırmıştı. Floryaydı. Kısasından bir ezgi bile tutturmaya kalkmadı. Yemeğe başladı.

Jourdan tütün tabakasını çıkardı, piposunu doldurdu, tabakasını Bobi’ye uzattı. Ona bakmadan. Kuşa bakıyordu. Bobi tabakayı aldı, piposunu çıkardı, piposunu doldurdu, tabakayı geri verdi. Ardından kibrit yaktı, işte o anda parmaklarının arasındaki aleve hızlıca göz attı, Jourdan da piposunu yaktı, ama göz ucuyla kuşu izlemeyi sürdürüyordu.

Hayvan soğuktan kabarmış da kabarmıştı. Her zamanki halinden üç kat daha büyük görünüyordu. Ayrı ayrı duran, altın sarısı teleklerinin altından gövdesini saran yumuşak tüyler seçiliyordu. Karnında ak bir benek vardı, otlar üstündeki bir akasma gibi. Yiyordu.

Gözler kuşa bakıyordu ya bakış ışın gibidir, üstünde şeyleri adlandırmadan gördüğümüz bir alan vardır, orası göz ışınının aylasıdır işte. O aylada görülen şeyin görüntüsü sisin içinde görülen şeyler gibi bozulur her zaman.

Sanki gökyüzü su damlalarının oluşup şişkinleştiği, derken düştüğü bir mağara tepesini andırıyordu. Yanılısama o noktada iyicene güçleniyordu; düşüşleri sırasında güneşin delip geçtiği su damlalarının ısıltısı da aynı şekilde. Ama tüm bunlar bakışa –hâlâ öylesine delişmen, öylesine obur, şimdiden fışır fışır ses-

ler çıkaran küçük floryaya odaklanmış bakışa- ulaştığında, su damlaları damla olmaktan çıkıyor, kuşa dönüşüyordu. Başka kuşlara. Gözlerinin önünde iki görüntü vardı: Gök mavisi mağara, koca koca damlalar, şıpır şıpır suların çocuksu sesi, derken hayır, kuşlar çıkıyordu meydana, mağara gökyüzüydü, ses de şakıyan kuşlardan geliyordu, o altın parıltılı esmer renk de güneşin kaçamak bir ışınından kaynaklanmıyordu, açılıp hışılda-yan, kuş buğdaya yavaşça konabilsin diye hız kesen renk renk tüylerdendi.

Sayıları en az otuzu bulmuştu bile. Kocaman bir ardıçkuşu, her yanı Türk mavisi bir ispinoz, yedi renkli bir tangara, kızıl, mavi, kara şakrak kuşları, baştan aşağı altın sarısı bir sarıasma, kızıl sorgucunu sallaya sallaya kara kanatlarını sağa sola çarpan bir akbaş, çavuş kuşları, çekikler, kiraz kuşları, sakalar, keten kuşları, kenevir kuşları, sarı çırtıboğalar, huş isketeleri, çinteler, kaya kuşları.

Daha da geliyordu.

“Dışarı çıkmamız gerek” dedi Bobi.

Jourdan karşılık vermeksizin baktı ona.

“Uçarlar ama” dedi.

“Arkadan çıkacağız” dedi Bobi.

“Neye bakıyorsunuz?” diye sordu Marthe.

“Gel de gör.”

“Ben” dedi Marthe, “şakrak kuşlarını çok severim. İri, mavi olanları. Bizim oralarda onlara ‘yelve’ derler. Budur adları. Anımsıyorum da, ben gençken, iyi bir arkadaşım vardı, ökse bulardı değneğine. Ah ah!” dedi, “Kızdan daha çok kuş yakalamıştır. Bir de...” dedi.

Uzun süre konuşacak biri gibi dudaklarını iki-üç kez tükürükle parlatmıştı, derken pırıl pırıl dudaklarıyla duruverdi. Konuşmak istediğini sanmıştı. Oysa yalnızca yeni şeyler düşünmekti istediği.

“Yavaş” dedi Jourdan ahırın kapısını iterken.

Kapı evin arkasına açılıyordu, kuşların sesleri bile duyulmaz olmuştu, ama Grémone Ormanı görünüyordu.

Gökyüzü görünüyordu.

Şunlar görünüyordu işte: Ormana doğru yükselen toprak. Ağaçların gövdelerini gizliyordu. Toprağın üstünde kara dallar. Ne kadar karla kaplıysalar, o kadar kara görünüyorlardı. Sonra, açık, tertemiz, duru gökyüzü, aynı zamanda güneş gelmeyen bir yerde olduklarından, sonsuz boşluğuyla, sonsuz ıssızlığıyla, ürkütücü, sınır bilmeyen amansızlığıyla göze çarpan korkunç bir gökyüzü. İşte o gökyüzü, deyişi hoşgörün ama küt diye çiftlik evinin çatısına toslayıveriyordu; demek istediğim aslında şu: O gökyüzü o haliyle zamanın, uzamın, sürenin sonuna dek uzanıp gitmek için yaratılmıştı. Onu başparmak kalınlığında bir denizyosunuyla ya da tırnak gibi yuvarlak bir likenle doldurmak, inanın bana, epey güç isterdi. Ama ahırın kapısından bakıldığında, kiremitlerin düzeyinde birden sona eriyor, çatının girintili çıkıntılı kenarıyla kesiliveriyordu. Ondan sonraysa, neredeyse fazla bir şey yok denebilirdi ya sevinç vardı, sevgi vardı orada. Artık duyarsız yeryüzünden pek iz kalmıyordu. Pişmiş kilden kiremitler, dantel gibi işlenmiş mahyalar, çatının yepyeni yanağı vardı. Derler ki insan hücrelerden, kandan oluşur. Aslında yaprakları andırır o. Ama sıkış tıkış yaprakları değil, ağaçların dallarındaki, şarkı söylemeleri için aralarından yel geçmesi gereken yapraklar gibi dağınık görüntülerden oluşmuştur. Taş gibi olsaydı, yeryüzü onu nasıl kullanabilirdi ki sizce? Suya düşen bir taş a bakın. Delik açar. Su yaralanmaz, derken işinin başına dönüp şeyleri aşındırmayı, gürül gürül akmayı sürdürür. Sonunda o kazanacaktır, akıp gidişinde alüvyonlarının uysal balçığını küçük dalga darbeleriyle düzleştirir. Suya düşen bir ağaç dalına bakın. Yapraklarının da yardımıyla yüzer, gezinir suyun üstünde, güneşe bakmaktan asla geçmez. Dönüşümünün sonunda tohum olur, ağaçlar, çalılar biter yine kumlarda. Balçığın ölü olduğunu söylemiyorum. Taşın ölü olduğunu söylemiyorum. Hiçbir şey ölü değildir. Ölüm diye bir şey yoktur. Ama sert, su geçirmez şeylerin dönüşüme uğramak için yuvarlanıp düzleştirilmesi, kırılması gerektiğinden, çarkın dönüşü daha uzun sürer. Denizlerin dibindeki balçığın birkaç milimetre yükselmesi, yeniden granitli dağların oluşması milyarlarca yıl alır. Oysa kestanenin dışında bir kestane ağacının oluşması için yalnızca

yüz yıl gerekir, bir ilkbahar günü yabancı yaylalarda kestane çiçeklerinin vurgun kokusunu duymuş olanlar sık çiçek açmanın ne kadar önemli olduğunu anlayacaklardır.

Evet, ev sevinçti, sevgiydi. Jourdan insan elinin kiremitlerin kilinin üstündeki izlerini, duvarcının başparmağının duvarı örerken harçta bıraktığı izi düşünmüyordu. Onun düşündüğü şu aç kuşlarla dolu buğday yığınıydı. Taneleri göz kamaştırıcı harman yerine yıgarlarken renkleri yoktu. Şimdiyse, pirinç gibi parıl parıl parlıyor, altın rengi kanatların çırpışlarıyla uçuşuyorlardı. Az önce floryanın gagasına bir tane aldığını, başını kaldırdığını, yuttuğunu anımsıyordu. O yönde daha uzakları düşünmüyordu. Gerçekte, bir düşünce bile değildi kafasındaki, daha çok bedeninde bir şeyler gizliden gizliye işlemeye başlamıştı. Sık sık yutkunmak zorunda kalıyordu. Esrimişti. İnsana özgü o zavallı yararlılık duygusunu yitirmeye başlamıştı. Artık ona bel bağlayamıyordu. Daha yararsızlığa da bel bağlayamıyordu ama cüzamlılar için çalan flütün sesini duyar olmuştı.

“Gel” dedi ona Bobi elinden tutarak.

“Uçarlar ama” diye yineledi Jourdan.

İkisi de alçak sesle konuşuyordu; evin köşesini döndüler.

Duvarın öteki ucuna vardılar.

Kuş sesleri duyuluyordu.

Marthe pencerenin yanında kalmıştı.

“Şimdi de çil ardıçları geldi” dedi.

Çil ardıçları kıpır kıpır, küçük kanat hareketleriyle geliyorlardı. Bunlar ırmak kuşlarıydı. Ouvèze’den, güneşin olduğu taraftan geliyorlardı. Kumrular, çalı bülbülleri vardı. Artık tüm kuşlar görülemiyordu.

Yalnızca artık haberin tüm çalılara yayıldığı biliniyordu. Hatta gökyüzüne bile tuhaf bir haber yayılmıştı sanki: Yaz sıcağının izleri gibi şekerli, dans eden bir şey. Yaylanın ucundaki bataklıklarda yaşayan, yüzer yuvalarını Akağaç Ağılı’ndaki koyunların yünüyle donatan flamankuşları geçti gökyüzünden. Ayrı bir aileydi onlar. Aradıkları buğday değildi. Buna karşın, orada kalıp durmadan dönmeye başladılar. Uzun ayakları görü-

luyordu. Aşağıda dans edip, arkasından kara, ak, kızıl, altın rengi, yeşil, mavi kanatlarını dört bir yana savura savura dağılan o renk renk topa hayranlıkla dalıp gitmiş gibiydiler.

Arada sırada bir deli kuş kafasını cama çarpıyordu. Marthe geriliyor, sonra yine öne çıkıyordu.

Az önceki boş gökyüzünü düşünüyordu, sonra da şimdiki şu kalabalığı. İçinde derin bir kaygı vardı: Taneleri boşaltmayı kendi başına düşünmek isterdi. Kendi kendine:

“Ya yarın ne yiyecekler?” diyordu.

Her kuşun kendine biraz buğday ayırıp saklamasını isterdi. Yuvalarının yerlerini bilse, gider her birinin yanına buğday koyardı. Böyle alt alta üst üste sığrayıp dururlarken birbirlerine zarar verecekler diye korkuyordu.

“Ardıkuşu” diyordu ara sıra.

Çünkü ötekilerden daha iri, daha obur bir kuş olan ardıkuşu o koca gagasıyla dövüşüyordu.

Marthe:

“İkisi nereye gitti acaba?” diye düşünüyordu.

Aslında yalnız olmaktan mutluydu. Ucunun nereye varacağı belli olmayan bir gücün işlediğini duyuyordu içinde; kadının gücüydü bu, o anlarda erkeklerin kadının yanında olmasına gerek yoktur.

Jourdan’la evliliklerinin başında gebeydi, ama çocuk doğurmayı başaramadı. Önceleri sertleşen, kasılan göğüslerinden çektiklerini anımsıyordu, derken yavaş yavaş bedenindeki tüm boşluklar dolmaya başlamış, bir bütünlük duygusu yayılmıştı içine. Yeniden gebe kalmış gibiydi, ama bu kez içinde iki sevinç birbirine karışıyordu: Öncelikle döllemiş bedenin saf sevinci, ardından yaşamla dolu, yabanıl bir sevinç; çünkü artık erkeğin ersuyuyla çocuk doğuramayacak kadar yaşlandığını çok iyi biliyordu; her şeye karşın, kadınlığında olsun, kişiliğinin derinliklerinde olsun doyasıya besleniyordu o anda. Hem anne hem kadın olarak tüm gereksinimlerinin giderileceğini hissediyordu; yaşlanmış olması bile hiçbir şeye engel değildi, tersine hareketlerine adını koyamadığı ama ağırlığını hissettiği bir yumuşaklık, bir soyluluk katıyordu. Yazları, karalar giyinip, dimdik

iri bedeniyle, göğsünü çıkararak, koca koca dengeli adımlarla, yavaş yavaş, yüzünde dingin bir gülümsemeyle, kırlarda yalınayak yürürken olduğu gibi.

Ah! Şu yeryüzünde dosdoğru kadınlara seslenen ne çok şey var! Kadının gönül verebileceği zamanların artık geçip gittiği doğru değil. O her zaman gönül verebilir. Bedendeki tek güzel şey de budur. Öyleyse sevgi neden bedenden önce sona ersin? Sonrasında ölümü beklerken ne yaparız yoksa? Ölümü bekleriz, işte yapılacak bir bu kalır geriye. Kısacası o adam yaylaya gelmeden önce oradakilerin yaptığı gibi.

Marthe içinse her şey kuşkusuz kuzey yelinin estiği, aygırla elin öyküsünün anlatıldığı gün başlamıştı. Gün mü? Sanki üstünden yüzyıl geçmişti! Oysa önceki gündü.

Yeryüzünde ne çok giz var!

Sarıasma kuşlarını görüyordu. Batı yelini düşünüyordu. Çünkü sarıasma kuşları boraya karışıp gelirler. Çil ardıcılarını görüyordu. Kulamsı vadisinin dibinde uyuyan, sazların arasında çil ardıcı yuvalarının dans ettiği Ouvèze Irmağı'nı düşünüyordu.

Pas rengi benekleri olan toygırları görüyordu. Yaz sonlarını, anızların boğucu havasını, toprağın iniltilerini, arabaların seslerini, su içme isteğini, güneşin yağ gibi kıldığı fundalıkları düşünüyordu.

Kara kanatlı, altın rengi sorguçlu, yeşil, boz çalı kuşlarını görüyor, derken çalı kuşlarına bakmak yerine süpürgeotlarını, dağ otlarını görür koklar oluyor, sürülerin inişini, çobanların sesini duyuyordu.

Alakargalar, kuzgunlar, keklikler, bildircinlar –çünkü artık yaylanın tüm kuşları birbirlerini çağırmışlardı–, ötleğenler, boz baştankaralar, mavi kafalı tarla kuşları, sakalar, bir de kendisinin iyi bildiği, adı sessiz kuş olan bir kuş türü. O kuş asla şakımazdı, sevi mevsiminde bile.

Sürü ne zaman buğday tanesi yığınının çevresine açılrsa, Marthe'in içinde de tüyden bir çiçek açılıyordu, ama onun kanatları yelden, ovadan, dağdandı; gözleri güneşten, mavi karnı kırdaki akşamdan, hışırtısı da çayırılarıdaki tüm böceklerden.

Camın arkasından kuş cıvıltılarını zar zor duyuyordu.

Aklı adamlara gidince yine:

“Ne yapıyorlar acaba?” diye düşünüyordu.

Kendi kendine:

“Ne halt karıştırıyorlar?” diyordu.

Tam o anda Jourdan'ı gördü, daha doğrusu Jourdan'ın bedenini, çünkü yüzü görünmüyordu. Evin köşesinden çıkmıştı.

“Bu o mu?” dedi Marthe içinden. “Ne yapacak? Gören pusı kurduğunu sanır.”

Jourdan kıpırdamıyordu. Aslında kıpırdıyordu ama öyle yavaşça ki hareketleri insanınkine benzemiyordu. Orada o kadife pantolon o yün ceketini görünce insan büyük bir düş kırıklığına uğruyordu.

Marthe, Jourdan'ın kuşlara kötülük edebileceğini bir an için bile aklından bile geçirmemişti. Ama birden güvensizliğe kapıldığını hissetti.

Adam yaklaştıkça titriyordu. Şimdiden kendini az önceki kadar doğurgan hissetmez olmuştu. Neredeyse bütünüyle uçup gitmişti o duygu. Kuşlardan yanaydı.

Jourdan'ın yüzü evin köşesini geçti. Marthe eliyle bir hareket yapıp “çekil şuradan” demeye çalıştı, ama mutfak o karanlığında görülüyordu. Jourdan'ın da kıpırdamaya niyeti yoktu. Yüzünde ayakta uyuyanlarınkine benzer, kendinden geçmiş, sert bir ifade vardı.

“Çekil şuradan” diyordu Marthe.

Adam biraz daha ilerledi.

“Çekil şuradan” diyordu Marthe.

Adam ayaklarını azıcık kıpırdatıyordu. İlerlediği anlaşılmıyordu. Havanın içinde bir ağaç gibi yerini almıştı. Ona dikkat eden yoktu artık. Oysa bir yandan ilerliyordu.

“Çekil şuradan” dedi Marthe alçak sesle.

Kuşlar geriye doğru sıçradılar. Hepsisi birden. Ardıçkuşu başını iki-üç kez çevirdi. Önce sağ gözünün, ardından sol gözünün ışıltısı görüldü. Yeniden buğday tanelerinin başına dönmüştü. Tüm kuşlar yeniden buğday tanelerinin başına dönmüşlerdi. Ardıçkuşu arada sırada yemeyi bırakıp Jourdan'a bakıyordu. Kuşlar da yemeyi bırakıyorlardı, kimi zaman gagalarında bir tane oluyordu. Bakıyorlardı. Kanatları hazır bekliyorlardı, sonra

kanat yatışıp titriyor, kuşlar da taneyi yutuveriyorlardı, onlara bakmaksızın önlerinde yemleniyorlardı.

O zaman da Jourdan ilerliyordu.

Öyle öyle buğday yığınınına kadar geldi. Ayakları buğday yığınınına değiyordu. Kuşlarsa hiç rahatsız olmadan oldukları yerde duruyorlardı, hatta biri Jourdan'ın ayakkabısına kondu, bir başkası ardıçkuşunun gagasının önünden uçup başını Jourdan'ın pantolonuna çarptı.

Jourdan soluğunu tutuyordu; kuşları görmek için başını kırmılatmadan bakışlarını kendi üstünde gezdirdi.

"Ah benim kocacığım" dedi Marthe alçak sesle.

"Hayır" dedi Bobi, "kuşlar konusunda hiçbir şey bilmiyorum, hiçbir konuda hiçbir şey bilmiyorum. Beni olduğumdan daha bilgili biri sanmayın."

Akşam olmuştu bile. Üçü yemek için masanın başına toplanmıştı.

"Aklına nereden geldi?" diye sordu Jourdan.

"Havanın ne kadar soğuk olduğunu gördüm" dedi Bobi, "sonra da kuşları düşündüm."

"Demek kuşları düşündün" dedi Jourdan başını kaşıyarak.

"Şaşırdın mı?"

"Hayır, sana şaşırmıyorum artık. Ama bence bu kolay iş değil."

"Olmaz olur mu" dedi Bobi, "en kolay şey. Düşündüğüm şey şuydu işte: Herkesin yemek yemesi gerek."

Yemekte lahana çorbası, domuz pastırması, bir de patates vardı.

"Sebzeleri sonra çıkarırız" dedi Marthe, "domuz pastırmasını da üçe böleceğiz. Yemek yapmadım tahmin ettiğiniz gibi."

"Tamam Marthe" dedi Jourdan.

"Acıkmadın mı?"

"Acıktım acıkmasına da" dedi, "sanırım azla da yetinebilirim."

"Hayvanlar sayesinde sevinçle doldu yüreğimiz" dedi Bobi.

“Evet” dedi Marthe.

“Ne çok hayvan vardı” dedi Bobi.

“Çok” dedi Jourdan.

“Tavşanların koşuşunu gördün mü?” dedi Bobi.

“Tabii ki” dedi Jourdan.

“Ya karacaların?”

“Hayır” dedi Jourdan, “ama burada daha önce varmış onlardan, öyle demişlerdi.”

“Çiftliklerin çevresinde mi?” diye sordu Marthe.

“Çiftlik yokmuş o zaman” dedi Jourdan.

“Peki ama” dedi Marthe, “öyle insanın yanına kadar gelir miymiş?”

“Evet” dedi Bobi, “gelirmiş, ama bu çok, ama çok uzun zaman önceydi.”

V

“Aslında Jourdan’cığım” dedi Madam Hélène, “öğle yemeğinden sonra, tüm öğleden sonrayı tek başına Fra-Joséphine’de geçirmeye yüreğimin götürmeyeceğini hissettim. Aurore’a: ‘Git de atı arabaya koş’ dedim. Kız atlarla ilgilenmeyi ne seviyor bir bilseniz, bıraksam onlarla oynar durur.”

“Evet Madam Hélène” dedi Jourdan, “ilkbahar da geldi zaten...”

“Aslında Jourdan’cığım, rahatsız etmeyeceksem, bayıra oturup çalışırken sizi izleyeyim diyorum, çünkü açık söyleyeyim, tüm bunlar –parksız eldiven giymiş, küçücük elleriyle kırım üstündeki ilkbahara işaret etti–, bence kara, kara, kara.”

Yüzünü elleriyle örttü.

“Dünkü törene” dedi Jourdan, “gelmeseydiniz keşke.”

“Nasil gelmeyeyim” dedi kadın, “en yakın komşumuz sonuça, bir yanda siz varsınız, öteki yanda o.”

“Oturun” dedi Jourdan, “zamanım var.”

Tam bir hanımefendiydi. Kocasının ölümünden sonra, ortakıyla birlikte Fra-Joséphine’i çekip çevirmek zorunda kalınca bile, hep yabancılıklarını giyerdi, hep bakımlıydı. Bedeni, yüzü pek güzeldi, biraz solgundu, yüzünün hatları biraz gevşemişti. Menekşe rengi gözleri vardı. Kokular sürünmeden güzel kokuyordu. Yumuşakça abadan bir eteği, baştan aşağı şeritlerle bezeli bir gömleği, boğazının üstünde ak bir danteli, parksız, örgü eldivenleri, beresi vardı. Kül rengiydi dudakları.

“Peki ya Matmazel Aurore nerede?”

“Beni çalılığın orada bırakmasını söyledim ona. Sizi görmek istiyordum Jourdan’cığım. Aurore arabayla ormana doğru gitti. Oralarda dörtlüye gidiyordur şimdi. Kızın kanı kaynamaya başladı Jourdan. Başımıza bir iş açacak, demedi demeyin.”

“Bugün pek kötümthersiniz Madam Hélène.”

“Hayır, hayır Jourdan’cığım, her zamanki kadar kötümserim yalnızca. Ne sanıyorsunuz? Ben çoğunlukla her şeyi düşünürüm. Bence” dedi, “kesin bir iş çıkaracak.”

Yaylaya ilkbahar gelmişti. Kırın ucundaki orman daha şimdiden yeşil bir bulut gibi balkıyordu. Hava ılıktı ılık olmasına da arada bir içinden çalışkan toprağın homurtusu gelen soğuk yarıklar açıyordu burgaçlar.

“Kim bulmuş onu?” diye sordu Madam Hélène. “Bana Maurice’in çiftliğinin ırgatı dediler.”

“Hayır” dedi Jourdan, “Viguiet bulmuş, kendi ırgatı.”

“Öncesinde hiç kuşkulmuş mu?”

“Kuşkulmuş. Bir süredir bunun olacağını hissettiğini söyledi. O kadar ki,” dedi Jourdan, “kendine iş aramaya bile başlamış.”

“Ne diyorsunuz?” dedi Madam Hélène.

“Öyle” dedi Jourdan. “Viguiet’yle Silve nereden baksanız, yaklaşık on beş yıldır birlikteydi.”

“Engel olmaya çalışmamış mı?”

“Nasıl engel olsun? O da öyle diyor zaten. La Fauconnière’de ikisinden başka kimse yoktu. Birbirlerini epey tanıyorlardı. Viguiet bana: ‘Bak ant olsun, kendini asacağını biliyordum. Au guines Dağı’nda kendime iş bile bulmuştum. Onlara bir tek tam olarak ne zaman geleceğimi bilmiyorum demiştim’ dedi. Onun kendini astığını görünce de, çok şaşırmamış. ‘Olacağı buydu!’ demiş.”

“Jourdan’cığım” dedi Madam Hélène, “kâhinlerin lanetinden bile korkunç söyledikleriniz.”

“Öyle” dedi Jourdan.

“Pek etkilenmişe benzemiyorsunuz” dedi Madam Hélène.

Jourdan piposunu dolduruyordu. Yaylada uzaklara, Ouvèze Vadisi’ne doğru baktı. Vadinin üstündeki buğunun ötesinde, buzlu dağlar yükseliyordu duru gökyüzünde. Oralara daha ilk-

bahar tam gelmemişti, topraktan mavi mavi dumanlar çıkıyor, en ufak esintiyle uçup gideceklermiş gibi görünüyordardı.

“Etkilenmez olur muyum?” dedi Jourdan, “Etkilendim tabii. Dün, ikinizi görünce kocanız düştü aklıma. Silve’in annesi öldüğünde onu Roume’a götürmüşlerdi, Silve’in karısını da aynı şekilde. Carle’ın babasını Saint-Vincent-des-Eaux’ya götürdüler. Hepsini buradan çok uzaklara gömdüler. Ama kocanızı şu yukarılara, ormanın yanına gömdük, Silve’i de şu yukarılara, ormanın yanına gömdük, kocanızın yanına; bizi vuran hastalıktan ilk ölen kocanızdı. İşte bunları düşündüm.”

“Evet” dedi Madam Hélène, “bana da çok dokundu. Kocam oraya gömölmeğ istemişti, ama ya Silve?”

“Hayır” dedi Jourdan. “Silve arkasında yazılı bir şey bırakmamış. Arkasında bıraktığı tek şey, Madam Hélène, o arada sırada savurduğu ‘Hay canına yandığımın Tanrı’sı’ sözü oldu. Ama üstünde tartışmaya gerek yoktu. Oraya, ötekinin yanına gömelim dedik.”

“Kusura bakmayın” dedi Jourdan, “ama aynen öyle dedik.”

“Önemli değıl” dedi Madam Hélène.

İkinci sona eriyordu yavaş yavaş. Yel mis gibi kokular taşıyor, akılları biraz baştan alıyordu. Daha ikindide yatası geliyordu insanın. Şimdiyse o istek azalıp geçiyor, gözler ılık bir dünyaya açılıyordu.

“Düşündüm de” dedi Jourdan, “yukarıda, ikisinin de çevresini akdikenden bir çitle çevirsek, ne dersiniz?”

“Oh!” dedi Madam Hélène, “akdiken iyi fikir.”

Menekşe rengi gözleriyle baktı ona.

“Hem biraz” dedi Jourdan, “yıldızları andırır.”

Hani biri içinize dokunan bir şey söyler de siz onu daha iyi görebilmek için biraz geri çekilirsiniz, işte Madam Hélène’in de bir an öyle geri çekildiğini anladı.

“Yıldızlar” dedi, “aktır, öbek öbektir, fark etmişsinizdir, e akdikenler de öyle. Anladınız herhalde ne demek istediğimi.”

O anda, Madam Hélène yeniden yaklaşıp baştaki gibi durmaya başladı. Parmaklarının ucuyla dizlerini tıklatıyordu. Uzunca bir süre konuşmadan durdular. Hava öylesine dingin-di ki La Jourdane’daki ocak ateşinin çıtırtısı bile duyuluyordu.

Badem ağaçları yakında çiçeklenecekti. Ufukta, ulu dağlar sisin altında uzaklaşıyorlardı. Jourdan piposundan bir fırt çekti. Madam Hélène kollarını dizlerine koydu. Ellerini kavuşturup öne eğildi. Sarı saçlarını topuz yapmıştı, ensesi apaçık ortadaydı. Teni yeni doğan hayvanlarınkı gibi pembe, atlas gibiydi.

“Tarlaya ne ekeceksiniz?” dedi.

“Söylesem inanmazsınız.”

“Yahu” dedi, “bir haller olmuş size, hiç eskisi gibi değilsiniz.”

“Değişmiş miyim sizce?”

“Hem de nasıl: Bakışlarınız bile gençleşmiş!”

“E o halde, ne ekeceğimi göstereyim size” dedi Jourdan.

Kalkıp bakkal kâğıdından büyükçe bir paket getirdi. Açtı. Tohum vardı içinde. Eline boşalttı.

“Ne bu bilin bakalım.”

Tohumlar sanki kahverengi çeliktendi, akağaç yaprakları gibi cıvıl cıvıl görünüyorlardı.

“Bence bu” dedi Madam Hélène, “İngiliz otu.”

“Böyle koca koca mı olur o?”

“Evet, gerçekten de biraz büyük bunlar.”

“Düşünün bakalım.”

Her tarafları görünsün diye tohumları havaya atıp tuttu. Parmaklarından her an uçup gidebilirlermiş gibi görünüyordular.

“Buldum” dedi Madam Hélène, “İspanyol mercimeği.”

“Hayır” dedi Jourdan.

Taneleri havaya atıp tuta tuta biraz daha bekledi.

“Cezayir menekşesi” dedi sonunda Jourdan.

“Menekşe derken...”

“Basbayağı Cezayir menekşesi işte, Chayes tarafındaki kayışatlardakiler gibi” dedi.

“Neler oluyor?” dedi Madam Hélène.

“Şurada, evin altındaki çukurlukta nem var. Bir de nergis ekdim. Tuttu bile, büyüyorlar. On beş güne çiçek açarlar.”

“Çiçek mi yetiştireceksiniz Jourdan?”

“Evet, Madam Hélène.”

“Alıcısı daha mı çok?”

“Satmak için değil” dedi, “kendim için, siz de istediğiniz kadar alabilirsiniz.”

“Jourdan!” dedi.

Başka bir şey söylemedi. Tarlaya baktı. Beş ölçek yulaf ekilebilirdi oraya. Oysa evin altındaki çukurlukta toprağı yaran nergisler yeşil yeşil, küçük küçük fışkırmışlardı bile.

“Ne diyorsunuz?” dedi Jourdan.

“Ne diyeceğimi şaşırdım.”

“Ne düşünüyorsunuz?”

“Önce benimle alay ettiğinizi sandım Jourdan. Şimdiyse diyorum ki belki de... Bir yandan da görebiliyorum orayı. Tabii onlar yalancı pırasa değilse.”

Gözlerini kaldırıp hâlâ tohumlar elinde, ayakta duran Jourdan’a baktı. O menekşe rengi gözlerden, çizgileri seçire seçire bir toparlanıp bir bozulan o ağızdan Madam Hélène’in kaygılı olup olmadığı anlaşılmıyordu. Aslında beklediği şey Jourdan’ın kalkıp, “Evet, bunlar yalancı pırasa” demesiydi. İşte o zaman, gözleriyle ağzı olağan ışıltısına dönecekti.

“Hayır” dedi Jourdan, “iyi bakın, sıra yok, canı nasıl isterse öyle bitiyor, ayağa kalkarsanız görürsünüz.”

Kolunu uzatmıştı.

Madam Hélène hemen dikeldi.

“Evet” dedi.

“... üçü çiçek açtı bile” dedi Jourdan.

“Gidip bakalım” dedi kadın.

“A tabii!” dedi, “zaten onun için diktim.”

Birlikte yürüdüler. Kadın da Jourdan gibi geniş adımlar atıyordu.

“Buyurun” dedi Jourdan.

Oradan sonra tarla başlıyordu. O nokta biraz kuzeye bakıyor, bir de topraktaki eğimden ötürü neredeyse bütün gün gölgede kalıyordu. Nergisler gerçekten de baş vermişlerdi. Hafifçe doğrulmuş iki yeşil yaprakla toprağa gömülü, kar gibi ak bir sürgün.

Madam Hélène eğildi, ardından dizlerinin üstünde çöktü.

“Gerçekten” dedi, “doğruymuş.”

Şimdi hemen yanına geldikleri tarla üst taraftaki Cezayir menekşelerine ayrılan alandan da geniş bir alana yayılıyordu.

“Yahu” dedi Madam H      , “Jourdan’c      , anlatsanıza, hiç anlamadım. Ağzım a  k kaldı!”

“Bakın” dedi Jourdan, “  u güzel yapraklara! Kalınla  mı  lar bile, gelin de yakından bakın.”

Kadın tarlanın kenarından yürüyordu. Bostan bitkilerine davrandığı gibi davranıyordu onlara da. Ne de olsa üstlerinde y  r  nmemeliydi.

“Oh! Girin, girin, çekinmeyin” dedi Jourdan, “sağlamdır onlar. Yaban bitkisi sonuçta.   yle yaratılmış. Dümdüz yürüyelim.   uradakiler       lendi.”

Kadın tarlaya girdi. Bitkilerin üstünde yürümekten biraz korkuyor, biraz da utanıyordu. Dile sığmayacak bir şeydi bu. Yeni bir şey. Dönüp bastığı yerlere bakıyordu. Ezilen yapraklar d  zeliveriyorlardı. Yatan bitkiler kendi çabalarıyla yeniden do  ruluyorlardı.

    ten fazlası       lenmi  ti. Kim bilir belki on, belki yirmi tanesi, tam kestirilemiyordu, ama daha şimdiden her birinin üstünde yaldızlı bir benek olan ak, yalancı odun yongaları gibi görünüyorlardı.

Koku da ba  lamı  tı.

“Görüyor musunuz?” dedi Jourdan.

“Görüyorum” dedi Madam H      .

“Güzel, değil mi?” diye sordu.

“Hem de nasıl” dedi. “Ne yapacaksınız bunlarla Jourdan?”

“Hiç” dedi, “bunun için, zevk almak için ektim. İnsanın i  i-ni karartan i  leri yeterince yaptım.”

Eğilip        toplamaya başladı.

“Koparmayın” dedi Madam H      .

“Aman canım” dedi, “dert etmeyin, bende sonra binden fazla olacak. Bunlar sizin olsun. İlk nergisler, Madam H      .”

“Yayladaki ilk nergisler” dedi kadın.

Jourdan k       bir demet yaptı.

“Bilemezsiniz” dedi Madam H      , “beni ne kadar mutlu ettiniz.”

Kokladı. Kokuyu daha iyi duyabilmek i  in gözlerini kapadı. Kolunu uzatıp demeti kendinden uzaklaştırıyordu. Elinde evirip çeviriyordu. Her tarafına bakıyordu.

“Tuhaf.”

“Ne o?”

“Aa! Hiç” dedi kadın.

Jourdan havuççiçeği-Orion’u düşündü. Az önce yaprakların damarlarıyla ilgili düşündüklerini söyleyecek olmuştı. Konuşacağım diye heyecanlanmış, içi kabarmış, sözler tam dilinin ucuna geldiğindeyse uçup gidivermişti.

“Sanki” dedi, “sanki şeye...”

“Aa!” dedi kadın, “nergis bunlar. Nergis!”

Aşağıdan biri seslendi. Yumuşak kırdı at arabasının dört-nala gelişini duymamışlardı.

Genç kız dizginlere asıldı. Birdenbire duran at, ayağını ot-lara vuruyordu.

Tarladan çıkıp arabaya doğru ilerlediler.

“Kızıma bakın hele” dedi Madam Hélène, “şu haline bir ba-kın!”

Aurore atın dizginlerine sıkı sıkıya yapışmıştı. Ayağını ara-banın önündeki tahta parçaya dayamıştı. Kaykılmıştı. Bedeni gergin, upuzun görünüyordu. Üstünde muslin bir elbise vardı, gövde kısmı pembe, çevresiyse aklı, dalgalıydı. Başında örtü yoktu ama saçları yine de düzdü, çünkü alnını saran bir kur-deleyle tutturulmuştu, alnı yaman, gözü yamandı ya ağzı kiraz gibi tatlıydı, o kuzu dizi kadar küçücük, yumuşacık çenesinin yanından, açık kestane rengi saçları dökülüyordu omuzlarına.

At yatıştı. Boynunda, sağrısında kara kara ter derecikleri tü-tüyordu.

“Sanırsınız” dedi Madam Hélène alçak sesle, “anca koştuğu ya da kendini bir şeylere kaptırdığı zaman rahat ediyor.”

Yanına vardılar.

“Kızım nereden geliyorsun?” dedi.

“Ormandan.”

“Şu karşıdan mı?” diye sordu Madam Hélène parmağıyla gösterip.

“Hayır, her yerini gezdim” dedi Aurore ağaçların oluştur-duğu alnacin hepsini göstererek. “Atı arabadan çözdüm” dedi annesinin tekerleklerle baktığını görünce.

“Ata mı bindin?”

"Evet."

“Benim kızım” dedi Madam Hélène, “at tepesinde, hem de
eyersiz! Oğlan çocukları gibi!”

"Evet."

"Daha az önce değiştirdiğin yeni çamaşırlarınla üstelik..."

“Onu çıkardım anne” dedi.

“Artık küçük değilsin” dedi Madam Hélène.

Kızının çıplak uyluklarıyla sardığı atın sırtına baktı.

“Hayır, artık küçük değilsin.”

“Ah! Matmazel Aurore alev almış” dedi Jourdan, “ilişmeyin.”

“Ama anlayın siz de...” dedi Madam Hélène.

"Anlıyorum."

Derken nergis demetine baktı. Üçü de nergis demetine baktı.

"Daha önce bu çiçeklerden hiç görmemiştim" dedi Aurore dizginleri bırakıp. "Hemen bana ver onları anne."

"Daha önce yaylada hiç olmamıştı" dedi Madam Hélène.

“Koskoca bir tarlaya ekdim onlardan. Atınızla gelebilirsiniz. Sonuçta herkes için onlar.”

Jourdan, giderlerken arkalarından baktı. Kız iki ön tekerlekten arabayı döndürüvermişti. Şimdi arabayı sürerken daha az hırçındı. Arada sırada annesine, demeti tutan eline doğru eğiliyordu.

Tohum ekmek için çok geç olmuştu artık. İlkbaharın tüm sesleri şakıyordu, yeryüzü de, gökyüzü de bir dağ deresinin vadisi gibi yankılarla doluydu. Yeşil çekirgeler şimdiden cırlıyor, cırcırböcekleri ötüyor, iri iri devecikler toprağın diplerinden vızıldıyorlardı.

Ottan esnek, biçimsiz bir ses çıkıyordu.

Journaldan bir avuç cezayirmenekşesi tohumu attı. Buna alışık değildi. Buğday tohumu kadar kaygan bir şey değildi. Doğrusu, elle ekilmeye pek uygun sayılmazdı, deriye yapışıyordu.

Bobi bir kez ekmenin yeterli olacağını, sonradan kendiliğinden yenileneceğini söylemişti.

Jourdan ormana doğru baktı. Akşam o tarafta hâlâ aydınlıktı. Ağaçların ötesinde ovaların sisi tütüyordu. Alçalan güneş orada yalnızca kızılı, mavili ama kuşaklarının biçimi pek güzel olan, sepetlerin dibindeki sorgun dalları gibi birbirine dolan-

muş, yalancı gökkuşakları tutuşturmuştu. Aşağıdaysa, sisle gökkuşaklarının altında, ormanın ötesinde, verimli tarlaların altından Roume kentine giden yol geçiyor, oradan da başka yollarla, demiryollarıyla, su yollarıyla, ırmaklarla, kentlerle, insanlarla yeryüzü açılıyordu. Hiçbirinin sesi duyulmuyordu.

Bobi gideli bir ay olmuştu bile. Aslında tam tamına değil. Öbür gün, akşam saat altıda bir ay olacaktı. Uzun süreliğine gittiğini söylemişti. Tarih vermemişti. Yalnızca “Bize daha iri tohumlar gerek” demişti.

“Kendimiz için tohumlar gerek” demişti. “Kendi tohumlarımızı da değiştirmeliyiz.”

Bundan başka, paradan da söz etmişti. Para da gerekiyordu, değil mi ki o mutsuzluk cüzamından kurtulmayı sonsuza dek kafaya koymuşlardı. Bir de tüm bunları yaylaya göstermeyi kafaya koymuşlardı. Evet ya, Grémone Ormanı’ndan Ouvève Vadisi’ne dek uzanan alana işte. Bize, şurada gökyüzünün hemen dibinde, yeryüzünün sesini hiç işitmeyen bize...

Jourdan dinledi.

Toprağın, çekirgelerin, cırcırböceklerinin, erkenci bir arının, Akağaç Ağılı’na doğru bir hendekte gagasını şaklatan bir balıkçılın sesinden başka ses yoktu.

Evet ya, bize.

“Herkes göstermeye kalkmak” demişti Bobi, “büyük iş.”

Gülümsemişti.

“Çünkü herkese gerek bu, herkes senin hastalığına tutulmuş, herkes sararıp solan teninin içinde çürüyüp gidiyor. Daha kötü kokmuyorlar ama yele kapılıp gidecekler sonunda. Cüzam düpedüz” demişti.

Yine, üstelik daha da büyük bir gülümseme belirmişti yüzünde.

“Ne yaparsın ki” demişti, “herkes gösteremeyiz ama kendimiz için yapabiliriz bunu. Belki örnek oluruz başkalarına da.”

İşte bunun üstüne para konusu açılmıştı. Ama paradan söz ederken tam da Bobi’nin davranacağı gibi davranmıştı. Söylediklerinde burnunuzu sızlatacak bir doğruluk vardı.

“Demek para işe yarıyor, öyle mi?” demişti Jourdan.

“Evet” demişti Bobi, “baksana çevremizdeki herkes bir şeyi ancak para karşılığında kabul ediyor. Bizde olmayan şeyi elde etmek için değiş tokuş gerekiyor, öylesine yoksullaşmışız ki her şeyi kendimiz yapamıyoruz. Para gerekiyor yine. Ama parayı ne kadar az düşünürsek o kadar iyi.”

Jourdan biriktirdiği parayı göstermişti ona. Marthe’ın gömleklerinin altına koymamıştı. Ahırın bir köşesinde duruyordu. Jourdan bir süre eşelenip demir bir kasa çekmişti.

Bobi’nin yüzü çok ciddileşmişti. Jourdan’ın koluna dokunmuştu. “Bekle!” demişti ona.

Sonra da:

“Hâlâ kararlı mısın?”

“Nasıl olmayayım?” demişti Jourdan. “Bu ilacın insanı iyileştirdiğini kendimden biliyorum. Deneyeli beri neler hissettiğimi çok iyi biliyorum.”

“Ne kadar çok paran varmış!”

“Öyle öyle ya, çok da hastayım” demişti artık yavaş yavaş Bobi’ce konuşmayı öğrenmeye başlayan Jourdan.

“Peki öyleyse” demişti Bobi, “bana ver onları.”

Jourdan paraları vermişti. Üstelik sevine sevine.

“Daha önce birine para verirken hiç bu kadar sevinmemiştim” demişti Marthe’a bir süre sonra.

Arkasından Bobi yüreklerimize, başkalarının yüreklerine ekmek için iri tohumlar satın almaya gitmişti. Demek istediğim yayladaki başkalarının yüreklerine. Oradaki bizim yüreklerimize. Belki de, kim bilir, ovaların buğusunun altındaki başkalarına da. Birbirine bağlanan yollarda, demiryollarında, kömürle dolu kentlerde yaşayanlara. Evet, gitmişti. Neredeyse bir ay oluyordu. Önceki ayın tam on altısında, akşam saat altıda. Ortalık karar-mıştı bile, hava ılıktı.

Jourdan eve döndü. Seslendi:

“Marthe!”

“Buradayım!”

Kilerden yanıt vermişti. Oradaki küçük pencereden yol görünüyordu.

“Bence” dedi Jourdan, “gündüz gelecek, şimdiyse gece oluyor.”

“Bence” dedi içeri giren Marthe, “gece gelecek. Gece gelmişti. Gece gitti. Gece gelecektir.”

“Al” dedi Jourdan, “tohumları yerine koy.”

“Ekmedin mi?”

“Hayır” dedi Jourdan, “Madam H  l  ne yüzünden.”

“Tarlaya mı geldi?”

“Evet, saat dörtte, tam başlayacaktım. Geldi oturdu. Ben de oturdum. Silve’in   l  m   ona çok dokunmuş.”

“Bana da dokundu” dedi Marthe. “Hele belki de şimdi sonunda mutlu olabilecekken.”

“Neden belki de diyorsun? İnsan kuşku duyarsa i  ler ters gider. Belki değil, kesinkes.”

“Kuşku duymuyorum” dedi Marthe, “hayır, ah! Hayır tabii ki! Kuşku duysam...”

“Ne olurdu?”

“Ah! Bilmiyorum” dedi.

Ardından pencereden baktı.

“Hava karardı, gel bak.”

Jourdan yaklaştı.

“Bak” dedi Marthe, “nergisler parlıyor. Daha yalnızca yaprakları var oysa.”

Nergis fideleri i  lerindeki yoğun   zsuyula parıl parıl parlıyorlardı toprak düzeyinde.

“Birkaçı    ek açmıştı bile” dedi Jourdan, “onları Madam H  l  ne’e verdim.”

“Anlattın mı her şeyi?”

“Her şeyi değil. Yalnızca cezayirmenek  sesi ekece  imi söyledim.”

“A bak biri geliyor” dedi Marthe.

Yoldan ayak sesleri duyuluyordu, kıpırdayan bir gölge de vardı ama fazlasıyla belirsizdi daha, insan biçiminde değildi hiç.

“O değil” dedi Jourdan, “bunun değneği var.”

Kapı   alındı.

Jourdan açtı.

“La Jourdane burası mı?”

“Buyurun” dedi Jourdan.

“Çok uzakmış yahu” dedi adam, “buralara hiç gelmemiştim.”

Cılız, yaşı belli olmayan, yalnız ak bıyığından biraz yaşlı olduğu anlaşılan bir adamdı karşılarındaki.

“Girsene ihtiyar” dedi Jourdan. “Roume’dan mısın?”

Onu kentte gördüğünü anımsamıştı.

“Evet” dedi adam.

“Otursanıza” dedi Marthe.

O sırada kapıyı kapatmaya gitmişti. Sandalyeyi küçük bir ilkbahar ateşinin yandığı ocağın yanına çekti.

“Oturayım” dedi adam, “uzakmış doğrusu. Gazeteye falan abone olmaya kalkmayın bence.”

“Neden?” dedi Jourdan.

“Çünkü ben postacıyım” dedi adam. “Bayırın altına dek bisikletle geldim. Bisikleti çalıların oraya bıraktım, ormandaki kestirme yoldan geldim. Bir kez olur, ama her gün yapılacak iş değil...”

“Bir kadeh şarap içer misiniz?” dedi Marthe.

“Hayır demem” dedi adam, “havadan dili damağı kuruyor insanın. Ah!” dedi, “unutmadan...”

Omzunda kocaman deri bir çanta taşıyordu. Açtı. Bir süre eşeledi çünkü aradığı küçücük bir şeydi.

“Buyurun.”

Yeşil bir telgraf kâğıdı uzattı.

“Açın açın” dedi, “kötü haber değil ama acele.”

Jourdan ateşin ışığından yararlanmak için eğildi.

“Çarşamba akşamı yolda buluşalım. La Croix-Chauve’da bekle beni. Bobi.”

“Çarşamba akşamı dediği şimdi” dedi adam şarabını içmeden önce. “Bu yüzden geldim.”

“Gördün mü?” dedi Marthe.

“Neyi?”

“Haklıymışım. Gece gelecek.”

“Saat aşağı yukarı kaç şimdi?” dedi Jourdan.

“Oh!” dedi adam, “sana hemen söyleyeyim.”

Kocaman saatini çıkardı. Salladı.

“Yedi sayılır.”

“O zaman” dedi Jourdan, “en iyisi ben ceketimi giyeyim.”

“Ben de seninle geleceğim” dedi Marthe.

Telgrafı getiren adam sola gitti. Jourdan ona orada bayır kadar dik olmayan, karanlıkta daha kolay görülen kestirme bir yol bulacağını söylemişti. Doğruydı da söylediği, ama özellikle “Bobi” adını okuduğu anda Marthe’la yalnız kalmak istemişti, akşamla, sevinciyle yalnız kalmak.

Akşam kadife gibiydi, dalga dalgaydı. Yanaklara kumaş gibi yumuşakça dokunuyor, ardından göğüs geçirip uzaklaşıyor, sesi ağaçların arasında salınıyordu. Yıldızlar kaplamıştı gökyüzünü. Birbirinden ayrı duran, parlak kış yıldızlarına benzemiyordu bunlar. Balık yumurtası gibiydiler. Yeryüzünde olgunlaşmış, hatta yeniyetme hiçbir şey kalmamıştı. Yalnızca süt, topraktaki sütümsü tomurcuklar, sütümsü taneler, gökteki hayvan tohumlarıyla yıldızların sütü vardı. Birbirlerine vuruldukları zamanki gibi yeğindi ağaçların kokusu.

“La Croix-Chauve buradan ne kadar?” dedi Marthe.

“Yoldan gidersek beş kilometre.”

Bir ara, akşamın derinliklerinden, gölcüğün sesini duydular. Kamışların mırıltısı taşların üstündeki şakırtılara karışıyordu. Ses uzaklaştı uzaklaştı, derken yitti. Çevrelerinde düz fundalıklardan başka şey kalmadı. Uzaklardan bataklıkların kokusu geliyordu. Yıldızlar hem doğuda hem güneyde darmadağınktı. Öteki yönlerdeyse bulutların ardında yitmişlerdi. Yağmur başladı fundalıkta. Toprağın kokusunu, taşın kokusunu, ağaç kabuklarının kokusunu ağdırıyordu. İncecik bir yağmurdu, kuyruğunun üstünde dans eden bir yılan gibi asılıyordu göğe. Üç bitkiye dokunuyordu, bir başka üç bitkiye daha, bir ağaca, bir tarlanın köşesine, öyle öyle Jourdan’a değmeden Marthe’a. Ardından yılan göğün yüksekliklerinden çöküyor, ağır bedeniyle toprağı, ağaçları, orman bitkilerinin kuru yapraklarını eziyor, ormanın uğultulu kara toprağında akıp gittiği duyuluyordu.

Yel konuşuyordu. Her şey gibi sütümsü bir yeldi bu. Biçimlerle, görüntülerle, toprağın bir santimini bile aydınlatmayan ama insanın içini alazlandıran ısıltılarla, ışıklarla, alevlerle doluydu. Sele kapılmış taşlar gibi sözcükler taşıyordu içinde. Çınlamaları duyuluyordu. “Dağ, buz, köknar reçenesi, Ouvèze

Vadisi" diyordu, ayrıca "su, kamış, sevişmeye hazır kuşların yuvaları; yaylanın dibindeki badem ağaçları çiçeklendi; Chayes'deki kil ocakları yeniden işlemeye başladı, kil yavaş yavaş vadiye doğru akıyor; taze kilin üstünden geçtim; yeni tilkiler doğacak, sekiz tilki vardı, sayıları en az iki katına çıkacak, tilki üç gecedir sesleniyor, sesleniyor, sesleniyor, ama bu gece bir başka, dinle; dur da yukarıya bakayım –yeniden karanlığa doğru tırmanıyordu–, gökyüzünün yukarısı bir mahzenin tavanı gibi, duyuyormusun başımı yukarıya vuruyorum, sonra dönüp yuvarlanıyorum, hop yine geldim –yeniden aşağı iniyordu–, ama öyle geniş bir tavan ki bu, engin ülkeler var altında, yankılarla, burgaçlarla, ağaçlarla, canlı hayvanlarla, yollara düşmüş yolcularla dolu hepsi, yürürken beni dinler o yolcular, sesimle gider, sesimle yatıştır, adımlara eklenen adımları düşünmez olurlar, olurlar ya sayemde her şeyi sarıp sarmalayan gökyüzünü görürler, bu gecenin içinde her şey canlıdır, her şey usulca kıpırdanır, analarının sıcak karnına sokulmuş pembe domuz yavruları gibi."

Derken sessizlik.

Ormana yaklaşıyorlardı. Yapraklar daha açılmamıştı. Orman konuşmuyordu. Ormanın sınırındaki tomurcuklar, o her yeri sarmış açık renk kayın, kızılağaç tomurcukları yolun önünde yakamoz gibi parlayan bir engel oluşturuyordu.

"Orman yumuşacık" dedi Marthe.

Sessiz, yavuz yeller koşturuyordu fundalığın üstünde. Yaklaşırlarken yelin davuluyla yağmurun çıtırtısı duyuluyordu. Derken geçip gittiler. Su ılıktı. Jourdan'la Marthe'in yüzlerinde iki-üç damlası kalmıştı.

La Croix-Chauve ağaçların ortasında, yolla ormanın yangın şeridinin kesiştiği yerdeydi. Çevresindeki ağaçlar kesilerek genişçe bir düzlük açılmıştı. Akşamı sütümsü yıldızlarla tomurcukların ışıltısı aydınlatıyordu. Orman filayaklarıyla, kirişleriyle gerçek bir yapıydı. Karayılanın dallara sarılırken yaptığı gibi tıslayan o incecik yağmurla bulutlar geçiyordu. Bir ara saydam-sız gölgeyi getirdiler. Ama bulutun altında kalmayan yerlerde ağaçların iskeleti, tepelerinde çatı taşımaksızın kiriş gibi filayağından filayağına uzanan, yapraklarının arasından parıltılı gökyüzünün titrettiği dalların saydamlığı görülüyordu. Ardından

bulut gidiyordu. Ansızın diplerinde bir kayının parlak gövdesi beliriyordu, sonra da dalların dayandığı yerde mermer bir filayağı gibi, karayosunundan bir friz taşıyan bir huşun kaygan cismi. Yer yer, çıldır çıldır tomurcuklu kızılağaç baltalığını ısıldatıp sonra kendi parıltısına bırakan o kamçı gibi yağmuru izlediklerinde, ormanın yapısında koridorların açıldığını görüyorlardı; uzak düzlüklerin esintisi uğulduyordu orada, ta uzaktaysa, o çın çın öten odaların dibinde, yapraklarla taçlanmış, dans eden küçük bir aksöğüt seçiliyordu.

“Dinle” dedi Jourdan.

Yoldan bir ayak sesi geliyor sanmıştı. Oysa gırtlğından hırıl hırıl bir ses çıkaran bir gelincikti duyduğı. Sonra hayvan ölü yapraklara doğru sıçradı. Ses bir süre kesildi. Ardından küçük dişinin inlemesiyle erkeğın boğuk ama gittikçe yükselen hırlaması duyuldu.

“Saat sekizi geçmiş olmalı” dedi Jourdan.

Bir ara yağmur da yel de kesildi, ortalığı ilkbaharın sıcak dinginliğı yayıldı. Orman ıslıl ıslıldı. Kuvars parçalarıyla kaplı kocaman, kara bir taş parçası gibi kımıldamıyordu hiçbir yeri. İçinden ancak düşlerin geçebileceğı, ağaçların altına gömülen ya da göğ e ağın yollarından ışıklar süzölüyordu.

Genişletilmiş yolun aklığı La Croix-Chauve’u çepeçevre aydınlatıyordu.

“Gel” dedi Jourdan.

Aydınlığın ortasında, gölgenin binbir türlü sesini dinlerken kendini rahatsız hissediyordu.

Elini Marthe’a uzattı.

Karısının bayırda yanına oturmasına yardım etti.

“Uyu istersen” dedi.

“Uykum yok” dedi kadın.

Ama sokulup başını omzuna koydu.

Yel Jourdan’ın anlamadığı şeyler söyledi uzun uzadıya. Jourdan’la Marthe’ın üstündeki kayın, kökünden kocaman bir dalının ucuna dek, kabuğı boyunca çatırdadı. Yanındaki huşun gövdesine sürtünüp gıcırdadı. O huşsa genç bir ağaçtı. Gereğinden fazla eğilmişti. Taptaze özsuyla dolu, coşkuluydu. Ona söyleneni ayıüzümü çalısına, bir alıcı, bir akağaca, küçük bir boz

meşeye aktardı. Söz ormanın kalaslarını, kırışlarını cınlata cınlata uçup gitti oradan.

Jourdan bunun kendisi için de bir uyarı olduğunu hissediyordu ama bir türlü anlayamıyordu. Kendini zorladı. Kestirmeye çalıştı. Kış gecesindeki, yoğun sis altında La Jourdane'a döndükleri o üçüncü akşamdaki altın rengi işaretleri düşündü. O harfleri okumaya çabalamıştı, oysa çiftliğin arkalarından ateş yanan kapısıyla penceresinden başka bir şey değildi onlar. Havuççiçeğini, gökyüzündeki gizemli bitkileri düşündü, Bobi o konuda kendisinden çok daha bilgili bir köylüydü. Kendi kendine, "Aptal kafa, aptal kafa! Anlamıyorum işte" diyordu. Marthe'la ikisi orada yoksunlar, zavallılar gibi oturuyorlardı. En küçük bitkiden en ulu meşeye, hayvanlara, hiç kuşkusuz gök cisimlerine, ayaklarının altındaki pürtüklü, keçeleşmiş, arasından su damarcıkları süzülen toprağa dek, çevrelerindeki her şey anlıyordu. Her şey anlıyordu, her şey duyarlıydı. Kaskatı, anlayışsız olan yalnız onlardı, iyi niyetli olmalarına karşın. Bunca zavallı olduklarına göre, kendilerini bu denli yoksul, zayıf, yeryüzünü anlama konusunda beceriksiz hissettiklerine göre, kişioğlunun o güzelim kalıtını yitirmiş olsalar gerekti.

Ormandan uzun bir zaman sonra, bir şeylerin olduğunu hissetti. Ormanda daha şimdiden büyümlü bir sevinç vardı. İlk baharın gece şenliği başlamıştı.

"Marthe!"

"Jourdan!"

"Şuraya bak!"

"Görüyorum."

"Ne o?"

"Bilmiyorum."

Bir kızılağacın tomurcukları birdenbire çatlayıvermiş, yaprakları açılmış, o kara renk apak olmuş, ağaç titremeye başlamıştı.

"Yüzüyor sanki!"

"Evet ama bak, yerinde duruyor!"

"Küçük bir ağaç."

"Az önce orada değildi."

“Şu kokuya bak!”

“Neredeyse tatlı gibi” dedi Marthe.

“Şeker kokuyor.”

Arkasını dönüp, “Şuradan geliyor” dedi, hemen sonra da:

“Oh! Baksana!”

Bir akağacın çiçek tomurcukları çatlamıştı az önce. Gövdesi undan bir ağaç gibi donuk bir ışıkla aydınlanıyordu. Her tomurcuğu açıldığında ıslıl ıslıl bir parıltı yükseliyor, çevreye şeker koku yayılıyordu.

“Baksana” dedi Marthe, “her yerde aynı şey oluyor.”

Ormanın tüm odalarında akağaçlar aydınlanıyordu.

Açılan tomurcukların ışığında yeni yeni odalar, yeni yeni filayakları, yeni yeni koridorlar, yeni yeni dal iskeletleri seçiliyordu.

“Orman ne derin” dedi Jourdan.

“İhlamur koktu!”

“Yukarıya bak!” dedi Jourdan.

“Akağaçlar” dedi Marthe.

“Hayır” dedi Jourdan, “bak; büyüyor, yayılıyor, baksana. Bir daldan ötekine geçiyor.”

“Bak” dedi Marthe, “altı aydınlanıyor, orası bir mahzene benziyor.”

“Lamba gibi!” diye bağırdı parmağını uzatarak.

Söğütler düz dalları boyunca tomurcuk tomurcuk açıyorlardı yapraklarını. Orada yalnızca yıldızların ışığıyla tomurcukların ışığı vardı. Ama söğüdün yeni yaprakları parlaklıkta her şeyin önüne geçiyor, dalın altın rengi kabuğunu her tomurcuğun çevresinde aydınlatıyorlardı. Böylece söğütlerin çevresinde yavaş yavaş bakır rengi bir ayla genişliyordu.

“Kalk” dedi Jourdan. “Her yere bakmamız gerek.”

Her yerde tomurcuklar açılıyordu; tüm ağaçlar yavaş yavaş yeni yapraklarıyla balkıyordu. Birkaç ay birden varmış gibiydi ışık. Söğüt yapraklarına, akağaçların taçyapraklarına, kayın yapraklarına, kavakları saran karayosunlarına ak bir ışık; küçük yapraklarıyla gövdeyi yansıtan, aynı şekilde yaprakları kabuğa yansıyan huşlara altın parıltılı esmer bir ışık; söğütlere bakır rengi bir ışık; alıçlara pembe bir ışık, bir de her şeye, karanlık

yaprakların ölgün ışığına, çamlara, köknarlara, sedirlere ege-
men olan uçsuz bucaksız, yeşil bir aydınlık.

Taptaze kokular yükseliyordu. Şeker, çayır, reçine, dağ, su,
özsu, huş şurubu, ayıüzümü reçeli, içinde yaprak bırakılmış
ahududu şekerlemesi, demlenmiş ıhlamur, yepyeni ağaç işi,
ayakkabıcı zifti, temiz çarşaf kokuyordu. İlerleyen kokular var-
dı, öylesine yeğindiler ki yapraklar kıvrılıyordu onlar geçerken.
Böylece arkalarında gölgelerden uzun bir dümen suyu bırakı-
yorlardı. Ormanın sessizce aydınlanan tüm odaları, tüm kori-
dorları, filayakları, tonozları bekliyordu.

Yel bekletiyordu kendini.

Derken geldi.

Orman da yılın ilk şarkısını tutturdu.

“Marthe!”

Marthe zaten ona yanaşmıştı. Omzuna sokuluyordu.

Tam o anda düzlüğün öteki yanından gelen bir erkek sesi
duydu.

“İlkbahar geldi işte” dedi ses.

“Sen misin?” diye bağırdı Jourdan.

“Evet.”

Ağaçların yakamozlu görüntüsünde Bobi’nin karaltısı seçi-
liyordu şimdi.

“Geliyorum, bekleyin.”

Ayıüzümlerinin arasına yatmış, toprakla karışan kalın bir
biçim, ilkbaharın o yumuşak toprağından kopan bir parçaymış-
çasına yavaş yavaş dikeldi. Eşekten daha büyük bir hayvandı
bu. Bobi’nin arkasından yürüyordu. Ne olduğu anlaşılmıyordu
ama parıltılar dans ediyordu kafasının üstünde. Dizlerinin ta-
kırtısı, küçük toynaklarının sesi duyuluyordu. Boynuzları var
gibiymi ama tam da anlaşılmıyordu, çünkü pırıl pırıl bir yeleyi
de andırıyorlardı.

“Ne getiriyor yanında?” dedi Marthe.

“Aradığımı buldum” dedi Bobi o güçlü sesiyle, “uzun sürdü
ama şimdi artık her şey ekilebilir, her şey capcanlı, sapasağlam
büyüyecektir. Biz de aynı şekilde...”

Jourdan nergisleri, ardından oradaki, takımyıldızlar gibi ışı-
yan o sık yapraklarının arasından gürleyen şu ormanı düşündü.

“... Hem bizim için, hem de başkaları için söylüyorum” diye bağırdı Bobi. “Göreceksin bak, hepimiz tam baharlık olacağız. Tüm yeryüzünde yalnızlar üzgündür.”

Yanlarına gelmişti. “İyi akşamlar Marthe, iyi akşamlar Jourdan” dedi. Soluğu duyuluyordu, kadifelere bürünmüş, terlemiş bir adamın kokusu geliyordu ondan, ama kendisine “sana da iyi akşamlar” derken arkasından gelen, şimdi diplerinde duran o koca biçimden alamadılar gözlerini.

Yarı hayvan, yarı ağaç sayılabilecek bir hayvandı bu.

Tatlı tatlı ama diri diri bakan kocaman gözlerinin ışıltısı görülüyordu.

“Ne bu?” dedi Jourdan.

“Geyik” dedi Bobi.

Geniş boynuzları vardı.

“Yalnız” dedi Bobi, “karışım iyi olsun diye neredeyse insana benzeyen bir geyik bulmam gerekti, anlıyor musun?”

“Hayır” dedi Jourdan.

“Ne yapıyor öyle gözleriyle?” dedi Marthe.

“Bakıyor” dedi Bobi. “İkiniz de bakın, saf, yabanıl olan nasıl aydınlatıyor karanlığı. Bakın gözleri tomurcuklarla aynı renkte, bakın bizim bakışlarımız yabanıl şeylerle karışan karanlıkta hiçbir işe yaramaz oluyor, gözkapaklarımızın üstünde yalnızca ölü taşlar var sanki, çünkü mevsimlerin sevincini, saf inceliği yitirmişiz. Bakın gözleri nasıl da ıslıl ıslıl!”

Geyik kıpırdamıyordu. Dallı budaklı, geniş boynuzları, onun ötesinde de aydınlık orman görünüyordu.

“Uslu uslu duruyor yanımızda” dedi Jourdan şaşkınlıkla.

“İşin güç yanı da buydu” dedi Bobi, “çünkü buna değeceği-mizi bilmek zorunda değildi” dedi bir de. “Üstelik bu değeri çok kısa bir süre önce kazandık, hayvanların daha bundan haberi olamaz.”

“Çok güç bir iş gerçekten!” diye göğüs geçirdi Marthe.

“Evet” dedi Bobi, “ama tüm kozlar elimdeydi. Bir dakika oturalım, anlatacağım.”

Otlara oturduklarında, geyiğin hâlâ ayakta olduğunu gördüler. Bacakları zayıf, gövdesi sağlamdı, karnının altında belli belirsiz tüyler vardı, boynu dimdikti, başı hareketsiz duruyor-

du, dallı budaklı boynuzlarının arasından kara gökyüzüyle ilkbahar yıldızları görünüyordu.

“Adı Antoine” dedi Bobi.

Dizlerinin arkasına eliyle hafifçe vurdu.

“Yat bakalım.”

Geyik yanlarına yattı. Başını onların ayaklarının arasına uzattı. Sıcacık soluğu Marthe’in bacaklarını ılıtıyor, kan basıncı gibi capcanlı, eteklerinin altından yükseliyordu.

“Evet” dedi Bobi, “işin güç yanı bunu kabul edecek bir hayvan bulmaktı.”

“Anlamadım” dedi Jourdan.

“Kokumuzu” dedi Bobi, “kokumuz onları rahatsız ediyor. Ne erkek gibi, ne kadın gibi kokuyoruz artık. Bir karışım bizden yükselen, onların da burunları iyi koku alır. Buna zaten alışkın olan ama özgürlüğünden de pek bir şey yitirmemiş bir hayvan bulmak istiyordum; nasıl desem? Hah, bağışlayıcı bir hayvan” dedi. “İğdiş edilmiş atlar gibi köle olmayan, iğdiş edilmemiş atlar gibi her an saldırmaya hazır olmayan, kendi kendine: ‘Kötü kokuyorsunuz ama sizi bağışlıyorum’ diyen bir hayvan. Ayrıca güzel kokmaya başladığımızda bunun değerini anlayacak bir hayvan.”

“Sence” dedi Marthe, “o anlar mı?”

“Burnuna yumrukla vurulmuş gibi olur” dedi Bobi, “kuşkun olmasın.”

Marthe pek mutluydu çünkü geyik onu kokluyordu şimdi. Kımıldamıyordu. Öyle iğrenmiş gibi görünmüyordu; düzenli aralıklarla, tatlı tatlı soluyordu.

“Öte yandan” dedi Bobi, “bu akşam, üçümüzde gerçeğe yakın bir koku olmalı. Ormana ilkbahar geldi.”

“Peki” dedi Jourdan, “nereden buldun?”

“Ulusal Sirk’teydi.”

“Nerede?”

“Oh! Sermoise’da, küçük bir sirk.”

“Trenle mi gittin?”

“Hayır” dedi Bobi, “yayan, ondan uzun sürdü ama başka yolu yoktu. İzler yolun üstündeydi.”

Orman şarkı söylüyordu. Bir hayvan bağırdı ağaçların de-

rinliklerinden, ses yankılarla dalgalandı. Geyik kafasını kaldırdı. Sarkık dudaklarının üstünde diliyle çıkardığı gıcırtılı ses duyuluyordu.

“Adı Antoine” dedi Bobi, “onu uzun süredir tanıyorum. Birlikte çalıştık. Bana bakmayı pek severdi. Bense onun gözlerine bakmayı. Sık sık aynı arzulardan konuştuk onunla. Arayıp buldum, bize yardım edecektir. Şimdi de bakın üçümüz onunla ormanda oturuyoruz. Artık ovada yaşayanların yüreği yok bizde. Akşam oldu, ağaçlara ilkbahar geldi. Orman şarkı söylüyor.”

“Dinleyelim” dedi Jourdan.

Dördü uzunca bir süre ses çıkarmadan oturdular.

Orman en pes şarkısını söylüyordu.

VI

Haber yayılmıştı.

Çünkü geyik özgürce dolaşıyordu, cuma akşamı Mouille-Jacques'a gitmişti. Carle'in yoncalığına uğramıştı. Carle'in oğlu tarlayı sulamayı bitirmek üzereydi. Derenin akıntısını kesmişti. Son suların bitek otlağın köklerinde söylediği şarkıları dinliyordu. Geyiğin ayak seslerini duydu. Başını kaldırdı. Geyik üç metre uzağında duruyor, ona bakıyordu.

"Gözlerini gördüm, Tanrım" dedi.

"Nasıldı?" dedi Carle.

"Pek güzel" dedi oğlu.

"Nasıl güzel?.." dedi Carle.

"Öğleden beri yoncalıktaydım" dedi oğlu.

Carle'in tarlasının o bölümü düz, çok yüksek olmayan, neredeyse fark edilemeyecek, küçücük bir topraktı, yine de üstünden uzakları görebiliyordu insan.

"Su" dedi oğlu, "bir başına akıp gidiyordu. Bir uçtan öteki ne gitmesi yirmi dakika alıyor, biliyor musun? Hesapladım, on altı kez olması gerekiyor bunun, her seferinde yirmi dakika bekliyorsun, geriye savacağı koymak, sonra da doğrulup beklemek kalıyor yalnızca. Hepsi bu."

"Eee?" dedi Carle.

"E'si" dedi oğlu, "o gözleri görünce içimde sıkıntı falan kalmadı."

"Ben de gördüm hayvanı" dedi Madam Carle.

"Dörtнала koşuyordu. Bundan epey zevk alıyor gibiydi. Bir

ileriye, bir geriye koşturuyor, derken olduğu yerde sıçramaya başlıyordu. Uzun süre izledim. Çok acayıptı" dedi içinde patates çorbasının kaynadığı tencereye yaklaşarak.

Carle ayasıyla kafasını ovuşturdu.

"Gidip bakayım" dedi.

"Ne diyeceğim" dedi Madam Carle, "bir de Fra-Joséphine'in hanımını gördüm."

"Öyle mi?" dedi Carle, "Eee?"

"E'si, biliyorsun nasıl konuştuğunu. Doğrusu söylediklerinden pek bir şey anlamıyorum. Tuhaf tuhaf sözcükler kullanıyor, hızlı konuşuyor, insanın yüzüne acayip acayip bakıyor. Tam olarak neden söz ettiğini anlamadım ama anladığım kadarıyla, Maurice'in oradan Jacques bize bir şey anlatmıştı hani, doğruymuş. Jourdan çiçek ekmiş. Mavisi, sarısı, nergisler, öyle dedi kadın da."

Carle kafasını ovuşturdu. Ama bu kez olanca gücüyle; kendi kafasını ovuşturduğunu unutmuşçasına.

"Gidip bakayım" dedi.

Cumartesi, yel fokur fokur kaynamaya başlamıştı. Taptaze bir yeldi bu. Hepsini bir çuvala tıkıştırmışçasına bulutları, tozları, güneşi, gölgeyi, hem soğuğu hem sıcağı taşıyordu. Ansızın tüm bunları toprağa atıveriyor, her biri serbest kalınca yavaş yavaş yerine çekiliyor, taptaze, kanlı canlı ilkbaharın kımıldırları gözleri okşuyordu.

Geyik sundurmadan çıkıp havayı kokladı, ardından dümdüz ilerlemeye başladı, hızlıydı hızlı olmasına da öyle pek acelesi varmış gibi değildi, çevresini saran, arkasından iten, önüne geçen, dallı boynuzlarının arasında gemi halatlarını öttürdüğu gibi ısıklık çalan yelden daha ağır gidiyordu. Geyiğin yolu bu kez Fra-Joséphine'e doğruydu, çünkü yel onu oraya itiyordu. Kimsecikleri görmedi. Evin çevresini dolaştı, dışarıda büyük merdivenin basamaklarını çıktı, ayaklarıyla sekiyi çakırdattı, döşeme taşlarının bi-tiştiği yerlerden biraz ot koparıp yedi, sonra da yalnızca kendisinin gördüğu soğuk çalılardan yol açıyormuşçasına başını yukarı aşağı sallaya sallaya yavaş yavaş La Fauconnière'in yolunu tuttu.

La Fauconnière'de, Silve'in ölümünden, Viguiier'nin de Aiguines Dağları'na gidişinden beri kapı pencere kapalıydı. Geyik bir pınarın yanına, kara otların üstüne uzandı. Boynunu suya doğru uzattı, içmeye başladı, arkasından bir ağız dolusu tere koparıp yedi, bir yandan da su içiyordu, ağzından oluk oluk, yemyeşil bir salya aktı. O kadar ki bundan rahatsız olup güneşe doğru sıçradı; sıcacık otlarla kaplı, tertemiz bir alan görmüştü. Bacaklarını uzatıp böğrünün üstüne yatmış, ölü bir at gibi uzandı oraya. Uyudu, sonra uyandı, ama yerinden kalkmadı; bulutların kayıp gidişi yansıyordu gözlerine, yel tatlı tatlı tüylerini eşiyordu. Burun deliklerinin üstüne bir çınar çiçeğinin hırçın mı hırçın dişi organı kondu ama ondan kurtulmak için kımıldamadı bile. Bir tek sarkık dudaklarını büzdü.

Öğlen, hava birden ilk kez çok ısındı. Geyik kulak verdi. Maurice'in oradan birtakım adamların bağrıştığı duyuluyordu. Uzaklardan. İri kuşların küçük küçük atılımlarla perdeler üstüne gezinen şakımalarını andırıyordu bu ses. Geyik doğruldu. Uzakta, duru gün ışığında, bir tarlada kara noktalar gördü. Üç adam, bir de at var gibiydi. Ağır ağır, hafif adımlarla onlara doğru ilerledi.

Tarlanın çevresine yaklaştığında, daha önce görmediği üç köylü olduğunu fark etti adamların. Biri yaşlıydı yaşlı olmasına ama hareketleri hâlâ göz korkutucu, sesi gürdü, öteki ikisiyse hemen hemen aynı yaşlardaki iki delikanlıydı. At hani şu yollar-da ya da kırdaki görülen kokusuz atlardandı. Geyik emin olmak için kendi bacak arasını koklayıp sonra burnunu ata uzattı. Evet, at yalnızca kıl, ter, gübre kokuyordu. Üç adam çalıştırıyordu onu. Geyik durup izledi. Uzaklardan çiftliğin kokusu geliyordu. Yaşlı adam deri, bir de kadife kokuyordu. Tapanın kafesine çıkmıştı. Dizginler elindeydi. At onu çekiyordu. Aynı zamanda adamın yaşlanmış dişlerinin kokusu da geliyordu, çünkü ağzını faraş kadar açıp durmadan bağıırıyordu. Öteki iki adamsa terle toprak kokuyordu. Tapanın bir ucundan ötekine koşturup duruyorlardı. Geyik uzaklardan gelen çiftlik kokusunu içine çekti. Orada kadınlarla çocuklar vardı. Ama yaşlı adamın kokusu her şeyi bastırıyordu. Ağa oydu. Tapanın üstünde ayakta duruyordu. At onu çekiyordu. İki adam yandan koşuyordu. Aralarından

biri o ilerdeki kadınlardan biriyle yatıyordu. Küçük çocukların babası o olsa gerekti. Öteki adamsa tavan arasında uyuyordu. Ama yaşlı adamın kokusu sarmıştı her yeri. Tapanın üstünde ayakta duruyordu. Dizginlere sıkı sıkı yapışmıştı. Tarla onun altında düzleşiyordu. O da bağııyordu.

Tarlanın tepesinde, tapanla atı çevirdiler. Geyik boynunu uzatıp hafiften, arkadaşça homurdandı, arkasından adamlarla atın çevresinde kocaman bir yay çizerek güneş ışığının altında koşmaya başladı. Tapanının üstünde ayakta duran yaşlı adam ötekilerden daha iriydi.

Bir süre sonra geyik bir gün önce geldiği yoncalığın kıyısından buldu kendini. Delikanlı bu kez orada değildi. Bir gün önce sulandığından otlak burcu burcu kokuyordu. Geyik toprağı sulayan delikanlıyı izlemek için durduğu yerde kendi ayak izlerini gördü. Bir de bir kirpinin izleri ilişti gözüne. Arkasından kirpiyi gördü, hayvan hemencecik top oldu. Bir süre sonra, kirpi başını, küçücük gözünü kaldırıp da geyiğı görünce kaygısızca açıldı. Çünkü yalnızca bir ses duyup ne yaptığını bilmeksizin top oluvermişti. Sonra otlara daldı.

Geyik biraz ötede susamurlarının geçtiğı bir yol buldu. İki tanesi geçmişti oradan. Kuzeye, saz, çamur, koyun kokan yana yönelmişlerdi. Ayrıca bir balıkçılın ayaklarıyla çiğnediğı yerleri, bir kurbağanın iç organlarından parçalar gördü. Yalıçapkınlarının şakımasını duydu. Sulak bir alanın şıptısını duydu. Yeniden yoncalığa bakmak için başını çevirdi. Oğlanı da, gözlerini de anımsıyordu. Adam gibi bakıyorlardı ama dingindiler, geyik alındaki kuru dallarla kendi yansımasını görmüştü onlarda. Oğlan bu kez orada değildi. Şu ötedeki çiftlikte olsa gerekti. Geyik bundan emin olamıyordu, çünkü o çiftlikten tutsak düşmüş bir aygırın kokusu geliyordu, uzun zamandır dışıden yoksun kalmış bir atın o yoğun, korkunç kokusu.

Bunun üstüne geyik kendi kendine dans etmeye başladı. Çıplak bir fundalıktaydı. Atı anımsadıkça bağırı eziliyordu. Bacaklarını birbiri ardına havaya kaldırıyordu. Başını bir eğip bir kaldırıyordu. Aksırıyordu. Üzgündü. Çıplak fundalık, ilkbahar, dişisizlik, at, yaşlı adam, toprağı sulayan delikanlı.

Yaşlı adamın dansını etti, dingin gözlü delikanlının dan-

sını etti. Mutsuz atın, mutsuz geyiğin dansını etti. Fundalığın dansını etti. İçindeki ilkbahar arzusunun dansını etti. Sisin, gökyüzünün dansını etti. Tüm kokuların, gördüğü her şeyin, gözlerine, kulaklarına, burun deliklerine, derisine erişen her şeyin dansını etti. Öylece içine dolan yeryüzünün dansını etti. Sevinçli olsaydı nasıl edeceksen öyle dans etti. Derken sevinçle doldu yüreği.

Gölcüğe kadar dörtlüye koştu. Suya girdi. İçti; suda kendine baktı.

Otlakta yürüdü. Yalnız başına duran bir akağacın altından geçti. Sessiz adımlarla ağıla yaklaştı. Burnuna bir koçun kokusu geldi. Alnıyla kapıyı itmeye çalıştı. Kapalıydı kapı.

Kapının arkasından koça seslendi: "Ne var ne yok? Sis sıcak. Kurbağalar şarkı söylüyor. Çiftlikteki at kim? Yaşlı adam tapının üstünde duruyordu. İlkbahar geldi."

Koç ağılın dibinde başını kaldırıp kapıya yaklaştı. Hayır, iyi değilmiş. Bilmiyormuş. Dağdan gelmiş. Dünden beri oradaymış. Yayan gelmiş, yorgunmuş. Yürüyerek iki gün uzakta çiçek açmış kekiklerle kaplı tepeler var. Buradaki otlar biraz acı.

Kilidin aralığından birbirlerini kokladılar.

Geyik birinin ona baktığını hissetti. Uzaklaştı. Küçük bir kızdı ona bakan. Parmağını emiyordu. Elini önceğinin içinde büküp duruyordu. Eli dışında hiçbir yeri kıpırdamıyordu.

Geyik ona yaklaştı, kız geri çekilmedi, bağırmadı. Şaşırmış gibi görünmüyordu. Geyik genç kızın kımıltısız gözlerinde büyüyen yansımasına bakıyordu. Bir adım ötesinde durdu. Kız elini uzattı. O da boynunu uzattı. Elini kokladı. O anda kendine bir dişi bulan geyiğin o eski, yabanıl dansını etme isteği yürüdü bacaklarına. Gerçi bu bir insan dişisiydi ama sonuçta hepsi aynı kokuyordu.

Sarkık dudaklarını kıvırdı. Eli yaladı. Bileği yaladı, ardından da kolu. Kıza baktı. İzin veriyordu bunları yapmasına. Genç kızın gözlerinde yine kendi yansımasını gördü. Bir geyik vardı kızın gözlerinde. Ayağa kalkıp onu ön ayaklarıyla sıkıca sarmalamak, toprağa yatırmak geçiyordu içinden.

Kız:

"Zulma!" dedi.

Bunun üstüne, geyik geriye doğru sıçradı, bataklıkla çayır-
larda dörtlüyle koşarak kaçtı.

Akşam La Jourdan'e vardı. Adamla Bobi'nin tümüyle çiçek
açmış nergis tarlasının yanında olduğunu gördü. Yavaş adımlar-
la yanlarına gitti. Yanlarında kaldı. Adım adım izledi onları. İki
adam da dingin dingin kokuyordu.

Bobi:

"Bu daha başlangıç. Acele etmeyelim, her şey olur" dedi.

Öteki adamsa:

"Evet, kuşkusuz" dedi.

Üçü birlikte çiftlik evine doğru yürüdüler. Kapı açıldı. Ka-
dın göründü.

"Geri dönmüş" dedi.

"Kaçmaz" dedi Bobi. Geyiğin alnını okşadı.

Hayvan başını okşayan elin altında sızlanırcasına bir ses çı-
kardı.

Başını keskin keskin kokan nergis tarlasından başka yöne
çevirdi.

"Sanki bir şey istiyor" dedi Marthe.

Fra-Joséphine'de ışıklar yanmıştı. Madam Hélène salondaki
lambaları yakmıştı.

"Yahu panjurları neden açmak istiyorsun?" dedi, "Akşamlar-
ı kepenkler açıkken alt katta bir başımıza oturmaktan hoşlan-
mıyorum. Kapı sekiye düzayak."

"Hayvan gelirse" dedi Aurore, "görelim diye açmak istedim."

Madam Hélène kızına baktı.

"Yaklaş bakayım" dedi, "lambanın altına gel. Eğil de baka-
yım sana."

Aurore annesinin önünde diz çöktü.

"Bana bak, ne biçim bakış o?"

"Nesi var anne?"

"Saçına ne yaptın?"

"Yıkadım anne, sonra da güneşte kuruttum. Hava öyle gü-
zeldi ki!"

"Saçını" dedi Madam Hélène, "ne tuhaf taramışsın."

Madam H       kendi saçlarını ortadan ayırıp yanlara doğru dümdüz taramıştı, pek kaygan görünüyorlardı, o güzelim yüzüyle bir araya gelince, kımıltısızlı  n ta kendisi oluyordu kadın. Gözleri sevgiyle doluydu ama kımıltısızdı, dikkat kesilmişti.

Aurore'sa saçlarını tümüyle arkaya atmıştı. Güneşte kıvrıkla  mı  tı saçları, yelin parlattığı o sivri, kaygan yüzüyle bir araya gelince, kız uçarcasına bir hızı akla getiriyordu kuşların göğüs kemi  ı gibi.

Yüzünü kaldırdı. O haliyle, daha da hızla, yıldızlara doğru açıp gidecek gibi görünüyordu.

"Bugün pek s  slendin" dedi Madam H      . "Kırda ko  turmayıp sekide oturdun durdun."

Aurore o anlaşılması güç şeyleri anlatmaya çalışmak için annesinin elini okşadı: Gençlik kendiliğinden yapar bazı şeyleri, kuru odunun alevi yaptığı gibi.

Kimi kez biri çıkıp yalnız bir eli ok  şamakla bunu anlatmayı başarır.

"Evet" dedi Madam H      , "bugün iyice s  slendin. İpek gömleğini, y  n eteğini, gıcırdayan ayakkabılarını giydin. Ama kızım, anlamıyorum" dedi kızının gerçekten ne kadar s  slendi  ine bakıp ellerini kavuşturarak.

"Anneciğim" dedi Aurore, "siz de her şeye   a  ırıyorsunuz."

Sekinin taşlarından bir ses geldi. Ağır adımlarla yürüyen küçük toynakların sesini andırıyordu, arkasından da bir hayvanın soluk sesi geliyordu sanki.

"Hayır" dedi Aurore, "karaa  acın dalı s  rt  yor korkuluğa."

"Her şeyi de   ıp diye anlıyorsun!" dedi Madam H      .

"Oh!" dedi Aurore, "ben de önce sizin gibi düşündüm, sonradan farkına vardım. Sabahtan beri o dalı dinliyorum, o yüzden hemen anladım."

"Ben de" dedi Madam H      , "yine geyik geldi sandım."

Aurore gülümsedi.

"Ben de" dedi, "ama bütün gün geldi sandım durdum. Artık o olmadığını biliyorum."

"Kalk bakayım kızım."

“Öylesine güzeldi ki!” dedi Aurore. “Şu ilkbahar günlerinde insanın çiçekli elbiseler giyesi, oturup bekleyesi geliyor.”

Ay gibi kızıl sarı bir sis bürümüştü tüm yaylayı. Maurice’in orada çok yoğunlaşıyordu. İçeri ilk giren damat:

“Böyle sürerse, dona çeker” dedi.

Yaşlı kadın:

“Çorba hazır, ağa nerede?”

“Atı çözüyor” dedi damat. “Karım nerede?”

“Çocukları yatırıyor.”

Irgat ateşe yaklaşıp ellerini ısıttı, tabureyi çekti, oturdu. Kazanın buharının altında kaynayanın patates mi, şalgam mı, lahana mı, yoksa domuz yağlı çorba mı olduğunu anlamaya çalıştı.

Yaşlı ağa koridorda yürüyordu.

İçeri girdi.

“Çizmelerim nerede?” dedi.

“Ne yapacaksın?” dedi yaşlı kadın.

“Ne yapacaksam yapacağım” dedi.

Damat bir sigara sardı.

“Sergende duruyorlar.”

Yaşlı ağa çizmelerini almaya gitti.

“Bir de domuz yağı gerek” dedi.

“Daha başka?” dedi yaşlı kadın.

“Senden bir şey istediğim yok” dedi.

“Çizmelerini sordun.”

“Evet” dedi, “ama başka bir şey istemiyorum.”

“Domuz yağı istedin” dedi.

“Onun nerede olduğunu biliyorum” dedi.

Masanın çekmecesini açtı, bıçakları yağlamak için kullandıkları domuz yağını aldı.

Ocağın başına oturup çizmelerini yağlamaya başladı.

Genç kadın odaların olduğu kattan aşağı indi. Çocukları yatırmıştı.

“Yemek yiyeceksiniz sanıyordum” dedi.

“Yiyeceğiz” dedi yaşlı kadın, “yiyeceğiz de çizmelerini yağlayacağı tuttu.”

“Siz geçin sofraya” dedi ağa, “ben sonra gelirim.”

İki kadın sofrayı kurdu. İrgat ayağa kalkıp tabağının başına oturdu. Damat sigarasını tütürüyordu.

“Yarın da yapabilirsin bu işi” dedi yaşlı kadın.

“Yarın giymek istiyorum” dedi ağa.

Taban dikişlerini, ön yüzü, koncu, çizme kulaklarını, çivileri özenle yağladıktan sonra domuz yağının kalanını ateşe attı. Masmavi bir alev yükseldi ocaktan.

Masaya geçti.

“Çorba koy” dedi tabağını uzatıp.

Çorbasını içti.

“Hayvanı gördünüz mü?” dedi.

“Hangi hayvanı?” dedi kadınlar.

“Geyiği” dedi.

“Jourdan geyik almış” dedi damat.

“Yok canım!” dedi kadınlar.

“Almış işte” dedi ağa. “Yarın sabah gidip göreceğim. Sen de gelir misin?” dedi damada dönüp.

“Ya ben?” dedi genç kadın.

“Sen de gel” dedi ağa.

“Ya çocuklar?” dedi yaşlı kadın.

“Onları da götürürüz” dedi ağa. “Sen de gelirsin. Sebze arbasını aldık mıydı tamam. Jambon, yumurta al yanına, öyle altı kişi elimiz boş gitmeyelim. Charles çiftliği bakar.”

“Tamam” dedi ırgat, “siz gidin, ben de gelecek Pazar gideyim.”

Gölcüğün çevresinde, sisin yoğunluğu daha azdı. Ay suya yansıyor, böylece iki ışık kaynağı oluyordu.

Susamurları, içinde yavru turnabalıklarının uyuduğu bir delik bulmuşlardı. Yaşlı bir söğüdün kara köklerinin altındaydı delik.

İkisi birlikte geldiler. Suyu dalarcasına geceye dalmışlardı bile, ay ışığıyla pırıl pırıl parlıyorlardı. Söğüt ağulın yakınlarında. Susamurları geyiğin ayaklarıyla çiğnediği yerin önünde durdular. Biraz öteden burunlarına genç kızın kokusu geliyor-du; onu tanıyorlardı. Gölcüğün çevresinde, susamuru yolunun

yanında, onun o enlemesine izlerine rastlamaya alışkındılar. Ama bu kez, sıradışı bir şey vardı. Her şeye karşın, bakmak için suya dek ilerlediler. Turnabalıkları daha uyumamıştı. Kara suda geziniyorlardı. Hatta kimi zaman bir göz, bir ağız ışıldayıveriyordu. Daha çok erkendi. İzlerin ne olduğunu öğrenseler iyi ederlerdi. Susamurları ağılın yanına döndüler. Kapının ardında bir koç vardı. Seslendi. Sesi gür çıkıyordu. Susamurlarıysa kendi aralarında gecenin sesiyle konuşuyorlardı, bir susamurundan başka kimse duyamazdı onları. Buna karşılık, koç yalnızca tepenin dilini konuşuyordu, susamurlarıysa derenin ya da selin birbirine benzeyen dillerini bile konuşamıyorlardı; katışıksız Grémone susamurlarıydı onlar, Grémone Gölcüğü'nün dilini konuşuyorlardı.

Ama koç uzun zamandır o kapının ardında duruyor gibiydi. Bu da yeni bir şeyler olduğunu kanıtlıyordu, dolayısıyla her şeyi öğrenmek gerekiyordu. Geyiğin izlerinin kokusu sımsıcaktı. İşin tuhaf yanı genç kızın izleri de öyleydi. Orada, birbirlerinden üç metre uzakta durmuşlardı. Genç kız kımıldamamıştı. Aslında kımıldayacak olmuştu. Bedeninin ağırlığını öne veren biri gibi ayak ucunu yere bastırılmış, topuğunu kaldırmıştı, çünkü zihni onu öne çekiyordu, öne doğru yürüyecekti. Ama kımıldamamış, olduğu yerde durmuştu.

Evin kapısı açıldı. İçeriden ışık geliyordu, eşikte bir adam görünmüştü. Susamurları söğüde doğru kaydılar. Turnabalıkları uyuyordu ama dalmak için daha erkendi.

“Nasıl da aydınlık” dedi adam.

“Göl” dedi bir kadın sesi, “aydınlanmış da ondan. Toprak yolları iyi biliyor, bir şey olmaz. Benim korktuğum gölün kararması. O zaman farkı anlayamaz, suya basabilir.”

“Bu akşam öyle bir şey olmaz” dedi adam. “Ortalık öğle gibi aydınlık, belki daha bile fazla.”

Adam içeri girip kapıyı kapattı.

Susamurları daldılar. Neredeyse hiç ses çıkmıyordu. Derken sudan çıkıverdiler, ot yığınlarından süzülenler gibi damlalar süzülüyordu üstlerinden. Her birinin ağzında, başını, kuyruğunu savurup çırpınan, pırıl pırıl bir turnabalığı vardı.

“Hayır” dedi Randoulet, “bu akşam bir şey olmaz.”

“Oh!” dedi Honorine, “bu ilk kez olmuyor, ama ne zaman gece dışarı çıksa, suda başına bir iş gelecek diye korkuyorum, öyle dalgın ki... Bilmiyorum.”

Koridor gibi upuzun, daracık odanın dibinde, yatak dağıntıktı. Örtünün üstünde kurumuş çamur lekesi vardı, çünkü Randoulet öğleden sonra giysileriyle yatmıştı. Bir gün önce sü-rünün ardında yol teptiğinden yorgun düşmüştü. Ayakkabılarını bile çıkarmamıştı.

Honorine akşam yemeğini hazırlamıştı. Sofrayı duvara dayalı duran, yarı yuvarlak bir masaya kurmuştu. Gömme dolap-tan tabakları çıkardı, tüm bunları yaparken ocağın önünde, boş çuvalların üstünde oturup bir çoban kamçısının kayışlarını onaran çoban Le Noir'ı rahatsız etmişti.

“Ne düşünüyorsun?” dedi Randoulet.

Bir an sessizlik oldu. Ardından Honorine:

“Ben mi?” dedi.

“Hayır” dedi Randoulet, “Le Noir.”

“Ben mi?” dedi Le Noir.

“Evet.”

Kayışları örmeyi bıraktı.

“Ne düşüneceğim?”

“Koyunlara ne diyorsun?”

“Her zamanki gibi koyun işte.”

“Ya koça?”

“Koç işte.”

“İlkbahar oldu bile” dedi Randoulet, “sence maryaları yük-lendirebilecek mi?”

“Yüklendirir yüklendirir” dedi Le Noir.

Yeniden sırimlarını örmeye başladı.

“Ya kuzular?” dedi Randoulet.

“Kuzu gibi kuzu olacaklar” dedi Le Noir.

“Haydi gelin” dedi Honorine. “Çorba hazır.”

Le Noir kamçısını ocağın köşesine bıraktı, çuvalları itti, sandalyeyi aldı, oturdu.

“Ne demeye çalışıyorsun?” dedi.

“Hiç” dedi Randoulet.

Çorbasına ekmek doğruyordu. Bıçağını açtı, pantolonuna sildi.

“Acaba diyorum” dedi, “hemen satmak yerine hayvanları tutsak; birazcık daha bizimle kalsalar...”

“Nasıl istersen” dedi Le Noir.

“Peki ya sen ne diyorsun?”

“Nasıl tutacaksın onları?” diye sordu Honorine.

“Düşündüm de” dedi Le Noir, “kolay iş değil. Onlarla gerçekten ne yapmak istediğine karar vermen gerek.”

“Gerçekten mi? Ne diyeyim istiyorsun? Yapmak istediğim şey onları tutmak, maryaları yüklemek, kuzularımızın olması, sonra da beklemek. Belki bir koç daha bulmak, satın almak ya da ne bileyim işte... Belki bir yavrunun o yaşa gelmesini beklemek. Sonra yeniden yüklemek, sonra beklemek, işte bu istediğim. Onları tutmak istiyorum, anlasana!”

“Niye?” dedi Honorine.

“Bakarız.”

“Bakarız tabii” dedi Le Noir.

“Neyi bekleyeceksin ya?” dedi Honorine.

“Sus be” dedi Randoulet.

“İstediğim şey” dedi, “anlaşılmayacak bir şey değil. Şuradan topraklarımıza bakarsak, yoldan Chayes’nin kenarına kadar uzanıyor, hepsi çayırılık, yaylanın en verimli toprağı. Yalan mı?”

“Doğru” dedi Le Noir, “bir tek gölün arkasındaki otlar sazla dolu.”

“Tamam” dedi Randoulet, “ama ya bu taraf nasıl?”

“Bu tarafın” dedi Le Noir, “harika olduğunu hep söylerim sana.”

“Ne kadar koyun alır?”

“Göz alabildiğine” dedi Le Noir.

“Göz alabildiğine deme. Sen çok uzakları görebiliyorsun, sıradan insanları düşünelim, yüz elli, iki yüz alır mı?..”

“Rahat rahat beş yüz beş alır” dedi Le Noir.

“Tamam işte” dedi Randoulet.

Biberliği aradı. Çorbasına biber ekti. Tadına baktı. Ilıktı. İki-üç kaşık aldı.

“Özgür koyunlar” dedi, “güzel hayvanlar olsun istiyorum.”

“Söylesene” dedi Le Noir, “Jourdan’ın geyiğini gördün mü?”

“Evet.”

Randoulet bir süre susup karanlığa baktı. Evde ateşin sesinden başka hemen hemen hiç ses yoktu. Honorine erkeklerin düşünüyordu.

Dışarıda da ses çıkmıyordu. Ay batıdaki dağlar boyunca kayıp gidiyordu. Susamurları gitmişlerdi. Bir kukumavkuşu tavan arasının makarasının üstünden çıt çıkarmadan ortalığı gözlüyordu. Arada sırada, kızıl gözlerini açıyordu. Gölcük küçük kumsallarındaki kumu emiyordu usulca. Tarlalar karalara bürünmüştü. Ay, sürülmüş toprağı aydınlatmıyordu. Yalnızca otla kaplı bayırlar balkıyordu. Sis dağılmıştı. Çiçek açmış bir badem ağacının altında tilki ayaklarını yalıyordu. Yeşil çekirgeler ötüyordu. Hâlâ günün sıcaklığını koruyan tarazlanmış devedikenlerinin üstünde kımıldamadan duruyorlardı. Otlar kendilerini saldırdılar. Ay ışığı yansıdı uzun bir yulaf yaprağına. Yansıma bir çekirgenin taştan gözlerini aydınlattı. Tilki, ayaklarını yalamayı bıraktı. O iki küçük altın rengi noktaya baktı. Pustu, sıçradı; çekirge bacaklarının arasından kaçiverdi. Tilki onun parıltısını, sonra da karanlığa gömülüşünü gördü. Geceyi ısırarak istemişçesine olduğu yerde sıçradı, ardından uzanıp yavaş yavaş uludu.

Ormanda uzaklarda, yolun öteki yanında, bir keklik palazı, bu sesi duyup uyandı, kısa bir süre için havalandı. Derken yeniden otlara düştü, uykuya daldı, sonra yeniden bir korku kapladı içini, havalandı, yeniden düştü, en sonunda otların üstünde duruverdi, titriyordu ya gecenin ağırlığı çökmüştü üstüne.

Sürülmüş toprakların üstünde göbeklerini sürüye sürüye porsuklar yürüyordu. Tilki çiçek açmış ağacın altında çekirgelelerin ardından sıçramaya başlamıştı yine. Ay dağın uzaklarındaki bir geçide iniyordu.

La Jourdané'nin yanındaki badem ağaçlarına yuva yapmış güvercinler bir ses duydular. İlk uyanan güvercin dört yaşında, boğaz kısmı mavi bir kuştı, daha şimdiden kuluçkaya yatmıştı. Başını yuvanın kenarına götürdü, gözlerini açmaksızın dinledi. Yumuşak toprakta ayak sesleri duyuluyordu. Öteki yuvaları, aynı badem ağacı üstünde yanda duran iki yuvayı uyarmak için kuğurdu. Sonra o yeşilimtırak gözkapaklarının çıkaracağı seslen korkuyormuş gibi gözlerini yavaşça açtı. Tarlanın ucundan

birinin geçtiğini gördü. Bir kadındı bu. Açık seçik görülüyordu. Ayla güvercinin arasındaydı. Öteki yuvalarda iki yalnız sevgili vardı, yumurtaların ağırlığıyla dinleniyorlardı; uyanmadılar. Mavi boğazlı güvercin başını içeri soktu, boynunu sıcak tarafa kıvrıp yeniden uykuya daldı.

Ansızın ay görünmez oldu.

Kadın La Jourdane'a doğru yürüyordu. Aslında genç bir kıza benziyordu.

Çiftliğin yanına vardı. Her şey uyuyordu. Ahşap duvarlı sundurma boyunca ilerledi. El yordamıyla bir yarık aradı. Bununca yüzünü oraya yaklaştırdı, görmek değildi amacı, ortalık artık kapkaranlık olmuştu, koklamak istiyordu. Duyduğu koku ona biraz daha sola gitmesini söyledi. Öyle öyle doğrusunu bulana dek beş ya da altı yarığı koklaması gerekti. Duvarın öte yanında uyuyan hayvan uyanıp ayağa kalkmadan boynunu uzattı, içeriden yarığı koklamaya başladı. Soluk alıp verişini duyuluyordu. Sıcacıktı soluğu. Ardından, hayvan uyumak istiyormuş gibi başını indirdi, otları ezen toynaklarının sesi duyuluyordu.

Genç kız sundurmanın ahşap duvarının yanına uzandı. Yanağını yarığa yaklaştırdı. Öteki yanda, hayvan da burun deliklerini uzatmış, uykuya dalarken belli aralıklarla sıcaklı soğuklu soluyordu.

Genç kız birer birer parlayan yıldızlara baktı. O da uykuya daldı. Hayvanın soluğu uzun kirpiklerini oynatıyordu.

VII

Günlerden pazardı. Bobi tan sökerken uyanmış, tavan arasına çıkmıştı. Yeşil gökyüzünde çayırkuşları pırıldıyordu. Güzel bir gün olacağa benziyordu.

Engin yaylaya bakan büyük samanlık penceresinden otlarla kaplı alan görünüyordu. Çayırılarla buğday tarlaları çiylerle ışıldıyordu ışıldıyordu ya aralarından yatmış otların upuzun, kara çizgileri geçiyordu: Bunların bazıları geniş, bazıları dar, bazıları eğri, bazıları düzdü, uzaklardaki hedeflere yönelmişlerdi ok izleri gibi. Gece hayvanlarının yolları, çığırларыdı bunlar. Kesişiyor, yan yana gidiyor, uzaklaşıyor, yakınlaşıyor, karışıyor, ayrılıyor, bayırlara, ağaçlara, kovuklara, yuvalara, inlere ya da toprağın sıcacık olduğu kuru fundalık yatağına uzanıyorlardı. O çığırların bazılarında otlar yeniden dikelmişti bile. Tüm o yollar ıssızdı.

Şimdi güneş durmaksızın yükseliyordu.

Bobi bir süre sonra bir borazan sesi duydu. Kısık, içe doku-nan, yedi ya da sekiz uzun notaydı çalan. Yaylanın derinlikle-rinden geliyordu.

Otları kaplayan sisin içlerini görmeye çalıştı. Yalnızca çiçek açmış badem ağaçlarının pembe lekeleri görölüyordu.

Borazan yine çaldı. Çalınan son nota hüznü bir notaydı, gökyüzünün altında ölgünce uzayıp giden geniş yaylayı akla getiriyordu.

“Başlangıcın borazanı” diye geçirdi içinden Bobi.

Bir kezinde doğudaki dağları dolaşmıştı. Yanında borazan

çalmaktan başka şey bilmeyen bir arkadaşı vardı. Ama bu da çok önemli bir şeydi. Köy meydanlarına dikilip dört bir yana üfürürdü borazanını. Yaylanın bu üzgün borazanı gibi hep aynı ezgiyi çalardı. Yeryüzünün dört bir yanına çalmak için ayaklarını bitiştirip dört dönerdi. Bütün köy dışarı çıkardı. Bobi de o zaman özgürlük karaağacının* altına iskambil motifli halıyı serer; bir teker-adam, bir kurbağa-adam, bir güneş-adam olurdu.

O sabah, borazanı kimin çaldığı görülmüyordu. Otlardan tüten pus, ufku çepeçevre kapatmıştı perdesiyle. Yalnızca çiçek açmış ağaçlar yığını seçilebiliyordu. Bir de uzaklarda Mouille-Jacques'ın çatısı ışıldıyordu aradan.

Toprak göz alabildiğine ıssızdı. Çiyləri kuruyan otlar yavaş yavaş dikeliyor, kırı ağır ağır karartıyorlardı. Hayvan çıgırları yokoluyordu. Bir süre sonra, üstünde tekerlek izleri olan insan yollarından başka bir şey görünmez oldu. Ama engin yayla hâlâ boştu. Kimsecikler yoktu. Çayır kuşlarının pırıltısından başka hiçbir şey yoktu.

Derken, yine borazan duyuldu.

Bu kez Bobi sabah sisinin içinde bakırın balkımasını görmüştü; biraz sonra, tarlaların arasında yürüyen bir adamın karaltısını da seçti. Karaltı badem bahçesinin kenarında duruyordu. Ardından nergis tarlasına yaklaştı. Adam borazanı kolunun altına alıp çiçeklere baktı. Birkaç tane toplamak için eğildi. Burnuna götürdü kopardıklarını. Kokularını içine çekti. Çiçekleri yüzüne dayayıp uzun süre kıpırdamadan durdu. Sonra borazanını ağzına götürüp göğün dört bir yanına seslenmek istercesine, çalgısının ağızlığını çevire çevire o ağır, üzgün şarkısını çalmaya başladı. Sonra da çiftliğe doğru yürüdü. Bobi görülmeden izlemeyi sürdürmek için pencere dikmesinin ardına gizlendi.

Adam dikkatli adımlarla yaklaşıyordu. La Jourdane'dan çekiniyordu. O da biri onu görsün istemiyordu. Kimseyi uyandırmak istemiyordu. Buna karşın, nergis tarlasının öteki yanından sundurmanın yüz metre yakınına geldiğinde, yine borazanını

* 1848 Devrimi sırasında hemen hemen bütün Fransa'da, aynı zamanda görünüşe göre Üçüncü Cumhuriyet döneminde, en azından Provence'ta her yere "Özgürlük Ağaçları" dikilmiştir. (ç. n.)

ağızına götürüp şarkısıyla seslenmeye başladı. Ama sanki yer-yüzünün, bulutların üstünde yaşayan çok büyük bir şeye sesleniyordu.

Bobi merdivene doğru geri geri gitti. Aşağı indi. Aşağıdan Jourdan'la Marthe'in sesi geliyordu. Bobi mutfak kapısını açtı.

"Sanırım konuğumuz var" dedi.

"Kim o?" diye sordu Marthe.

"İlki, borazan çalan bir adam."

"Kim?" dedi Jourdan.

"Oğul Carle."

"Olaçak şey değil" dedi Jourdan.

"O ufaklık mı?" dedi Marthe. "Çok içine kapanık biridir.

Hiç konuşmaz."

"Ama şimdi" dedi Bobi, "en yüce dille konuşmaya çalışıyor."

"Anlamadım" dedi Jourdan.

"Oh! Bulmuş işte" dedi Bobi. "Uzaklardan konuşuyor. Borazanını üfürüyor. Söylemek istediği şeyi açıkça söylüyor."

"Peki ne söylemek istiyor?" dedi Jourdan.

"Bizim de istediğimiz şeyi" dedi Bobi. "Canına tak demiş. Bunu söylüyor işte."

Göz kırptı.

"Marthe" dedi, "pek güzel bir sabah bu."

"Öyle" dedi Marthe.

"Bize –bir kezliğine– birer kadeh içki koy."

Kadın şişeyi almak için gömme dolaba gitti.

"Bu sabah" dedi Bobi kolunu Jourdan'ın omzuna atarak, "üçümüz son kez kadeh tokuşturacağız."

"Neden son kez?" dedi Marthe durup. "Bir yere mi gidiyor-sun?"

"Hayır" dedi Bobi, "ama sonrasında pek birlikte olamayacağız. Her ne kadar yan yana olsak da..."

"Söylediklerin hiç anlaşılmıyor" dedi Marthe, sonra da gömme dolabın yanında konuşmadan, kıpırdamadan durdu.

"Sen de arıyorsun" dedi Bobi, Jourdan'a, kolunu sıkıp. "Bakıyorum da hiçbir şey söylemiyorsun. Her zamanki gibi 'anlamadım' demiyorsun."

"Evet" dedi Jourdan, "ne demek istediğini anlamaya çalışı-

yorum. Ama son kez kadeh tokuşturacaksak, şişeyi de, kadehi de kırırveririm ant olsun.”

“Bu artık hiçbir şeyi değiştirmez” dedi Bobi. “İkiniz de dinleyin: Bir zamanlar...” dedi elini havaya kaldırıp.

Koridor kapısına bir şey sürtündü.

“Girsenize” dedi Marthe.

Bir vuruşla sallandı kapı.

Bobi gidip açtı. Geyikti gelen.

Hayvanın sarkık dudakları ak tükürüklerle kaplıydı. İnlercesine bir ses çıkarıyordu. Koca boynuzlarını kapıdan geçirmeye çalışıyordu. Eşiğe toynağıyla vuruyordu.

Bobi elini onun alnına koydu. Geyiği itip onunla birlikte dışarı çıktı.

“Ne görüyorsun?” dedi, “neyin kokusunu alıyorsun?”

Geyik somağını Bobi’nin yeline sürttü.

“Kaygılanmana gerek yok, bana ne söylemeye çalışıyorsun? Evet, gökyüzü, gökyüzü pek güzel. Evet, ağağlar, ağağları daha önce de gördüm. Çiçeklendiler. Evet, bu sabah ilkbahar sisinin içinde gördüm onları. Evet, toprak, ne kokusu alıyorsun topraktan?”

Geyik boğazını, dudaklarını titreten upuzun, karanlık bir söz tındı. Dişlerini gösterdi, burnundan biraz sümük aktı, mavi burun deliklerini açtı, aksırdı, arkasından sundurmaya doğru yürümeye başladı. Bobi’nin onu izleyip izlemediğine bakıyordu.

“Geliyorum” dedi Bobi.

Geliyordu.

Birdenbire o da kalın bulutlarla çiçeklenmiş, benek benek, yele tutulmuş meyve bahçesi gibi dans eden büyük Nisan göğünü gördü. Sıcaklığı teninde duymuştu; yükselmiş, daha şimdi-den sıcacık olmuş güneş artık yalnızca güneş değil, derisinden yüreğine sızan bir besindi, unla tükürüğün karışımından daha besleyiciydi.

Kendisini neredeyse bir geyik gibi, neredeyse bir hayvan gibi hissediyordu. Hayvanlar üstüne bildiklerinden, geyiğin onu götürdüğü yerde geyikleri ilgilendiren bir şey olduğunu, ayrıca birden güneşin altın unuyla beslenen kendi yüreğini, Bobi’nin yüreğini ilgilendiren bir şey olduğunu seziyordu.

Jourdan'la Marthe'ı çağırmak geçmişti içinden, sonra şöyle düşünmüştü:

“Onlara sonra anlatırım. Sonuçta, beni nereye götürdüğünü bilmiyorum. Bildiğim tek şey şu an gökyüzünün çiçeklenmiş dalları altında olduğumuz.”

“Geliyorum” dedi.

Geyik dönmüş, o güzelim yuvarlak gözleriyle ona bakmış, tatlı tatlı küçük bir sevi tümcesi tınmıştı.

Sundurmanın çevresini dolaştılar.

Bobi ansızın tümüyle çiçekle kaplanmış nergis tarlasını gördü, tarlanın içinde de koşarak kaçan bir kız vardı.

Ardına düştü. Arkasında geyiğin dört toynağının dans edişini duydu, sonra hızlanan hayvan onu geçti, sonra da yanından eşkin gitmeye başladı. Geyik başını arkaya atmış, dudağını yukarı kıvrırmıştı; gülüyor, yeşil dişlerinin arasında yel ılık çalıyordu.

Kızın geniş bir iç eteği vardı. Çıplak, güçlü bacaklarıyla hızlı koşuyordu. Sulama bayırını tırmandı, öteki yana inip yitti.

Bobi tepeye vardı, dümdüz ilerledi. Ama önünde iki üç pus bulutuyla kaplı ıssız yayladan başka bir şey yoktu. Arka ayaklarının üstünde şahlanan geyik boynuzlarını sallayıp sola döndü. Bobi de ardından. Kız o yanda ormanın sınırına doğru koşuyordu.

Artık onu gözden yitirmeyeceklerdi.

Ağaçlara varmadan yetişmeliydiler ona.

İç eteğini toplamıştı. Var gücüyle koşuyordu. Ak çamaşırı çıplak uyluklarında köpürüyordu. Ansızın sağa döndü. Orada, çiçek açmış bir meyve bahçesi vardı. Onun içinden geçti. Gökte bir sabah fırtınasının bulutlarının üst üste yığıldığı yana doğru gitti. Çıplak fundalığın üstünde yalnızdı, mavilikleri derinliklerine işlemiş bulutların altında akça pakça görünüyordu.

Durdu, yüzünü döndü, elini yüreğine koyup bekledi.

Geyik rahvana yakın ağır adımlarla, güzel gözlü bir ağaca benzer başını sallaya sallaya ona yaklaştı.

Bobi de oraya varınca kız:

“Yüreğim yüzünden” dedi, “beni yakaladınız.”

Eliyle sol göğsüne bastırıyordu. Ağzını açmış, derin derin

soluk alıp veriyordu. İçine her hava çekişinde gözleri dirlikle, kıvançla kapanıyordu.

“Neden koşuyordunuz?”

“Kimse beni görmesin diye.”

“Ama koştuğunuzda da görüyor insan, üstelik ardınıza düşüp sizi yakalayası geliyor.”

“Yüreğim böyle olmasaydı” dedi, “çok uzaklara gidebilirdim.”

Gerçekten de hızın ta kendisinin yüzü vardı onda, teni pürüzsüzdü, fırtınaların güçlü adımlarının kaldırdığı toz gibi köpük köpük saçlarını arkaya atmıştı.

“İnsan o yüreğiyle bile çok uzaklara gidebilir” dedi Bobi.

Bobi’nin erkeksi gözleri de güzeldi. Gözlerindeki ışığın arttığını, içinden pırıl pırıl, arı bir ışığın fışkırdığını duyuyordu.

“Geri dönmek ister misiniz?” dedi.

“Artık durulduğuma göre evet” dedi kız.

Bobi elini uzattı; kız da tuttu. Yeniden çiftliğe doğru yola çıktılar.

Geyik bir süre kıpırdamadan durdu. Dümdüz ileri doğru, az önce koştuğu yöne doğru, engin yaylaya, ormanlara, fırtınaların altında uzak derinliklerin titreştiği ufka doğru birkaç adım attı, ardından toprağı çiğneye çiğneye dönüp adamla kadını izledi. Başını eğmiş yürüyordu; dallı boynuzları otların sarı uçlarına takılıyordu.

“Benim adım Aurore” dedi genç kız.

“Benimki de Bobi” dedi.

“Geyiği siz mi getirdiniz?”

“Evet, o benim.”

“Şaşırdım, abuk sabuk konuşuyorum” dedi sonra da. “Benim değil, bizim o. Aynı zamanda sizin. Herkesin.”

El ele tutuşmuşlardı. Birbirine uyumlu adımlarla yürüyorlardı. Kavuşmuş ellerini sallıyorlardı.

“Onu bir kez daha göreyim diye erkenden kalktım” dedi kız, “bütün gece onu düşündüm durdum.”

“Onu daha önce de görmüş müydünüz?”

“Evet, dün. Sabahleyin. Gelip başını daha şimdiden yeşermiş söğüt dallarına soktu, çevresine bakındı. Sekiye sıçradı.

Odamdan izliyordum ben de. Bu sabah onu beklemek için erken kalktım."

"Borazan çalarken de uyanık mıydınız?"

"Evet, epeyce bir süredir bekliyordum. Söğüdün gölgesi kapkaranlıktı, geyiğin hâlâ orada, ilk güneş ışınlarının dallar arasından geçmesini beklediğini gözümde canlandırabiliyordum, işte o sırada duydum borazanı."

"Ah!" dedi Bobi kolunu sallamayı biraz yavaşlatarak. "Anlatsanıza, ilgimi çekti doğrusu."

"Kendi kendime, 'Geyik gelmeyecek' dedim."

"Neden?"

"Çünkü üzücü bir parça çalıyordu..."

"Evet, ama üzücü olduğu kadar engin bir parçaydı" dedi Bobi. "Demek istediğim tıpatıp bu yaylaya benziyordu, hem üzüntüye hem enginliğe uzanan açık yollarla doluydu o da. Aslında, insanın aklına birden sevincin o yollardan birinde ya da belki hepsinde bulunabileceği düşüncesi geliyordu. O zaman insan yola düzülmek istiyor, sevincin belki bir gökkuşağı gibi yeryüzündeki yolların üstünde olduğunu, hepsinin üstünden geçtiğini, görülmemesinin nedenininse yanlış yerde durmamız olduğunu düşünüyordu, öyleyse onun yağmuruyla, sevincin ıslıl ıslıl yağmuruyla ıslanacağımız yere varmak için yürümek yeter, öyle değil mi?"

"Bilmem" dedi kız, "evden çıkarken yalnızca bir şal aldım yanıma -onu da az önce koşmaya başladığımda nergislerin arasına düşürdüm-, ses çıkarmadan aşağı inip buraya geldim."

"Siz Fra-Joséphine'de yaşayan küçük hanım mısınız?"

"Evet."

"Yaylada yaşayan herkesi tanıyordum, sizin dışınızda. Sizi daha önce görmemiştim demek istiyorum" diye ekledi, "yoksa Jourdan sizden çok söz etmişti."

"Gözünüzde canlandırduğınız gibi değil miyim?"

"Hayır" dedi Bobi.

O anda elinin içindeki küçük eli hissetti. Sıcacık, kaygan bir el. Derisi biraz yumuşaktı. Küçük söğüt dalları gibi çıtı pıtı, pek hoş parmakları vardı. Bobi kızın eline, bileğine, koluna, omuzuna, ardından da yüzene baktı.

Menekşe rengi, sütünsü gözleri vardı, gözkapaklarının kenarları kum gibi duruydu.

“Genelde” dedi kız, “insanlar beni sevmez.”

“Neden genelde diyorsunuz?” diye sürdürdü Bobi yeniden o küçük eli sallamaya başlayarak, “bir kişi sizi sevmiyorsa da, iki, üç, beş kişi sizi sevmiyorsa da, elli kişi sizi sevmiyorsa da, onlardan sonra gelecek bir kişi sizi sevmek için birtakım nedenler bulacak belki, siz de onunla yollara düzüldüğünüzde artık o elli kişiyi düşünmez olacaksınız, sizin için varsa o yoksa o olacak, kendi kendinize, ‘Genelde insanlar beni sever’ diyeceksiniz.”

“Bilmem” dedi kız. “Uzun uzun konuştuğunuzda, daha anlaşılabilir oluyor söyledikleriniz.”

“Ben de her zaman söylediklerimin anlaşıldığını sanırım” dedi Bobi burularak.

“Yanlış anlamayın” dedi kız, “konuşmalarınızı dinlemek hoşuma gidiyor. Anlamaya gerek yok, insanın kendini bırakması geliyor. Beni artık daha iyi tanıyor musunuz?”

“Evet, ya siz beni?”

“Ben sizi hiç tanımıyorum” dedi kız.

“Ben geyikli adamım.”

“Doğru ya” dedi kız, “geyik, onu unutmuştum.”

Çiftliğe yaklaşmışlardı. Borazanlı delikanlı onlara işaret ediyordu. Bir yandan da ses çıkarmadan gelmelerini söylemeye çalışıyordu. Sundurmanın yanında duruyordu. Yerdeki bir şeyi bakıyordu.

“Bu sabah genç kızların sabahı” dedi Bobi alçak sesle.

Yerde yatan da yine bir genç kızdı. Yanağını tahtaların aralarındaki yarıklardan birine vermiş, sundurmanın ahşap duvarının yanında yatıyordu.

“Bu Zulma” dedi Aurore. “Tanırım onu. Ne kadar güzel...”

“Evet” dedi Bobi, “uyuyor. Tanrı esirgesin onu!”

“Buraya gelince” dedi borazanlı delikanlı, “onu gördüm, uyumasını izledim.”

“Siz oğul Carle’sınız” dedi Bobi.

“Evet.”

“Babanızın bana aygırını gösterdiği gün sizi görmüştüm.”

“Ben de sizi” dedi oğlan, “anımsıyorum.”

“Uyandırmayalım onu” dedi Aurore. “Baksanıza, dudaklarında ne güzel bir gülümseme var...”

“Randoulet’nin kızı bu” dedi oğlan, “öyle çok gülmez.”

“O zaman gelin” dedi Bobi, “siz üçünüz nereden çıktınız yahu?” –Oğlanı kolundan tutmuştu. Bir yandan da Aurore’un elini hâlâ tutuyordu. – “Biriniz tan sökerken borazan çalar, biriniz yüreğini tuta tuta koşar, biriniz de yüzünde kocaman bir gülümsemeyle sert toprağın üstünde uyur...”

“Ben” dedi oğlan, “geyiği görmeye geldim. Nerede?”

“Ardımızdan geliyordu” dedi Bobi. “Marthe’in yanına gitmiş olsa gerek. Marthe ona bu saatlerde ekmek verir. Gelin.”

Eve yaklaşırlarken, şen sesler geldi kulaklarına. Maurice’in oradan yaşlı Jacques’çık tüm ailesiyle birlikte gelmişti: Nine, genç kız, damat, iki çocuk.

“İrgat eve bakmak için kaldı” dedi ağırbaşlılıkla arabadan inerken, “ama o da önümüzdeki pazar gelecek.”

“İyi etmişsin” dedi Jourdan. “Aiguines’e inek almaya gittiğimiz günlerde de böyle şeyler gelirdi aklına.”

“Zaman geçiyor” dedi Jacques’çık, “yaşlandık artık.”

“Olsun varsın” dedi Jourdan, “gözlerin görüyor ya!.. Yahu siz de insenize şu arabadan, haydi eve girin, Barbe, Joséphine, Honoré, çocuklar, haydi! Buraya gelmediniz mi? Haydisene! Hâlâ ne duruyorsunuz arabada?”

Yaşlı Jacques’çık o pazar günlerine, büyük bayram günlerine özgü tutumunu takınmıştı. O günlerde her zamankinden de yavaş hareket ederdi. Toprağın üstünde iyicene ağırlaşmış izlenimini verirdi. Yaşlı Barbe arabadan inerken ayağını denk basıyordu.

“Size yardım edeyim” dedi Bobi, “bekleyin.”

Aurore’un eliyle oğlanın kolunu bıraktı.

“Hâlâ elimi tutuyordu” diye geçirdi içinden Aurore. “Herkesin önünde.”

Elini eteğine sildi.

“Kolları demir gibi” dedi yaşlı Barbe.

Bobi kadını yavaşça otların üstüne indirmişti.

“Çekirge kadar hafifsiniz” dedi.

“Bu ne kalabalık!” diye bağırdı Marthe eşikten, sonra da yaklaştı.

“Elinizi verin” dedi Bobi, Joséphine’e.

“Oh! Küçük hanım” dedi yaşlı Barbe, “bakıyorum da sabah erkenden gelmişsiniz. Madam Hélène nerede?..”

“Gelecek” dedi Aurore.

Sonra da içinden, “Evden çıktığımı görünce gelecek” diye geçirdi.

“Geldi geldi” dedi Marthe.

“Kim?”

“Anneniz. Bir saatten fazla olmuştur, kahve içiyor. Gelsenize Barbe. Görüşmeyeli çok oldu! Siz de gelin Matmazel Aurore. Jourdan, sen de erkeklerle ilgilen.”

“Joséphine” dedi Barbe, “üsküfümü alsana. Oturağın üstünde.”

“Ne var ne yok?” dedi Jourdan, Jacques’çıga.

“Ne olsun be...” dedi Jacques’çık da Jourdan’a.

Ardından gözlerini çevredeki dümdüz toprakta gezdirdiler yavaşça. Joséphine omzunu Bobi’ye dayamıştı. Bobi de onu belinden kavrayıp arabadan kaldırmış, yere indirmişti.

“İşte oldu” dedi.

“Teşekkür ederim” dedi kız.

Eteğinin üstündeki tozları temizledi, göğüslerini şişkinleştiren korsajını çekti.

“Gelsene” diye seslendi ona Barbe eve girerken. Aurore da onları izliyordu. Kendi kendine:

“Annem gelmiş bile. Bir saattir buradaymış. Bana hiçbir şey söylemeden gelmiş” diyordu.

Joséphine’e bakıyordu. Onun kadın gibi kadın olduğunu düşünüyor, bedenini hayran hayran süzüyordu.

“Neredeyse” diye düşünüyordu, “Bobi kadar uzun boylu. Benden daha dolgun. Yanakları benimkilerin yanında nar gibi.”

Elinin içinde Bobi’nin elinin sıcaklığını duyuyordu.

“Yan yana” diye düşündü, “ellerimizi sallaya sallaya yürüdüğümüzü düşününce...”

“Girsenize Matmazel Aurore” dedi Marthe.

Kız içeri girmeden önce Bobi’ye baktı. Çocuklarla gülüyordu

adam. Joséphine de ona bakıyordu. Dolgun, kadını göğüsleri, yuvarlak kalçalarıyla onun hemen yanında ayakta duruyordu.

“Joséphine” diye seslendi Marthe, “kahve sıcakken iç.”

Joséphine dinginliğin dansını edercesine geniş adımlarla yaklaştı.

Honoré arabanın sandığında bir şeyler arıyordu.

“Davetsiz geldik” dedi Jacques’çık.

“İyi etmişsiniz” dedi Jourdan.

“Tavşan getirdik” dedi Jacques’çık.

“Olmadı ama” dedi Jourdan, “bir şekilde hallederdik yahu.”

“Olur mu canım öyle şey” dedi Jacques’çık, “her şeyi hale yola koymalı. Öyle çat kapı, elimiz boş gelemezdik herhalde.”

“Jules bana yardım et” dedi Honoré oğul Carle’a. “Tut şunu.”

Tavşanı uzattı. Hayvan kanlar içinde değil, tertemiz, pırıl pırıldı, tuzakla yakalanmış hayvanlar gibi şişkindi.

“Bilseydim” dedi oğul Carle.

“Neyi?” dedi Honoré.

“Sanırım babam da gelecek.”

“İyi ya” dedi Honoré, “bizimle yemek yer, bak ne güzel işte! Bekle, jambon da getirdik. Şarap nerede baba? Nereye koydunuz?” diye seslendi Jacques’çığa.

“Sandıkta.”

“Yok orada.”

“Neden şarap getirdiniz?” dedi Jourdan.

“İçmek için” dedi Jacques’çık. “Diplere bak, şişeler hasırın altında yatık duruyor.”

“E bakalım” dedi Bobi çocuklara. “Az sonra, koca hayvanı göstereceğim size. Başına ağaç dikmişler sanırsınız, öyle uysal ki ona yüzünüzü yalattmak istersiniz. Üstelik” dedi, “yalar da.”

Çocuklar bir şey demeden bakıştılar. Sonra da eve doğru koştular.

“Neler neler getirmişler baksana!” dedi Jourdan ona.

Tavşanı otların üstüne yatırmışlar, şişeleri dizmişler, yanlarına da jambonla üç tane kocaman sucuk koymuşlardı. Honoré hâlâ hasırı çekiştire çekiştire sandığı eşeliyordu.

“Sekiz günlük yiyecek var burada” dedi Bobi.

“Bize uyar” dedi Jacques’çık göz kırparak.

Elini bıyıklarında gezdirdi.

"Tabii, neden olmasın?" dedi Bobi, "Keyfini çıkaralım."

Jacques'çık birden ciddileşti.

"Bana dediler ki..." dedi.

"Sana ne söylemiş olabilirler?" dedi Jourdan.

"Çiçek ekmişsin, öyle mi?"

"Anlatırım" dedi Jourdan.

Honoré yeniden doğruldu.

"Bulamıyorum" dedi.

"Neyi?"

"Büyük, yuvarlak şişeyi."

"Orada olması gerek" dedi Jacques'çık.

"Yok."

Jacques'çık esnekliğini biraz yitirmiş, ama hâlâ sözünü geçiren bir yaşlı adam havasıyla korkuluğa çıktı.

"Bir de ben bakayım."

"Geyik nerede?" diye sordu Bobi.

"Gelip" dedi Jourdan, "ekmeğini yedi. Ama sesleri duyunca, arka kapıdan çıktı."

"Barbe!" diye seslendi Jacques'çık.

Korkuluğun üstünde ayakta duruyordu, küplere binmişti.

"Ne var?" diye yanıtladı Barbe içeriden.

"Büyük, yuvarlak şişeyi unuttun mu?"

"Hayır" diye yanıtladı Barbe. "Yer yoktu. Küçük şişelere aktardım. Oradalar."

Jacques'çıkla Honoré otların üstüne atladı.

"İşte burada" dedi Honoré, "şarap da likör de burada. Bak-saydık görürdük."

"Honoré" dedi Jourdan, "koşumu çöz de kısırağı sundurmayaya götür. Yulaf soldaki sandıkta."

"Tamam" dedi Honoré, "o arada siz de bana sivri bir bıçak bulun. Dönünce tavşanın derisini yüzeyim."

Kısırağı geminden tutup döndürdü.

"Kızartacak mıyız?" dedi.

"Tabii ki" dedi Jacques'çık.

"En iyisi" dedi Bobi, "dışarıya kuralım her şeyi."

"Evet" dedi Jourdan, "bence Marthe'in da kafasından bir

şeyler geçiyordur. Her şeyi size bırakmaz, Madam Hélène de burada, tabii sen de Carle. Kalsana."

"Seve seve" dedi borazanlı oğlan. "Babam da az sonra gelir. Öyle dedi."

"O da kalır" dedi Jourdan. "Bak şimdi, arkaya gidiver..."

"Geliyorum" diye seslendi Honoré kısrakla arabayı götürürken. "Bıçağı hazırlayın."

"Eski ahırın arkasına gidiver, biraz taş getir buraya, ocak kuralım."

"Borazanını bırak" dedi Bobi.

"Unutmuşum gitmiş."

"Aman diyeyim" dedi Bobi, "unutma onu. Şöyle şişelerin yanına koy."

"Yel nereden esiyor?" dedi Jacques'çık.

"Ormandan."

"O zaman ateşi şuraya yakalım" dedi ayağıyla bir kare çizerek.

"Bıçak bulayım" dedi Bobi, "hem belki Marthe'a da yardım ederim."

"Ya işte" dedi Jourdan, Jacques'çığın omzuna vurup. "Ne kadar sevindim bilemezsin."

"Ben de" dedi Jacques'çık, "aslında seninle konuşmam gerek."

"Marthe" dedi Bobi, "bana sivri bir bıçak gerek."

"Ah! Demek bu o" dedi Madam Hélène. "Bu adamı görememiştin bir türlü. Anlatmıştınız, ama insanın gözüyle görmesi başka oluyor. Hiç de yaşlı değilmiş."

"Az önce bana elini vermişti" diye düşündü Aurore, "kırdı birlikte yürüyorduk. Kolları hem güçlü, hem hafifti."

Şimdiyse o el kendisinden çok uzaktaymış gibi geliyordu. Bir daha asla o ıslıl ıslıl, tatlı gözleriyle ona bakmayacak, yalnız başlarına herkesten uzaklara gitmek için adımını onunkine uydurmayacaktı sanki.

"Çekmeceye bakıver" dedi Marthe, "orada olacak."

"Bir önlük takayım" dedi Joséphine.

"Ben de tavukları yolayım" dedi Barbe, "ama haşlarsak işler hızlanır. Sıcak suyun var mı?"

“Ateşi ne yapacağız?” dedi Marthe ocağa bakıp.

“Siz işinize bakın” dedi Bobi, “tavşanla sucuk için dışarıya ateş yakacağız. Yok burada bıçak.”

“Hiçbir şeyi bulamıyorsun.”

“Erkekler asla aradıklarını bulamazlar” dedi Joséphine.

Gülüyordu, sağlıklı, büyükçe bir ağzı, koca koca dişleri vardı; güzel boğazının kabartısı sütun gibi boynunu yuvarlaklaştırıyordu.

“Aslında bulurlar” dedi Bobi, “ama zamanı geldiğinde.”

“Bulurlar” diye düşündü Aurore.

Karanlıkta oturmuş, eteğinin üstünden yavaşça uyluklarını ovuşturuyordu.

“... elimi buldu, beni tarlaların arasında yakalayıp buldu. Zamanı geldiğinde buluyorlar.”

Bobi’nin bunu onun için söylediğini düşünüyordu. Yalnızca onun için, üstelik söylerken de ona bakmıştı.

“Biz kalmayalım” dedi Madam Hélène ayağa kalkıp. “Zaten işiniz başınızdan aşkın.”

“Olur mu öyle?” dedi Marthe yaklaşarak. “Olur mu öyle? Çok mutlu oluruz kalırsanız, inanın siz de çok mutlu olursunuz” dedi gülerek.

“Olmaz mıyım?” dedi Madam Hélène, “ama böyle önceden konuşulmadan içime sinmiyor doğrusu.”

“Hiçbir şey önceden konuşulmaz” dedi Bobi, “sonra da olur verir. Kalın Madam. Carle da gelecek. Neredeyse hepimiz bir arada olacağız.”

“Carle da mı geliyor?” diye sordu kadınlar.

“Oğlu söyledi.”

“Tam bir pazar” dedi Barbe.

“Ya bıçak?”

“Al” dedi Marthe. “İspanakların altında kalmış, sabah daha kimsenin geleceğini bilmezken toplamıştım.”

“O zaman izin verin ben de yardım edeyim” dedi Madam Hélène.

“Biz hallederiz” dedi Joséphine. “Baksanıza.”

Her şeyi tek başına yapabilirmiş, üstelik iyi yaparmış gibi duruyordu. Karnına öncek olarak kullandığı bir peşkir bağla-

muş, bir örtüyü başına iki kez dolayıp o başlığın altına gizlemişti saçlarını da. Her şeyiyle geniş mi geniş, pek insanca, onurlu, yuvarlak, hep gülümser gibi duran, karşısındakine güven veren bir yüzü vardı.

“Olmaz” dedi Madam Hélène, “ben de bir şeyler yapmak istiyorum. Verin de ıspanakları ayıklayayım, sebzeleri de bana verin.”

Bobi Aurore’a yaklaştı.

“Ayaklarınızı ısıtın” dedi.

“Üşümedim.”

Bobi ayakta durduğu, kız da oturduğu için aşağıdan yukarıya doğru bakıyordu.

“Üşümez olur musunuz?” dedi Bobi, “ıslak otlarda yürüdünüz.”

“Birlikte yürüdük” dedi kız, “siz de yürüdünüz.”

“Evet ama ben daha dayanıklıyım” dedi. “Bacaklarınızı ateşe doğru uzatın şöyle.”

Oysa Aurore bunu yapmak istemiyordu. Yalnızca ayak diremek için. Onun dediğini yapmamak için, değil mi ki artık yan yana yürümüyorlardı.

Bobi eğildi. Kızın küçük sandaletlerini çıkardı. Çıplak ayaklarına dokundu.

“Üşümüşsünüz, ıslanmışsınız.”

Ayaklarını ocağın kenarına koydu.

“Böyle oturun” dedi.

Aurore da öylece durdu. Bobi’ye geri döndüğü için, bedeninin bir başka yerine ellerinin sıcaklığını verdiği için teşekkür eden gözlerle baktı.

Ama Bobi arkasını dönmüştü bile.

“İnsanın şarkı söyleyesi geliyor” dedi Madam Hélène.

Ateş hırıldıyordu. Marthe iri iri odunlar getirmişti. Barbe suyun kaynayıp kaynamadığına bakıyordu.

“Gelin” dedi Joséphine, Bobi’ye.

Dolgun, yanık bedeniyle sürekli karşısına dikiliyor, gülümseyerek gözlerinin içine dimdik bakıyordu.

“Şu yukarıdaki lengeri alsanıza, sizin boyunuz uzun.”

O buyuruyor, Bobi de dediğini yapıyordu. Ocakta ayakları

ısıtmanın anlamı yoktu hiç. Ama Aurore yine de kımıldamadan durdu. Her şeye karşın onun sözünü dinlemek hoş bir şeydi.

Dışarıdan borazan sesi duyuldu. Yine sabahki cümleyi çalıyordu ama bu kez daha canlı geliyordu, uçsuz bucaksız yayla yele tutulmuş deniz gibi köpüklenip çiçekleniyormuşçasına.

“Ne oldu acaba?” dedi Bobi dışarı çıkarken.

Fırtınanın mavileştirdiği, her yerine güneş ışıkları serpilmiş ilkbahar sabahı ağaçları sallıyordu. Kuşlar geçiyordu sürüler halinde. Gölgeyle yüklü yel otları yatırıyordu.

“Başkaları da geliyor” diye bağırdı Honoré.

“Randoulet bu” dedi Jourdan.

“Yanında” dedi Jacques’çık, “bir oğlak getirmiş olsa iyi eder. Yoksa herkese küçücük parçalar düşecek tavşandan.”

Çiçek açmış badem bahçesinde Randoulet’nin üstü örtülü arabası görünmüştü. Sürülmüş toprakta biraz duraladıysa da şimdi tekerlekleri sert anıza çıktığından dörtlüye geliyordu. Randoulet’nin kolu kırbağı sallıyordu.

“Çal bakalım” dedi Jourdan.

Oğul Carle borazanı ağzına götürdü.

Kadınlar eşiğe çıktılar.

“Kim gelmiş?” diye sordu Joséphine.

Marthe elini gözüne siper yapmıştı.

“Randoulet” dedi Jourdan.

“Fırtınayla birlikte geliyoruz” diye bağırdı Randoulet.

“Yavaşla bakalım” dedi Jourdan. “Şurada durun da atı çözü. Şişler hazır neredeyse.”

“O zaman gel de bohçaları al” dedi Randoulet.

“Oğlak getirdin mi?” diye sordu Jacques’çık.

“Bir tane getirdim” dedi Randoulet. “Bana bak Le Noir, çalışsana biraz” dedi çobanına. “Ben ötekilere bir bakayım. Atı çöz. Geliyor musun Carle?”

“Carle da seninle mi?”

“Arabanın arkasında. Oh! Carle!”

“Buradayım” dedi Carle, “sepetlerle, şişelerin arasında görünmez oldum. Dur da kurtulayım şunlardan.”

“Bir oğlağım var” dedi Randoulet, “üstelik hazır, domuz yağına bulandı, zara sarındı. Geriye bir tek şişe geçirmek kaldı.”

Marthe içeriden seslendi.

"Honorine de geldi mi?"

Honorine, Le Noir'ın atı çözmesine yardım ediyordu.

"Gelsene" diye seslendi Marthe, "erkek işini erkeklere bırak.

Burada yapılacak bir sürü kadın işi var. Gel şuraya."

"Zulma'yı bulamıyoruz" dedi Honorine, Jourdan'a.

"Ne demek bulamıyoruz?"

"Dün akşamdan beri."

"Burada" dedi Bobi.

"Gördün mü onu?"

"Gördüm. Uyuyordu. Merak etmeyin."

"Ben" dedi Randoulet, Bobi'yi omuzlarından tutup, "sana gerçeği söyleyeyim: Senin geyiği görmeye geldim."

"İşleri birbirine karıştırmayalım" dedi Bobi. "Şimdi yemek pişirme zamanı. Sonrasına bakarız."

"Sonrası derken" dedi Le Noir, "fırtına geliyor."

Mavi bir dağ kayıp gidiyordu gökyüzünden yavaşça, altından yeller fısırlıyordu. Güneşin ışığını kapatmaya başlamıştı.

"Dolu yağacak."

"Güneş arkada kaldı."

"Ne yapacağız?"

"Buracıkta oğlağı şişe geçireceğiz" dedi Jacques'çık, "sonra tavşanı da aynı şişe geçiririz. Ateş yakacağız. Öyle bir ateş ki ancak yavuz bir gök söndürebilecek onu. Ben şişe bakarım. Şişimi ancak yavuz bir gök alabilir elimden. Göreyim sizi gençler! Yaşlılarda hâlâ iş var. Ateşi yakın."

"Yolda Carle'a rastladık" dedi Randoulet. "Atlarımızın babası onun, yine de yürüyordu."

"İyi yapmamış" dedi Bobi.

"Biz de ona, 'Atla, biz de oraya gidiyoruz' dedik."

"Oğlan sabah erkenden borazanını alıp evden çıkmıştı."

"Konuşacağına" dedi oğlan, "işine bak, ben gidip odun getireyim. Sen de biraz odun ara."

Koca koca taşlardan bir ocak yapmışlardı. Jourdan iki adım ölçtü.

"Şişimin uzunluğu iki adım."

"Çokmuş" dedi bir yandan hava akımını gözlerken, odun-

ları teker teker yerleştiren Jacques'ık. şapkasını arkaya atmıştı, ince kaytandan boyun bağı özölmüştü.

"Değil" dedi Randoulet, "oğlağı ortaya koyarız, bir yana tavşanı, öteki yana da sucukları."

Ateş yanıyor, taştan ocağın dört bir yanından yükseliyordu, derken çiçeklenmiş ağaçlarda davul çalan pek bir yağmurun sesi duyuldu.

"Ah!" dedi Le Noir, sonra da parmağıyla fırtınanın ak yüreğini gösterdi.

Gözlerinin önünde değirmi, hantal hantal büyüyordu, aktı değirmen taşı gibi, hızla yaklaşıyordu.

"şişi ver" dedi Jacques'ık.

"Al" dedi Jourdan.

"Oğlağı ver" dedi Jacques'ık.

"Al" dedi Randoulet.

"Geçir şişe."

Gitgide büyüyen karanlıktan ürken Marthe eşiğe çıkmıştı.

"Beyler, içeri girin!" diye seslendi.

"Hayır" dediler hep bir ağızdan.

"Tavşanı ver" dedi Jacques'ık.

"Al" dedi Honoré.

Hızlı hareketlerle hayvanın derisini yüzüp iini boşaltmıştı. Elleri kandan yapış yapıştı.

Jacques'ık ateşe vurdu. Ateş közlere dağıldı. Ocağın kenarlarından iki küçük mavi alev ışlık çalıyordu. Jacques'ık topuklarıyla söndürdü onları.

"şişi koyun. Odunları kuru bir yere bırakın, sonra alışız. şuraya" dedi; "e şimdi kapalı yere girmek istiyorsanız buyurun girin, ben kalacağım."

"Biz de kalacağız" dediler.

"Yeryüzünün keyfi yerinde" dedi Bobi.

"Nasıl baktığına bağlı" dedi Le Noir.

Tam o anda gökyüzünün derinliklerinden handiyse dümdüz inen fırtınanın granitten yüreğini gösterdi, birden şiddetli bir yağmur vurmaya başladı üstlerine kamçı gibi, yel böğürlerine böğürlerine esiyor, tozları kaldırıyor, kanatlarında közler

taşıyor, oğlağın ağırlığıyla titreyen şişi öttürüyordu. Islanmış toprağın o yoğun kokusu.

Jacques'çık kapandı.

"Biraz kuru odun verin" dedi.

Yelin kaldırıp götürmeye çalıştığı ateşi korumak için sırtını yeke vermişti.

"Oğlak!" dedi Jourdan.

"Bırak" dedi Bobi, "yel mis gibi kokuyor."

Yüzünde bir gülümseme, saç başı darmadağın olmuştu, gözlerinin rengi iyicene açık görünüyordu.

Kadınlar bağırdılar:

"Girin içeri, delirdiniz mi?"

Ama yelin etkisiyle kapı üstlerine kapanıverdi. Artık pence-renin camlarından yalnızca kimin olduğu anlaşılmayan bir yüz görünüyor, işaretle:

"Gelin!" diyordu.

"Hayır" dedi erkekler, "uzattınız ama!.."

Yüzleri yağmurdan yalap yalap olmuştu.

İki Carle, oğulla baba kuru odun getirmeye koştu. Odunu ocağa atınca yoğun, berk, yeryüzünün bir atardamarı kesilmiş-çesine kan kırmızısı bir alev fışkırıverdi. Ama çok odun gerekiyordu. İki Carle yine koşup gitmişti. Jourdan da. Bobi de. Le Noir, Randoulet de.

Jacques'çık şişi çekti. Şimdi önemli olan tek şey kazanmak, büyük bir ateş yakmak, erkek bir şeyi istedi mi hiçbir şeyin ona buyuramayacağını göstermekti: Ne fırtınanın ne göğün ne kadınların.

Le Noir ateşe bir kucak dolusu kuru odun attı. Alev odunların üstüne sıçradı. Honoré de kucağında taşıdığı odunları attı, sonra Jourdan da, sonra Carle'lar da, sonra Bobi de. Alev kafese kapatılmış bir yılan gibi tısladı, sonra kenardan uğuldadı, sonra dilini çıkardı, sonra mavi ağzını açıp odunları kanlı kanlı, yumuşacık, kocaman dudaklarıyla ezdi, derken yağmurun ortasında ateşin şarkısını söylemeye başladı.

Erkekler geri çekildiler.

Fırtına dönüp güneyin derinliklerine sürüklendi, ansızın sebze kokularıyla tüten bostanlık ovaları eze eze, uzaklardan

gelen yankılarla gürüldü oldu. O yönde uzaklaştığı görülüyordu. Tepelerin üstünde, çam ormanlarında yalpa vuruyordu. Bir reçine kokusu geldi. En sonunda, köpürüp vadinin en dibindeki bir boğaza daldı gitti. Artık yalnızca çınlayan ama hafif bir ses geliyordu ondan, taşlı dağ yollarında ilerleyen boş bir arabanın gibi. Güneş yeniden göstermişti yüzünü. Gökyüzü temizlenmiş, koyungözü renkli küçük bulutlarla çiçeklenmişti. Ağaçlar iç çekti. Evin kiremitleri inledi. Bir güvercin kuğurdu. Yel bir iki adım daha attı, sonra otlara serilip uzun, sessiz kolları bacaklarıyla otları baş aşağı yatırdı, sonra orada durdu, gücü kalmamıştı ya pırıl pırıl görünüyordu, hemencecik uykuya daldı, yüzünde bir gülümsemeyle dinlenen yakışıklı bir işçi gibi, dingin dingin soluyordu bir tek.

Kapı açıldı. Kadınlar evden çıktılar. Güneş erkeklerin ıslak yüzlerinde ışıldıyordu. Sanki sakallarında, bıyıklarında, saçlarında, yanaklarındaki ayva tüylerinde gökkuşakları vardı.

“Ne oldu şimdi sizi gidi dikkafalılar?”

“Kazandık!”

“Neye yaradı?”

“Kazanmamıza.”

“Sırılsıklam oldunuz.”

“Kururuz.”

“Pes doğrusu! Sizde keçi inadı var keçi! Şu halinize bakın!”

“Yaşamın güzel yanı bu.”

Kadınların hepsinin gözleri olağanüstü görünüyordu, her zamankinden biraz daha geniş, daha renkli görünüyorlardı çünkü erkeklerin yüzlerini yansıtıyorlardı.

“E artık” dedi Jacques’çık, “yemeğimizi pişirelim.”

Sonra da yeniden etleri yavaş yavaş ısıtacak közler elde etmek için ateşe vurmaya başladı.

İki Carle’la Honoré’dan yardım alıp şişi yerleştirdi.

Kadınlar gökyüzüne bakıyorlardı.

Aurore Bobi’nin yanına gitti.

“Islanmışsınız” dedi.

“Ya siz” dedi Bobi, “ayaklarınızı ısıtabildiniz mi?”

“Isındım” dedi kız, “sözünüzü dinledim. Siz de benim sözümü dinleyin de başınızı kurutun.”

Bobi içlenmiş gözlerle baktı ona:

“Benimle gelin, bakalım atlar korkmuşlar mı?..” dedi.

Sundurmaya doğru gittiler. Bobi kızın elini tutup sabah koşmadan dönerken olduğu gibi yürümeye başladı yine.

“Olsa olsa İtalyan’dır” dedi Madam Hélène. “Baksanıza alnı nasıl pürüzsüz, nasıl duru, hele o ağzı yok mu? Ağzından çıkan her sözcükle iki yanda gamzeler oluşuyor, küçücük dudakları da pek ince.”

“Yakışıklı adam” dedi Joséphine. “Omuzları geniş.” İki elini beline koydu. Giysilerinin içinde kendini çıplak hissediyordu, hem çıplak hem sıkı sıkı, bir yandan da o adama baktıkça yüreğinin derinliklerine tatlı bir duygu yayılıyordu. Güzel kadındı.

“Bekleyin” dedi Bobi.

Köşeyi dönmüşlerdi. Yalnızdılar. Atlar sundurmanın altından dingin dingin duruyorlardı.

“Sözünüzü dinlememi söylediniz bana, başımı kurutmamı söylediniz.”

“Evet” dedi kız.

Bobi’den biraz daha kısaydı; onu karşısına almış, sırtını duvara yaslamıştı, Bobi elini bıraktığından kollarını iki yana sarkıtmıştı. Bobi’nin omuzları biraz kambur duruyordu.

“Şimdiye dek kimse benim için tasalanmamıştı” dedi.

Kız yanıt vermeden ona baktı.

“Hep yalnızdım” diye sürdürdü Bobi, “hep başkaları için tasalandım durdum. Sizinse küçük bir kızıdan çok farkınız yok, bilmediğiniz sürüyle şey var. Ama az önce bir iki şey söyleyip küçücük bir hareket yaptınız, hani şöyle ellerinizi saçıma doğru götürdünüz ya, hani siz kurulayacakmışsınız gibi. İşte öyle bir şeyi bana daha önce kimse yapmamıştı. Bu yepyeni bir şey benim için. Başkalarının saçlarını her zaman ben kurulamaya çalışırım, anlıyor musunuz? Benim başım ısladığındaysa, bunun kimsenin tasası olmadığını biliyordum, anlıyor musunuz? Acı veren bir şeydi bu, anlıyor musunuz?”

Kız gözlerini yere çevirdi.

“Genelde” dedi Bobi, “insanların önem vermediği her şeyi kendime yoldaş koşmaya çalıştım. Deli olduğumu düşüneceksiniz, belki de biraz deliyim. Arkadaşlığımı kabul eden

her şeyi kendime yoldaş koştum usulca. Kimseden asla bir şey istemedim çünkü hep kabul etmemelerinden korktum, aşağılanacağım diye aklım çıktı. Ben bir hiçim, anlıyor musunuz? Ama genelde insanların düşünmediği şeylerden, küçük hanım, ancak yapayalnız kaldıklarında düşündükleri şeylerden neler neler istedim, bir bilerseniz. Demek istediğim, örneğin yıldızlardan, ağaçlardan, küçük hayvanlardan, küçücük, parmağımın ucunda saatlerce dolaşabilecek denli küçük hayvanlardan... Anladınız mı? Çiçeklerden, yörelerden, o yörelerin üstünde varolan her şeyden... Diyeceğim, her şeyden, bir tek insanlardan istemedim, çünkü kişi yeryüzünün geri kalanıyla konuşmayı alışkanlık edindi mi, sesi gitgide biraz anlaşılmaz oluyor."

Kız menekşe rengi yansımalarla bezeli gözleriyle baktı ona. "Anlıyorum" dedi.

Bobi onun elini tuttu.

"Kimseden bir şey istemediysem, bunu bana hiçbir şey gerekmiyor diye düşündüğümünden yapmadığımı anlıyor musunuz küçük hanım? Hep verdimsem, bunun tek nedeninin bana çok şeylerin gerekmesi olduğunu anlıyor musunuz?"

"Evet" dedi kız, "anlıyorum ama yavaş yavaş. Ama asıl anladığım şey şu, benimle konuşuyorsunuz, başınız da hâlâ fırtınadan sıırılsıklam, sözümü dinlemediniz, saçlarınızı kurutmadınız, üşüteceksiniz, hele ambarla sundurmanın arasındaki şu cereyanda."

"Doğru" dedi Bobi, "haklısınız, her şeyi yalınca yapmalı insan."

Kız önceğini çözdü, Bobi de o yün önlüğün arkasıyla başını kuruladı. Kumaş ılıktı.

Jacques'çık ateşi yola getirmeyi, şimdi dönüp duran şişi yola getirmeyi, kadınları yola getirmeyi (mutfağa dönmüşlerdi), erkekleri yola getirmeyi başarmıştı (onlara: "Domuz yağı ekleyin" diyordu – onlar da şişin altındaki suyu alıp domuz yağı ekliyorlardı. Onlara: "Odun getirin" diyordu – odun bulmaya gidiyorlardı. Bir şey söylemediği zaman da, orada durup daha şimdiden güneşler gibi kızıl sarı parıldayan oğlakla tavşana bakıyorlardı).

Ayrıca havayı da yola getirmiş olsa gerekti. Fırtınadan geriye hiç iz kalmamıştı. Şimdi tepelerinde, ilkbahar ortasındaki, sabahın son anlarının o koskoca göğü vardı. Çiftlikle adamların çevresine uçsuz bucaksızca yayılmış ıslıl ıslıl otluk alanlar su gibi bakiyordu.

Ateşin yanına oturmuş Jacques'çık etin ağırlığıyla yavaş yavaş çıtırdayan büyük demir şişi dinliyordu.

Diz çökmüş Jourdan'sa etin kızarmasını izliyordu. Tam o anda, oğlağın eti çiğın kıvrımında yarılmıştı. İçi tümüyle çiğ etle dolu bir ağzı andırıyordu. O yarık açılırken "tak" etmiş, hemen ardından da incecik derinin iki dudağı çıtırdamaya başlamıştı yanık süt kokusuyla. Jourdan kepçeyi alıp deliğe et suyu koydu.

"Tamam" dedi Jacques'çık.

"İçini doldurdun mu?" diye sordu Honoré'ye tavşanı göstererek.

"Evet."

"Neyle?"

"Karaciğerle, oğlak içiyle, bir parça sucukla, kıymayla" dedi oğul Carle.

"Evet" dedi Honoré, "ayrıca doğranmış ispanakla."

Randoulet ateşe bakıyordu. Yüzünden terler süzülüyordu. Terini siliyordu. Sonra yeniden terlemeye başlıyordu. Etleri ateşe yaklaştıran (çıtırtıları, iniltileri duyuluyordu o anlarda), ardından kırım temiz havasına çeviren (o anlarda da nergislerin, ağaç çiçeklerinin mis kokularını taşıyan yelin iç yağını yalayıp geçtiği görülüyordu üstten) şişin esnek dönüşüne bakmaktan kendini alamıyordu. Randoulet gerdanı üç kat olmuş, göbeğiyle kemerleri zorlayan şişman bir adamdı.

Carle bir sigara sardı.

"Odun getirin" dedi Jacques'çık.

Carle odun bulmaya gitti. Sigarasını diliyle güzelce ıslattı.

Le Noir gökyüzüne baktı. Hayır, havanın bozacağına ilişkin herhangi bir işaret görmüyordu artık.

İçeride, mutfakta bir kadın şarkı söylüyordu. Joséphine olsa gerekti:

*Temmuz'un 29'unda
Buğday biçilirken tam da,
Yanıma genç bir kız geldi
Bir demet çiçek taşıyordu.
Kentli değildi
Ama kırlı bedeniyle pek tatlı
Süzülüüyordu fulya gibi
Dişlerinin arasından dökülüüyordu
Canım yüreğinin alımı*

Bobi geldi. Ateşin çevresine toplanmış adamları gördü. Carle da bir kucak dolusu odunla geri dönüyordu.

Oğul Carle odun yığınının doğru gitti. Randoulet şişin dönüşüne bakıyordu. Terliyor, ayasıyla terini siliyordu. Jourdan, kepçe elinde, kızarmış etin çatlaklarını gözlüyordu. Jacques'çık közlerin ak vadilerine odunları yerleştirdi birer birer, kupkuru birkaç parçayı da tutuşan kızıl doruklara koydu. Et bağırmaya başladı. Jourdan eliyle gözlerini kapayıp geri çekildi.

Adamlar ateşin çevresinde kurumuşlardı. Yaş kumaş, kıl kokuyorlardı. Bacaklarının altı hâlâ biraz tütüyordu. Bobi Aurore'un kendisine verdiği, saçlarını, boynunu kuruladığı önceği düşündü. Kız onu bedenine sardığından ısınmış bir öncek.

*Usulca koydu dudaklarını
Alnıma,*

diye sürdürdü şarkısını Joséphine, sonra haşlanmış tavuk parçalarına satırla vurması duyuldu, artık şarkıdan yalnızca birtakım sözcükler geliyordu:

Bir yıldız yaptı bana... yüreğim... acı... sevi.

Derken kadınlar hep birlikte nakaratı söylemeye başladılar.

Marthe uçlüyü üstlenmişti, Madam Hélène tenoru, Barbe kafa sesini, Honorine düz sesi, hepsinin üstünde de Aurore'un sesi dans ediyordu dipdiri.

Ah! Güzel kız, öyleyse bana doğruyu söyle,
Yalan olsa da
Herkes için,
İnanacağım dediğine.

“Şu işe bak, şarkı söylüyorlar” dedi Jacques’çık.

Pek görülüş şey değildi.

“Öyle” dedi Randoulet.

Odun getiren Carle da:

“Duydunuz mu?” dedi.

Randoulet boğazını temizledi üç kat gerdanını titrete titrete, arkasından kısa bacaklarının üstünde doğruldu, çiftlik evine döndü, ağzını açtı... Ötekiler bunun nereye varacağını biliyorlardı.

“Hayır” dedi Jacques’çık elini kaldırıp. “Yahu baksana, zaten bir fırtına atlattık, ama o zararsızdı, yemekleri pişirmeye başlamadan koptu. Hiçbir şeyi tehlikeye atmadık. Şimdiyse, şarkı söylemeye kalkarsan, gökyüzü kapanır, toprak dans eder, yıldırımlar düşer, oysa hayvanların pişmesi için daha en az on beş dakika havanın iyi olması gerekiyor. Yemek yiyelim, sonra söylersin.”

“Oh!” dedi Randoulet, “ben de yalnızca *Şen Davul*’un nakaratını söyleyeyim dediydim.”

“Tamam işte” dedi Jacques’çık, “yeter de artar bile.”

“Ya” dedi Randoulet, “şarkı söylemeye de hakkımız yok demek!”

“Olmaz olur mu?” dedi Jourdan. “Tabii ki var. Biraz bekle yalnızca. Baksana. Ağzını açtın. Bak da gör yalan mı söylüyor muyuz. Yağmur kuşları ortaya çıktı bile.”

Gökyüzünden kızıl saçaklı üç yağmur kuşu geçiyordu.

“Görüyorsun işte.”

“Hayır, ama işin güzel yanı” dedi Bobi, “içimizden şarkı söylemek gelmesi. İşin güzel yanı bu. Siz ne dersiniz?”

Her birine şöyle bir baktı. İşin güzel yanının bu olduğunu anladıklarını gördü. Bir yandan da birdenbire biraz korkuya kapıldıklarını, yaylaya, toprağa, yeryüzüne baktıklarını da gördü. Her şey aynıydı ama hepsi çiçeklenmiş nergislerle dolu bitek

tarlayı, cezayirmenekşeleriyle kaplı ötekini görüyorlardı şimdi; havaya yayılmıştı yeğın kokuları, sabaha şeker gibi bir tat katmıştı, toprağın her zamanki yüzü de bu ansızın ortaya çıkan güzellikle baştan aşağı değişmişti. Arkada, uzaklardaysa boza çalan kırlar, ufkun kapalı çizgisi görülüyordu.

Randoulet alnını sildi. Bobi'ye yaklaştı.

"E geyik ne oldu?" dedi.

"Evet ya" diye geçirdi içinden Bobi, "doğru."

"Ah!" dedi Randoulet, "seninle uzun uzadıya konuşmam gerek. Geyiği görünce aklıma bir şeyler geldi, koyunlarla, hayvanlarla, toprakla, otlagımla, otlarımla ilgili şeyler düşündüm, göreceksin bak."

"Asıl yapmanız gereken" dedi Jacques'çık, "masayı kurmak. Dışarısı gölge olacak, rahat ederiz. Sanki hava bilerek yapıyor her şeyi."

"Ne zaman hazır olur?"

"On beş dakikaya pişer."

"Ya kadınlar ne durumda?"

"Onlara sor."

"Kadınlar!"

"Adımız var bizim" diye bağıldılar.

Jourdan'la Jacques'çık gülümseyerek bakiştılar.

"Hep aynı şey" dedi Jourdan, "bir araya geldiler mi burunlarından kıl aldılmazlar."

"Ne istiyorsunuz?" diye seslendi kadınlar.

"Ne zaman hazır olursunuz?"

"Biraz sonra oluruz."

"O zaman" dedi Jacques'çık, "masayı kuracak zamanımız var demektir. Haydi bakalım çocuklar."

Marthe yaklaştı.

"Gel" dedi Bobi'ye.

Bir güzel payladı onu.

"Çünkü" dedi, "sabahleyin bunu bilmiyor olabilirsiniz ama şimdi Jourdan'la senin düşünmeniz gerekirdi. Önce senin, sonra onun. Git gömleğini değiştir. Biraz daha temiz bir gömlek giy üstüne. Açık mavi gömleğini giy. Sonra onu da göndereceğim.

Sizi böyle görmek istemiyorum. Hep birlikte yemek yiyeceğiz, ikiniz temiz olasınız istiyorum. Haydi bakalım, haydi!”

Kadınlar her şeyin güzel olmasını istiyorlar, en ufak ayrıntılara özen gösteriyorlardı. Günün artık bir düzene oturduğu görülüyordu, bir ev kurmaya başlanırken olduğu gibi; önce bir yığın taş, bir yığın kum vardır, sonra toprağa kare biçiminde hendekler açılır, sonra yerin düzeyine bir duvar örülür, temeldir bu. Ardından duvarlar yükselir, sonra tepeleri bir çatıyla kapanır, pencereler açılır, bölmeler kesişir, derken içinde yaşanılabilecek bir yer ortaya çıkar, kimi odaları kuzeye bakar, kimi odaları güneye, koridorlarında doğu yeli şarkılar söyler, öğle olduğundaya dört ana duvardan ikisi gölgede kalır, ikisi güneşe bakar, günü gecedan ayıran orta çizgi de çatının köşegeninden geçer.

Bobi odasına çıktı. Birden pencereden uzaklaşıp bakmak için gizlendi. Geyiği görmüştü. Hayvan yalnız değildi. Yanında genç bir kız yürüyordu. Sabah erken saatte karığın çukurunda derin derin uyuyan kızdı bu, Bobi yüzündeki gülümsemeyi anımsıyordu. Geyikle Zulma bahçenin kenarındaydı.

Bir tür aylaayla çevrilmişçesine yürüyordu ikisi.

“Oh! Evet ya” diye geçirdi içinden Bobi.

Arkalarında, bahçe, çiçekler, dalların kara yılanları, bahçenin gölgesi görülüyordu; dalgalı, tatlı bir gölgeydi bu, kara değil de yeşildi dere dibindeki ışık gibi. Dallar gökyüzünü kapamıyordu. Arkalarında tepelerle dağlar vardı. Üstleri ardıçlarla kaplı tepeler, sürülmüş küçük tarlalar, koruluklar, pırnal ormanları kış gecelerinde iplikçi artıklarıyla yapılanlar gibi pürtüklü, yaldızlı, esmer renkli yün halılara benziyordu. Dağlar o mevsimde hâlâ tertemiz buzlarla kaplıydı. Üstlerde, en yüksek tepelerde, yitik bir alanda küçük bir köy görülüyordu. Yuvarlak, diş diş, resimlerde kralların başında görülen taşlar gibi kızıl sarıydı. Bir başka yerde, pırnal ormanının yumru yumru tepesinden duman sızıyordu. Birkaç oduncunun konak yeri olsa gerekti orası. Doğru tarafında, ağaçlar, ekinler, hatta kayalıklar eğik güneşten fışkırıp doğrudan doğruya toprağa akan ışık selinin içinde yeşeriyordu. Ama batıya gidildikçe, uzaklardaki yeryüzünün tüm ayrıntıları gölgelerle, renk oyunlarıyla birbirinden ayrılıyor, tepenin yeşermiş, kaygan yığını görünmez oluyor, ama bir ağa-

cın biçimi seçiliyor, handiyse salınımı görülebiliyor; meşelerin çayırlar üstündeki gölgesi, yalnız çiftliklerin yanındaki derin otların küçük halısı, duvarların rengi, evlerin köşeli gövdesi, bir de kaba sıvası güneş kabardıkça kabarıp daha uzaklardaki yaban güvercinlerini çeksin diye cam parçalarıyla bezenmiş güvercinliklerin balkıması çarpıyordu göze. İnsan yaşamı tümüyle kafada canlandırılabilir; onun orada, ağaçların altında, yüksek otların içinde, bir karınca sürüsünün hışırtısıyla binbir türlü yolda yürüyüşü duyulabiliyordu. Sonra, yine gün batısına doğru gidildiğinde, her şey yeniden, bu kez sisin altında eriyordu. Vadilerin nemi, ormanların yeşil gücü pus tütüyor, altında da yeryüzündeki yaşam, insanlar, ağaçlar, işlenmiş tarlalar, ekinler, korular aynı şekilde göğün rengine bürünüyor.

Bahçenin önünde geyikle Zulma yürüyordu. Birbirine uyumluydu adımları. İki beden aynı salınımla kayıp gidiyordu.

“Saçlarında ne var öyle?” diye düşündü Bobi. “Buğday başaklarından taç yapmış sanki.”

Yatağın yanındaki köşeye çekildi. Gömleğini değiştirdi.

Pencerenin altından geyiğin ayak sesleriyle Zulma'nın ayak seslerini duydu. Kapiya koştu. Merdivenleri indi. Evin içinden, evin çevresinden, dört bir yandan bağırış çağırış geliyordu.

VIII

Bobi boş mutfaktan geçti. Kadınlar yahni yapmayı bırakmışlardı. Eşiğe geldi. Erkeklerin yanına, dışarı çıkmışlardı, bakmaya. Artık kimse bağırmıyordu. Herkes sessizdi. Yalnızca geyiğin ayak sesleri duyuluyordu.

Hayvan, Zulma'nın yanında güvenle, ağır ağır yürüyordu. Omuzlarıyla sırtı, yürüyen dağları andırıyordu, başındaki ağaç gerçek bir ağaç gibiydi. Derisinin ısıltısıyla olsun, özgür gözleriyle olsun, dingin hareketlerindeki parıltıyla olsun, yıldız gibi göz alıcıydı.

Zulma: Tüm parmakları ayırık, çıplak ayağının otların üstüne konuşu görölüyor, sonra parmaklar kapanıyor, sonra ayak uzun eteğin altında yitiyor, öteki ayak ilerliyordu. Adımlarıysa: Sağlam, büyük bir şeyin üstüne basıyormuşçasına ağır, pek düzdü. Bir kucak dolusu ot taşıyordu. Başını yana eğmiş, gözlerini yere çevirmişti, üzgün bir ifade vardı ağzında. Biçilmiş ekinlerin acılığını akla getiriyordu.

"Saçlarıymış" dedi Bobi, "buğday gibi kızıl sarı olan şey saçlarıymış."

Üstelik saçlarını başağa benzeyen küçük örgülerle örmüştü; örgülerden bazıları kulaklarının arkasındaydı, bir tanesi ensesine düşmüştü, iki ya da üçü de alnının yanlarından sarkıyordu.

Olgunlaşmış bir buğday başını andırıyordu her şeyiyle: Işıl ışıl, sert taneler, kılçıklar, başak sapı, güneşle kızıllaşmış sarı saçlarındandı tüm bunlar, insan o saçları daha gördüğü anda burnuna ter, toz kokulu temmuzların boğucu havası geliyordu.

Zulma'nın yüzüyse üzgün, kıpırtısızdı, bezgince yana yatmıştı. Ağzı acı acıydı. Ekin demetlerinin boş tarlalardaki terk edilmişliğini düşündürüyordu.

"Nereden geliyorsun?" diye sordu Honorine.

"Tere toplamaya gittim" dedi.

Çaylardan avuç avuç koparmış olsa gerek, bir demet tere taşıyordu.

"Dün akşamdan çıkmadın mı?"

"Çıktım" dedi gözlerini kaldırmadan, acı ağzını neredeyse kımıldatmadan.

"Rahat bırakın kızı" dedi Jacques'çık.

"Hayır" dedi Randoulet, "görüyorsun ya, bak şu yaptığına -tereyi gösterdi-, nerede su varsa oraya dalıyor sürekli." (Zulma parmaklarının ucuyla saçlarına, sonra yanağına dokundu, sonra da küçük bir örgüyü özenle kulağının arkasına attı.) "Bir gün boğulup gidecek, ben size olacağı söyleyeyim."

"Rahat bırakın kızı" dedi kadınlar. "Bize bırakın. Gel Zulma."

Marthe kızı belinden tuttu.

"Ver şunu" dedi Madam Hélène koca tere demetini elinden alarak, "gel."

"Karnı sıırıslıklam olmuş" dedi Joséphine, "baksanıza."

"Evet" dedi Honorine, "hep böyle. Yüzükoyun yatıyor, suya eğiliyor (Zulma parmaklarının ucuyla saçlarına dokundu), sonra böyle geliyor eve."

"Hasta olur" dedi Joséphine. "Gel Zulma. Onu götürelim de kurulayalım."

Yaşlı Barbe bakıp başını sallıyordu.

Aurore usulca seslendi: "Zulma, Zulma!"

Onu çağırırken sesi alabildiğine sevecendi. Sabahın erken saatlerinde Zulma uyurken onun üstüne eğilişini anımsıyordu. O anda kız uyuyor, gülümsüyordu, hem dingin hem mutlu görünüyordu, karnı ıslanmamıştı, tehlikeli suya eğilmemişti. İşte belaya böyle çatılır. Aurore usulca sesleniyordu:

"Zulma, Zulma!"

Tüm kadınlar, gözleri yere çevrilmiş genç kız yanlarında, eve dönüyorlardı. Zulma kendisine pervane olmalarına ses çı-

karmıyordu. Az öncekinden daha hızlı yürümüyordu. O ev izlediği, yalnız kendisinin bildiği gizemli yolun üstünde olsa gerek. Kadınlar da ona ayak uydurmuşlardı. Bu yüzden etekliklerden büyük bir hışırtı çıkıyordu, arada sırada da tatlı sözcükler duyuluyordu: “Gel güzelim”; ardından “Zulma, Zulma!” diye seslenen Aurore.

Honorine kendi kendine konuşarak onları izliyordu. Kısa kollarıyla geniş hareketler yapmaya çalışıyordu. “Ne yapmalı, ne yapmalı?” diyordu.

Bobi geçmelerine izin vermek için eşikten uzaklaştı. Genç kızın gözlerini görmek istiyordu. Zulma’ysa gözkapaklarını kaldırmamıştı. Geniş, maviye çalan gözkapakları vardı, tüy telleri gibi kalın, eğik, uzun kirpiklerinden ağırlaşmışlardı.

“Çekilin” dedi Joséphine, “erkeklerin yanına gidin, onu soyup kurulaacağız.”

Yüzünde kadınsı bir gülümseme belirdi. Dudakları ışıldıyordu. Güçlü dişleri vardı. Asla gizlenmemesi gereken, demek istediklerini açıkça söyleyen gözlerle dimdik bakıyordu. Göğüs geçirdi. Ardından kapıyı kapadı.

Geyik de oraya kadar gelmişti. Genç kızın az önce üstüne bastığı taşı kokladı. Sonra başını kaldırdı, boynuzlarını salladı, boynunu uzattı, ağzını açtı, bakışlarını çepeçevre kırlarda gezdirip uzun uzun inlemeye başladı. Çenesinin altından salyası damlıyordu uzun bir ip gibi.

“Sana ne diyeceğimi bilmiyorum” dedi Bobi ona.

“Oh!” diye bağırdı Jacques’çık, “kulağımızın zarı patlayacak!”

Kulaklarını tıkadı.

Jourdan da, Carle da, Honoré de, hepsi birbiri ardına, ellerini kabuk gibi kıvrıp kulaklarına koydular.

Le Noir göğe baktı.

Dışarıda unutulmuş iki küçük çocuk eve doğru koşmaya başladı, arkasından da küçük yumruklarıyla kapıya vurdular, çünkü kapı sürgülenmişti. Joséphine açtı, onları hemencecik içeri aldı. Kapı aralandığında büyük, kırmızı bir alev, önünde de hâlâ ekinleri andıran saçlarıyla ak bir biçim göründü.

“Çabuk” dedi Joséphine, “şu hayvanı susturun.”

Kapıyı kapadı.

“Ne istiyorsun?” dedi Bobi geyiğe, “ben de senden fazla bir şey bilmiyorum. Onun canını yakmıyorlar, kurutuyorlar yalnızca, kadınların karnı hassas olur.”

“Borazanı çal” diye bağırdı Jacques’çık.

Oğul Carle borazanı ağzına götürüp tan sökümünde olduğu gibi, az önce olduğu gibi, sanki yankılarını çınlatmak, yeryüzüne açılan yollarını bulmak için ufukları yerinden kaldıran o yedi sekiz dingin, düz, ama üzücü notasını çalmaya başladı yine.

Geyik bağırmayı bırakıp Bobi’ye baktı.

“Evet” dedi Bobi, “sen de görüyorsun. Belki. Hâlâ umut var. Biraz sonra onlarla konuşacağım.”

Geyiğin omzunun düz kısmını okşadı.

“Dinle” dedi ona Bobi, “borazanla söylediklerini dinle. Kendi sözcükleriyle konuşmayı bıraktıklarında anlıyor gibiler. Yüreklerinin derinliklerinde yatıyor. Hâlâ umut var. Daha şimdiden birazcık ezgi istediler. Bu iyiye işaret.”

Geyik somağını Bobi’nin göğsüne sürttü.

“Evet” dedi Bobi, “sanki sana yanıt veriyorlar. Söyledikleri şey de fena değil hani.”

Sonra da gülümsemeye başladı.

“Ah!” dedi Jourdan kulaklarını açıp, “neyse. Ne oldu bu hayvana canım?”

“Bir şeyi yok” dedi Bobi, “size genç kızla ilgili, genel olarak hepimizle ilgili bir şey söylemek istedi.”

“Sık sık olur mu böyle?” dedi Jacques’çık.

“Yalnızca gerektiğinde.”

Geyik yemlik otlara doğru gidiyordu şimdi.

“Hayvanların” dedi Bobi, “sesi gürdür.”

“Ne demezsin?” dedi Randoulet, “şuranızda hissediyorsunuz.”

Elini göğsüne götürdü.

“Bunun nedeni” dedi Bobi, “konuşulması gerektiği gibi konuşma alışkanlığını yitirmemiş olmaları.”

“Neden?” dedi Jacques’çık.

“Gerektiği gibi yapma alışkanlığını yitirmemişler de onun için.”

“Doğal olarak” dedi Carle.

“Sandığınız kadar akılsız değil” dedi Bobi. “Yemek yiyelim, anlatırım.”

“Merak etme, unutturmayız sana” dedi Jacques’çık.

Jourdan artık bir şey demiyordu. Bobi’nin ona ilk kez Ori-on-havuç-çiçeğinden söz ettiği o kış gecesi içine dolan sevinci duymuştu yine. İyiliği, çareyi duyuyordu içinde. Azıcık acı veren bir şeydi.

“Etler ne oldu?” dedi Bobi.

Neyse ki, Jacques akıl etmiş de şişi geri çekmişti. Ama şiş olduğu yerde hâlâ tek başına dönüp duruyordu. Her şey pişmişti.

Büyük masa hazırды.

“Kadınlar da artık bitirseler işlerini” dedi Randoulet.

Kapı açıldı, Joséphine seslendi.

“E beyler?”

“Hazırız” dediler.

“Biz de” dedi.

Kapıyı açık bıraktı.

Le Noir, Bobi’ye yaklaştı. Onu ceketinden çekti.

“Dinle” dedi alçak sesle, “işte bu doğru.”

Parmağını havaya kaldırdı.

“... Anlıyorum” dedi Le Noir, “her şeyden söz ediyorum. Her şey doğru.”

“Kızı rahat bırakın” dedi Joséphine, “ısınıyor. Keyfi yerinde. Göreceksiniz sofra nasıl hızlı kurulacak.”

Marthe bir çarşafı geldi. Sofra örtüsü olarak kullanacaktı onu. Barbe tabakları getirdi, Honorine de çatal sepetini.

“Büyük bir sahan yok mu?” diye sordu Jacques’çık.

Oğlağı şişten çıkardı.

Öğle olmuştu, cırcırböcekleri ötüyordu. Islak toprak buram buram kokuyordu. Yel kesilmişti. Güneş dinlenmeye çekilmişti sanki. Ağırlaşmış, terk edilmiş gibiydi.

Oğlak, Jourdan’ın derisindeki her aralıktan kepçe kepçe doldurduğu et suyuna karşın parçalanmamıştı. Şişin ucundan büyük sahana kaydı. Kendi ağırlığıyla, kızarmış kemikleriyle, altın rengi etiyle kuruldu sahana. Üstünden et suyu sızmaya başladı, yavaş yavaş çevresine yayıldı.

Honoré tavşanını düşünüyordu. Kaynatasının oğlağı şişten çıkarmasını bekliyordu. Tavşanı kendisi çıkarmak istiyordu, ama Jacques'çık çatalla şişi temizlerken çok yavaş hareket ediyordu.

"Biraz daha uğraşırsanız, demir yedireceksiniz bize."

"Gerçekten koca kafalılar* memleketinden gelmişsin sen" dedi Jacques'çık. "Görüntünden anlaşılmıyorsa da söylediklerin belli ediyor. En iyi yerinin burası olduğunu bilmiyor musun? Hayvanın şişin üstüne yattığı yer en güzel yeridir. Evet, ama senin ülkende yalnızca pancar yerler. Al bakalım şişini."

"Şiş o kadar beğendiyseniz, sizin olsun. Canınızı sıkmayın. Göreceksiniz, şu tavşan da pancar gibi, nasıl desem, aslında hiç fena değildir. Hay canına tükürdüğümün, ne de sıcakmış!"

Küçük çatal darbeleriyle tavşanı şişten çıkarıyordu. Doğranmış karaciğerle, kanla, mermer gibi domuz yağıyla pişmiş dağ otlarının kokusu gelmeye başladı yavaş yavaş.

"Nasıl oturacağız?" dedi Joséphine.

"Durun" dedi Bobi, "bakın, şöyle..."

"Siz nereye oturacaksınız?" dedi Joséphine alçak sesle, ona doğru eğilip.

"Karşınıza."

"Yanıma oturun" dedi Joséphine.

"Karşınıza oturursam birbirimizi görürüz" dedi Bobi.

"Yanımda oturursanız birbirimize dokunuruz" dedi Joséphine.

Madam Hélène geldi. Mutfakta çalıştıktan sonra yeniden üstüne başına çekidüzen vermişti. Güzel kollarını yıkamıştı. Marthe'tan pudra istemişti. Ellerini, bileklerini, kollarını, yanaklarını, boğazının üst kısmını pudralamıştı. Üstünde kısa kollu, yakası çok açık, yalnızca hafif yüksek, şarap üzümü mavisi, büzgülü bir dantelle örtülü, ak ipekten bir bluz giymişti. Diri, büyücek, dolgunca göğüslerinin üst bölümü görünüyordu. İnsanda arzu uyandırıyordu. Dul kaldığından gözlerine yaralı bir ifade oturmuştu.

"Yazık" dedi Carle.

* Provence ağzında *grosso testo, pau de sèn* (koca kafalı, kıt akıllı) gibi aşağılama içeren deyişlerde geçer. (ç. n.)

“İnsan” dedi Jourdan, “adamın neden kendini öldürdüğünü düşünmeden edemiyor.”

O ana dek olan biteni hiç anlayamadıklarını düşünüyordu.

“Önümüzde olan bitenleri anlayamıyorduk” dedi.

“Evet” dedi Carle, “nedenini bilmiyorum ama şimdi anlıyor gibiyiz.”

“Güzel kokuyor” dedi Madam Hélène.

“Honoré’nin ete doldurduğu şeyler kokuyor” dedi Jourdan.

“Memleketinde yaptıkları gibi mi yapmış?” diye sordu kadın.

“Oh!” dedi Carle, “koca kafalılar memleketindendir o.”

“Evet” dedi üstüne hayvanı özenle parçaladığı sahanın yanına diz çökmüş Honoré, “ama koca saksılarda küçüklerinden daha çok şey vardır.”

Hayvanın karnından içindeki malzemenin kokusu yükselmeye başladı. Carle sahana eğildi.

“Vay anam vay” dedi, “hiç de fena değil hani.”

Madam Hélène dudaklarını yaladı. Jourdan’a baktı.

“Siz de pek güzel kokuyorsunuz Jourdan’cığım, ıslak kadife kokuyorsunuz.”

“Hayvanların döktüğü tüyler gibi kokuyorum” dedi Jourdan.

“Neden öyle diyorsunuz?” dedi Madam Hélène. “Ben çok seviyorum bu kokuyu.”

“Oturun” diye bağırdı Marthe, “yahniyi getiriyorum.”

“Gelin” dedi Bobi, Aurore’u elinden tutarak.

Bunu her yaptığında onu alıp yeryüzünün derinliklerine götürecekmiş gibi davranıyordu.

“Yanıma oturacaksınız” dedi.

“Kız ne yapıyor?” diye sordu Randoulet.

“Marthe’in güzel giysilerini giydirdik ona” dedi Honorine.

“Uslu uslu oturuyor. Şarkı mırıldanıyor. Gidip çağırayım.”

Çiftlik evine yöneldi.

Ötekiler sıralara, sandalyelere oturdular. Çiçekli, eskimiş atlasla kaplı kocaman bir köy evi koltuğunu da dışarı çıkarmışlardı ama kimse onu alıp oturmaya yeltenmemişti. Otların üstünde tek başına duruyordu. Aurore, Joséphine’in karşı tarafa

ama Bobi'nin oturacağı sandalyenin tam karşısına oturduğunu gördü.

"Böyle" dedi Joséphine, "iyi oldu. Karşıdan birbirimizi görürüz."

Saçlarını düzleştirdi, ardından çok da düşünmeden dilini dudaklarının üstünde gezdirince dudakları dolgunlaşıp ıslıl ıslıl oldu, yüzünde az önce açmış büyük bir çiçeği andırıyorlardı. Utandı.

"Nasılsınız küçük hanım?" dedi Aurore'a.

"İyiym Madam" dedi Aurore.

Aslında Joséphine'in oradan Bobi'yi sürekli görebileceğini, Bobi'nin de sürekli onu göreceğini, kendisininse Bobi'nin yalnızca yanında oturduğundan çok talihsiz olduğunu düşünüyordu.

Honorine ateşin karşısında oturan Zulma'nın yanına gitti. Artık kurumasına gerek kalmamıştı. Çamaşırlarını, giysisini değiştirmişlerdi. Marthe'in genç kızlık giysilerini giydirmişlerdi ona: Dantelli esnek şeyler, sonra rokoko tarzı güllerle bezeli, astarlı bir iç etek, patlıcan rengi bir yelek.

"Ne yapıyorsun?"

Zulma kendine bakıyordu. Gözkapaklarını hâlâ kaldırmamıştı ya üstündeki güzel şeylere bakıyordu. Çok heyecanlıydı, uzun kirpikleri kıpır kıpırdı.

"Gel" dedi Honorine, "yemek yiyeceğiz."

Kaldırmak için kolundan tuttu. Ölgün, gevşekti kolu. Ona dokununca derelerin, gölcüklerin suyu akla geliyordu.

"Haydi" dedi Honorine, "söylesene." Sonra da kızın yanına diz çöktü. "Neden dün gece çıkıp gittin? Biliyorsun, ne zaman öyle yapsan yüreğim titriyor."

Uzun kirpiklerin kırışması durmuştu; yalnızca ara sıra, hareketsiz duran ama yeli dinleyen bir kuş gibi titriyorlardı.

"Geyiğin kaldığı ahırın yanında, karıkta uyumak da ne oluyor ayrıca? Neden öyle bir şey yaptın? Kızım, gece vakti, şu yaylada, çevrende neler olabilir düşünsene! Çevrene hiç bakmadan yürürsün hep. Ya bu sabah, neden o hayvanla çektin gittin? Sana zarar verebilirdi. Bizim orada konuştuğumuzu, gülüştüğümüzü duymuş olmalısın."

Kirpiklerin arasından şimdi gözün ışıltısı görünüyordu; yeşil, ıslıl ıslıl bir gözdü bakan.

Yahni tabaklara konmuştu, sofradakiler:

“Honorine nerede?” diyorlardı.

Derken Zulma’yla birlikte geldiğini gördüler.

“Zulma benim yanıma otursun” dedi Bobi, “ona bir sandalye ayırdım, gelin.”

“Ona yardım etmem gerek” dedi Honorine, “ekmeğini kesmem gerek. Benim yamacıma gelse daha iyi.”

“Ben ona yardım ederim” dedi Bobi, “kaygılanmayın.”

Kızı oturttu.

Yahni iyi bölüştürülmüştü. Geriye azıcık kalmıştı ama o da sosun altında kalmış güzel bir ciğer parçasıydı.

“Tüh! Nasıl da görmemişim!” dedi Randoulet...

Ama Bobi parçayı Zulma’ya verdi. Ekmeğini kesti. Sonra da, “Buyurun yiyin” dedi. Başını eğmişti. Kızın gözlerini görmeye çalışıyordu ama o gözkapakları bir türlü kalkmıyordu. Yalnızca uzun kirpikleri görölüyordu.

“Siz de yiyin” dedi Bobi Aurore’a.

“Benimle konuşurken sesi ne de tatlı. Eli az daha benimkine uzanacaktı. Ama kendini tuttu.”

“Aklım sürekli” diye geçirdi içinden Bobi, “Joséphine’e bakmakta. Öylesine hoş ki...”

Birden nergislerin arasında koşan Aurore’un görüntüsü canlanıyordu gözünde, ama Joséphine’in göğüslerini, kalçalarını, nemli mi nemli gülüşünü de, Zulma’nın ekin gibi demetlenmiş saçlarını da düşünmeden edemiyordu! Bu üç kadından bir şeyler çıkacaktı. Üç dağın arasından çıkan tan sökümünü düşündü.

“Şuna bakın, düşlere daldı!”

“Bana mı diyorsunuz?” diye sordu.

“Evet, sana.”

“Sofrada düş mü kuruyorsun?”

“Hep böyle” dedi Jourdan.

“Oh!” dedi yemek yemeye başlayan Bobi, “yahni de yahni hani!..”

Yemek güzeldi. Jacques’çık ekmeğiyle tabağını iyicene sıyrıyor, sonra ağzını açıyor –daha büyük bir ağız düşünülemezdi–,

orada dişsiz bir delik görünüyordu. Ekmeğini içine tıktırıyor, ağzını kapıyordu. Sonra o küçük, sıçan gözleriyle çevresindekilere bakıyordu. Konuşmak istiyor gibiydi ama ağzı doluyken konuşamıyordu. “Hu hu” diyor, sahanı, tabağını, ağzını, karnını gösteriyordu.

“Oh!” dedi Barbe, “yeter ki ye sen, başka bir şey umrunda değil!”

Aslında kendisi de yiyordu, yalnızca ağzına küçük kemikler geldiğinde lokmasını eline tükürüyor, kemikleri ayıklıyor, gerisini yeniden ağzına atıyordu. Ama yemek yerken de konuşabiliyordu. Hiç geri kalmıyordu.

“Nasıl beceriyorsunuz?” dedi Carle ona.

“Neyi?”

“Aynı anda yemek yiyip konuşmayı...”

“Bilmem.”

Carle bir tavuk kemiğini kemiriyordu. Dilini yapabildiğince çıkarıp kemiklerin arkalarını da yalamaya çalışıyordu.

“Oysa bunca konuşmayla hiçbir şeyin tadına bakamamış olmanız gerek.”

“Her şeyin tadına bakıyorum” dedi.

Dirsekleriyle, bıçaklarıyla, çatallarıyla, masanın altındaki ayaklarıyla, yemek yerken ağızlarıyla büyük bir gürültü çıkarıyorlardı. Arada sırada birbirlerine de sesleniyorlardı.

“Yahu Carle!”

“Yahu Randoulet!”

Randoulet de “Yemek yiyorum” demek için parmaklarının ucuyla karnına vuruyordu. Sonra da yiyordu.

Marthe yahniyi getirip oturacağı yerin yanında ayakta durmuştu. İlk lokmayı aldıktan sonra ne yapacaklarına bakmak için durmuştu orada. İlk hareketleri önce önlerindeki tabağa, ardından da sahana saldırmak oldu. Demek ki yemek güzeldi. Jourdan parmaklarını emiyordu.

“Hanımlar” dedi Marthe, “görüyorsunuz ya!”

Joséphine eliyle, “Evet, görüyorum, hepsi sevdi, iyi iş çıkardı” dercesine bir işaret yaptı.

“Bir şey biliyoruz da söylüyoruz” dedi Marthe, “tavuk yahnişi ilkbaharda pek güzel olur.”

Oturdu. Yemeye başladı.

“Marthe” diye seslendi Madam Hélène masanın öteki ucundan, “otel aşçısı gibisiniz.”

“Sosu yeterli olmadı” diye karşılık verdi Marthe.

“Hayır” dedi Honorine karşıdan, “tam kıvamında.” Ardından yanındaki Honoré’ye eğildi.

“Ne diyordunuz?” diye sordu.

“Diyordum ki” dedi Honoré, “sizin adınız Honorine, benimkiyse Honoré, bir de bizi yan yana oturttilar. Ne garip.”

“Doğru” dedi, “sizin ufaklıklara da bir şeyler yedirin.”

Yanında, masanın ucunda iki küçük çocuğu duruyordu. Masadakiler onları biraz unutmuş gibiydiler.

“Şarap!” diye bağırdı oğul Carle.

Bunun üstüne, Jourdan kalkıp damacanayı almaya gitti.

“Benimkiyle başlayalım” dedi.

“Hepsini içmeyeceksiniz herhalde, değil mi?” dedi kadınlar.

Oysa içeceklerini biliyorlardı. Aynı zamanda korkuyorlardı, yüreklerinin derinliklerinde birdenbire öyle bir mutluluk duymuşlardı ki koruların, ormanların ötelerinden bir dans davulunun tekdüze uğultusu geliyordu da, az sonra dönüp dans etmeleri gerekecekti sanki.

Jourdan sırayla herkese içki koydu. Herkesi dolaşıyordu. Damacanayı kadehe doğru eğiyordu. Damacana öyle ağırdı ki onunla birlikte eğilmek zorunda kalıyor, şişenin ağzını kaldırdığında da onunla birlikte doğruluyordu. Kadehleri dolduran damacana değil de oymuş gibi görünüyordu. Bilekleri zorlamadan kıpırmızı olmuştu, titriyorlardı.

Şarap boşalırken küçük, altın rengi yapraklarla, ışıklı çiçeklerle doluymuş gibi görünüyordu. Ama kadehte birden kurşun gibi ağırlaşıyor, bekliyordu.

Jacques’çık kadehini kaldırıp içti. Masanın öteki ucunda, Honoré’ye şarap koymaya hazırlanan Jourdan durdu. Jacques’çiğe baktı.

“Evet” dedi Jacques’çık.

“Doldur” dedi Honoré.

Erkekler kadehlerini bir dikişte içiyorlardı, kadınlarsa küçük yudumlarla.

Jourdan, Marthe'a da şarap koydu.

"Al bakalım güzelim" dedi sevecence.

Marthe göz ucuyla ona baktı, daha hızlı soluk alıp veriyordu. Sonra şarabını içti, işte o anda dans davulunun korulardan, ormanlardan, ağaçlardan, otlardan, hatta topraktan süzülen gürlemesini duydu. Davulun sesi coşkulu insanların atardamarlarındaki kanın güçlü vuruşlarını andırırcasına toprağın içinden, ayaklarının altından, masanın altından geliyor gibiydi.

Jourdan içki koymak için masanın çevresinde bir kez daha dolandı. Damacana hafifliyordu.

Honoré kolunu Honorine'in arkasına attı.

"Rahatsız olmayın" dedi bıyıklarının altından gülümseyerek, "size değil."

Oğul Carle'ın omzuna dokunmak istiyordu.

"Gel de bana yardım et."

Oğul Carle kalktı. İkisi birlikte kızarmış etlerin ağır ağır piştiği, közle dolu ocağa gittiler.

Honorine hâlâ Honoré'nin kolunun sıcaklığını duyuyordu çevresinde.

"Dikkat" dedi oğul Carle, "sahanlar çok sıcak."

"Tavşanı getir" dedi Honoré, "ben oğlağı alırım."

"Şarap güzelmiş" dedi oğul Carle.

"Oh!" dedi Honoré, "gökyüzü de öyle, baksana!"

Gökyüzü ortaları menekşe rengi, yuvarlacık bulutlarla bezenmişti bütünüyle, bulutlar duru pınarların havzası gibi eşsiz, pürüzsüz bir maviliğin üstünde yavaş yavaş süzülüyorlardı.

Sahanları getirdiler.

"İçelim" diye bağırdı Jacques'çık.

"İçtikçe..." dedi Madam Hélène.

Jourdan'ın kendisine yaklaştığını fark etmişti. Damacanası elinde, yine başına dikilmişti. Kadehini dolduruyordu.

"İçtikçe..." dedi kadın.

"Bir şey olmaz" dedi Jourdan, "için."

"Hayır" dedi Jacques'çık, "bir şey olmaz. İçmek gerek."

Aslında bir şey olmadığı söylenemezdi. Madam Hélène bedeninin derinliklerindeki, kocasının ölümünden beri her şeyiyle küllendiğine inandığı bir yerin yeniden alevlendiğini duyuyor-

du. Birdenbire alevlerin harlamasını, insanın canını acıtan o okşayışını duyar olmuştu. Ayrıca dans davulunun boğuk, tekdüze sesini, vuruşunu, durgusunu, yaban tartımını da duyuyordu.

“Kanım zonkluyor” diye düşündü, “kanım düpedüz küt küt atıyor. Kanımın sesi bu.”

Göğüs uçları yalnızca ipek korsajına dokunmakla bile sertleşiyordu.

“Jourdan’cığım” dedi kendi kendine alçak sesle.

Alçak sesle söylediği adın tınısının bir biçiminin, bir kokusunun, bir duruşunun, bir ağırlığının olduğunu, kendi bedeninin de bunun tadını çıkardığını fark etti.

Kızarmış etler ağır, suluydular, ilk bıçak darbesiyle ezilivermişlerdi. Sos yaldızlı yansımalarıyla tunç gibiydi, kaşık içinde ne zaman oynatılsa domuz yağı parçacıkları, iç malzemenin yeşilimsi çökeltisi ya da hâlâ pembeliğini koruyan genç domuzdan pul pul tabakalar çıkıyordu ortaya. Oğlağın eti yırtılınca içi süt gibi çıktı, açık renk sularıyla tütüyordu. Derisi ktır ktırdı, ilk başta kuru geliyordu insana, ama parça ağza atıldığında yumuşacık et eriyor, içinden hayvansı, tuzlu, kaymak gibi bir yağ akıyordu oluk oluk, öyle birden yutmaya kıyılmayacak türden, yüreklere sevinç salıyor, dudakların kenarından sızıyordu. Sonra da ağızlar siliniyordu.

“Bende sıra!” diye bağırırdı Jacques’çık.

Ayağa kalkıp otların üstüne dizdiği şişelerine doğru yürüdü.

“Benim şarabımda” dedi koca şişeyi güneşe kaldırarak.

“E şimdi soytarılığa başlayacak” dedi Barbe.

Ama Carle onun yanında, Jacques’çıkla aralarında oturuyordu, iyicene coşmuş, kıpkırmızı olmuştu, boynu şişmişti. Uzun süredir yabanıl davulun gümbedegüm çalışını duyuyordu. Jourdan’ın şarabından üç koca kadeh devirmişti. Her kadehte gürleme artmış, tartım hızlanmıştı. Ayaklarının yerden kesildiğini, bedeninin yerden kesildiğini, kafasının yerden kesildiğini duyuyordu. Aygırını kira salsa hayvanın nasıl dörtmala koşacağını düşünüyordu. Kanındaki davul o dörtmala koşunun daha önce hiç duymadığı boğuk vuruşlarıyla çalışıyordu.

“Soytarılık yapan yok” dedi.

Ne demek istediğini, ne dediğini artık bilmez olmuştu.

Şarap içince hemencecik böyle olurdu. Alnıyla burun delikleri arası süsen çiçeğine benzeyen bir aygırın, yeryüzünde ardından sapan taşı yetişmeyesiyeye dörtnala koşmak, koşusunun davuluy-la insanları dans ettirmek için yaratıldığını söylemek istiyordu.

“Evet, ama...” dedi Barbe.

“Çok yaşlanmışsınız” dedi.

Sanki göz kırpiyordu ama aslında gözlerini açmaya çalışıyor, yalnızca birine söz geçirebiliyordu.

“Saygısızlık etmek istemem” dedi, “söylemek istediğim şey –parmağını havaya kaldırdı–, bana içki koy.”

Koca kadehini Jacques’çığa uzattı.

Yeni gelen şarap tam da Jacques’çığa yaraşacak türdendi: İçine su katılmamış, sert bir şaraptı. Buyurgandı.

Bir süre kadehlerde beklettiler onu. Oğlak eti taze, yumuşaktı, ağızları şenlendiriyordu. Ağızlarda hâlâ Jourdan’ın şarabının içtenlikli tadı vardı.

Tavşan bir güveçte bekliyordu. Yağlı, güçlü bir ilkbahar tavşanıydı. Bunu bir yandan oğlağı yerken ona rahat rahat bakabildiklerinde anlamışlardı. İçindeki malzeme dışında altı kilo çekiyor olsa gerekti. Honoré de içini memleketinde yapıldığı gibi doldurmuştu: Taze bostan otlarıyla, Honoré’nin gizemli biçimde yelek cebinde getirdiği dağ otlarıyla hazırlanmış, biraz büyülü bir tarif. Dağ otlarını çıkarıp gösterdiğinde, karanfil tanelerini ya da küçük demir hurdaları andırıyorlardı. Kızıl sarı renkli, kuru, serttiler. Dokununca hiçbir şey demiyorlardı. Koklayınca da pek bir şey söylemiyorlardı, yalnızca belli belirsiz, ama doğruya doğru kesinkes dağlara özgü bir koku geliyordu onlardan. Sonra Honoré onları sirkeye yatırınca açılıp canlılar gibi kımıldadıklarını gördüler, sakızağacı tomurcuklarını, Sologne otu çiçeklerini, yabanteresi badiçlarını, ayrıca adı bilinmeyen bitkilerin yapraklarını seçtiler, Honoré bile bilmiyordu adlarını. En azından öyle söylüyordu. Ama derken onları doğrayıp, yoğurup ıspanaklarla, kuzukulaklarıyla, yaban enginarı filizleriyle karıştırınca, bir de üstüne çeyrek diş sarımsak, bir tutam karabiber, bir tutam iri taneli tuz, dolu dolu üç ölçü sıvıyağ, yaban süsenlerinin çiçektozlarıyla hazırlanmış bir çorba kaşığı kır safranı ekleyince, işte o zaman! E işte o zaman!.. Daha parmaklarıyla

onları yoğururken kokular yükseliyordu; öte yandan, hâlâ çiğ-di malzeme, domuz yağı eklememişti, ama tüm bu sayılanları hızla parmaklarının arasında sıkıp tavşanın karnına doldurdu. Sonra da deriyi yeniden dikti, hayvanı o haliyle çevirmişti şişte. Sular birbirine karışmıştı. Güveçte kapkara, ıslıl ıslıl görünüyordular.

“E bu şarap ne olacak?” diye sordu Jacques’çık.

“İçmedik.”

“İçelim.”

“Dur” dedi Jourdan, “önce benim damacanayı bitirelim. Seninki” dedi, “zift gibi kara. Tavşanın renginde. Ona yaraşacaktır. Benimkine bak. (Eliyle damacanayı kaldırdı.) Bu, oğlağın renginde. O da biraz keçi sayılır zaten.”

Kalçalarının üstünde hafif hafif dans etmeye başladı, şarabının keçi olduğunu göstermek için şöyle bir sıçradı. Doğruydum, haklıydı, Jacques’çığın şarabı tavşanın rengindeydi.

“Haklı!”

“Baksanıza şuna” dedi Marthe, “şarabıyla gençleşti sanki. Bakın şuna!”

“Evet” dedi Madam Hélène, “gençleşti.”

Kendi içinde de onu hızlı hızlı solumak zorunda bırakan, durmadan dans eden, tam bir keçi andıran kocaman bir gençlik duyuyordu.

Kanı zonkluyordu boğuk boğuk: Güm, güm, güm, tüm yüzünün yabanıl dansı gibi, sanki ses ormanlardan, tepelerden, dağlardan, hatta gökyüzünden geliyordu.

Jourdan kadehleri doldurarak bir kez daha masanın çevresini dolandı.

Oğlak sahanı kalkıyordu. Geriye yalnızca kemikler kalmıştı.

“Durun” dedi Barbe, “ben yaşlıyım. Tavşanınız peklik verir şimdi bana. Bilmez miyim Honoré’yi? Şunun kemiklerini bana verin.” Dört beş iri kemiği alıp tabağına koydu.

“Kırsana şunları” dedi Jacques’çığa.

Jacques’çık kemiklerini dizine dayayıp ağaç dalları gibi kırıverdi.

Barbe iliği emmeye başladı.

“Pek severim bunu” dedi, “mideye iyi geliyor.”

“Ama biz” dedi Carle, “şöyle acı, şöyle sağlam bir şey isteriz. Öyle değil mi dostlar?”

Gözleri o anda öyle kırpışıyordu ki güneş altında çevresine köpükler saçsa saçsa dörtmala koşan bir ata bakıyor gibiydi.

Tavşanı tabaklara Honoré dağıttı. Çok istekliydi bu işe:

“Size biraz şundan, biraz da bundan vereyim” diyordu.

Ötekilerse:

“Tamam, tamam, yeter” diyorlardı.

Ama o:

“Hayır, bundan almazsanız, şu küçük şeyi görüyor musunuz? –Çatalın ucuyla onu alıp tabağa koyuyordu– Şu küçük şeyden almazsanız, tavşanın tadı tuzu kalmaz.”

Böyle böyle, birine sakızağacı tomurcuğu, bir başkasına yaban teresi yaprağı koyuyordu, Aurore’a baldıran gibi kalın, geniş, her yerinden sos damlayan, pişmiş kır maydanozlarının tüm yapraklarını verdi.

“Şimdi oldu” dedi, “bu sizi hareketlendirir, iç organlarınızı çalıştırır.”

Jourdan’a da verdi. Jacques’çığa da verdi. Tabağında kemik olmasına karşın Barbe’a da verdi.

“Kocanızın hatırı için” dedi, “şöyle iştahla bir şeyler yiyin, şu ilikle oynamayı bırakın, pek mıymıntı görünüyorsunuz.”

“İnsan karısının annesiyle nasıl böyle konuşur!”

“İçin” dedi Jacques’çık.

Bu kez içtiler çünkü her şey birbirine uymuş görünüyordu: O sıcacık yemeğin kokusu, tavşanın kara eti, zift gibi parlaya parlaya içilmeyi bekleyen kara şarap.

Jacques’çıgın kara şarabı korkunç buyurgandı. Beklemiyordu bile. Her şeyi hemencecik yönetmeye başlıyordu.

Bir de Sologne otunun kokusu sarmıştı ortalığı. Ot ancak uçsuz bucaksız göğün altında, dağların iyi yel alan doruklarında öbeklendiğinde katlanılabilecek çok özel bir kokudur bu. Kanlı ottur, ateşli ottur, balaban sevgilerin otudur.

“Hay kör olasıca!” dedi Jourdan, sonra da masaya vurdu.

Demir rengi sakalı apayrı duruyordu yüzünden. Genelde, sıradan bir sakal olduğundan göze çarpmazdı bile. Ama şimdi görölüyordu. Kendinden geçmiş gözlerle uzaklara bakıyordu. Yemeğini ağzını kocaman açıp yavaş yavaş yiyordu.

Sevgi otları vardı orada. Tepelerdeki en güzel şeylerle hazırlanmış tavşanın kara eti vardı. Ateşin gücü vardı. Kara şarap vardı. Tüm bunlara bir de etle birlikte çiğnedikleri hava ekleniyordu, nergis kokulu bir hava, çünkü tarladan hafif bir esinti geliyordu; gökyüzü, ilkbahar, bedeninin yumuşak yerlerini bekine bekine –bunu bilerek yapıyormuş gibiydi– ısıtan güneş; gevşek koltukaltlarını, karnın ön tarafındaki çukurlukları, karınla uyluk arasında –hemen oracıkta!– birleşen o iki çizgiyi ısıtıyordu. İri kedilerin hani önce bağıırıp sonra kendi başlarına kalınca canları canlarına sığmaz olan dişi kedileri azdırmak için yaptıkları gibi, bir ısırıkla enseyi ısıtıyordu kimi zaman. Ansızın her şeyin bir kokusu, bir biçimi olmuştu. Yayla şimdi tümüyle, buram buram yayla gibi kokuyordu. Bir koçun geniş derisine kurulmuşlardı sanki.

Marthe ormana baktı. Kan gümbür gümbürdü. Dans davulları artık ağaçların altında gizlenmez olmuşlardı. Ormanın sınırlarından dışarıya sıçramışlardı. Açık havada davullarını çalıyorlardı. Tüm gökyüzü davulların sesiyle çınılıyordu, tüm yankılar o sesle çınılıyordu. Kanın çıkardığı o gürültü yankılanıyordu kafalarında. Dans etmek istiyorlardı. Öyle her zamanki gibi karşı karşıya geçip ezgilerle ayakta dans etmek değil, hayır. O durmak bilmeyen kan davulunun istediği gibi dans etmek. Bunun nasıl olduğunu bilmiyorlardı ama dans etmek, özgür olmak istiyorlardı.

Evet, özellikle özgür olmak. Madam Hélène artık soluk alamıyordu. Korsajı onu sıkıyordu. Az önce eliyle karnını yoklamıştı. Topraktan bacaklarına, oradan karnına, göğsüne tırmanan bir canlılık duyuyor, derken o canlılık başına ulaşp fırıl fırıl dönüyordu, yelin boş ambarlarda yaptığı gibi.

“Her şey hopur hopur oynuyor!” diye geçirdi içinden.

Gülümsedi. Ortakçısı hep öyle derdi. Sürekli, “Her şey hopur hopur oynuyor Madam!” derdi.

Jourdan onun gülümsediğini gördü. Sakalının arasından

ağzını kocaman açıp o kendine özgü, sessiz ama ışık saçan gülümsemesiyle karşılık verdi ona.

Madam Hélène ona baksa da görmüyordu. Başının içinde fırıl fırıl dönen o yeni canlılığı dinliyor, tüm gücünü, bakışlarındaki gücü bile ona harcıyordu. Derken çıplak kollarından, çıplak teninden bir şeytan örümceği geçiyormuş gibi bir duyguya kapıldı, cildi iç çamaşırlarının altında baştan aşağı, bedeninin en gizli noktalarına dek ürperdi.

Marthe öteki uçtan kendi kendine:

“Jourdan mutlu” diyordu.

“Daha içelim!” dedi Jacques’çık.

Ayağa kalktı. Dizleri güçsüzleşmişti. Kadehleri doldurmak için masayı dolandı. İnsanların omuzlarına tutunuyordu.

“Kadehini uzat.”

Onlar da kadehlerini uzatıyorlardı.

Dolduruyordu. Gitgide Jacques’çıgın iyicene ağırlaştığı görülüyordu. Yemek yiyorlar, içiyorlar, konuşmadan lokmalarını çiğniyorlardı, bir tek dişlerin, dilin, tabağın, çatalın, bıçağın sesi duyuluyor, ara sıra tek bir sözcük çıkıyordu ağızlarından:

“Ekmek.”

Ya da:

“Dikkat!”

“Güzel ot bulmuş koyunların sesi” diye geçirdi içinden Randoulet.

Neredeyse çıt çıkmıyordu. Çıkan ses de o kadar alçaktı ki ekinler arasındaki danaburunlarının şarkısı, uyanan yelin hareketleri duyulabiliyordu.

Ama kanın davulu, kanın gürlemesi her şeyi bastırıyordu. Erkeklerde de, kadınlarda da kara bir davula vuruyordu. Her seferinde sanki göğüs boşluğuna vuruyordu. O tartıma bağlanıp kaldıklarını duyuyorlardı. Buğday döven biçerdöverlerin bıçakları gibiydi. Buğdayı döven, uçup giden, buğdayı döven, uçup giden düven gibiydi. Üzüm teknesinde tepinen insanın emeği gibiydi. Bir atın belli bir hız tutturup dörtnala koşması gibiydi, sanki bu şekilde, aynı hızda, koca koca toynaklarıyla, dörtnala koşmayı sürdürürse yeryüzünün ucuna varacak, yeryüzünün ucundan da göğe doğru dörtnala koşacak, gökyüzü şimdi top-

rağın çınladığına onun ayak sesleriyle çınlayacaktı. Sürekli, sürekli, durmaksızın, çünkü kan aralıksız vuruyor, eziyor, dörtnele koşuyor, kara davuluyla onları dansa katılmaya çağırıyordu. Sesleniyordu ama onlar yürek bulamıyorlardı. Sesleniyordu ama şimdi olur mu ki diyorlardı... Bedenleri arzuyla dolup taşmıştı, acı çekiyorlardı. Hem bilemiyor, hem biliyorlardı. Evet, bunun iyi olacağını, yeryüzünün güzelleşeceğini, cennet olacağını, herkese mutluluk, sevinç geleceğini içten içe anlıyorlardı. Kaptırmalıydılar kendilerini kanlarına, kaptırmalıydılar da dövsün, ezsin onları, kendilerini kum gibi kaygan gökyüzünün sonsuz çayırına dek kanlarının dörtnele koşusuna kaptırmalıydılar. O zaman dörtnele koştukça koşanın, dövdükçe dövenin, ezdikçe ezenin sesi duyulacak, davul onu çalan kanın kocaman, kara ayasının altında çınlayacaktı. Ama bu dans olurdu işte, tam bir boyun eğişle boyun eğilesi gerçek dans. Beden neyi arzuluyorsa onu yapacaklardı. Kanın tüm o çağrılarını sevinç çağrılarını olacaktı. Oysa orada durmuş bilemiyorlar, şimdi olur mu ki diyorlardı. Olması gerektiğini biliyor da kıpırdamıyorlardı, elleri kolları bağlanmış gibiydi. Göğüs boşluklarından da o dans ezgisi bağlamıştı onları, kan çağırıyordu, kıvrım kıvrım kıvrıyorlardı. Çünkü zavallı beden artık bilmez olmuştu. Çünkü içlerinde kabaran kan biliyordu.

İşte: Birlikte olmaktan keyif alacaklarını düşünmüşler, birden yanlış yöne sapmışlardı, değil mi ki bulundukları noktadan aynı yolu izleyemezlerdi.

Nasıl konuşabilirlerdi ki? Yalnızca, “Evet, hayır, ekmek, kay biraz, dikkat” diyorlardı. Yel otların arasında kedi gibiydi. Şarkı söylemek gerekirdi. Yalnızca şarkı söylemek. Büyük bir acının şarkısını söylemek... Ya da bir yiğitlik destanı tutturmak. Bık-mışlardı artık! Kan haklıydı kısacası.

Joséphine korsajının en üst düğmesini açtı; sonra ikincisini, sonra üçüncüsünü, sonra dördüncüsünü. Dimdik karşısına bakıyordu. Bobi’ye bakıyordu. Kaygan, kızıl sarı görünüyordu Bobi’nin cildi. Yüzü suyun yuvarladığı taşlar kadar kaygandı; güneşle, şarapla, kanla kızıl sarı bir renk almıştı. Gözleri maviydi. Şimdi görülyordu, ama çok açık mavi, hem de nasıl açık, uçuk mu uçuk bir mavi.

Joséphine beşinci düğmeyi de açtı. Son düğmeydi bu. Korsajının önü açılmıştı. Altında yalnızca yazlık bir gömlek vardı. Omuzlarını silkmesiyle diri göğüsleri gömlekten dışarı fırladı. Korsajın gölgesinde duruyorlardı şimdi ama görünüyorlardı. Bobi de uçuk mu uçuk gözleriyle görmüş olsa gerekti onları. Kadının göğsünün üstünde gezinen yeli duyuyordu.

“Böyle daha iyi” dedi.

Ama kimse onunla ilgilenmiyordu, belki bir tek Bobi dışında, kaldı ki o da bilinemezdi. Onun nereye baktığı anlaşılmıyordu. Belki de şuradaki kıza, Aurore’a bakıyordu. Kız başını eğmiş, kızarmıştı, o da korsajının düğmelerini açmaya çalışıyordu. Ama korsajı düğmeli değil bağcıklıydı, üstelik bağcıklarını çözse bile pek bir şey göstermezdi. Çok açılmıyordu, ayrıca altında da pek bir şey olduğu söylenemezdi. Bir küçük hanımdı o. Joséphine’se bir kadın. Bir kadın erkeklerle yaşadığı her şeyden yararlanır.

“Uçuk mavi gözleriyle bana bakıyor.”

Bobi tam karşısına bakıyordu. Joséphine’in yemek boyunca yaptığı kaş göz hareketlerini, maskaralıkları düşünüyordu. Kalçalarının yumuşaklığını, kalçalarından omuzlarına uzanan çizgiyi düşünüyordu. İki eliyle o bele sarılmayı ne çok istiyordu. Sıcaklığını, yumuşaklığını duymak. Bol sulu bir meyve gibi olsa gerekti, yaşamla dolu sımsıcak; elinin kenarıyla, işaretparmağı boyunca o göğüslerin ağırlığını, sıcaklığını duymak, ardından onları kavrayıp okşamak istiyordu.

Gözlerini indirdi. Yanında oturan Aurore’un ak, yumuşacık ellerini gördü. Ekmek hamuru gibi incecik, durmadan kırmılıyorlardı. Duyarlı parmaklar, hafif bir bilek, yuvarlak, kaslı, körpe ciltli, mavi damarlı, sarı sarı ayva tüyleriyle kaplı, hafif pembe bir kol.

“Hayır” diye geçirdi içinden Bobi, “olay kadınlarda değil. Kadınlar olsa olsa kadın arzusunu uyandırırılar. Her şey bende bitiyor.”

Oturduğu yerden, Joséphine’in ötesine, Jourdan’ın, oğul Carle’in, Honorine’le Honoré’nin ötesine, karşısında, masanın öteki ucunda oturanların ötesine baktığında, La Jourdan çiftliğini, çiftliğin her bir köşesinden enginlere yayılan, üstündeki tarlalarla dümdüz yaylayı görüyordu.

Kendi kendine:

“İşte şimdi buradayım” dedi. Gezdiği tüm yöreleri düşünüyordu. Yeryüzünde bir süre kaldığı dört beş yeri düşünüyor-du. “Bilmem ki” dedi kendi kendine, “yeryüzünü dümdüz mü görüyorum yoksa?..” – bedeninin gizli noktalarına yaylanın uç-suz bucaksız katmanını çizmek için bilinçsizce kolunu oynattı, Aurore’un göğsüne dokundu.

“Bağışlayın küçük hanım” dedi.

“Önemi yok” dedi kız.

Aurore ne dediğini bilmez olmuştu. Bildiği tek şey, az önce ona ilk kez usulca dokunduğuydu, tam da en duyarlı olduğu yere, küçük, diri göğüslerinin gölgesine.

“Şu dümdüz toprak” diye sürdürdü Bobi kendi kendine konuşmayı, “bu kez bunun uzun süreceğini düşündürüyor. Hatta sonsuza dek.” Yineledi: “Sonsuza dek.”

Joséphine’in arkasında, herkesin çevresinde enginlere yayılan güzel yaylaya baktı.

“Her şey mutlu olmaya bakıyor.”

Geride bıraktıkları kışın o olağanüstü yıldızlarla bezeli gecesi geldi aklına.

“Yüreğim umutla dolu” dedi kendi kendine, “ovanın aşağı-larına geldim de tam ormanın sınırında birden bir yol buldum. Sonra yol yükselmeye başladı. Derken buraya vardım. Tarlala-rın arasına daldım, bir atın hamutunun çınlamasını duydum, toprağı süren bir adamla karşılaştım, ona, ‘Bana tütün versene’ dedim. O da, ‘Hiç cüzamlı iyileştirdin mi?’ diye sordu.”

“Mösyö” diye seslendi Aurore yavaşça.

“Ben mösyö değilim” dedi Bobi.

Bekledi. Kız başka bir şey demedi.

“Ne diyecektiniz?” dedi.

“Unuttum” dedi kız.

Yüzü kızarmıştı. Alev alevdi kuşkusuz. O yüzde kötülüğün izinin bile olmadığını gördü, tüm çizgileri pek duruydu. Her şeye bir ağırlık, bir duruluk katan bir yüzdü onunki.

Bu kez Joséphine’in çıplak göğsünü de gördü.

“Mösyö!” dedi kendi kendine. “İlk kez oluyor bu. Bu da bir ilk.” O dupduru, o gencecik, o güven veren, gerçekten bakışları

karşısında yele tutulmuş bir çiçek gibi tir tir titreyesiye gözüne hoş gelen güzel yüze baktı. “Evet evet” diye seslendi ona işaret eden Jourdan’a, “iyiyim, merak etme. Ne diyorsun?”

Jourdan ona bir şey anlatmaya çalışıyordu. Herkes konuşuyordu.

“Ne istiyorsun?”

“Orion-havuç-çiçeği” dedi Marthe, “onu söylemeye çalışıyor.”

Jourdan şimdi Jacques’çıga doğru eğilmişti, büyük olasılıkla ona da bunu anlatıyordu, çünkü gökyüzünü gösteriyor, sonra eliyle bir işaret yapıyordu: İşaretparmağıyla başparmağını birleştirip halka yapmıştı.

Jacques’çık o ele bakmadan ağırbaşlılıkla dinliyordu. Bobi’ye bakıyordu ya kuşkusuz yitik gözlerle.

“Kazanma arzusuyla artık canını sıkmamalı insan” dedi kendi kendine Bobi. O kış akşamı gördüğü engin, ışıltılı Orion takımyıldızını düşünüyordu, görür görmez ağzından o sözler dökülmüştü: Orion-havuç-çiçeği. “İlgisini çekmişti” dedi kendi kendine, “bunu söylediğimde atını durdurup, ‘Anlamadım’ demişti. Amaçsızca yaşamalı” dedi kendi kendine Bobi.

Kara şarapla dolu kadehini içti.

“Çünkü” dedi kendi kendine, ağzını kurularken – birden belki de yüksek sesle düşündüğünü fark etti. Dudaklarını kapadı. “Çünkü onlardan daha fazla şey biliyorum. Çok daha fazla şey biliyorum. Onlar bilmiyorlar, ondan üzgünler.” Silve Dayı’yı anımsadı. Jourdan’la birlikte yaylada gezmeden dönerken gecenin içindeki o sesi, arabaya dayanan adamın ağırlığını. Sonra da kendini asmıştı.

“Ben” dedi kendi kendine, “neler neler gördüm! Çünkü sonuçta, mutsuz olmanın bir gerekçesi olsaydı, benim de mutsuz olmam gerekirdi: Sakınmak mı? Asla sakınmadım. Ölçülülük ya da gelecekte ne olur korkusu mu? Asla. Yalnızca yararsız olana tutku” dedi kendi kendine. “Tutku! Yararsızlık! İnsanlar için yararsız ama şu yeryüzündeki işimizin başkalarını zenginleştirmek olduğunu biliyorsak, yararsız olan şey tam da bu değil mi? Tartışsak, kendimden biliyorum, kendimle tartışıyorum, dolayısıyla tartışsak, tutku duyduğum her şey yararlı değil mi tam da?”

“Ne tuhaf” dedi Bobi yüksek sesle, “ama gerçekten de insanlar ölüyor yeryüzünde.”

Belki aklından geçiyordu, bu ama yüksek sesle söylemişti. Bir süredir artık yemek yemediğinden kıpırdamıyor, herkesle konuşmak istiyormuş gibi görünüyordu. Herkes konuşmayı, yemeyi bıraktı. Sessizce bakiştılar.

Honoré:

“Çocuklar, susun bakayım!” dedi.

Geriye yalnızca yelin sesi kaldı.

“‘Ölüyor’ sözüyle ‘yeryüzünde’ arasında yeterince beklemedim” dedi kendi kendine Bobi.

Yineledi:

“İnsanlar ölüyor. Yeryüzünde.”

Elini kolunu oynattı:

“Ölüyor!”

Ellerini açtı, parmaklarını ayırıp, “Hiçbir şeyleri ama hiçbir şeyleri kalmıyor. Hiçbir şeyleri, hiçbir şeyleri kalmıyor, her şey kayıp gidiyor ellerinden” dedi.

“Üstelik şu yeryüzünde!”

Engin ufka öykünürcesine kollarını açtı genişçe, bir yandan da o uzun, okşayan elleriyle ağaç biçimlerini, düşsel tepeleri okşuyordu.

Tam o anda, atların kişnediği duyuldu, ardından sessizlikte yavaş ayak sesleri. Geyik geliyordu.

IX

“Korkmayın” dedi Bobi, “adı Antoine.”

Ağır ağır yaklaşıyordu. Kuru ot çiğniyordu ağzında. Kimseyle ilgilenmiyordu. Herkes ona bakıyordu. Sundurmada atlarla katırlar kişniyordu.

“Bakın şuna!”

“Zenginler gibi kasım kasım kasılıyor.”

“Bizi görmüyor.”

“Görüyor da umrunda değil.”

“Gözüne yansıyor her şey.”

“Çok güzel” dedi Aurore.

Bunun üstüne Zulma da bakmak istercesine başını ona çevirdi. Ama gözkapaklarını kaldırmadı. Daha çok kendini, o düzgün yüzünü göstermek istiyor gibiydi. Basit bir düşünceydi kafasındaki.

“Tam da ondan söz edecektim size” dedi Bobi. “İlkbahar geldi, kokularını duyuyorsunuzdur. Bu geyik de taşı sıkça suyunu çıkarır, bedeninin arzularından kendini yoksun bırakmaya alışık değildir. Sanırım toplanıp ona bir maral almayı düşünmeliyiz biraz.”

Bir şey demeden birbirlerine baktılar. Jacques’çık sessizlikte gürültüyle geçirdi, konuşmaya kalkmıştı da ondan geğirmişti aslında.

“Bir, ola ki iki maral” dedi Bobi.

“Neden bana söylemedin?” diye sordu Jourdan.

Yüzü son derece ciddiydi. Öncelikle Bobi’nin söylediği şe-

yin ciddi bir şey olmasından, ama özellikle yüz kaslarına artık doğru dürüst söz geçiremediğinden. Birdenbire sakalı gevşemiş, burnu kısılmış, gözleri genişleyip kıpırdamaz olmuş, alnın-da kocaman bir çizgi belirmişti.

“Hepimiz” dedi Bobi, “bunun için bir araya gelebiliriz diye düşündüm.”

“Hayır” dedi Jourdan.

“Neden olmasın?” diye bağırdı Jacques’çık.

“Evet” dedi Randoulet.

“Evet” dedi Carle, “neden olmasın?..”

“Çünkü...” diye bağırdı Jacques’çık.

“Hayır” dedi Jourdan.

Başını sallayıp duruyordu. “Hayır, hayır, hayır.”

“Bir şey diyeceğim” dedi Bobi, “izin verin de biraz dinleyin.”

“Önce Antoine, iyisin hoşsun da –geyik onun arkasına gelmiş, somağıyla omzunu itekliyordu–, şurada seninle ilgili konuşuyorum. Bir rahat ver, yat bakayım. Şuraya.

“Jourdan seni anlıyorum, haklısın, ama durun bir dakika! Bağırmanıza gerek yok. Siz: Jacques’çık, Carle, Randoulet, hatta bir şey demeyen kadınlarla erkekler, sizi de anlıyorum, siz de haklısınız. Görüyorsunuz ya, ben her şeyi anlıyorum. İşte tam da bu yüzden her şey yoluna girecek.”

“Yahu bu arada, artık yemiyor musunuz? Bitti mi yemek?”

“Ya salak oğlan, konuşsana sen” diye bağırdı Jacques’çık. “Görüyorsun işte yemediğimizi. Yaşamda yemek yemekten başka şeyler de var.”

“Jourdan’la aynı görüşteyim” dedi Bobi, “ama siz ötekilerle de aynı görüşteyim. Şimdi siz yârdan da, serden de geçmemek için böyle söylüyorsunuz sanacaksınız. Hiç de değil. Çünkü gerçekte ne yâr var ne ser var ortada, hepiniz aynı görüştesiniz.”

“Şimdi, dinleyin, gürültü yapmayın. Jourdan’la konuşacağım. Kendimize özel bir dille konuşuruz biz aramızda. Dinleyin, göreceksiniz. Size güldürü gibi gelebilir ama her şey söyleyeceklerimizden çıkacak. Ben Jourdan’la konuşmaya başlamadan önce, anlaştık, değil mi? Bir şey bekliyorsunuz, öyle değil mi? Bir şey çıksın istiyorsunuz, yanılıyor muyum?”

“Evet” dedi Jacques’lık.

“İyi” dedi Bobi, “o zaman, dinleyin ikimizi, benle şuradaki cins adamı, Jourdan’ı!”

“Tamam.”

“Ne demek istediğini anlıyorum.”

“Kolay da onun için.”

“Evet, kolay. Geyiği satın aldığını, geyiğin senin olduğunu, maralları da tek başına satın almak istediğini söylemek istiyorsun.”

“Evet.”

“Hayır” dedi Bobi elini havaya kaldırıp, “konuşmayın, bir şey söylemeyin. Bırakın Jourdan’la bizi. Hani ebe geldiğinde yaptığınız gibi. Ne der size o kadın? ‘Dışarı çıkın, gerisini bana bırakın.’ Ben de size: ‘Dışarı çıkmış gibi yapın, gerisini bana bırakın’ diyorum. Aynı şey.”

“Evet” dedi Jourdan, “maralları ben satın almak istiyorum. Başka kimse gerekmez.”

“Satın almak için mi diyorsun?”

“Evet.”

“Paradan mı söz ediyorsun? Maralları almak için yeterince paran olduğunu söylüyorsun, öyle mi?”

Bobi ne olur ne olmaz diye, bir atı okşar gibi elini sallayıp öteki dinleyicileri yatıştırdı. Çünkü para konusu açılmıştı, para dendi mi de insanlar kendilerine yediremeyip parlayıverebilirlerdi.

“Evet.”

“Başka bir deyişle, iyesi mi olmak istiyorsun?”

Jourdan bir süre yanıt vermedi.

“Hayır.”

“E ne o zaman?”

“Geyik benim, maralların da benim olmasını istiyorum.”

“Ben de öyle diyorum. Ne var ki ‘iye’ sözcüğü bu konuda kulağına doğru gelmiyor.”

“Hayır, doğru değil çünkü.”

“Tamam, o zaman anlaşıcağız seninle, çünkü tam da o ‘iye’ sözcüğü her şeye engel olabilir. Daha şimdiden marallarla geyik söz konusu olduğunda, onun doğru sözcük olmadığını anladın,

sana biraz daha açıklayınca bir şey olarak da doğru olmadığı-
nı anlayacaksın. Bir dakika daha" dedi ötekilere, "bir dakikacık
daha bekleyin. Uslu durun. Şimdi o gizli dille konuşmaya başlı-
yoruz. Aslında biraz hayvanların dilini andırıyor. Ama hepiniz
anlayacaksınız" dedi, "çünkü yüreğinizin açık olması yeter."

"Jourdan, Orion-havuç-çiçeğini anımsıyor musun?"

"Anımsıyorum."

"Ya sürdüğün tarlayı, verdiğin tütünü?"

"Anımsıyorum."

"Bana: 'Hiç cüzamlı iyileştirdin mi?' diye sormuştun."

"Dün gibi anımsıyorum. Sen de bana: 'Hayır, hiç cüzamlı
iyileştirmedim' diye yanıt vermiştin."

"Gün görmüyordun."

"Evet."

"Hiçbir şeyden tat almıyordun."

"Evet."

"Yüreğinde sevgi kalmamıştı."

"Kalmamıştı."

"Hiçbir şeyin yoktu."

"Yaşlılıktan" dedi Jourdan.

"Peki" dedi Bobi, "o görkemli geceyi anımsıyor musun?
Dört bir köşesinden sarmıştı yeryüzünü."

"Anımsıyorum."

"Ben de sana: 'Yukarıya, Orion-havuç-çiçeğine bak, küçü-
çük bir yıldız yığını' demiştim."

Jourdan yanıt vermedi. Jacques'çığa, Randoulet'ye, Carle'a
baktı. Dinliyorlardı.

"Sana yalnızca 'Orion' deseydim" dedi Bobi, "bir tek yıldız-
ları görürdün, e yıldızları da ilk kez görmüyordun, cüzamlıları
iyileştirememişlerdi o zamana dek. Sana yalnızca 'havuççiçeği'
deseydim de, bir tek havuççiçeğini görürdün, daha önce hiçbir
yere varamadan bin kez gördüğün gibi. Ama ben: 'Orion-havuç-
çiçeği' dedim, sense önce yineleyeyim diye: 'Anlamadım' dedin,
ben de yineledim. İşte o zaman gökyüzündeki o havuççiçeğini
gördün, gökyüzü çiçeklendi."

"Anımsıyorum" dedi Jourdan alçak sesle.

"Daha o anda birazcık olsun iyileşmiştin, doğru söyle."

“Evet” dedi Jourdan.

Bobi sessizliğin uzamasına izin verdi. Görmek istiyordu. Herkes dinliyordu. Kimse konuşmak istemiyordu.

“İşte o Orion-havuç-çiçeğinin” dedi Bobi, “ıyesi benim. Söylemezsem, kimse görmez; söylersem, herkes görür. Söylemezsem, onu kendime saklarım. Söylersem, veririm. Hangisi daha iyi?”

Jourdan yanıt vermeden önüne baktı.

“Herkes aldanıyor” dedi Bobi. “Kendinize sakladığınız şeylerin sizi zengin kıldığını sanıyorsunuz. Bense, verdiğiniz şeylerin sizi zengin kıldığını söylüyorum. Neyim var ki benim? Bakın bana.”

Ayağa kalktı. Kendini gösterdi. Hiçbir şeyi yoktu. Yalnızca fanilas, bir de onun altındaki derisi. Koca kollarını kaldırdı; uzun, boş ellerini salladı. Hiçbir şeyi yoktu. Yalnızca kollarıyla elleri.

“Şu ambardan başka ambarınız yok” dedi göğsüne vura-rak. “Yüreğinizin dışına yığdığınız her şey yiter.”

“Bana içki ver” dedi usulca Aurore’a.

Kız ayağa kalktı, şişeyi aldı, ona şarap koydu.

“Ona o güzel kara şaraptan koyun” dedi Joséphine.

“Ondan koydum zaten” dedi Aurore.

“Bir dikişte içme” dedi Marthe, “ateşlendin zaten iyicene.”

“Bırakın da” dedi Barbe, “terini silsin, otursun.”

“Hepinize teşekkür ederim” dedi Bobi, “şimdi güldürü bit-ti, hep birlikte konuşabiliriz.”

“Tamam, anlaştık” dedi Jourdan.

“İyi” dedi Jacques’çık. “E o zaman, ne diyorsun sen?”

“Bence” dedi Bobi, “şimdi işler kolaylaştı. Bence iki ya da üç maral almamız gerek.”

“Ne kadara patlar?” dedi Randoulet.

“İki yol var” dedi Bobi, “ya satın alacağız, ya bulabileceği-miz bir yere gidip kendimiz arayacağız. Nans Ormanı’nu kim biliyor?”

“Ben” dedi Honoré.

“İyi bilir misin?”

“Verrières-sous-les-Nans’lıyım ben.”

“Geçen yaz orada üç gece geçirdim. Verrières’de değil, ormanda; orada marallar gördüm.”

“Vardır.”

“Ama” dedi Bobi, “onları canlı yakalayabilmek için bize ağ gerek.”

“Richard Kardeş’e sorabiliriz. Verrières’de istediğimi bulabilirim.”

“E tamam o zaman” dedi Bobi, “her şeyi önceden düşünmeliyiz. Sence kaç ağ alabiliriz?”

“Üç” dedi Honoré, “belki dört.”

“Nasıl yapacağımızı biliyor musun?”

“Evet. Lénore düzlüğünü dört bir yandan çevirmeliyiz. Ben yaparım o işi.”

“İyi” dedi Bobi, “peki ama kaç adam gerekiyor bize? Çünkü sana söyleyeyim, bu çok önemli: Hepimiz orada olalım istiyoruz.”

Honoré sofradakilere baktı. Bakışlarını üstlerinde gezdirdi. Sonra da:

“Hepimiz gidersek iyi olur” dedi.

“En iyisi bu” dedi Bobi, “nedeni de çok önemli. Şundan söylüyorum. O maralların herhangi birinin olmasını istemiyorum. Anlıyor musunuz? Gidip onları arayacağımız yerde kimsenin değil. Buradaysa herkesin olacaklar, demek ki hiç kimsenin, anlıyor musunuz? İyeleri olmayacak. Anlıyor musun Jourdan?”

“Evet” dedi Jourdan, “daha önce söylediklerinden daha iyi anlıyorum. Geyik herkesin. Söyledim işte.”

“Sağol” dedi Bobi, “elini sıkamak istiyorum.”

Ayağa kalktı, Jourdan da; ardından uzaktan, masanın üstünden birbirlerine iki ellerini birden uzatıp esenleştiler ağırbaşlılıkla.

“Nasıl yapıyoruz şimdi?” dedi Bobi.

“Aylı bir gecede yapmak doğru olur” dedi Honoré. “Ağlarla tüm Lénore düzlüğünü sararız. Benim bildiğim çıkaklara gideriz. Boru çalarız.”

“Genelde Lénore’da toplanırlar, işte orada yakalayacağız onları. Belki marallarla birlikte bir geyik daha yakalarız. Bilmem artık, göreceğiz, ne dersin?”

“Hayır” dedi Bobi, “bir tane yeter. O döllesin dişileri, öylesi daha iyi.”

“Öyleyse” dedi Honoré, “yakalarsak salacak mıyız?”

“Evet” dedi Jacques’ık.

Bunu çok kesin bir biçimde söylemişti. Söylerken masaya vurmuştu eliyle. Sanki bu öyle bir evet’ti ki, zamanla, belki üstüne düşünülmüş yüz bin sözcüğün arkasından, şarkı söyleyen, uçuşan, ölen, derken güneşin su üstündeki yansımaları gibi biraz sonra yeniden canlanan o sessiz sözcüklerin arkasından çıkıvermişti ortaya.

Ona baktılar.

“Her şeyi anlıyorum” dedi, “her şeyi anladım.” Kendinden geçmiş gibi görünüyordu.

“Yakalarsak” dedi Bobi, “öteki geyiği salacağız. O da ormana dönecek. Bize yalnızca erkeğimiz için iki ya da üç dişi gerekiyor, hepsi bu.”

“Peki ya sonra?” dedi Carle.

“Sonra döneceğiz. Maralları ağıımızda taşıyacağız. Bacaklarına dikkat edeceğiz. İncecik, cam gibi kırılğan bacakları vardır onların. Yol boyunca onlara tatlı sözler söyleyeceğiz, ekmek vereceğiz, şeker vereceğiz, senin alınındaki şu kalın, tilki kaşlarının olduğu yer var ya, işte onların da orasını, burunlarının üstünü okşayacağız. Oraları çok duyarlıdır. Buraya varınca ağları açacağız. İşte o zaman önce bacaklarının üstünde tir tir titreyecek, belki ağlayacaklar. Çünkü ağlarlar. Derken, bakacaklar ki özgürler, kalçalarını kasıp sıçrayacaklar, sonra bir daha, sonra bir daha, bir yandan dans edip başlarını döndüre döndüre sıçrayacaklar. Küçük kuyrukları şaklayacak. Arada sırada duracak, seslenecek, sonra yine sıçramaya başlayacaklar. Öyle öyle Grémone Ormanı’na dek gidecekler. Ormana dalacaklar. İşte böyle olacak. Ardından zaman geçecek, çiftleşme mevsimi gelecek. Hayır, Carle, kazanç, en azından senin anladığın anlamıyla kazanç elde etmek için yapmayacağız bunu. Gerçek kazanç için yapacağız. Sevincimiz eksilmesin diye yapacağız arkadaşım.”

“Tamam da” dedi Carle, “sevincimiz nasıl eksilmeyecek?”

“O zaman” dedi Bobi, “çiftleşme mevsimi gelecek, erkek dişi arzusuyla yanıp tutuşacak. Günün birinde, süslenip püsle-

necek, tüylerini yalayacak. Alnındaki yosunlar dökülsün diye başını sundurmanın direğine s rtecek. Güneşe bakacak, güneş gözlerini aydınlatacak. Mayıs yelini koklayacak, mayıs yeli de onun kafasındaki kemiklerin oyuklarına dolacak.  ylece tarlanın sınırına dek ilerleyecek.  zg rl k çepeçevre saracak onu. O  zg rl ğ n içinde kımıldamadan duracak, ne yana eğileceğini bilmeyip yeli bekleyen yulaf başı gibi. O zaman ses çıkarmanın bir  ağrı duyacak, bir koku olacak bu ya da dişinin bir önceki gece uyuduğu yerde, derinliklerinde dişinin biçimini koruyup saklayan havadan bir parça, hani sen nasıl gölcüğün kenarında yürürken çamur ayağının biçimini korur da ben onu gördüğümde, ‘Carle’ın ayağı bu’ derim, işte öyle bir parça. Erkek havanın yumuşak kısmında dişinin biçimini bulacak, derken yel esmeye başlayacak. O da sıçraya sıçraya, başını döndüre döndüre, uyluklarını şaklata şaklata, dura dura, baka baka, Gr mone Ormanı’na dek seslene seslene basıp gidecek, birden orada yaprakların arasından dişilerin koştuğunu duyacak.”

“Tamam da” dedi Carle, “sevincimiz nasıl eksilmeyecek?”

“ ok şey soruyorsun” dedi Jourdan.

“Bırak adamı” dedi Jacques’ ık, “hakkı var sormaya.”

“Sonra da” dedi Bobi, “gerisi ormanın çatısının altında olup bitecek. Bu ormanın sizin için ilk kez çalışması olmayacak. Ama siz ilk kez farkına varacaksınız.”

“Peki ama sevincimiz!” diye bağırdı Jacques’ ık.

“Hayır” dedi Jourdan, “zaten söylediğin şeyi bir daha söyleme.”

“Peki” dedi yine. “Tamam, susuyorum. Oldu, ama gerçek şu: Söyleyebilir miyim?”

“Söyle.”

“Ne yapabiliriz? Size her şeyi anladığımı söyledim. Evet, Barbe, her şeyi anlıyorum, bir sus, kafanı sallamayı da mırıl mırıl yakınıp durmayı da bırak biraz. Diyeceğim şu: Neden buraya geldiğimi biliyor muyum? Bilmiyorum. Siz de geldiniz buraya, siz biliyor musunuz? Bir şey beni çağırdı sanki. Işte gerçek bu. Söylenecek tek şey bize bir şeylerin gerektiği.”

“Bunu sana çok uzun zaman önce söyledim” dedi Jourdan.

“Peki bize ne gerek?” diye sordu Jacques’çık.

“Her şey gerek” dedi Joséphine.

“Neye sızlanıyorsun?” dedi Honoré.

Joséphine ona döndü.

“Hiçbir şeyin doğru olmamasına sızlanıyorum.”

“Gerek olmasına” dedi Randoulet, “sözüm yok. Bilmem ama işler istediğimiz gibi olduğunda bile hiçbir şey istediğimiz gibi olmuyor.”

“Bize arkadaşlık gerek arkadaşlar” dedi Marthe.

“Özgürlük gerek” dedi oğul Carle. “Bu sabah, mutluydum.”

Le Noir bir süredir boğazını temizliyordu. Konuşkan biri değildi ama konuşmak istiyordu. Marthe’a doğru iki kez eğilmişti zaten. Bir üçüncü kez daha eğildi.

“Ağa” dedi, “beş yüz koyun satın alacak.”

İşaretparmağını kaldırıp “onun için önemli olanın bu olduğunu” göstermek istercesine başını salladı.

“Üç hafta önce” dedi Jacques’çık, “Silve Dayı’yı toprağa verdik...”

Bunun üstüne biraz sessizlik oldu, Jacques’çık coşkuyla, uzun uzadıya tartışmak için soluklanırken:

“Gerçek şu” dedi Bobi, “sevinç gerek bize.”

“Kesinkes” dedi Jacques’çık.

“İşte hepsi bu” dedi Bobi, “maral aramaya gideceğiz, gerisini göreceksiniz.”

Akşam olmuştu. Havada tuhaf tuhaf sesler dolanıyordu. Uzaklardaki tepelerden, gerinirken çatırdayan ağaçların sesi geliyordu. Grémone Ormanı hemen yakında gibiydi; yapraklar topraktan iri iri hava kabarcıklarıyla fışkıran koyu renkli su gibi inliyordu. Yalnızca Ouvèze Irmağı’nın değil, ırmak kollarının vadikliklerinin şarkısıyla, hasırotlarının hışırıtısıyla, akıntının çakıllı kumdaki tırısıyla, o saatte, taş ocaklarından inmiş, kesme taşlarla yüklü arabaların geçtiği, tüm su dolambaçlarını izleyen yolun gürlemesiyle vadinin sesi duyuluyordu. Grémone Ormanı’nın ötesinde, -yamacın aşağılarında, uzakta olsa gerekti- mekanik bir testerenin çelikten, ince çarkının hırıldadığı duyuluyordu. Ovada bir tren ısıklık çaldı. Bir kuş geçti La Jourdane’in üstün-

den. Dağlardan geliyordu. Büyük olasılıkla yukarılardan çok daha önce gördüğü geniş bir yöreye doğru iniyordu. Kanatlarını hızla çırparak geliyordu. Çok yukarılardan uçmasına karşın kanatlarının sesi duyuluyordu. Meyve bahçesinin üstünden geçti. Kanat çırpışı çiçeklenmiş ağaçların yankılarında şakladı. Hızla giden arabaların çıkardığı takırtı ovada kavak koruluklarındaki sesleri uyandırdı; çıt çıkmayan kısa anlarda da, herkesin büyük karaağaçların yeni yaprakları altında akşamın tadını çıkarmaya dışarı çıktığı kentin boğuk homurtusu geliyordu en az yirmi tepe öteden.

Her şey durulaşmıştı. Yaylanın çevresinde yeryüzünün yaşamının genişlediği duyuluyordu.

“Bize sevinç gerek” dedi Bobi, yanında, karşısında oturanlara: Aurore’a, Zulma’ya, Joséphine’e, aynı zamanda masa boyunca, daha uzakta oturan, aralarında usul usul konuşan ama yeryüzünün sesine karışmış insan sesini, ondaki güveni duyanlara.

“Özünde” dedi Bobi, “aradığımız tek şey odur, onun için çalışırız. Toprağın içindeki karıncalara baktığımızda, küçük hanım... Karıncalara bakmışsınızdır.”

“Evet” dedi Aurore.

“Oradan oraya” dedi Bobi, “gidip geldiklerini görürüz de: ‘Ne yapıyor bunlar?’ deriz. Toprağı bellemişsinizdir, onlar da samanlarla, tanelerle, yumurtalarla koşturup dururlar. Bunu gördünüz değil mi Madam?”

“Evet” dedi Joséphine.

“Ne diye çalışıp didiniyorlar diye düşünürüz. Onlara sevinç gerektir de onun için, işte hepsi bu.”

Zulma’ya baktı. Kız buğday başağına benzeyen saçlarıyla hiç kıpırdamıyordu.

“E Zulma” dedi Joséphine, “neden konuşmuyorsun? Bütün gün hiçbir şey demedin.”

Kimsenin görmediği o gözlerin üstüne kapanmış gözkapakları bir ölününkiler gibi kımıltısızdı.

“Zulma yahu” dedi Joséphine, “hiç konuşmaz mısın sen? Hiçbir şey söylemiyorsun. Duymuyor musun? O arkadaşınla birlikteyken de konuşmuyor musun?”

Uzun kirpikler titremeye başladı, derken kız gözkapaklarını kaldırdı. Gözleri göründü.

“Onunlayken” dedi, “konuşmuyorum. Dinliyorum.”

Artık gitmek gerekiyordu. Fenerler yakıldı. Atlar dinlenmiş, canlanmışlardı. Kadınlar evde, ocağın ışığında şallarını, örtülerini arıyorlardı. Erkeklerse arabalara koşuyorlardı hayvanları.

“Sıkışalım” dedi Jacques’çık, “Madam Hélène’le küçük hanıma da yer açalım. Evleri, yolumuzun üstü sayılır.”

“E o zaman” dedi Bobi gecenin içinden, “marallar konusunda anlaştık mı?”

“Anlaştık.”

“Carle, buraya bin.”

“Ya oğul?”

“Ben yayan döneceğim.”

“Borazanını unutma.”

“Le Noir nerede?”

“Geyiğin ardından gitti.”

“Le Noir!”

“Geldim geldim.”

“Marallar konusunda anlaştık mı?”

“Anlaştık. Gününü sen söylersin.”

“Perşembe” diye bağırdı Honoré, “ama yine görüşürüz.”

Herkesin kendine bir yer bulması zaman aldı. Atlar nallarını yere vuruyor, araba korkuluklarına doğru geri geri gidiyor, gemleriyle çingiraklarını kırçıldatıyorlardı.

En sonunda, Randoulet’nin arabası çiftliği çevreleyen kolay sürülür topraklarda yavaş yavaş hızlanmaya başladı. Fener sallanıyordu. Makaslar ciyak ciyak bağıırıyordu. Randoulet atı kışkırtmak için dilini şaklatıyordu. Hayvanın kalçalarıyla arka bacakları tekerlekleri tarlaların yumuşak toprağından çıkarmak için kasılıyordu. Araba pek dik olmayan bir bayırda eğilince, Bobi fenerin kırmızı ışığında yeniden Zulma’nın başak saçlarını gördü. Derken, arabayla at deniz üstündeymişçesine dans etmeyi bırakıp düz toprağına çıktı. O anda ezilmiş çiçeklerden keskin bir koku yükseldi. Nergis tarlasından geçiyorlardı. Ardından Randoulet bağıırdı:

"Deh çalık deh!" Sonra köpek sesini andıran, boğazdan gelen bir uluma. Tırısı kalkan atın sesi duyuluyordu. Ardından, araba dönüp de sağını kapayınca fener görünmez oldu, ses de yavaş yavaş yitti gitti.

"E işte" dedi Jourdan.

Jacques'çıgın arabası Fra-Joséphine'e doğru gidiyordu.

"Tek bir yıldız" dedi Bobi.

"Nerede?"

Ufukta, kuzey tarafında kırpışan küçük, kırmızı bir nokta.

"Hayır" dedi Jourdan, "dağdaki bir lamba olsa gerek."

"Oraya doğru gidebilir insan."

"Neye yarar ki?" dedi Jourdan.

Bobi ona baktı. Çiftlikten gelen ışık o yüzün yalnızca çıkıntılarını aydınlatıyordu: Alnın eğrisini, burnun ucunu, elmacık kemiklerini, ağzın ışıltılı kenarını. Gerisiyse karanlıkla sakalın içinde görünmüyordu.

"Aslında dağdaki bir lamba olan bir yıldızla doğru gitmeye yarar" dedi Bobi. "Hepsi bu."

Eve doğru yürüdüler.

"E" dedi Marthe, "ne diyorsunuz?"

"Onun bir şey diyebileceğini sanmam, ama bunlar bana gerçek gibi gelmiyor" dedi Jourdan. "Şu acılı topraklarda ilk kez hepimiz bir araya geldik."

"Jacques'çıkla konuştum" dedi ardından.

"Onun pek duygusal biri olmadığını sanmıştım" dedi Bobi.

"En çok toprağı olan o mu?"

"En iyi toprak onda."

"Üç adam, iki kadın mı yaşıyorlar orada?"

"Hasat zamanında, Verrières'den iki oğlan getirirler, sanırım Honoré'nin uzaktan enişteleri."

"Oysa" dedi Bobi, "o görüntüsünün altına gizlenirmiş, saklıyor yüreğini, belki de hasta."

"Bedeninde bir şey yok."

"Yok."

"Yine de..."

"Neden öyle söylüyorsun?" diye sordu Marthe usulca.

"Onunla sürekli konuştum" dedi Jourdan. "O da bizim gibi düşünüyor."

Marthe kıpırdamadan durdu. Ne Bobi'ye ne Jourdan'a bakıyordu. Dışarıdan gecenin çayırlarının baskın şarkısı geliyordu.

"Siz erkeklerin nesi var anlamıyorum... Sürekli istediğiniz şeyleri kovalıyorsunuz. Zulma gibisiniz, gözlerinizi suyun üstündeki bir şeye dikeyor, toprak sizi taşır mı taşımaz mı bilmeden, göle girmiş olsanız farkına varmadan ona doğru yürüyorsunuz. Sonra da sular sizi boğuveriyor."

"Kadınlar anlayamaz" dedi Jourdan.

"Kadınlar ne istediklerini bilirler" dedi Marthe. "İstedikleri şey de karadadır, çevresinde dolaşabilir, boğulmadan onu alabilirler."

Bobi geyiğe ot vermeye gitti. Gece kapkaranlıktı. Sundurmaya yaklaştığında otların arasında bir şeyin kımıldadığını duydu.

"Demek" dedi, "buradasın seni gidi orman çocuğu..."

"Buradayım" dedi bir kadın.

"Kimsiniz?"

Kadın ona yaklaştı.

Bobi adımlarından, kokusundan onun Joséphine olduğunu anladı.

"Gitmediniz mi?" dedi.

"Yerimi Madam Hélène'le küçük hanıma verdim" dedi. "Onları Fra-Joséphine'e götürecekler. Bornans söğüdünde yakalayacağım arabayı."

"Uzak mı orası?" dedi.

"Zamanım var" dedi, "bacaklarım sağlamdır, hızlı yürürüm. Sizin buraya geleceğinizi düşünmüştüm."

"Geyik nerede?"

"Bilmem. Ben geldiğimde ayağa kalkıp ormana doğru gitti. Onun yerine oturdum. Kendine kocaman bir yuva yapmış, otlar sıcacık. Gelin de bakın."

Bobi'yi elinden tuttu. Sundurmaya girdiler.

"Eğilin" dedi.

Bobi eğildi. Joséphine de onun yanına çömeldi. Kadın kadın kokuyordu.

"Evet" dedi Bobi, "sıcacık etmiş burayı."

Ama hemen ayağa kalkıp:

“Gelin” dedi.

Yola doğru yan yana yürüyorlardı. Kollarını sallıyorlar, arada sırada ellerinin arka tarafı birbirine değiyordu.

“Biliyor musunuz” dedi Bobi, “Nans Ormanı’nda maral aramaya gidersek çok mutlu olacağım.”

“Olur a unutursa” dedi kadın, “Honoré’yi zorlarım, merak etmeyin.”

“Zorlayın” dedi, “çok sevinirim Joséphine.”

Ama yürümeyi sürdürdü, Joséphine bir an durup onun karşısına geçmeye kalktığından, Bobi’yi yakalamak için geniş bir adım attı.

“Oralarda tanınıyor” dedi, “bence ne gerekiyorsa verirler ona.”

“Size biraz eşlik edeyim dedim” dedi Bobi düzenli adımlarla yürüyüşünü açıklamak için, oysa kadın her an durmak, beklemek istiyordu...

“Şuraya bir yere oturabiliriz” dedi Joséphine.

“Bence” dedi, “yürüsek daha iyi. Maralları bulmayı” dedi, “istemeleri gerek.”

“İstiyorlar istiyorlar” dedi kadın. “İnsan bir şey istedi mi, ardını bırakmaz.”

İki üç adımı daha hızlı attı. Bobi’nin önüne geçmişti. Bir anlamda yolunu kesmişti, birden burun buruna geldiler: Joséphine durunca, Bobi karnından omuzlarına dek ona yapıştı. Düşmemek için Joséphine’e sarıldı. Bunun üstüne, kadın başını uzatıp ağzından, tam konuşacağı sırada ağzının ortasından öptü onu.

Bobi bir an geriledi. Joséphine onun kollarından kurtuldu. Geriye doğru sıçramış olsa gerekti; eteği hışırdamıştı. Koştı. Artık orada değildi, gecenin içinde çıt çıkmıyordu. Yola doğru koşmuş olmalıydı.

Bobi’nin ağzında uzunca bir süre nergis tadı kaldı.

“Daha açık anlatılamazdı” dedi.

Gece kıpır kıpırdı. Ağır ağır, esnek esnek deviniyordu, insanın ya da uyuyan bir hayvanın kanı gibi evrenle uyumlu bir özgürlük vardı devinişinde; okyanusların, ayın, yıldızların boyunca eğmesi gereken, hayvan uykuya daldığında kanı yavaşça sürükleyen dansı andırıyordu. Gece toprağın kokularını ağdı-

nyordu; nergis tarlasının kokusu artık çiçekleri göstermese de kara göğşe şurup gibi yayıldıktan sonra, yeniden alçalıp toprağa, tarlada tek başına duran Bobi'ye değiyordu.

Bobi ağzında kalan kokunun tadına bakıyordu. Dudaklarında hâlâ Joséphine'in dudaklarının ağırlığını, sıcaklığını duyuyordu.

"Zor" dedi kendi kendine.

Tasarısını düşünüyordu: Geyik, marallar, çiçekler, sevinç arayışı. Sevinci ekecek, köklendirecek, toprakta milyonlarca kökle, havada milyonlarca yaprakla, bitek bir çayıra dönüşmesini sağlayacaktı. Dans eden deniz, dans eden ırmak, dans eden kan, dans eden otlar, durmaksızın dönüp duran tüm yeryüzü gibi yaşama katılmasını sağlamalıydı.

"Ne istediğini çok iyi biliyorum" dedi kendi kendine, "aptal değilim."

Seslendi:

"Joséphine! Joséphine!"

Özel, bahara özgü, boğazdan gelen bir sesi vardı; seslenmek için yaratılmıştı. O sesle, "Orion-havuç-çiçeği" denemezdi. Yalnızca seslenilebilirdi.

"Belki de herkesin sevinci kendine" diye düşündü Bobi.

Bahara özgü sesi boğazını tıkiyordu. Seslenmeyi bıraktı.

"Belki de yeryüzünün sevinci diye bir şey yoktur" dedi kendi kendine.

İşte o anda borazan sesini duydu. Gecenin derinliklerinde çalıyordu. Kısık, duygulu sesler çıkarıyordu. Notaları Tanrı'nın yumuşacık ellerini andırıyordu. Açıldıklarında ayalarının neminde her yerinden çatlamış, ormanlarla, hayvanlarla dolup taşan capcanlı taneler görünüyordu. Yaş parmakların arasından ormanlar akıyordu oluk oluk, toprağa dökülüyorlar, gür yapraklarıyla, yankılı uzun koridorlarıyla, yapraklarla güneşin yağladığı iskeletleriyle, topraktan fışkırıyorlardı. Tüm yollar açıldı, ufuklar kımıldamaz olmuş ama çadır gibi yolların üstlerine çıkmışlardı.

Mouille-Jacques'ın bayırında, oğul Carle yatmaya gitmeden önce gecenin dört bir köşesine döne döne borazan çalıyordu.

Bobi ilk kez insandaki umudun coşkunu duyuyordu. Başlangıç sona ermişti.

X

Mavi yel esmeye başlamasaydı hiçbir şey olmazdı. İçki içilince bir karar verilir; ayılınca o karara uyulmaz. Ama mavi yel denizden yükseldi.

Deniz uzakta değil. Uzak da diyebiliriz isterseniz, bizi ondan ayıran uzaklığı insan adımlarınızla ya da hatta atınızın tırısıyla ölçerseniz. Tepe üstüne tepeye, ovalara tırmanıp inmek, vadilerden geçmek, sonra inek sırtına benzer, doruk çizgileri testere ağzından daha dikenli, daha çıplak, onun gibi mavi, handiyse çelikten, ağaçsız, otsuz, yelin kimi zaman sabahın sütümsü göğünde birden ortaya çıktıklarında, insana denize varıp da koskocaman bir yelkenliyle karşılaştığını düşündüresiye dövüp durduğu yansımali kayalardan oluşmuş tepelere yeniden tırmanmak gerekir. Ama deniz daha uzaktır. Kızıl toprakların ucundadır. Orada öyle geniş, öyle korkunç geniş, öyle düz, göğün içine öyle derinlemesine gömülmüş belirir ki Grémone Yaylası'nı düşündüğümüzde aslında hemen yakını-mızda olduğunu anlarız; yeryüzünün eğrisine yapışık kalması gerekmeseydi, yine düzlüğünü koruyarak, sanki öyle yukarı-lara tırmanacaktır ki güneşle su kadife ciltlerinde köpüklenirken uyuyan iri, kara balıklarıyla, onu süren gemileriyle, Aiguines Dağları'nın üstünden görünecektir bize.

Mavi yel yükseldi denizden.

Bulutlarla doludur. Yalnız ilkbaharda eser. Altında yağmu-ru, sıcaklığı sürükler. Çayır-lara, üstünde buğday biten toprak-lara, ağaçlıklara koca koca gölgeler serer. Taze özsuların yansı-

malarıyla kalınlaşan o gölgeler tüm gölgelerden daha mavidir. Gökyüzünde uçtan uca biçimleri canavarsı insanları, hayvanları, atları andıran, dev gibi bulutlar eğleşir. Yel alıp götürür onları, sürükler, iter, hepsini insan, hayvan ya da at biçimli her bulutun içinde durmayan ama birinden ötekine bir engelle karşılaşmaksızın geçiveren koca bir yaşamla canlandırır; öyle ki insan biçimi her an usulca bir hayvan omurgasına dönüşüverir, at uçarcasına sıçrar, sonra kalınlaşmış bacaklarının, uyluklarının akıp gitmesine izin verir, toynakları bitişir, bir dağa benzer: Yeleli ormandır. Sonra her şey yeniden yeryüzündeki tüm biçimlere bürünüp akar, kayar. Gökyüzünde büyük bir tutku vardır.

Yaylaya yağmur yağıyordu durmadan. Yelin eğimini, oynaklığını almıştı. Gökten yağmıyordu; denizden saçılıyormuşçasına iri iri yığınlarla güneyden sırıyordu. O gevşek dalgaların ağırlığı altında ezilmiş, yan yan vuran o sudan bıçakların ağzıyla yaralanmış, üstünde su serpintileri tüten, kabuğu bütünüyle soyulmuş yayla toprağı en yumuşak yüzünü gösterip tüm yamaçlar boyunca kalın çamur dereleriyle akıyordu. Yeraltındaki yaşamlarında habersiz yakalanan taneler savaşıyor, yelin ufaladığı pıhtı pıhtı toprak parçacıklarına kökleriyle sımsıkı sarılıyorlardı, sonra su birden kabarıp onları deliklerinden söküyor, köklerini küçük denizaneleri gibi ayırıp sürüklüyordu.

Buğday tarlaları yeni derelerin balçığına gömülüyordu. Dalları ağır yapraklarıyla inleyen ağaçlar yele de suya da dayanıyordu; derken, ana dalların bitkin düşen dipleri neredeyse ses çıkarmadan yalancı oduna dek yarıyor, iri yaprak yığınları düşüyordu uzun kabuk parçalarını yırtı yırtı.

Birden, bulutlar aralandığında, gökten bir ateş demeti gibi dinginlik, güneş iniyordu. Birikintiler, uzun otların olukçukları, yaprakların damarları, devedikenlerinin uçları, verimli toprak, hâlâ üstünden sular süzülen ya da su sızdıran her şey yansımalarla parlıyordu. Boy boy ışıklar büyülenmiş bakışları topraktan otlara, otlardan ağaca, ağaçtan da devinen çevrintilerin derinliklerinde güneşin ıslıl ıslıl güvercinlerinin uçuştığı gökyüzü oyuklarına taşıyordu. Sonra yeryüzünün rengiyle ışığı olandan kaymaya başlıyordu her şey, ilerleyen bir yılanın pullarının göz alıcı devinimi gibi. Mouille-Jacques'ın uzaklardaki çatısının

pembeliği bir çayırın yeşilliğinde eriyor, bir bulutun maviliği gökyüzünün firuzeliğine geçiyor, çayırın yeşilliği Silve Dayı'nın yitik tarlasının sınırındaki karaağaçların koyu renk yapraklarına karışmaya yavaş yavaş eriyordu; gök ağarıyor, ayak izleri gibi gölgeler koşturuyordu yaylada; otların olukçuklarından sular akıyor, yaprakların damarlarının birleştiği yerde damla damla birikiyor, yelin denizden getirdiği yeni bir boz yağmurun dengeli dalgalarında yitip gitmeden önce ansızın binbir türlü yeni yansımayla ışıldıyorlardı.

"Hiç bunca tasasız olmamıştım" dedi Jourdan.

Piposunu dolduruyordu. Tütününü parmağının ucuyla ongun ongun sıkıştırıyordu.

"Sence nergislere bir şey olur mu?"

"Tam tersine" dedi Bobi, "suyu sever."

Jourdan'ın çevresinde, toprak yağmura doymuştu göz alabilirdiğine. Su yeniden deliklerden kabarıyordu. Havanın açtığı bir anda, bir yağ küpünden çıkarılmış bir sıçan gibi parıl parıl parlayan zavallı bir köstebeğin tarla sınırından geçtiğini gördüler. Nereye gideceğini bilemiyordu, toprak da tekin olmadığından boş domuz ahırlarının yanındaki bir duvar oyduğuna gizlendi.

"Buğdaylara iyi gelmez" dedi Jourdan.

Yağmurda çalışılamayacak olması bir yana, eskiden yapılan işlerin de değeri kalmazdı; her şeyin yavaş yavaş yittiği görülüyor, üstüne üstlük yağmurun kesilmesinden sonra, toprağın ne zaman kuruyacağı da kestirilemiyordu.

Öte yandan, yağış kesilmek bilmiyordu.

"Ama umrumda değil" dedi Jourdan, "buğday ekmedim, üç yıl yetecek kadar var zaten."

"Bu sonbahar ekersin" dedi Bobi.

"Canım ne zaman isterse" dedi Jourdan.

"Yalnızca biraz elinde bulunsun diye."

"Evet" dedi Jourdan, "yalnızca biraz elimde bulunsun diye, iki üç yıl, paraya çevirmek için de değil, taneleri saklayacağım."

Kendisini daha şimdiden güvenceye aldığı o iki üç yılı tatlı bir sevinçle düşünüyordu. Yaptığı işin karşılığı artık Marthe'in gömleklerinin altına yatay olarak koyduğu kâğıt parçaları değil, üç kış, üç sonbahar, üç ilkbahar, üç yazla üç güzelim yıl olacaktı.

“Hava kötü” dedi, “kötü olmasına ama iğrenç değil.”

Kapıyla pencereyi açık bırakmışlardı, çünkü hava çok sıcaktı. Toprak buram buram kokuyordu. Yel her estiğinde gökyüzü derinleşiyor da derinleşiyordu.

Üçüncü günün akşamüstünde, bir atın doludizgin yaklaştığını duydular. Atına eversiz binmiş Honoré’ydi gelen. Biraz deli deli bakıyordu, içeri girip ısınmadan, üstünü başını değiştirmeden önce atını tımar etmek istemişti.

Sağanağa yakalanmıştı. Üstelik bu kez iki uzun, kükürt sarısı şimşegın deldiğı yağmur daha da şiddetli yağıyordu.

“Nadasa bırakılmış tarlalar üstünde şimşeklerin sazan gibi sıçradığını gördüm” dedi.

Söylediğine göre, Jacques’çık barut gibiymiş. Silve Dayı’nın topraklarına uzanan büyük tarlalarının karıklarından dereler akıyormuş, verimli toprak da içindeki yeşil buğday yüküyle birlikte sulara kapılmış, çimentolaşmış katmanına dek açılmıştı.

“Ekinimiz” dedi, “Ouvèze’de geziyor.”

Yağmur durduğunda, yaylanın bayırlarında oluk oluk akan sellerin sesi duyuluyor, ırmağın vadisini çınlatıyorlardı.

“Ektiklerinin” diyordu, “yalnızca onda biri kaldı geriye. Emeginden çok ekinine yanıyor, filizlenmişlerdi bile, şimdiyse otlarıyla, kökleriyle, umutlarıyla uçup gittiler.”

Sonra Jacques’çığın yaptıklarını anlattı biraz. Öfkesinden öyle bağırıp çağırmamış. Hani insan “sıçarım böyle işe” der de elindeki aletleri atıp oturuverir, kendini kapıp koyuverir, işte o da öyle yapmış. Ne kara günler görmüş geçirmiş o. 904’te bir oğlu ölmüş. Joséphine’in ağabeyi. Kız onu tanıyamamış, sonra doğmuş. Çiftliklerinde yangın çıkmış. Dağlar tarafında, Buech Vadisi’ndeymiş.

“Bilmiyordum” dedi Jourdan.

“Öyle” dedi Honoré, “burada yeni bir yaşama başladılar.”

“Hava düzelecek gibi değil” dedi.

Sonra marallardan açtı. O işin hâlâ geçerli olup olmadığını sordu. Düşünce hoşuna gidiyordu. Önceki akşam Joséphine de ondan söz etmişti.

Evet, ama Bobi ağ bulmaları, Verrières’dekilere haber vermeleri gerektiğini söyledi.

Honoré de bunun üstüne Verrières'dekilere haber verdiğini söyledi. Yalnızca yağmurun sesinin duyulduğu bir sessizlik anı oldu.

Honoré:

“Aslında buraya gelmeden başka bir yere gittim.”

O yüzden o kadar ıslanmış, biraz sersem sepelek olmuş, atına da ondan yaranmaya çalışıyormuş. Atın artık durulduğunu, iyi otlardan yediğini söylediler kendisine.

Şöyle yapmış. Ubacs yolundan yayladan aşağı inmiş. Ouvèze’i tahta köprüden geçmiş, yalnızca tek bir şeyden korkuyormuş: O da dönüşte köprüyü yerinde bulamamakmış, çünkü sular göz göre göre kabarıyormuş. Taş ocaklarından birileriyle karşılaşma umuduyla yola kadar gitmiş. İşte orada yakalanmış asıl fırtınaya. Derken, taş ocaklarından birini görmese de –zaten o havada böyle bir şey beklemek için deli olmak gerekmiş–, geze geze Chartreuse keşişlerinin iksirlerini satan bir işportacı görmüş.

“Kördü” dedi.

Kendisi, demek ki Honoré’yse bir yol bakım kulübesine sığınmış, tabii ona sığınmak denebilirse, kulübenin üstü yapraklarla örtülüymüş. Birinin şarkı söylediğini duymuş. Pek etkilanmış bundan. Derken zayıf bir adamın yaklaştığını görmüş. Herkes onu uzun zamandan beri tanırmış ama kendisini öyle hiç acele etmeden, yağmur altında, başı dimdik, değneğini uzatmış yürürken görmek, şarkı söylediğini işitmek insanın aklına tuhaf tuhaf şeyler getiriyormuş. Özellikle de saatin erken olmasına karşın, ışığın bulutlardan, yağmurdan bulanıklaşması buna neden oluyormuş.

“Ama şunu bil” dedi Honoré, “asıl olay bu değildi, böyle şeyler çok gördüm ben. Ama sesimi duyunca, gelip yanıma oturdu. İşte o zaman, onu yakından gördüğümde (o kadar yaşlıydı ki akıl alacak gibi değildi), elinde küçücük bohçasıyla (şişeleri satabildiği sürece sorun yoktu da ya satamadığında ne yapıyordu?), yollarda tek başına gezindiğini düşününce, işler değişti. Adam kör. Bir yandan yağmur yağıyor. Bak sana söylüyorum, onu yakından görünce, şöyle iyicene süzünce, konuşmasını dinleyince, bir de baktım adam çok mutlu, gerçekten mutlu, mutlu olduğu için şarkı söylüyor, ne diyeceğimi şaşırdım!..”

“Üstelik” dedi biraz sonra, “adamın neredeyse hiçbir şeyi yoktu.”

İşportacı da Verrières’e gidiyormuş. İnsan oraya çıkan yolu biliyorsa, öyle bir havada, kimi zaman geceleri, onun gibi bir körün nasıl yapıp da yukarılara tırmanabildiğine şaşarmış.

“Düşünsene” dedi Honoré.

“Bilmez miyim?” dedi Bobi. “Yaşamda çok daha olağanüstü şeyler de oluyor. O yüzden güvenmeli böyle şeylerin olabileceğine.”

“Ben de” dedi Honoré, “ona: ‘Verrières’e gittiğine göre, Richard Kardeş’e haber verebilirsin, öyle değil mi? Tanır mısın?’ dedim. ‘Tanırım’ dedi, ‘çeşmenin ardındaki dördüncü ev, bak-kalın köşesinde. Zamanında orada dut ağacı vardı, kestiler.’ Ben: ‘Bunu bilmiyordum’ dedim. ‘Ben biliyordum, üzülme’ diye karşılık verdi. Ben de: ‘O zaman Richard’a haber vereceksin, değil mi?’ dedim. O da bana: ‘Evet, Richard’a haber vereceğim, ama ona yalnızca: Sana haber veriyorum diyemem ya, neyin haberini vereceğim?’ dedi. ‘Bizim oraya gideceğimizin haberini’ dedim ben de. ‘Kimsiniz siz?’ diye sordu. Ona söyleyeyim mi söylemeyeyim mi bilemedim. Kendi kendime: ‘Söyleyecek misin?’ diye sordum. Sonuçta, ne olabilirdi ki? Ben de söyledim: ‘Nans Ormanı’nda marallara tuzak kurmak istiyoruz’ dedim. Bunun üstüne, bana: ‘Olmaz, hiç bana güvenme’ dedi. Ben de ona: ‘Senden iyilik istiyorum’ dedim. O da bana: ‘Hayır, ben-den kelek yapmamı istiyorsun. Kelek’, dedi, ‘yapmam ben. Ha bak, senin ya da arkadaşların gibi ciğersizlere kelek atabilirim, ama bana söylediğin şeyi yapmam.’ Ona baktım, yaşlı yüzünü gördüm, sonra: ‘Neresi kelek bunun?’ dedim. O da bana: ‘Sana açıklamaya kalkmak daha büyük bir keleklik olur, üstelik artık gitmem gerek’ dedi. Ayağa kalktı. ‘Senin gözlerin var’ dedi bana, ‘siz gözleri olan insanlarsınız. Benimse doğduğumdan beri yok gözüm. Bu yüzden, gözleriyle görmek dediğiniz şeyi pek anlamıyorum, ama yaptıklarınıza bakarsam, çok da önemli bir şey olmasa gerek. Yoksa tam bir mankafalar sürüsüsünüz demektir. Çünkü (o anda yürümeye başlamıştı, tutmasaydım da gidecekti), çünkü sonuçlarına katlanabiliyorsunuz’ dedi bana.”

"Bense onu kolundan tutup, 'Otur şuraya, otur' dedim. 'Hayır.' 'Otur yahu.' 'Hayır.' Yola doğru çekiyordu kendini, bir yağmur yağıyor ki değme gitsin! En sonunda ona: 'Yanılıyorsun' dedim. 'Hayır.' 'Öyle öyle' dedim, 'çünkü bu biraz olağandışı bir şey. Her zaman olmaz. Anlatırsam anlarsın. Anlatmazsam her zaman olup bitenler üstünden düşünüp kafanda bir şeyler uydurur, yanılırsın. Otur da anlatayım. Bak değecek, göreceksin.' Hani neredeyse o an 'Bana baktı' diyeceğim. Bakmadı tabii ki, adam kördü diyorum, ama gözlerini bana çevirdi, işte o zaman boş gözlerini, boş yolu, boş yağmuru, boş yeryüzünü gördüm. Kendi kendime şöyle dedim (ant olsun dedim): 'Hayır, yeryüzü boş değil.' 'Otur şuraya.' 'Öldürecek misiniz onları?' dedi. 'Kesinlikle hayır.' 'E peki canlı yakalayıp satmak mı istiyorsunuz?' 'Hayır.' 'Yoksa iyicene iğrençleşip' dedi, 'kafese mi koyacaksınız onları?' 'Hiç de değil.' 'E o zaman anlamıyorum.' 'Böyle söylemene sevindim, dur da sana anlatayım.'"

"Bak sana doğruyu söylüyorum" dedi Honoré, Bobi'ye, "sana ona anlattıklarımı söyleyeceğim ama ben de senin ne yapmak istediğini bilmiyorum hiç."

"Ona ne anlattın?" dedi Bobi.

"Bence akla en yatkın olan şeyi."

"Öyleyse, tam da benim yapmak istediğim şeyi anlatmış olmalısın" dedi Bobi.

"Şöyle" dedi Honoré. "(O sırada hâlâ bana boş gözlerle bakmayı sürdürüyordu.) Ona: 'Grémone Yaylası'ndan geliyorum' dedim. 'Bilirim.' Sonra: 'Yaşam güzel değil' dedim de ant olsun bana şöyle yanıt verdi: 'Yaşam çok güzel.' Ben de dedim ki: 'Bir geyik satın aldık.' 'Biz' dedim. Jourdan aldı ama 'biz' dedim."

"İyi etmişsin" dedi Jourdan.

"Bir geyik satın aldık. 'Ne diye?' diye sordu. Düşündüm: 'Hiç.' 'Nasıl hiç?' 'Yanımızda olsun diye.'"

"E işin doğrusu bu zaten" dedi Bobi.

"Ama ona açıklaması zaman aldı."

"Neresini anlamadı?"

"Geyiğin özgür olmasını. Bana: 'Bir yere mi kapattınız hayvanı?' diye sordu. 'Hayır.' 'Canı nereye isterse oraya mı gidiyor?' 'Evet.' 'Her zaman mı?' 'Evet.' 'Her yerde koşturuyor mu?' 'Evet,

hepimizi görmeye geliyor, ziyaret ediyor bizi, yüzümüze bakıyor, sonra koşmaya başlıyor, biz de onun koşmasına bakıyoruz.' 'Tarlaların canına okuyordur.' ('Tarla mı kaldı?' diye düşündüm. Yağmur o anda toprağı yarasıya yağıyordu, Ubacs'ta ekinleri söküp götüren oluk oluk sel sularının sesini duyuyordum.) Ona: 'Vız gelir tırıs gider!' dedim."

"Bir süre susup söylediklerimi kafasında evirip çevirdi. Sonra hani artık benimle değil de atla konuşuyormuş gibiydi. At yaprakların altında yanımızda duruyor, arada sırada, sırtına soğuk su damladığında kıpırdıyordu."

"'Böyle şey duymadım' dedi. 'İşi nereye vardıracıklar bilmiyorum doğrusu. Belki doğruyu bulurlar sonunda.'"

"Bana: 'E peki maralları ne yapacaksınız?' dedi. Ben de: 'İşte marallar da onun için' dedim. 'Çiftleşsinler diye mi?' 'Evet.' 'Öyle özgürce mi?' 'Evet.' 'Demek ağla yakalayıp canlı canlı yaylaya götüreceksiniz, sonra salacaksınız, o da canı isterse onları bulacak, öyle mi?' 'Öyle düşünüyoruz tam da.' 'E sonra ne olacak?' İşte ondan sonrasını uydurdum. Sonra: 'O kadar. Yavru maralları, yavru geyikleri olacak, bir, iki, dört, on tane, keşke yüz tane olsa. Hepsi koşmaya başlayacak.' 'Siz ne yapacaksınız onları?' 'Hiç.' Ona: 'Hepsi bu. Mutlu olacağız onlarla' dedim."

"Bir şey uydurmamışsın ki" dedi Bobi.

"Yapmak istediğimiz şey bu mu?"

"Aynıyla" dedi Bobi. "O ne dedi peki?"

"Bir süre sessiz kaldı, ardından: 'Ne uğur ki gözleriniz var' dedi."

"Sonra yağmur biraz dindi. Sabah saat on sularında oldu bunlar. Ona: 'Sana güvenebilir miyim?' dedim. 'Güvenebilirsiniz, kaç kişiyseniz hepiniz, haberi ulaştıracığım' dedi. Ben de: 'Kusura bakma, ben gidiyorum, onlara her şeyin yolunda olduğunu söyleyeceğim' dedim. Bana: 'Git git' dedi. Atı çıkardım, bana seslenip, 'Bu senin aklına mı geldi?' diye sordu. 'Hayır, bir adam var, onun.' Seni anlattım ona. 'Onunla tanışmayı çok iste-diğimi söyle' dedi bana."

Honoré hava öyleyken geceye kalmaktan korkuyordu. Alacakaranlık basmışken yola çıktı. Hava azıcık açılmıştı. Güneş ışınla-

rının dörtte biri yerle göğün birleştiği yeri zorlamayı başarmıştı. Bulutları yaran bir başka dörtte birlik ışın da üç sedef tünelden geçiyor, fırtınanın derinliklerinde altınlı, kükürtlü, kömürlü, gizemli bir mağara alazlıyordu. Yer yer renkler asılı duruyordu havada, çisentinin hafif atkısından başka onları tutan bir şey yoktu.

Honoré iri atının üstünde, başını eğmiş, aralarından geçiyor; yansımalarını yanında götürüyor, kızıl uylukları, yeşil başı, sarı kolu, kara sırtıyla bir tören süvarisini andırıyordu.

Havanın durulduğu ilk gün buluşmaya karar vermişlerdi. Sonraki haftayı buldu. Dört hafif arabayla yola düzüldüler: Jourdan'la Bobi bir arabadaydı; ötekinde Honoré'yle Jacques'çık; bir başkasında Carle'la oğlu (Madam Hélène'in kısırağını ödünç almışlardı, sabah da dişinin kokusunu alan aygır toynaklarını vurmaya başlamıştı. Bu da Carle'ın aklına yepyeni bir şey getirmişti, ama ondan söz etmiyordu). Öteki arabaysa Randoulet'ninkiydi, tek başınaydı içinde.

Toprakların dört bir köşesinden gelen dört atlı araba incir ağacının kavşağında; dağların karşısındaki, derin Ouvèze Vadisi'ne doğru inen dik yamacın tam üstünde buluştu. Sabahın erken saatleriydi. Gök de yer de hâlâ gölgelerle kaplıydı ama guguk kuşu ötüyordu. Hava kararsızdı. Aralarına en son katılanlar en uzaktan gelen Jourdan'la Bobi oldu. Kervanın arkasına takıldılar.

En başta Jacques'çığın arabası gidiyordu, yolu bilen Honoré kullanıyordu onu. Tahta köprüünün tam karşısında, ağaçların, kayaların, dar vadilerin içinden eğri büğrü yirmi kıvrıntıyla Ouvèze'e inen dik yamaca girecekleri anda, dönüp yaylaya baktılar. Kadınların dışında, Le Noir'la Jacques'çığın ırgatını da orada bırakmışlardı. O iki adam öğleden sonra ata binip kadınları korumak için kol gezeceklerdi. Neye karşı korumak için, orasını bilmiyorlardı ya bu kararı verince içleri daha çok rahat etmişti. Özellikle Marthe'la Madam Carle'ın yalnız olduğu La Jourdane'la Mouille-Jacques'ın çevrelerinden çekiniyorlardı.

İşte kervan şöyle ilerliyordu: Başta Jacques'çıkla Honoré,

poyraları yağla ıslıl ıslıl parlayan, neredeyse yeni, mavi bir araba; koca kıçlı, yamaçta aksadığında tüm ağırlığı yalnızca kalçalarını şişirerek taşıyan bakla kırı bir at. Beş altı metre arkasında, Carle'la oğlu, daha çok *buggy** denebilecek, dingili üstünde pek dengeli görünmeyen, yumurta biçimli iki yüksek yayın taşıdığı bir araba. Bir o yana bir yana kıvrıyordu. Onu Carle kullanıyordu. Bileğini atın yürüyüşüne alıştırtıyordu. Madam Hélène her zaman inceliğe özenirdi, kısarak da biraz dengesiz ama göze pek hoş gelen uzun adımlarla yürüyordu. İnsanın bileği bir kez alıştı mı gerisi kolaydı; sonra öyle rahatsız etmiyordu. Carle bunu düşünüyordu. Bir de sabah aklına gelen şeyi. Randoulet'ye Carle'la arasını daha uzak tutuyordu. Önünde, bir o yandan bir bu yandan gıcırdayan *buggy*'yle biraz delişmen bir havası olan o kısrağı açık seçik görüyordu. –Tam kadınlara göre.– Oysa onun sağlam bir bostancı arabası, sağlam kızıl bir atı, arabasının da sapasağlam bir fren düzeneği vardı. Keyfi yerindeydi. Dizginleri sağ koluna geçirmişti. İki eli de boştu. Bir sigara sarıyordu. Arkasından Jourdan'ın arabasının geldiğini duyuyordu. On metre arkasından, o on metrelik uzaklık da hep aynı şekilde korunuyordu, gören de aralarında bir çubuk var sanırdı. Bunun nedeni dengede, düzende yeryüzünde Randoulet'nin üstüne olmamasıydı, e doğrusu Jourdan da ustalıkla izliyordu onu, bunu da söylemek gerek!

Dört araba işte böyle iniyordu yamaçtan, arka arkaya, yavaş yavaş.

Ağaçlar ıslaktı. Flüt gibi daracık vadilerden oluk oluk sular akıyordu. Gökyüzü ışıktan sapsarı kesilmişti, topraksa hâlâ karaydı üstündeki gölgelerle. Günlerdir yağan yağmur her şeyi yepyeni kılmıştı. Buram buram kokular yükseliyordu. Atlar çevreyi kokluyordu. Tatlı, yumuşacık havada uzaklardaki, kuzey dağlarının arkasındaki şiddetli yağmurların kıpırtısı duyuluyordu.

Kıvrımlar sona erince adamların önünde düz yol belirdi. Tahta köprünün üstünden Ouvèze'i geçiyor; dağlara doğru gidiyor; bir vadiciğe gömülüyor; yamaçları tırmanıyor, ilerideki

* İki tekerlekli hafif araba. (ç. n.)

bir meşe ormanının altında gözden yitiyordu. Tüm yöreye yayılıyordu. Her şeye bir genlik, bir erkinlik katıyordu. Gölgelerle güneş beneklerinin, çayırların, ormanların, tarlaların, tepelerin, tümseklerin, vadiceklerin ortasından uzayıp gidiyordu.

Bir süre atlar dingin dingin gitmeyi sürdürdüler, frenler ötüyordu hâlâ tekerleklerle sürterek. Yörede sallana sallana gidiyorlardı. Adamlar bunun yalnızca birlikte, kervan halinde yaptıkları bir gezinti olmadığını –kaldı ki öylesi de başlı başına güzel bir şeydi–, işin özünde sevincin ardına düştüklerini anlamışlardı. Ondandır, frenleri gevşetip dillerini şaklattılar da atlar birbiri ardına tırısı kalktı: Jacques'çıĝınki, kısarak, Randoulet'ninki, Jourdan'ınki, derken dört araba tahta köprünün üstünden Ouvèze'î geçti, her şey gıcırıyor, her şey zıplıyordu: Tahta levhalar, halatlar, yığınlar, dikmeler – akıllıca sayılmazdı öyle ilerlemeleri. Irmak bir ara atların toynaklarının altında, araba tekerlekleri altında gürledi, sonra yeniden yola çıkınca ağaçların şarkısı başladı, bu kez güneş de yüzünü gösteriyordu, sabah oluyordu çünkü, sonra bir vadiciĝe girdiklerinde ses yavaş yavaş sustu. Irmaĝın yanındaki söĝütlerden bir guguk kuşu şakımaya başladı.

Öĝlen, ilk altı tepeyi geçmişlerdi bile.

Kızıl sarı sorguçlu, boz otlarla kaplı, inci renkli altı tepe. Yel otları yatırıyor, iyicine boza bürünüyor ortalık; yel duruyor, otlar yeniden doğruluyor, sorguçları açılıyor, tepe bütünüyle deniz kabuklarında görülen o ışıltılı yansımalarla kaplanıyordu. Buna bir de kedi tüyü hıştırtısı ekleniyordu.

İlk altı tepeyi aşmış, önce tırmanmış, sonra inmiş, sonra yeniden çıkmışlar, sonra bir kez daha bir kez daha; her seferinde tepenin öteki yanında ilk yiten Jacques'çıĝın arabası oluyordu, sonra Carle'ınki, sonra Randoulet'ninki, sonra Jourdan'ınki, derken artık kimse kalmadığından, her seferinde tepenin ıssız yanında bir guguk kuşu şakımaya başlıyordu. Ama karşı yandaki guguk kuşları susuyor, yaprakların altına gizleniyorlardı, çünkü dört araba aşağı inerken çok gürültü yapıyordu. Otların kedi tüyü gibi hışırdaması duyulmaz oluyordu. Dallarda bakışan guguk kuşları ötekilerin ne yapacaklarını kolluyorlardı. “Neler oluyor?” diyorlardı. “Meşedeki uçarsa ben de uçarım.”

Meşedeki uçmuyordu. Hepsi gizlenip beklemeyi sürdürüyordu. Aşağıdaki vadide yeniden tırmanış başlamıştı. Atlar yine yavaşlamıştı. Bir tek kayışların çınlaması duyuluyordu. Guguk kuşları yeniden şakımaya başlamışlardı. Sanki o altı tepe için şakıyorlardı. Çünkü üstünden pek insan geçmeyen, en azından bunun gibi bir kervan insanla atın hiç geçmediği yaban tepelerdi onlar.

Öğlen, bir doruğa vardılar. Ötekilerden daha yüksek, haniyse dağ denebilecek bir tepenin sırtı boyunca gittiler: Ötekiler kadar gözü okşamayan, çobanpüskülleriyle, şimşirlerle tarazlanmış, üstünde arada sırada kış tüyü kaplı birkaç karaçam görünen bir tepeydi burası. Guguk kuşları artık duyulmuyordu. Bir karganın geçtiğini gördüler.

Sağa baktıklarında, orada birbirine yapışık, dorukları güneşten sararmış, göbekleri toprağa uzanmış, köstebek yuvasını andıran tepeleriyle uçsuz bucaksız bir bölge vardı. Pusların ardında, oduncuların kimi zaman kütükleri ovaya indirmek için yaptıkları düz sallara benzer bir şey görünüyordu. Grémone Yaylası'ydı o. Kenarlarından güneş fokurduyordu ormanlarda. Sola baktıklarındaysa: Baştan aşağı kara kara çamlardan bir kürke bürünmüş bir dağ çizgisi çok yükseklerle ağıyordu. Onun ardında, karlı, daha da yüksek bir dağ, onun ardında da tamamı buzlarla kaplı, uzaklardan yeli uğuldatıp tüttüren bir dağ yığını daha görülüyordu.

Atlar yavaş gidiyordu. Mola yerine yaklaşmışlardı. Adamlar düşünceli düşünceli bir sağa, bir sola bakıyorlardı.

Molada pek konuşmadılar. Uçsuz bucaksız yöreyi düşünmekten, yeryüzünün dev işi engebeseine bakmaktan alamıyorlardı kendilerini. Çevrelerinde duran atların koşumlarını çözmüşlerdi çözmesine ama hayvanların bir yere kıpırdadığı yoktu, çünkü çok bitek bir otlakta durmuşlardı, atlar da birden acıkmışlardı. Hava hafif, her yer sessizdi. Mola yerinin üstünden ağır ağır bir kuş geçti. Bir metre genişliğinde, koca koca tüylü, kızıl sarı bir kuştı bu; kanatlarının saydam ucunda güneş köpürüyordu. Yükseklerdeki havanın hafifliğine karşın uyuşuk uyuşuk uçuyordu. Küçük tepeleri, küçük vadileri, küçük ırmağı, küçük Grémone Yaylası'nı, sisi, bilinmeyen engin ovaları içeren derin mi derin uçurumun üstünde gezmeye gidiyordu. Birden

hava ağırlaşıyormuş gibi geldi ona. İşte o zaman, kanat çırpmayı bırakıp suyun üstündeki bir yaprak gibi sallanarak, kımıldamadan uyumaya başladı.

Öğleden sonra, kervan şistli iki dağın kaya yüzlerini dikine, yaprak yaprak ayıran dar bir geçitten geçti. Düğüm olmuş, zıvanadan çıkmış, tükürükleri atların somaklarına dek gelen azgın sel sularının yanında, ancak sölpük, dayanıksız bir yol bozuntusuna yetecek yer vardı. Yol daha uzun süre öyle, çukurluğunun dibinde, neredeyse gece karanlığında uzayıp gidiyordu. Adamlar selin gürültüsünden başka bir şey duyamıyorlardı. Herhangi bir şey düşünmek olanaksızdı. Kimi zaman yalnızca sabahdan bir görüntü belirliyordu gözlerinin önünde: İnci tepeler ya da sisin altındaki Grémone Yaylası'nın kumlu görüntüsü. Ama yeşil suların tekdüze, hoyrat uğultusuna karşın, bir şeylere doğru ilerlediklerine içten içe sarsılmaz bir inanç duyuyorlardı. Üstelik hep birlikteydiler, bu da yüreklendiriyordu onları, arada sırada öndeki Jacques'çığın dönüp arkadaşları geliyor mu diye baktığı, ötekilerin de o gürültüde seslerini duyuramayacakları için yalnızca kollarını kaldırdıkları görülüyordu: Herkes tamam, demekti bu. Jacques'çık da yine önüne dönüyor; kollar iniyor, arkadaşiler atların adımlarına bakmayı sürdürüyorlardı, dört araba dönemeçlerden dönüyor, yokuşları tırmanıyor, sığıklardan geçiyordu, dördü birden, asla birbirlerinden kopmadan yol boyunca bir kıyıdan ötekine gidiyorlardı, hep ileriye, daha ileriye.

Bal gibi altın sarısı bir akşamın ilk saatlerinde, ormanlarla, otlaklarla kaplı geniş bir dağ esiğinin girişine vardılar. Koskoca Nans Yarı yolu, toprağı, göğü, umutları kapıyordu. Ormanların ucunda Verrières Köyü tütüyordu. Yol oraya daha şimdiden süt kokan, çiçeklerle kaplı çayırlardan geçip uzanıyordu.

Richard Kardeş'i buldular.

"Evet" dedi.

Birden şu ya da bu nedenden ağların hazır olmamasından, olur a işportacının haber vermemiş olmasından korktular.

"Verdi verdi" dedi Richard.

Ev köyün kenarındaydı. Oradan tüm orman görülüyordu. Peki Lénore düzlüğü neredeydi?

"Şurada" dedi Richard.

Yukarıda, dağın yamacındaki küçük bir malazı gösteriyordu.

“Bu akşam gideceğiz” dedi Jacques’çık. (Ötekilere baktı.) Bu akşam.”

“Nasıl isterseniz” dedi Richard.

Atlar yorulmuştu. Adamlar sarsılan arabalarda bütün gün kurdukları o büyük düşü engelleyecek bir şeyin olup olmadığını hemen öğrenmek istemişlerdi, hayvanları çözmek akıllarına bile gelmeden inivermişlerdi aşağıya. Ama artık bunun akıllarına gelmesi gerekiyordu.

“Buyurun” dedi Richard.

Dağlardaki ahırlar atlara büyülü geliyordu. Sizi birden sarıp sarmalayan bir sıcaklık, akıl almaz bir kuru ot kokusuyla doluydu içleri. Atlar içeri girerken kendi kendilerine: “Hayır, gerçek olamaz bu. Hayır, olanaksız” diyorlardı. Oysa gerçektir, olmuştu işte!

Üç tane kocaman ağ dengi getirip evin yanındaki çayıra koydular. Ağları açmaya başladıklarında, köyün tüm çocukları koşup geldi.

Küçük vadiye yavaş yavaş, hafif bir karanlık çöküyordu. Hava birden serinlemişti, ağaçlarla yaş çayırın kokusu duyuluyordu.

Jacques’çık ağlara dokundu. Örgü ağırdı; yeşil, düz ipten dokunmuştu. Yaprğa öykünölmüştü kısacası. Honoré ağı bir ucundan tutuyordu, Randoulet de öteki ucundan. O parça yirmi metre kadar olsa gerekti. İyicene açtılar. Jourdan, Bobi, Carle, oğlu, Jacques’çık; Richard bakıyordu.

“Sağlam” dedi Richard.

Bobi maralların gelip ağa takıldıklarını, oracıkta kalakaldıklarını düşünüyor, –kısa süreliğine– tutsak düşecekler ama bizim tutsaklarımız olacaklar diyordu (ister istemez insanın akından geçiyordu bu).

Kocaman bir yıldız daha şimdiden gecenin kadife gibi ağır-laştığı doğu tarafında gökyüzünü aralamıştı.

Richard onlara ağırbaşlılıkla ama bir yandan da incelikle önce evde yemek yemelerini söyledi. Yanlarında bir şeyler getirdiklerini, evdekileri rahatsız etmemek için çayırdaki kalacaklarını söylediler.

“Çorba sıcak” dedi Richard.

Bunlar insanın içine işleyen sözcüklerdi. Karşı koyamadılar. Ama çorbayı dışarıda içtiler. Tüm otlar akşamın gelişiyle birlikte ansızın çok soğumuştı ama haşlanmış lahananın tadı boğazlarını ısıtıyordu.

“Anımsıyor musun?” diye sordu Richard.

“Anımsıyorum” dedi Honoré.

Çocukluğunu geçirdiği, o çok iyi bildiği orman gözlerinin önündeydi yine: Yollar, çıgırlar, çukurlar, domuz inleri, ormanaltı bitkileri. Çocukluğundaki marallar ölmemiş de onları avlayacaklarmış gibi geliyordu ona.

Richard ona yöreyle, havayla ilgili birtakım kurnazlıklar öğretti. Kuzeyle batı arasındaki köşeyi açık bırakarak Lénore’u çevirmelerini söyledi. Honoré gökyüzüne baktığından, söylediği yerin ayın tam karşısında kaldığını gördü; biraz parlak köpük geceyi aydınlatıyordu bile.

“Şaşırtın onları” dedi Richard.

Sonra üç dört ad söyledi. Bulunması neredeyse olanaksız yerlerden söz ediyordu. Derken borusunu almaya gitti. İçi boşaltılmış, ince ucu açılmış bir inek boynuzuydu getirdiği. Üfürdü. Pek konuşkan olmasa da, buyruğundaki şeylerle konuşmayı bildiği belliydi.

İç karartıcı bir uğultu çıktı borudan. Tüm vadiyi doldurup dağların yankısını dövdü, orman da çobanın çağırdığı bir sürü gibi uyandı.

Gece karanlığında yola düzüldüler. Honoré en başta, sonra Bobi, sonra Jourdan, inek boynuzunu taşıyan Jacques’çık, ağları yüklenmiş Randoulet, Carle, oğul Carle.

Jacques’çık saatini usulca avuçlarında çaldırdığında saat on birdi, Lénore düzlüğüne varmışlardı.

Ay daha dağı aşmamıştı. Gökyüzü açıldı ama buna karşılık kara ağaçlarda, Nans’ın gölgesinde, gece dört bir yandan kapalıydı.

Honoré kayınlarla huşları kokularından tanımıştı.

“Huşa çengel takılmaz” dedi, “kabuğu tutmaz.”

Bunu düşünmeden söylemişti. Zamanında babasının böyle söylediğini anımsıyordu.

Yeterince uzun, yeterince güçlü olup olmadıklarını anlamak için, ağaçların gövdelerini el yordamıyla enine boyuna yoklamak gerekiyordu. Tamam. O sırada, üstteki yaprakların ağaç dilinde konuştukları duyuluyordu. Çengellerle tahta tokmağı oğul Carle getirmişti.

“Bu kayın” dedi.

“Bakayım” dedi Honoré.

Honoré'nin çalımından geçilmiyordu. Ağaca dokunuyordu. “Bakayım” demişti ama aslında söylemek istediği tam da bu değildi: “Dur da bu gerçekten bir kayın mı anlayayım” demek istiyordu, dokunup yapraklarını kokladı mı da anlıyordu doğrusu.

“Evet, kayın.”

“Her şeyi de biliyorsun” dedi Jacques'çık.

“Burada, evet” dedi Honoré, “buralar benim memleketim.”

Oğul Carle Randoulet'nin omuzlarına çıktı. Ağacın iki metre yukarısına çengeli çaktı.

“Sağlam oldu mu?”

“Öküzü bile tutar.”

Alçak sesle konuşuyorlardı. Neredeyse hiç kımıldamıyorlardı.

Sesleri zar zor duyuluyordu, ininde dönüp duran yaban domuzunun sesi gibi.

Ağı çengele astılar, sonra aynı işlemi yapmayı sürdürdüler. İki metre yüksekliğindeydi, Lénore düzlüğünü tümüyle sarıyordu.

“Aşağıdan da tutturmak gerek” dedi Bobi.

“Evet” dedi Honoré, “ama germeden. Gevşek, sarkık olmalı.”

Otların arasında emeklemeye başladı.

“Buraya gel. Bak” dedi, “bu sağlam.”

Bobi de onun yanına çömeldi. Bir çobanpüskülü köküydü gösterdiği. Honoré bitkinin çevresini elleriyle kazdı.

“İpi ver.”

Ağın alt tarafını köke bağladı.

“Yavaş yavaş gel” dedi.

Düzlüğün çevresinde emekleyerek ilerliyorlardı.

“Çobanpüskülüne” dedi, “güvenirim, kanca gibidir kökleri.”

Aylar gibi arka arkaya ilerliyorlardı. Honoré çobanpüskülü arıyordu.

“Al bir tane daha.”

Bobi, Honoré’nin toprağı eşelediğini duyuyordu.

“Bağla. Fazla sıkma” diyordu Honoré. “Bekle. Ağ esnek kal-sın. Tamam, oldu. Yavaş yavaş gel.”

Oğul Carle’ın tokmağını usulca vurmasının sesi zar zor duyuluyordu.

Hâlâ Randoulet’nin omuzlarındaydı. Onu yaralamamak için ayakkabılarını çıkarmıştı.

“Bir daha bulamayacaksın onları” dedi Randoulet.

“Olsun, yalınayak yürürüm. Oldu işte” dedi.

Carle ağın ucunu ona uzattı.

“Kurtar şunu” dedi oğul. “Bir çalılığa takılmış olsa gerek. Şuradan geliyor.”

“Üzüm ezer gibi dönüp durmasana” dedi Randoulet.

“Elimden geleni yapıyorum” dedi oğul. “Ağırmış bu ağ da.”

“Elinden geleni yap da” dedi Randoulet, “kulaklarımı ezme.”

Oğul Carle otlara atladı.

“Honoré nerede?”

“Gitti.”

“Gel” dedi Carle, “ben de deneyeceğim.”

“Söz konusu olan at olsaydı” dedi Randoulet, “sana güve-nirdim, ama iş ağaç seçmeye gelince...”

“Sen gel yine de.”

Üçü öteki kayının yanında durup ağacı yoklayıp koklamaya başladılar, derken oğul Carle üstünde hafif acı bir koku duydu. Az önce parmaklarının üstünden akan özsuyn kokusunu an-dırıyordu.

“Bu tamam.”

Randoulet sırtını ağaca yasladı, ellerini sepet gibi kenetle-di. Oğul Carle çıplak ayağını Randoulet’nin ellerine koydu. İki taraflı bir çabayla: Oğlun baldırıyla Randoulet’nin kollarının gücüyle oğlan gövdeye yükseldi. Carle çengelle tokmağı ona uzattı. Hazır olmak için ağı çıkardı. Jourdan’la Jacques’çık ayı gözlüyorlardı. Durdukları yerden ötekilerin sesi zar zor duyulu-yordu. İkisiyse kıpırdamıyordu, kulak kesilmişlerdi.

Sele doğru, aşağılardaki yapraklarda bir hareket vardı. Önce bunu yapanın dallar arasında yüzen iri kuşlar olduğunu sandılar, ama yanlarından bir kervan çulluğu havalandı. Kanatlarının sesine kulak verince öteki seslerle karşılaştırıp bir sonuç çıkara bildiler. Su içmeye giderken çalılıkları ezen kara hayvanlarıydı oradakiler. Ot piresi cırlıyordu dört bir yandan. Arada sırada, Nans'ın üstlerinden tuhaf biçimde titreşimli, iç karartıcı, upuzun bir söz dökölüyordu. Ayın aydınlığı ısıtıyordu dağın yarıkla-rındaki havayı, koca koca granit parçaları homurdanıyordu.

"Hep düşünürüm de..." dedi Jacques'çık.

Küçük adımlar duyuldu, sonra su sesleri. Yapraklar birbirlerini okşuyorlardı. Ağaç gövdeleri gıcırıyordu.

"Tüm bunlar kendi hallerinde yaşayıp gidiyorlar" dedi. "Hiçbir şeye pabuç bırakmıyorlar."

İkisi yan yana, düzlüğün kenarına, yapraklı dalların altına uzanmıştı. Toprakta hem mantar, hem de her ağacın kökünden gelen bir anason kokusu vardı. Arada sırada, altın rengi bir sinek karanlığı yarıp ay ışığının altında yitiveriyordu. Hiçbir şeyin daha önce dokunmadığı otlardı altlarındaki: Ne ayak ne yel, hiçbir şey, gecenin serinliğinde yalnızca özsularının gücüyle açılıyorlardı. Yukarılardan kimi zaman çok soğuk bir hava esiyor, sonra ağaçların arasında eriyordu. Yapraklar boyunca akışı duyuluyor, ardından taş kokulu, geniş, ılık damlalarla iki adamın üstüne dökölüyordu.

"Sonuçta" dedi Jourdan, "canımız sıkılıyorsa, bu bizim suçumuz."

Ay en tepeye çıkmıştı, tam da Richard'ın söylediği yerde.

Yedisi birden ormana gidiyorlardı. Aya karşı yürüyorlardı. Dizi halindeydiler. Yaprakların kalınlığına göre, ya gökyüzünden gelen ak ışık vuruyordu üstlerine ya da gölgeler. İzledikleri yolun on metre ötesinde, orman her köşesinden vurdumduymazlığını koruyordu. Ağaçlar ışıldıyordu. İnsanlarla yaşam arasında bir anlaşma yapılmaktaydı.

"Onları çeken şey" dedi Honoré, "su. Su başında" dedi, "korkutmamız gerek onları. Koştular. Susadılar. Gece serin. Su uzaklardan şarkılar söylüyor. Ormanın derinliklerinden sesi geliyor. Gece durgun..."

“Sus be” dedi Jacques’çık.

Yedisi de aynı hızda yürüyordu. Sel sularından geçerken, Bobi:

“Durun!” dedi.

Biraz geri gitti. Eğildi. Düz bir taşı başka bir düz taşa vurdu; ses yankılarla uçuştı.

“Bir şey uzaklaşıyor” dedi Jacques’çık.

“Ses, o uzaklaşan” dedi Bobi. “Bence boruyu buradan çalmalısın. Her yerden duyulur.”

Jourdan Jacques’çıkla sel yatağında baş başa kaldı. Öteki beş kişi geri dönüp Lénore’un yolunu tuttu.

“Lénore” dedi Honoré, “dağın şu yukarıda gaga yaptığı yeri görüyor musunuz? İşte Lénore onun tam altı. Yolunuzu böyle bulabilirsiniz.”

“Dümdüz dağın gaga yaptığı yere doğru yürürseniz ke-sinkes varırsınız Lénore’a. Şimdi herkes yerini alsın. Birazdan ağlarda buluşalım. Dikkat edin, Jacques’çık borusunu çalacak, ayrılalım. Borunun şöyle bir gürlemesini bekleyelim, sonra yürümeye başlayalım.”

Ormana dağıldılar. Ormanaltı bitkileriyle kaplı kırk elli metrelik uzaklıklarla birbirlerinden ayrılmış, neredeyse yalnız başlarına duruyorlardı, derken boru çalmaya başladı. Bobi yeri iyi seçmişti. Jacques’çığın durduğu yerden, ses en az yüz yankıyla uçuşuyordu. Jacques’çık boruyu ilk kez üfürdüğünde, boynuzun gırtlğından iri bir hayvanın hırıltısına benzer bir ses çıktı ama bir süre sonra, yüz kayanın gırtlğında cınlayınca yer-yüzünün sonu geliyormuş gibi bir çığlığa döndü, hemen sonrasında da toprak çarşaf gibi sarsılmaya başladı. Hayvan toprağın seslerini, kayanın çığlığını, çamurun mırıltısını, tozun ısığını tanır. En yukarılarda, kayşatların kenarında yatan maralların kulakları dikildi. Yükseklerden gelen ses ilgilerini çekmişti. Sarp dağa doğru baktılar. Kayaların oluşturduğu duvar ay ışığıyla tir tir titriyordu. Maral uyurken sürekli, usul usul ağlar; uyandığında da, gözlerinde gözyaşları çırpınır. Gözyaşlarıyla ay ışığının arasından, sallanıp çökmeye başlayan dağı gördüler. Aşağılardaki ağaçların arasına kaçmak için kayşatlara daldılar. Beş taneydiler. Altlarından, çevrelerinden, arkalarından taşlar

dökülüyordu uyanan bir ırmağın gürültüsüyle. Boru yine çaldı. Köknarlara varınca, bir yanda iki maral tırısı kalktı, öteki uçuyse Trédon'un uçlarına doğru kaçtı. Kayşatların gürültüsü ormandaki tüm yankılarla akıp gidiyordu. Boru çaldı. Birbirine karışan iki ses ormanaltı bitkilerini, çalıları, yaprakları, çayırları, kayaları, suları dövüyordu, Verrières'den Frasse Geçidi'ne dek tüm yöre uyanmıştı. Sincaplar ağaç gövdelerinin çevresinde dönüyor, içgüdüsel olarak altına gizlenecekleri bir gölge arıyorlardı. Ama gölge de, ses de her yerdeydi. Köstebek boyları ısıklılaşıyorlardı aralarında. Erkek nöbetçiler homurdanıyordu. Dişiler de yavrularını topluyorlardı ayaklarıyla. Üç maral küçük Verel Vadisi'nden geçerken yaşlı bir sürüyle karşılaştılar. On yaşındaki beş maralla, çatlamış sol boynuzu en ufak esintide uğuldayan, çok ünlü bir erkek geyikten oluşuyordu sürü. Erkek sürüsünü Peloux çayırlarından Frasse'a doğru götürüyordu. Üç maral yavaşladı. Beş dişi kokladı. Üçlü somaklarını uzatıp ayakları havada, bir süre kıpırdamadan durdu. Erkek geyik onlara bakıyordu. Bir aydan daha uzun bir süredir gebe olan beş dişi kıskanmamıştı. Üç maral sürüye katıldı. Erkek geyik onları otların arasından rahvan götürdü. Boru çaldı. Sürü hızını gitgide artırarak dörtlüye kalktı. Yel erkek geyiğin oyuk boynuzunda uğulduyordu. Selden su içen küçük, yalnız bir maral onların geçişini gördü, tam o anda boruyla dağın gürlemesi ona da ulaştı. Bir sıçrayışta suların üstünden atladı. İçinden ilk geçen şey tek başına seğirtmekti. Sevi mevsimindeydi, yalnız kalmak, kendi kendine seslenmek, beklemek arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Ağaçların altında tırıs gitmeye başladı. Arzusuyla, korkusuyla yalnızdı. Épelly geyiğinin sürüsü Saix Çayırı'na doğru gitti. Serveray tilkileri Salenton değirmen taşlarının yolunu tuttular. Auterne Ormanı'nın sincapları başlarını ulu dalların diplerine soktular. Boru hâlâ çalıyordu. İçleri pır pır eden ıslık ıslık susamurları sel sularına dalıp dalıp çıkıyorlardı. Kuşlar koşturuyordu ağaçlarda yağmur gibi. Tüm kirpiller top olmuştu. Kokarcalar dulavratotlarının altında altın rengi gözlerini bir açıp bir kapıyorlardı. Gelincikler kendilerine yuva olmuş çalılıkların çevresinde delice sıçrayarak dönüyorlardı. Bir yaban domuzu uyandı, doğruldu, dinledi, homurdandı, sonra somağını ayaklarına ko-

yup yeniden uyudu. Épelly geyiğinin sürüsü Frasse Geçidi'nin çukurluğunda durdu. Daha ileri gitmeyi gözü kesmiyordu. Marallar ona sokulmuş, tüylerinin arasında inliyorlardı. Sert derisinde sarkık dudakların sıcaklığıyla zangırdayan dişlerin soğukluğunu duyuyordu. İleriye bakıyordu, Frasse Köyü'nün ısıltılı çatıları birdenbire ak otların arasından belirivermişti, iki köpek uyanmıştı orada.

Bobi tilkilerin yanından geçtiğini işitti. Yakamozlu bir koşuyla ormanaltı bitkilerini yara yara, şimşek gibi gelip geçen soluk renkli bir hayvan gördü. Gökyüzünde dağın gaga yaptığı yere baktı. Honoré yumuşak bir hayvana bastı. Carle seslendi. Boru çalıyordu.

"Ne soluk varmış adamda be!" diye geçirdi içinden Randoulet.

Aşağıda, sel sularının yanında, Jacques'çıkla Jourdan'ın yer değiştiğini bilmiyordu.

"Biraz da bana ver" demişti Jourdan.

Üfürüyordu. Tüm ormanı ayağa kaldırıyordu. Yöre onu duyunca Verrières'den Frasse Geçidi'ne dek titriyordu.

Geçidin yukarısında, Épelly geyiği uzandı, marallar da ona sokulup uzandılar.

Oğul Carle kendi kendine:

"Yolu şaşıracağım sonunda" dedi.

Dağın gaga yaptığı yere baktı. Boru sesi küçük, yalnız maralı izliyordu; bir yandan da hayvanın gönlündeki sevi isteği dinmek bilmiyordu. Yalnızdı, korkuyordu, ama şu uğultu yöreyi doldurduğu, onunki gibi arzularla boğuşan yalnız erkek geyikle karşılaşmadığı sürece ancak yalnız kalabiliyor, ancak korkabiliyordu.

Honoré'nin bacakları ıslanmıştı. Maral bacaklarını yalamak için durdu. Bobi ağlarla çevrili düzlüğü düşünüyordu. Kayşatlardan gelen iki maral ağaçların arasında sığınacak bir yer arıyorlardı. Öteki üçünün onları izleyip izlemediğini anlamak için sesleniyorlardı. Boru çaldı. İki maral yeniden ormanda tırıs kalktı. Randoulet kendi kendine:

"Ötekiler ne yapıyor acaba?" dedi.

Yapraklardan, çalılardan, her yerden hayvan sesleri geliyor-

du. Can atıyordu Carle'ın, Honoré'nin, Bobi'nin ya da oğlun ayak seslerini duymaya. Herhangi birinin ayak seslerini. Gürültünün ortasında, iki maral eski bir kokunun sesini işitti. Geçen yıl aldıkları bir kokuydu bu. Lénore düzlüğünü çepeçevre sarmış, çiçek açmış baldıranların kokusuydu.

Oğul Carle kendi kendine:

"Yolumu dağın bu gagasına göre mi bulacaktım? Yoksa şuna göre mi?"

Yolunu şaşırdığından korkuyordu. Seslendi.

Küçük, yalnız maral bir insan sesi duydu. Kısa bir süre önce, hemen oradan iki maralın geçtiğini anladı kokularından. İki yüksüz maral. Erkeksiz yaşayanlardan. Onları izledi. Adam altta seslenmeyi sürdürüyordu.

"Buradayım" dedi Randoulet.

Çok uzakta değildi.

"Yolumu şaşırdım diye korktum."

"Yürü yürü."

Serveray tilkileri anlamaya başlamışlardı. Ses çok düzenliydi. İnerine girip kıpırdamamaları yetecekti. Üç maral Lénore düzlüğünün önüne vardı. Onların gözünde, yeryüzü hâlâ sapına vurulan bir ağaç gibi titriyor, sarsılıyordu. Boru çalıyordu. Baldıran çiçek açmıştı.

"Haydi" diye bağırdı Honoré.

Maralların inlemesini duymuştu az önce. Aralarından biri ağa karşı boynuzlarıyla savaşmaya başlamıştı bile. Hemencecik yakalanıverdi. Randoulet onu devirip üstüne yattı. Kayşatlardan gelen marallardandı. Önce bir geyikle dövüştüğünü sanmıştı. Derken insan kokusu almıştı.

Oraya en son Bobi geldi. Randoulet'nin bir tane yakaladığını gördü.

"Öteki senin" diye bağırdı Randoulet.

Honoré'nin, Carle'ın, oğlun otlara uzanmış durduklarını gördü. Düzlüğün çevresine bakındı. Karanlıkta kıpırdamadan duran iki altın rengi göz gördü.

Seviye düşmüş küçük maral, karanlığın içinde kıpırdamadan, derin bir uykuya dalmak üzereymişçesine ağlamaya başlamıştı. Boru çalıyordu. Gözyaşlarının öteki yanında, ay ışığı

altında, tüm yeryüzü kabarıp dağ olmuş sular gibi sallanıyordu. Bir karaltı atladi marala doğru. Onun hem canlı hem de erkek olduğunu anlamıştı. Dişilik arzusu yüzünden toprağın üstünde kaskatı kalıvermişti; her şeye boyun eğmeye hazır, ölüme bile, yeter ki dinsin gönlünün istekleri. Erkek onun üstüne atladi, belini büktü. Geyik gibi kokmuyordu, bilmedik bir kokusu vardı. Maral otlara düştü. Seviyle ölüm bir olmuş bağrını eziyorlardı. Gözlerini kapadı.

Bir süre sonra bir insan sesi yükseldi:

“Gelin!”

Boru yanıt verdi, sonra çalmaz oldu.

Adamlar, tan dağların doruğuna dokunmuşken, Verrières yakınlarına vardılar. Pembe, kalın, soğuk bir sisin içinde, çayırlardan yürüyorlardı. Üç maralı omuzlarında taşıyorlardı.

Köyden epey uzakta Richard bekliyordu onları.

“Hop, dur!” dedi.

Sonra da:

“Kaç tane?”

“Üç.”

“Sabahın bu saatinde buraya geldiğine göre uyumadın herhalde.”

“Hayır, çok gürültü yaptınız. Herkesi uyandırdınız.”

Ötedeki köyden koşum takımlarının çınlaması, atların ayaklarını yere vuruşu duyuluyordu.

“Canlı mı istiyorsunuz onları?” diye sordu Richard.

“Evet” dediler.

“Öyleyse, hemen gitseniz iyi edersiniz. Atları arabalarınıza koştum.”

“Çok gürültü yaptınız” dedi. “Köydekiler bana geldi: ‘Et onlarda kalsın ama derileri bize bıraksınlar’ dediler. Maralları canlı istiyorsanız hemen gidin, ben bir yoluna bakarım.”

Sisin içinden, Richard’ın arabalara koşulmuş atları bağladığı harman yerine geldiler. Maralları Randoulet’nin arabasına yüklediler. Tekerlek gürültüsü, ayak sesi olmasın diye atları çayırlardan yürüttüler. Yolu uzatıp köyün çevresinden dolaştılar. Vadinin dibindeki yola, dağ boğazlarına daldığı yerde ulaştılar.

Gün doğduğunda, sel yatağından uzaklaşmış, dağa çıkmış, köyden çok uzaklaşmışlardı bile; sollarına yolunu tuttukları, dipleri düzleşmiş, uçsuz bucaksız yöreyi, sağlarına da dorukları buzla, kızıl gün ışığıyla kaplı dağ yığını almışlardı.

Gece vadilerden ayrılmamıştı daha. Tam o sırada, uzaklardan bir gökgürültüsü duyular.

Öğleye doğru tepelere varmışlardı. Gün ışığının çoğalmasına tanık olacaklarına, azaldığını görmüşlerdi. Guguk kuşları ötmüyordu. Otlar, ağaçlar, hava bir bataklık durgunluğuyla kımıldamaz olmuştu. Gökyüzüyse kıpır kıpırdı. Gökyüzünde yankılı, madeni sesler çıkararak üst üste yığılan bulut dalgaları yuvarlanıyordu.

En baştaki Honoré atını kırbaçlayıp tırısı kaldırdı. Carle oğlunu uyandırdı.

“Acaba” dedi, “bu kısarak onca yolu tırıs gidebilecek mi?”

Randoulet ötekilere yetişmeye çalışıyordu. Ama atı tırıs gitmeye başlar başlamaz, maralların ağır kafalarının arabanın döşemesine çarptığını duydu. Bağırıp durmalarını söyledi ötekilere, kervan durdu.

“Böyle olmaz, ölürler” dedi, “tırıs gidemeyiz. En azından ben. Ben tırıs gidemem.”

“Öyleyse hiçbirimiz gitmeyelim” dedi Jacques’çık.

Fırtınalı göğün altında yeniden rahvan gitmeye başladılar. Her yerden ezilmiş toprak kokusu yükseliyordu.

Küçük maral gözlerini açmıştı. Öteki iki maralınsa gözleri kapalıydı ama derin derin soluyorlardı, burun delikleri kuruydu.

Ouvèze Vadisi’nden indikçe hava daha da kötüleşiyordu. Gökyüzü yağmurun yağmasına izin vermeyecek kadar hareketliydi, mavi yelin itmesiyle uçtan uca hırçın hırçın, gürleye gürleye savruluyordu, ama karanlık da artıyordu. İki tepenin arasından, Grémone Yaylası’nı gördüler. Her yanı kömür ocağı gibi tütüyordu. Tüm ağaçlara asılıp kalmış puslarla çatlak çatlak olmuş, için için yanan bir alevin dumanlarıyla kuşatılmış gibi görünüyordu. Toprak karaydı. Ubacs’ın selleri gürüldüyordu. Ouvèze Irmağı korkunç bir gürültüyle çağılıyordu.

Bir oduncu duydu arabaların gelişini, ormandan çıktı, elini kaldırdı. Kervan durdu.

“Nereye gidiyorsunuz?” dedi.

“Grémone Yaylası’na.”

“Buradan geçebileceğinizi mi sanıyorsunuz?”

“Dün sabah geçtik.”

“Ondan beri çok şey değişti” dedi.

“Neden beri?”

“Fırtına koptu. Tavuk yumurtası büyüklüğünde dolu yağdı.

Tahta köprünün yerinde yeller esiyor şimdi.”

Küçük meşe dalları gösterdi, ağacın pekliğine karşın baltay-la kesilmiş gibi duruyorlardı.

“Yukarılarda karşılaşacağınız şey” dedi, “hoş bir şey değil. Bu sabah, yaylanız kaynayan tencere gibi sularla, köpüklerle kaplıydı. Yapmanız gereken” dedi, “hâlâ dayanıyorken taş köp-rüye inmeniz. Hava yine bozar mı bozmaz mı belli olmaz. Ben Taş Ocaklarına gidiyorum.”

“İstersen bırakalım seni” dedi Jacques’çık.

“Hayır, sizden önce varırım oraya” dedi. “Bir süredir tepe-lerin arasındaki yoldan gelişinizi izliyorum. O kadar yavaş gidi-yorsunuz ki gören de Kutsal Ekmek’i taşıyorsunuz sanır.”

XI

“Yemeklerini yiyorlar” dedi Marthe.

“Üçü de mi?”

“Evet, ama en çok en küçükleri yiyor.”

“Ya erkekler?”

“Uyuyorlar. Senin geldiğini görünce, Jacques’çığı soracaksın diye korktum.”

“Uyuyor” dedi Joséphine. “Honoré de uyuyor. Hava boğucu.”

“Bence” dedi Marthe, “en kötüsünü atlattık.”

“Ya erkek geyik?”

“Kapı aralığından hırıldadı. Onlarla konuştu bile. Ormana doğru gitti. Onu duydular. Ondan beri yiyorlar yemeklerini.”

Marthe oturdu. Hava sıcaktı. Kıpırtısız, kocaman bir bulut güneş ışığıyla kaplı gökyüzünün ortasında pineklemekteydi.

“Yorgunluktan bittim.”

“Ne mutlu size” dedi Joséphine.

“Niye?”

“Ben de yorgunluktan bitmiş olmak isterdim” dedi Joséphine, “yattığım yeri bilmemek, uyumak, hiçbir şey düşünmemek.”

“Neyin var senin?”

“İçim rahat değil hiç.”

“Mutlu olacağız Joséphine.”

“Hangi mutluluk Marthe?”

“Nasıl hangi mutluluk yahu? Ulu Tanrım...”

“Sesinizi yükseltmeyin, uyuyorlar.”

“Sinirlendiriyorsun beni” dedi Marthe alçak sesle.

Gülümsüyordu. Avcunun içiyle kır saçlarından iki tutamı okşayıp düzleştiriyordu.

“... Şimdi ‘mutluluk’ dendi mi neden söz ettiğimizi anlamıyorsan demek önceden pek şenmiş yaşamın!”

“Siz de biliyorsunuz Marthe, asla mutlu olmadım ben.”

“Şimdi açtıracaksın bayramlık ağzımı.”

“Bana karşı her zaman çok nazik oldunuz Marthe.”

“Uzun süre birbirimizi görmedik. Bugün benimle konuşmanızı istiyorum. Ondan geldim.”

“Senin için kaygılanıyordum Joséphine’ciğim, bunu sana söyleyeyim. Roume Fuarı’nda rastlaştığımız günü anımsıyorsun?”

“On yıl önce, evet, anımsıyorum. Bugün de ondan geldim.”

“Ondan beri sürekli kaygılanıyordum, derken evlendin. Çocukların oldu, sonra da rahatladın.”

“Nereden biliyorsunuz?”

“Anlaşılıyordu.”

“O zaman hiçbir şey anlaşılmıyormuş demek, her şey aldatıcı.”

Marthe bir süre bir şey söylemeden durdu. Yavaşça ellerini okşuyordu.

“Keyif aldığım anlar oldu” dedi Joséphine, “kuşkusuz, herkes gibi.”

“E o zaman yakınmaman gerek.”

“Benim yakındığım şey kaygılarım.”

“Kurtul onlardan.”

“Kolaysa siz kurtulun içinizi kemiren şeylerden, öğüt vermekte üstünüze yok. Sizin kaygılarınız yok mu?”

Marthe ellerini okşadı.

“Olmaz olur mu? Her zaman kaygılıydım.”

“Artık öyle değilseniz, nasıl yaptığınızı bana da söyleyin, buraya boşu boşuna gelmiş olmayayım.”

“Hâlâ öyleyim” dedi Marthe.

Ellerine bakıyormuş gibi yaptı. İki kadın alçak sesle, ağır ağır konuşuyordu. La Jourdane’in mutfağında oturuyorlardı, açık büyük kapıdan akşamüstü görünüyordu.

“Her şey içimde arzu uyandırıyor” dedi Joséphine.

“Şu sürekli bir şeyler istemenin” dedi Marthe, “verdiği sıkıntıdan mı söz ediyorsun?”

“Hiçbir şeyimiz yokken” dedi Joséphine, “birden bir şeyler bizim oluyor, derken hepsi geçip gidiyor.”

“Tadı kalıyor geriye.”

“Acısı kalıyor.”

“Yüreğimizi gitgide kor gibi yakıyor, seninle tartıştığım yok Joséphine, aynı şeyi söylüyoruz.”

“Zaman uçup gidiyor, an uçup gidiyor, her şey uçup gidiyor. Otuz iki yaşımdayım.”

“Benim yaşımda seninkinin neredeyse iki katı.”

“On yıl içinde her şey bitecek.”

“Benim yaşımda seninkinin neredeyse iki katı, her şey bitecek diyorsan, bunun doğru olmadığını söylemeliyim sana.”

“Ne kalıyor ki geriye?”

“Arzu, Joséphine.”

“Bugün aslında seni beklemiyordum” diye sürdürdü Marthe biraz sonra. “Tasasızdım. Onların uyuyuşuna bakmaya gittim. Jourdan uyuyor. Bobi uyuyor. At uyuyor. Biraz marallar için kaygılanıyordum, o kadar. Yemek yemiyorlardı. Şimdi yiyorlar. Artık tasasız, dingin, kaygısız, boştu yüreğim. Sonra senin geldiğini duydum. İçeri girdin. ‘Merhaba Marthe’ dedin.”

“Bu bana günde on kez oluyor Marthe; bir an dinginleşiyorum, bir an kaygım tasam kalmıyor, bir an hiçbir şey, ama hiçbir şey bana sıkıntı vermiyor, derken içeri bir şey girip ‘Merhaba Joséphine’ diyor.”

“İlle böyle olması mı gerek” dedi Marthe, “diye düşünüyorum. Bence evet.”

“Neden ki Marthe? Baksana, başka şeylerde ille böyle olması gerekiyor mu?”

“Çünkü, Joséphine, iyi bakarsak, düşünersek, ilk uzun eteklerimi giydiğim zamanlardan beri, ben... Anımsıyorum da, aslında ilk uzun eteklerimi giydiğim zamanlardan beri demem yanlış. Önceden beri, aslında her zaman, ama insan gençliğinde farkında olmuyor. Evet, ille böyle olması gerekiyor.”

“Neden söz ediyorsun?”

“Kaygıdan. Hep beklemekten. Hep bir şeyler istemekten, elindekinden korkmaktan, elinde olmayanı istemekten. Onun senin olmasından, hemen sonra da uçup gitmesinden korkmaktan. Sonra onun ellerimizin arasından kayacağını bilmekten, derken ellerimizden kayıp gidiyor. ‘Kaçıveren bir kuş gibi’ diyecektim az kalsın, hayır, avcumuzda bir tutam kum tutuyormuşuz gibi, evet işte: Bunun ille de böyle olması gerektiğini düşünüyorum, daha doğduğumuzda içimizde varolan bir şey, doğarken kafalarından üç kat daha büyük bir yürekleri olan kurbağalar gibi.”

“Bu doğru değil.”

“Ne?”

“Kurbağaların doğarken bir tek kafaları vardır, beden diye bir şeyleri yoktur, cam gibi bir şey yalnızca. İçerideyse, yürekleri küçücüktür, olsa olsa kızıl bir pire kadar.”

“Joséphine! Boyuttan mı söz ediyorum sanıyorsun?.. Yürelerinde üç kat daha fazla istek olur onların, kurbağa büyüdüğünde kafa aynı kafadır ama yürek öylesine büyür ki atışı sırttan belli olur, cevizden büyüktür. Ben ne dediğimi bilirim kızım.”

“Alçak sesle konuşun.”

“Korkma, uyanmazlar, yorgunlar. At gibiler. Çok uzaklara gitmişler hep birlikte.”

“Baksanıza, sanırım yukarıda hareket ediyorlar.”

“Sanmam.”

“Susun Marthe. Dinleyin.”

“Jourdan o. Sırtüstü yatmış. Horluyor. Yorulunca, derin uykuya dalmadan önce horlar. Az önce ikisine de, üçüne de baktım. Bobi yanda yatıyor, burnu yastığın üstünde neredeyse ezilmiş, ağzı aralık, biraz salyası akmış, gözkapakları kurtlu çocukları gibi aralık. Bir görseydin, çocuk gibiydi. Korkma. Bırak da konuşayım. Uyuduklarından eminim.”

“Marthe, siz güveniyor musunuz?”

“Neye?”

“Yapacakları şeye.”

“Evet.”

“Size söylediklerine inanıyor musunuz?”

“Kanıtladılar zaten.”

“Her şeyi değil.”

“Nesine bozuluyorsun ki adamın?”

“Bir şeyine bozulduğum yok. Kimseye bozulduğum yok. Onu burada yemek yediğimiz pazardan beri görmedim bile.”

“Bir şeylere bozulmuşsun.”

“Hayır, dedim ya...”

“Bozulmuşsun bozulmuşsun.”

“Evet, ne yapmak istediğini anlamaya çalışıyorum.”

“Ben yaşıyım.”

“Ne demeye çalışıyorsunuz?”

“Kendi kendime konuşuyorum. Ben onun ne yapmak istediğini hemen anladım. Sende olan her şeyi yitirdim, geriye arzu kaldı da onun için.”

“Kaygılardan mı söz ediyorsunuz?”

“Kaynak suyu gibi yere serilmek istediğimi söylemek istiyorum.”

“Ne demeye çalışıyorsunuz Marthe? Söylesenize.”

“Ev dingin demek istiyorum, hiç ses yok, ne tarlalarda, ne gökyüzünde.”

Yel çok yukarılardan, toprağın en az iki kilometre üstünden esiyordu. Bir dağ yeliydi, ama bir ara alçaldı. Koca bulutla buluştu. Hiç ses çıkarmadan, onu döve döve rendelemeye başladı, gökyüzü çok geçmeden tepede kaz yoluyorlarmış gibi tüylerle kaplandı. Bir gölge yağmuru yağdı toprağa. Damlaları tarlalar kadar genişti. Ağaçlıkların ya da çayırların, tepe doruklarının ya da yamaçlarının her birini örtüyorlardı. Gölgeler toprağın üstünde ilerliyordu. Daha az önce örtülü olanın üstü birden açılıveriyordu; ışıltılı kavaklar soğuk alevleriyle yanmaz oluyor, gölge geçip gidiyordu.

Grémone Ormanı’nın kenarında, üstünde mine çiçeği bitmiş bir alan vardı. Issız bir yerd. Oradan gölcük görünüyordu. Yalıçapkınları bir kanat çırpışıyla alıyorlardı yolu. Ülgerli yaprakların altında, serinlikte uyumaya geliyorlardı. Kimi zaman otların altına çömelmiş elliden fazla kuş bir araya geliyordu. Yaprakların üstündeki tüyler de, yalıçapkınlarının uyurken bile açık

tuttukları zıhlı gözleri de güneşle balkıyordu. Otların dibindeki mavilikler gölgeden değil, kuş kanatlarındandı. O incilerle bezenmiş mine çiçeğinin pek arı, insanın içine işleyen bir kokusu vardır. Yalıçapkını özellikle gagasının dibindeki sarı şişkinlikte, aynı zamanda kanatlarını çatan dört büyük tüyde duyar balığı. Çünkü hava keselerini patlatmak için, ön yüzgeçlerin altından o sert tüylerle balıkları döver.

Geyik hâlâ kızıl sarı renkte olan şimşirleri gördü. Yemeye kalktı. Sert, küçük yapraklar damağına yapışıyordu. Ama bir parça şimşir dalını çiğnemeye başladı. İçinde yalnızca sonbaharın özsuyu kalmış, yaşlı bir bitkiydi bu. Nasıl da acıydı. Geyik başını salladı. Yaşlı şimşirin kokusuyla birlikte gözünde canlanan görüntüleri savmak istiyordu. Yokuşlu otlakların gökyüzünde birdenbire kesiliverdiği yerde, ulu dağ sıralarını görmüştü. Şimşir tutamını ayaklarıyla çiğnedi. Yel gibi esip geçen kuşların sesini duydu ya ardından çıt çıkmaz oldu.

Küçük maral La Jourdané'ın ahırında ot yemişti. Hapis kuyordu içerisi, yüreği buruyordu. Öteki iki maral akşam otlamasından sonra yakalanmıştı, şimdi ormanların tatlarını, Nans'ın kokularını geviş getire getire uyukluyorlardı; ondandı otlara dokunmamaları, göz pınarları derin uyku bastırdığında akmaya hazır gözyaşlarıyla doluydu.

Küçük maral kapıya yaklaştı. O kapının ardında özgürlüğün havasının olduğunu sezmişti. Omzunun yumuşak kısmına, uyluklarının altına tuhaf bir duygu yayılmıştı. Bacak kasları gerilmişti. Bağırıp yakınmaya çalıştı. Ama sesi hâlâ sevi için yanıyordu. Öteki iki maral uyandı. Koca at uyumayı sürdürüyordu. Küçük maral kapının yanına uzandı. Arka bacaklarını ayırdı. Bacaklarının arasını uzun uzun yaladı. Dişiliğinin tutkun kokusunu yalıyordu. Kuru ottan da Nans otlarından da daha güzeldi, taş gibi tuzluydu, güneşte kalmış bir taş gibi sıcaktı. Gözlerini kapadı. Şişip başının kenarlarında ağırlaşan göz pınarlarını hissediyordu. Derken, uyluklarını genişçe açıp soğuk eşikte, karnının üstüne yattı. Başını uzatıp kapının altından, dışarıdan gelen havayı kokladı.

XII

Sonbaharın başlarında Bobi, Fra-Joséphine'e gitti.

Birçok kez tarlaların açıklarından maral, yavru geyik sürülerinin geçtiği görülmüştü bile, geyik de La Jourdane'a artık seyrek uğruyordu. Söylediklerine göre, Silve Dayı'nın işlenmemiş topraklarını mesken tutmuşlar. Oradaki kaynaklar, gür otlar düşünülünce akla yatkın bir şeydi bu, ama bir yandan da şaşırtıcıydı, çünkü Grémone Ormanı daha gölgeli, daha gizemliydi, Bobi de geyiklerin gizemi ottan çok sevdiklerini düşünüyordu.

İki toprak tümsek aşılınca, Fra-Joséphine görülüyordu. O mevsimde, yüksek, yemyeşil dallarıyla pek insancaydı görüntüsü; yüksek, geniş, yuvarlak, sarkık dallar soğuk gece yellerinin üstüne yalnızca incecik aralıklar işlediği kalın yapraklarla kaplıydı. Evin çevresini her zaman kendi hallerine bırakılmış yaşlı akçaağaçlar sarmıştı. Sağlıklı mı sağlıklı, kurumlu mu kurumlu görünüyorlardı. Kızıl sarı kaslarla yamru yumru olmuş gövdeler gökyüzüne öyle bir uzanıyorlardı ki kökleriyle toprağı kaldırıyorlardı. Ağaçların gölgesinde, altından kabarmış geniş bir kaynağın sularının sızdığı sık otlar bitmişti.

Ev ıssız gibiydi. Yelin kuzey penceresinden estiği duyuluyordu.

"Evde yoklar sanki."

Gerçekten de o saatte Aurore kızıl sarı atına binip ormana gidiyordu. Bütün yaz yapmıştı bunu. Alışkanlık haline gelmişti. Herkesten kaçıyordu. Kimseyle konuşmuyordu. Biri ona: "Au-

rore, gelsenize!" diye seslendiğinde, güçlü topuklarıyla atı sıkıştırıyor, sağırmış gibi yaparak basıp gidiyordu. Sanki bir yere kımıldamadığında bile, kendisini her şeyden uzaklara taşıyan, bedenine, kanına sinmiş o insanca hızla yaşarken, hiçbir şey güvenmez olmuştu. Tutulmuyordu, yassı çakıllar kadar sertleşmişti.

Kimi zaman yanınızdan geçerken, ona seslenmez de yalnızca bakarsanız, dümdüz ilerlediğini; temmuz otları kadar üzücü, uzun bir bakışın gözkapaklarının altında bir parlayıp bir söndüğünü görüyordunuz.

Bobi sekinin merdivenlerini çıktı. Karayosunuyla kaplı taşlarda ayak sesleri duyulmuyordu. Seki kapıları kapalıydı. Camdan bakmak için yaklaştı. İçeride her şey düzgün görünüyordu. Mobilyalarla dolu büyük bir salondur gördüğü.

Bobi evin çevresini dolaştı. Hiç ses çıkmıyordu. Güney tarafında çatı katı penceresinin önünde tıka basa samanla dolu bir çuval vardı ama birinci kattaki büyük koridorun penceresi açıktı, yel oradan oda kapılarını usulca sarsıyordu.

Saat öğleden sonra dördtü.

"Gideyim de ortakçıyı bulayım" diye geçirdi içinden Bobi.

Fra-Joséphine'in ortakçısını kimse tanıımıyordu. Ağanın zamanındaki, bir yıl önce gitmişti. Ovada, batıya doğru bir çiftlik kiralamıştı. Yaylanın havası siyatığı olan karısına iyi gelmiyordu. Üstelik, küçük kızında da guatr çıkmıştı, nedeni anlaşılamamıştı.

"Büyük olasılıkla sulardan" diyordu.

"Aurore'la biz de o sudan içiyoruz Adolphe'çuğum."

"O zaman" dedi, "ne diyeyim bilmem ki..."

Karısı Roume'lu bir fırıncının kızıydı. Kimileri vardır hastalıklarından sıradan yollarla kurtulmaya çalışır; kimileri vardır cüzamlıları iyileştiren adamı bekler. Kişiden kişiye değişir.

İşte o kadın durmadan:

"Burada ne yapıyoruz?" diye soruyordu.

"Çalışıyoruz" diyordu Adolphe.

"Başka yerlerde de çalışabiliriz" diyordu kadın. "Ovalara bak. Oralarda her şey çok daha kolay. Yüz enginarın dibine top-

rak sürersin, hepsi büyür. Mayısta bezelye toplarsın, ne istersen yaparsın, daha elverişli yörelerde yaşarsınız. Çünkü...”

Adam çalışmadan dönünce, onu kapıda beklerken söylüyordu bunları. Çünkü... Evet ya, bir baksa yetecekti. Gidecekleri yer oradan kesinkes daha elverişli olacaktı.

“Burada” diyordu Adolphe, “her şey yerli yerinde, öyle söyleme, güllük gülistanlık sayılmasa da yerli yerinde, görmezden gelme.”

Tüm bunları belini doğrultup çok yavaşça söylüyordu.

“Üstelik Madam Hélène’le küçük hanımı bırakmaya içim elvermiyor.”

“Kim diyor onları bırak diye?” diyordu karısı, “kaldı ki koskoca kadın ikisi de, yanlış mı söylüyorum? Seni hiç umursamayanları tasa edersin hep.”

“Yanlarına kimi alacaklarına bakar...” diyordu adam.

“E o zaman sen bul birini, için de rahat eder. Yanlarına kimi aldıklarını bilirsin. Onlara kaygılandığının yarısı kadar bizim için kaygılansan...”

Omzundaki sürekli ağrıdan ötürü bir yana doğru gerilmiş, boz renkli, küçücük, zavallı bir yüzü vardı kadının. Sonra:

“Catherine!” diye sesleniyordu.

Küçük kız geliyordu. Guatr her gün daha büyüyordu. Sonuçta, küçüldüğü söylenemezdi.

Adolphe kendisinin yerine geçecek birini bulmaya gitti. Tüm yaylada Adolphe’a büyük saygı gösterilirdi. Kimsenin kılına dokunmamış, hesabını veremeyeceği ne bir kuruşu, ne bir sözü, ne bir hareketi olmuştu. Kimsenin hakkını yememişti. Özgürlüğü başkalarının özgürlüğüne asla zarar vermezdi. İnsanlar ona güveniyordu. Getirdiği adamdan kimse kuşkulanamazdı. Güvenilir biri olduğu söz götürmezdi. Yeni adamı yalnızca uzaktan tarlalarda, kimi zaman çayırda, kimi zaman patateslerin, kimi zaman buğdayların ya da yufkacık yulafların arasında görüyorlardı. Sesleniyorlardı: “Selam!” Doğruluyordu. Bağırıyordu: “Selam!” Oradan ayrıralı altı ay olmuş Adolphe’un hatrına, ona bin beş yüz kilo susam vermişlerdi: Jourdan altı yüz, Jacques’çık da dokuz yüz kilo. Bir tek yalnız olduğunu, başka işleri de tek

başına gördüğünü öğrenmişlerdi: Yemeğini, temizliğini kendi yapıyor, yalnızca çamaşırları yıkanmak üzere hanımlarınkilerle birlikte yaşlı Cornute'e gönderiliyordu.

Başlarda yalnızca:

"Ondan mutlu musunuz Madam Hélène?" diye soruyorlardı.

"Adolphe'u özlüyorum" diyordu kadın, "ama ondan da çok mutluyum."

E o zaman tamamdı.

Çiftlik evi tarlalar arasındaki bir açıklıkta, şatonun iki yüz metre uzağındaydı. Bu yalnızca küçük pencereleri, alçak bir kapısı olan, handiye kör, uzun bir yapıydı. Çiftliğin tüm toprakları eşikten görülebiliyordu. O anda bir anız, nadasa bırakılmış bir patates tarlası, otları biçildikten sonra yeniden büyümüş bir çayır, ürünleri toplanmış yedi dizi üzüm asmaı göze çarpıyordu.

Kapı açıktı.

"Girebilir miyim?" diye sordu Bobi.

"Tabii."

"Selam! Hanımların nerede olduğunu biliyor musunuz?"

"Selam! Bilmiyorum."

Adam yemek masasına kurulmuştu. Açık bıçağıyla oynuyor ama bir yandan da kitap okuyordu.

İkisi bir an bakıştı.

"La Jourdané'daki adamsınız siz" dedi adam.

"Evet, bana geyiklerin Silve'in toprağında olduğunu söylediler, onları görmeye gidiyordum."

"Günün birinde" dedi adam, "karşılaşacağımızı biliyordum."

Kitabını kapattı, yüzünü döndü.

"Oluruna bıraktım" dedi, "otursanıza."

Gençlikten çıkmış, sarışın, zayıf, kemik gibi bir adamdı. Kasları uzun uzundu, hiç yağı yoktu, tüylerinin rengi güneşten atmıştı, elleri ince ama meşinleşmiş, bilekleri yepelik ama güçlü, omuzları geniş ama tepe kemiğinin altındaki, çalışırken nedimli dik kafalı olduğunu, gözü pekliliğini belli eden mor çukurla çöküktü.

“E demek” dedi adam, “sensin insanlara mutluluk veren?”

“Kendimi ötekilerden yaman gördüğüm yok” dedi Bobi, “akıllı davranmaya çalışıyorum yalnızca”.

“Her şeye baktım, her şeyi dinledim” dedi adam, “ne yaptığını biliyorum, önceki gün senin hayvancıkların geçişini gördüm. Küçük maralın üç yavrusu olmuş, birinin de iki. Öteki maralsa öldü, gömdüm. Otların arasında kötü kokuyordu.”

“Neden öldü?”

“Eceliyle, sanırım.”

“Köylü müsün?”

“Ne tuhaf soru bu” dedi adam, “öyle olmasaydım, ötekiler hemencecik anlardı. Tarlalar burada. Baksana onlara.”

“Kitap mı okuyordun?”

“Okurum.”

“Yalnız mı yaşıyorsun?”

“Evet.”

“Ben buraya geldiğimde” dedi Bobi, “dayanacak güçleri kalmamıştı. Uzun zamandır mı buradasın?”

“Üç yıldır, zamanla ilgisi yok.”

“İnsanı yoruyor.”

“Yardımcı da oluyor. Demek istediğim şey, zamanla ya da yöreyle ilgili bir şey değil bu, sorun insanlarda.”

“Ben üzüntüden söz ediyorum.”

“Ben de öyle. Umut satın almaya bakıyorum ben de, herkes gibi.”

“Ben onlara sevinç vermeye çalışıyorum.”

“Ben de.”

“E o zaman, anlat bakalım.”

“Hayır” dedi adam. “Sen bir şeyler denedin, ben daha başlamadım. Sen anlat.”

“Çok mutsuz insan gördüm.”

“Şu yeryüzünde ne bekliyordun?”

“Yollara düşeli beri, köylerde, kasabalarda sürüyle gördüm onlardan!”

“Necisin sen?”

“Cambazım.”

“Ben de öyle düşünmüştüm.”

“Ne düşünmüştün?”

“Matmazel Aurore’la konuşurken tam olarak ‘cambaz’ dememişim de ‘ozan’ demiştim. Bir ozan. Neyse, anlat sen.”

“Kendimi onlarla karşılaştırıp: ‘Sen mutlusun’ diyordum kendi kendime; ‘Evet’ diyordum. ‘Peki neden?’ diye soruyordum. Buna ne yanıt verebiliyor ne de anlamını bilebiliyordum.”

“Kendine mutlu olduğunu söylüyorsan artık mutlu değilsindir, insan mutlu olduğunu bilmez.”

“Doğru, artık mutlu değildim ben de” dedi Bobi. “Başkalarının mutsuzluğu bana engel oluyordu.”

“Yazık” dedi adam. “Yazık, senin gibiler hep aldanır.”

“Yine de, ara sıra, akşam, yol kenarında tek başıma, küçük bohçamın yanına oturup, gece oluşunu izlerken, hafif esintinin ot kokan tozlar arasından geçip gidişini izlerken, ormanların sesini dinlerken, bir an kendi mutluluğumu görür gibi oluyorum. Bir pirenin sıçrayışı gibi: Bir an için orada, sonra bir de bakıyorsun gitmiş, ama o anlarda mutluluğumu, özgürlüğümü duyuyorum.”

“Özgürlük diye bir şey yok.”

“Canım nereye isterse gidebiliyorum.”

“Otların kokusunu duymak, ormanın sesini işitmek istemeyen özgür sayılmazsın.”

“Bunlar hoşuma giden şeyler.”

“Ama bedenine giriyorlar, anlıyor musun? Kafana giriyorlar işte. Sen sen olmaktan çıkıyorsun, sana bir de orman, bir de otlar, bir de tüm o anlattıkların ekleniyor. Dolayısıyla, özgür değilsin. Bir taş bile özgür değildir. Çakmaktaşı özgür değildir. Serttir yine de. Ama bak bakalım görüldüğü kadar dayanıklı mı. Sorun bu değil. Sen anlat. Ama özgürlükten söz etme.”

“Yeryüzü bir besindir.”

“Olabilir. Kesin olan şeyse, çalıştığımız yer olduğudur.”

“Ben öyle düşünmüyorum.”

“Nasıl istersen öyle düşün, ama gerçek değişmez. Lamı cimi yok. Zamanın var mı? Öyleyse ne düşündüğünü anlat bana.”

“Bak başıma ne geldi” dedi Bobi.

“Öykü sevmem” dedi adam. “Çözüm istiyorsan, az konuşup çok çalışmalısın.”

"Bu öykü kısa, üstelik bize zaman kazandıracak. Günün birinde, dağda, doğduğum evin yakınlarına vardım, arkadaşlarımdan birinin evine girdim. Yaşlanmış, inme inmiş, yatağa bağlanmış, sütle besleniyor, kımıldayamıyor. Kızı bakıyor ona. Kız tek başına. İçeri girdim. Onu gördüm, bir süre kaldım, kendi kendime: 'Ölse daha iyi' dedim."

"Evet."

"Seninki dilek mi, yoksa öldürür müydün onu?"

"Yalnızca dilek" diyerek kabullendi adam.

"Ölse daha iyi. Kızı oradaydı. Bir ara arkadaşım bize baktı. Çabaladı. Gözünü oynattı. Bir işaret. İşte o zaman kızı gördüm. Gidip pipoyu getirdi. Tütünle doldurdu. Yaktı, kendi ağzına götürüp içine çekti. Pipo iyicene yanınca arkadaşşıma uzattı. Usul usul içmeye başladı o da. Gözlerini kapadı. Kızı bana: 'Gelin, dışarı çıkalım. Bunu seviyor' dedi."

"Yeryüzünün bittiği yer!"

"Tek bir sevinç, derken yeryüzü değişiyor yine onca sıkıntıya."

"Bir şey demeyecek misin?"

"Kafamı karıştırdın."

"Tek bir sevinç, dayanırız."

"Çok derinlere gömdüğüm, kimsenin dokunmasına izin vermediğim bir yere dokundun."

"Yeryüzünün sevinçleri bizim tek besinimizdir. En son, küçücük damla bile bizi yaşatır."

"Sus! Uyandığımda midem kazınacak yoksa."

Adam bir süre kıpırdamadan durup önüne baktı.

"Hep düşünmüşümdür" dedi kendi kendine konuşurcasına. "Bize ozanlar gerek."

"Senin gibi biri her şeye karşı iştahımızı kabartabilir. Her gün üstünü toprakla örttüğüm bir yerime dokundun. Kaynak arayanın değneği altında kıvranan su gibi capcanlı olduğunu duyuyorum o yerin."

"Bana sevincin gerektiğini biliyorsun. Kimsenin sevinçsiz yaşayamayacağını biliyorsun. Yaşam sevinçtir."

"Önemli olan şu ki haklısın."

"Bir yandan asıl önemli olan şu: Sevincin sağlam değil."

"Temelinde yeryüzünün yalınlığı, arılığı, doğallığı var ama!"

"Hayvansı bir sevinç."

"Biz de hayvanız."

"Evet. Acınası hayvanlar. Alet yapıyoruz."

"Yeniden dönüşelim eski halimize..."

"Dönüşmek ileriye doğru olur, eskiye doğru değil."

"Ondan mı su tüm vadilerde uluyor, yel ormanları yerinden oynatıyor, otlar esnek, ak bulutlar gemiler gibi durmaksızın ge-
çip gidiyorlar gökten?"

"Ben insan erkinden yanayım."

"Gece yeli mine çiçeği tepelerinden geçti. Bu sabah o mis kokulu havayı senin atın, senin köpeğin, keçin, küçük deli yılan içti, yararlandılar ondan. Sense o zavallı, keskin, işkence aletle-
rinle, eğelerinle, testerelerinle, rendelerinle, bellerinle, demirden kısıkaçlarınla, demirden dişlerinle, bir daha söndüremediğin anız yangınlarıyla, kendi içine kapanıp duruyorsun; lambayı ta-
şıdığını düşünürken sakalını, bıyığını, kaşlarını, saçlarını tutuş-
turan, sevincin ortasında hem kendinden geçmiş, hem kör kala-
kalan, alevlerin sardığı elini sallamaktan başka istek duymayan biri gibi, öyle mi?"

"Ozanlığından yararlanmayı bırak. Gözümün önünde gö-
rüntüler canlandırmayı bırak. Dillerini çıkarıp beni yalayan o
görüntüleri salma artık üstüme. Benimle sesinin yıldızlarla
yankılandığı yerlerden konuşma. Sana az konuşmak gerek de-
dim. Bu kadar konuşma. Gerekeni söyle."

"Sen de..."

"Evet, kaptırıyorum kendimi, gördüğün gibi. Yine de kendi-
mi bu düşünceye alıştırdım. Tartışırken, olabildiğince az sözcük
kullanılsın istiyorum. Ama şiir başlangıcın gücüdür; büyük bir
güçtür: Kayaları oynatıp yerinden söken dinamittir. Sonra kü-
çük tokmaklarla gelip aynı yere bıkıp usanmadan vurmak gere-
kir. Yapı taşı öyle yapılır."

"Çok önemli şeyler anlatıyorsun bana."

"Karşılıklı anlatıyoruz."

"Bilge birisin."

"Hayır, seviyorum."

“Neyi?”

“Bende olmayan şeyi.”

“Neyi?”

“Bir ara bizim olan ama sürüp gitmeyen şeyi.”

“Neyi?”

“Senin aradığın şeyi. Sevinci. Soru sorup durma. Söylemiyorsam, söylemek istemediğim içindir. Söylemeye gerek var mı ki? Herkes onu arıyor.”

“Önemli olan onu koruyabilmek.”

“Bulmak.”

“Ben buldum.”

“Nerede?”

“Çevremizde, hava gibi bitip tükenmek bilmeyen bir şey. Önemli olan yeniden yeryüzünün kumral göçebelerine dönmek. Ben insan erkine karşıyım.”

“Şimdi şimdi bir şeyler demeye başladın.”

“E arkadaşım, kendimizi evrenin melekleri sanıyoruz, oysa olsak olsak yaprak biti olabiliriz. Savaşmak yerine kendimizi koyuversek işler yoluna girecek.”

“Kendimizi koyuermek mi? Biz insanlar mı? Dalga geçiyorsun herhalde!”

“Evet, seninle dalga geçiyorum. Durmadan sevinç de sevinç, sevinç de sevinç deyip duruyorsun. Sonra sevinç kalkıp geliyor. O zaman da: ‘E Madam siz de kendimi koyuvereceğime inandınız mı gerçekten?’ diyorsun ona.”

“Üzüntünün değerini bilen insanlar gibi konuşalım.”

“Üzüntünün değerini değil, nedenini. İnsanca hiçbir şey yapmıyoruz.”

“Ben olaya toplum açısından bakıyorum” dedi adam. “Bize ozan gerek dedim, ama şunu da söyleyeyim ki arada sırada onların kıçlarına tekme basmamız gerekiyor.”

“Buralara gecenin bir yarısı geldim, toprak süren bir adam gördüm. Kendi kendime: ‘Herhalde bir sıkıntısı var’ dedim. Adam bana tütün verdi, içtik, konuşmaya başladım. Havadan sudan konuşuyordum, tek isteğim konuşmamın onu rahatlatmasıydı. Sonunda bana: ‘Cüzamlı iyileştirdin mi hiç?’ diye sordu.”

“İşte o cüzamlılardan kalmasın istiyoruz.”

“Biri onu iyileştiresin diye sana güvendi mi etkileniyorsun, inan bana. Müneccim Krallar nasıl karşıladıysa Tanrı’yı, beni öyle ağırladılar.”

“Onların tarlalarını mı daraltacaksın?”

“Evet, artık yalnızca zevkle, yavaş yavaş çalışacaklar.”

“Biliyorum. Benim de düşündüğüm bu. Çalışma artık baş edilmez bir ayak bağına döndü. Önce onun canına okuduk, sonra kendi içimizde onu şişire şişire kendi canımıza. Oysa saçları inek kuyruğu renkli yakışıklı göçebe odur. Yaptığın şey aptalca değil. Artık çalışmadan yararlanamıyorsun, çünkü kokuşmuş. Bir ülkü değil artık, anlıyor musun? Güzel şeylerde izine rastlanmaz oldu. Sen de sevdiklerini ondan uzaklaştırıyorsun. Aptalca bir şey değil bu.”

“Çalışmayı öyle kirletmişiz ki ona sırt çevirmek, başa dönmek zorunda kalmışsın!”

“Buğday demetlerinin arasında koşturan yüz milyonlarca dilenciden biriyim ben.”

“Acı diye bir şey olmasa haklı olabilirdin. Ama söylediğin şey zayıfların ölmesine neden olacaktır, acı da vardır.”

“Ermiş değiliz.”

“Tam tersine, yapı iskeletlerinin, sürülmüş toprakların, demirci ocaklarının ermişleriyiz biz. İnsan erkinin ermişleri.”

“Ozanca sözler ediyorsun.”

“Çünkü ne düşündüğümü anlamayı istiyorum. Sen eski yeryüzünde yaşamak istiyorsun. Bense yeni yeryüzünde yaşamak istiyorum.”

“Yeryüzü kendi kendine oluşmuş, seni de o yaratmış.”

“Onu kullanacağım.”

“Kendini çok akıllı sanıyorsun.”

“Yeryüzü her şeyi yapmış, melezler dışında. Bağımda bunu düşünüyordum. Melezler olmasa su içerdin. Şimdi şarap içiyorsun. Melezleri kim yarattı? İnsan.”

“Al sana çift süren ermiş!”

“Evet, bak sevinç nasıl da çoğalıyor. Yakında zayıflık diye bir şey kalmayacak.”

“Kanın gizini mi buldun?”

“Hayır, senin aradığın şeyi buldum, sevincin gizini buldum.”

“Sustuk. Çabuk söyle, dinliyoruz.”

“Deniz üstündeki yağın dalgaları düzleştirdiği gibi, uçtan uca ovalarla tepeleri bir çırpıda bastıran tarlaları görüyorum. Tüm yeryüzünü kadife ceketime sarmışım gibi uç uca gelmiş karıklar. Artık ağaçlarım, tarlam, buğdayım, atım, yulafım, evim demeyeceğiz. Bizim diyeceğiz. Yeryüzü insanın olacak, yoksa Jean’ın, Pierre’in, Jacques’ın ya da Paul’ün değil. Engeller, çitler, tümsekler kalkacak. Sabanını tan sökümünde toprağa sokan, karığının sonuna varmadan ne tanlardan ne akşamlardan geçecek. Bu karık yalnızca bir başkasının başlangıcı olacak: Jean’ın yanında Pierre, Pierre’in yanında Jacques, Jacques’ın yanında Paul, Paul’ün yanında Jean. Hepsi birden. Atlar, sabanlar, bacaklar, kollar, omuzlar, hep ileriye doğru, hep birlikte, herkes için. Çalışma mı? Sevinç mi? Yoksa eli açıklık mıdır sevinç? Senin o saçma sapan ahlakını yok edecek bir eli açıklık mıdır bu? Öyleyse, işte yeryüzüne böyle gelecek.

“Dinle, bir şey söyleme, hayır, konuşma, ağzını açmana bir daha izin vermeyeceğim. Dinle bak, o koca koca şeylerin yanında küçücük bir şey. O koca koca şeylerin yanında bir dişi domuzu andıran, küçücük bir şey. Kelle şekeri biçimli on memesi olan bir dişi domuz. Dinle. Bak. Çiçek. Çiçeğe bak. Ağaçların çiçeklerine bak. Meyve ağaçlarının. Görüyor musun? Görüyorsun ya nasıl hafif, nasıl körpe, nasıl yepelek, nasıl hassas, nasıl zayıflar, soğuk çıktı mı, dolu yağdı mı ölüveriyorlar. Görüyor musun? Bu zayıflıkları yüzünden, yeryüzü, dünyamız, içinde yaşadığımız dünya koca koca çöl katmanlarıyla kaplanmış: Kimi yerde kum, kimi yerde kar, kimi yerde soğuk, kimi yerde fırtınalar, işte senin gibilerin doğanın laneti, benimse toprakla bitkinin bilgisizliği olarak adlandırdığım şeyler, kısacası taşla, çakmaktaşılarıyla, kaymaktaşı tozlarıyla kaplı alanlar. Hepsi güneşin altında. Hâlâ gözünde canlandırabiliyor musun? İyi.

“Konuşuyorum, evet konuşuyorum. Konuşmam gerek. Seninle konuşmam, söylediğin gibi ozanca sözlerle konuşmam gerek. Bunlara alışık olmayan biri bir şey anlamaz. Seninle konuşuyorsam sana saygı duyduğumdan. Sürekli konuşamayız. Gün

gelecek, kavga dövüş, yumruklaşa yumruklaşa konuşacağız tüm bunlardan; bize karşı ötekiler, bize karşı şimdi sevincimizi derimizin üstünden söküp alanlar, karşılığında bize üç kuruş verenler. İşte o zaman sen de bizimle olacaksın.

“Dinle. Çiçek. Meyve çiçeği. Nasıl olur biliyor musun? Kendi kendisiyle sevişir. Kısırlaşır, küçülür, zayıflar, eğilir, her şey gibi, yeryüzü gibi, yeryüzünün yasası gibi, fırlattığın taş gibi, yükselir, derken düşer. Şimdi zayıftır çiçek. Soğuk, fırtına, kuruluk, bir de bakarsın ölmüş. Ondandır yeryüzünü çöl katmanları kaplamıştır. Ondandır insanların arasında hiç şeftali, armut, kavun, karpuz, erik, elma yememiş insanlarla dolu büyük çöller vardır. Anlamaya çalış, şimdi söyleyeceğim şeyin doğru olup olmadığını bilmiyorum: Melezleri düşünüyorum. Biri kalkar o çiçeğin başına gelir – el atar. Bunu iyi anlamalısın. Sen yeniden dönüşmek diyordun. Ben dönüşmek diyorum – el atar. O çiçeğin kendi kendisiyle sevişmesine artık izin vermez. Bir dişi yaban çiçeğine o zayıf ama yine de meyve veren çiçeklerden birinin erkek tohumunu verirsin. Uyduruyorum ama buradan başka yerlere varılabilir. Sonuçta düşünsene. Melezler yarattım. Daha da yaratmayı düşünüyorum. Böyle olmazsa başka bir yolla. Bakacağız. Her şeye dayanıklı çiçekler yaratacağız. Çiçeğe bizdeki direnci, bizdeki isteği vereceğiz. Görüyorsun ya yeni yeryüzü kuzeyden güneye, kıyı bucak meyve bahçeleriyle kaplı. Eskiden kum olan yerde meyve bahçeleri. Eskiden kar olan yerde meyve bahçeleri. Eskiden kaymaktaşı tozu olan yerde meyve bahçeleri. Dağlar çatlayacak kaynaklardan, bahçelerden. Her yerin iklimine alışkın, yol gösterilmiş, bizim isteklerimize göre yaratılmış ağaçlar, meyve bahçeleri, tüm yeryüzünde meyve bahçeleri, herkes için meyve bahçeleri.”

Ayağa kalktı.

“Öncelikle düşüncelerimizde” dedi, “zıtlasıp zıtlasmadığımızı anlamam gerekiyordu. Yakınlaşırsız ya da –elleriyle bir kargaşa hareketi yaptı– yitik bir yıldız gibi patlar parçalanırsın. Çok olağan bir şey. Kalabalık işçi topluluğunu düşünmeli. Düşünsene. Milyonlarca olduğumuzu düşününce insan aklını oynatır. O yaman kollar. Nasıl bir güç!” (Dudaklarının arasından ısıklık çaldı.)

Hiç kuşkusuz düşlediği yeryüzü canlanmıştı gözünün önünde, çünkü yüzünde bir keşif ifadesiyle, kaslı bedeniyle, hiç kımıldamadan ayakta duruyordu.

Bobi kalktı.

Adam ona elini uzattı.

“Tanıştığımıza sevindim.”

Bobi’yi kapıya kadar geçirdi.

Dışarıda gece olmuştu.

XIII

En sonunda sonbahar evlere, ahırlara sızmaya başladı. Şifalı ot kutularının hepsi açılmış gibi, bir koku sarmıştı ortalığı. Jourdan şöminenin üstüne baktı. Kutular kapalıydı. Yine de öyle kokuyordu. Hayvan yataklarını, ormanlardaki konak yerlerini akla getiriyordu.

Biri, ikisi, üçü, dördü derken tüm akağaçlar kor gibi parlayıverdi. Ateşi birbirlerine geçiriyorlardı. Pırnallar hâlâ yeşildi, meşeler hâlâ yeşildi, huşlar hâlâ yeşildi. Geniş ağaç kümeleri dinginliklerini de, renklerini de koruyorlardı ama yer yer ak ağaçlar parlıyordu kor gibi.

Bir de handiyse akasmayı andıran ama daha az odunsu, küçük bir sarılğan vardı. Yazdan yürek alıp ormanın tepesine kadar tırmanmıştı. Canını sermişti oraya, yapraklı dallara uzanmıştı: Sevisiyle, tohumlarla, tüm sürgünlerini her yere sarmıştı, en az yüz ağaç türüyle evlenmişti. Sararmaya, ardından kurmaya başlamış, iki üç gün sonra da ölmüştü. Hava hâlâ sıcaktı. Güneş biraz daha alçaktan geçiyordu. Gökyüzü aynıydı ama küçük sarılğan ölmüştü. İşte bu kadar, yine de yaz boyunca taşımıştı kuşların ağırlığını, bulutların gölgesini.

Jacques'çık bir akşam mutfakta oturuyordu. Çorba kaynıyordu. Yalnızdı. Barbe maydanoz almaya gitmişti. Honoré toprağı sürmeyi bitirmek üzereydi. Joséphine'le çocuklar kuyuya gitmişti. Kapı açıktı. Gökyüzü her akşam olağanüstü görünüyordu. Güneş büyük bir savaşın ardından batıyordu. Jacques'çık otur-

muş, dinliyordu. Dışarıdan ayak sesleri duydu. İnsan ayaklarını sürüyerek yürüdüğünde çıkana benzeyen bir hışırtıydı gelen. Durup durup yeniden başlıyordu. Hafif bir esinti vardı; kavak sallanıyordu. Jacques'çık: "Kim olabilir ki?" diye geçirdi içinden. Küçük çocuklardan birinin olabileceğini düşündü, belki de Honoré gelmişti, durup o da göğe bakıyordu; belki de Barbe'dı, hatta Jacques'çık yavaşça seslendi: "Oh! Bacı, sen misin?" Çünkü havadan olsa gerek, yüreği hem sevecenlikle hem kaygıyla dolmuştu. Ama yanıt gelmedi, bir süre ses çıkmadı, derken ayak sesleri yeniden başladı. Jacques'çık kalkıp bakmak istiyordu. Uzaklardan, tarlalarda Honoré ata bağırdı. Gökyüzü bir menekşe çayırını andırıyordu. Derken, kocaman bir ağaç yaprağı belirdi eşikte. Kurumuştur. Yel onu ormandan koparıp götürmüştü. Otların üstüne bırakmıştı. Ondan sonra da eve doğru usul usul itelemişti. Jacques'çık kalktı, eğildi, yaprağı alıp önüne arkasına baktı. Ne olduğunu hemen anlamadı. Ölüydü yaprak, eşek derisi gibi sertleşmişti. Sonra anladı ki o yalnız yaprak yaşlı meşelerin yılın son dalının ucunda saldıkları yapraklardan. Jacques'çık yaprağı ateşe attı. Barbe elinde maydanozuyla geri döndü, arkasından da Joséphine'le çocuklar.

O yıl toprağı sürme zamanının neredeyse sonuna gelmişti. Honoré son toprağı da çevirdi. Atı durdurdu. Saban demirini eliyle sildi. Kesek yapış yapış, verimliydi. Önceki yıllara göre daha az toprak sürmüştü. İhtiyarın kafasında bir şeyler vardı kuşkusuz. Dört yerine iki tarlanın sürülmesini istemişti. Saban izlerinde toprak tütüyordu. Honoré engin yaylaya baktı. Mouille-Jacques'a doğru olsun, La Jourdané'a doğru olsun, sürülmüş toprağın buharını görüyordu.

O yüzden, işleri erken bitmişti. Kış yaklaşıyordu. Çulluklar ötüyordu Ouvèze Vadisi'nde. Aldatıcı olan şeyse genelde işlerini daha geç bitirmeleriydi. Orman hâlâ gürdü, cayır cayır yanan gökyüzü pırnallarla dişbudakların yapraklarına uzanmıştı.

At yorulmuştu. Terlemişti. Titriyor, koşumunu sallaya sallaya aksırıyordu. Eve dönseler iyi ederlerdi. Biz üstümüzdeki ceketlerle, pantolonlarla farkında değil gibiyizdir, ama onlar, çırilçıplak hayvanlar soğuklar geliyor mu, eli kulağında mı, yoksa başladı bile mi, hemencecik anlarlar. Öyle ki at daha şimdiden

bir kez öksürmüştü. Kitabı açıp şifalı otlardan bir kova ilaç kaynatmalıydı ona.

Önceki yıllarda, işlerini bitirdiklerinde, atın işaretlerine gerek duymazlardı, havanın soğuduğunu kendileri anlarlardı. Dağ yeli yüzünüze yüzünüze vurur. Burada kış her zaman sert yellerle başlar. Başlar derken çok önceden demek istiyorum. Daha takvimlere girmemiştir ya insanlar ısınmak ister, dışarıdaki işlerini bitirdiklerine sevinirler. O yıl hava hâlâ ılıktı, terleyip yorulmamış olsa at bile yukarılarda, yıldızların arasında neler olup bittiğini anlamazdı.

Honoré'nin La Jourdane tarafında gördüğü puslar işlenmiş toprağın serpintileri değil, düpedüz topraktan tüten dumandı. Bobi tapan gezdiriyordu. Jourdan'a: "Sen dinlen, ben yaparım" demişti. "Bilmezsin" demişti de Jourdan, "İyi ya" diye karşılık vermişti Bobi, "sen biliyorsun, o yüzden eğlenceli gelmiyor sana, oysa bence eğlenceli. Sen de şu dağ gibi bulutlara bak. Otur. Küçük marallara tuzak kurmak üzere tepedeki şu ak ormana gitmek için onlara tırmandığını düşün."

Bir ara, çevrede hiç ses olmadığından -yağmurkuşlarının uçuşuna bakmak için tapanı durdurmuştu-, ormanda bir atın dörtnele koştuğunu duydu. Biraz sonra ağaçların oluşturduğu kubbenin altından Aurore çıktı. Yine bakla kırı kısırağına binmişti. Bobi'yi gördü, dönüp yeniden ormana girdi. Bobi'ye ip dizginleri sallayıp: "Haydi Süslü, iş başına!" dedi. Yeniden tapanın yanında tarlada gezinmeye başladı. Uca varıp da arkasını dönünce yaprakların arasından kısırağın kıpırtısız, ak biçimini seçti. "Haydi Süslü!" Yeniden yavaş yavaş ormana doğru tırmanmaya başladı.

Öyle öyle iki üç kez gidip geldi. Kısırağın ak hayaleti kocaman bir elma ağacı çiçeği gibi yaprakların gölgesinde kıpırdamadan duruyordu hâlâ. En sonunda, binicisi ormandan çıkmaya karar verdi. Bobi'nin birkaç adım önünde durdu.

"Bana öyle bilmiş bilmiş bakmayı bırakın" dedi. "Size söylediklerimden başka bir şey gelmesin aklınıza. Sizden nefret ediyorum. Kimse size saygı duyamaz. Tırtıl kadar değeriniz yok. Sevilmeyi hak etmiyorsunuz. Sevmenin ne demek olduğunu, insanın nasıl savunmasız kaldığını asla anlayamayacaksınız."

niz. Bunu düşünmeye bile hakkınız yok. İnsan sizin gibi olunca önce yüreği elverir mi diye düşünür. Dürüstlük bunu gerektirir. Ama siz dürüst bile değilsiniz, ırmakta sizinkinden büyük yürek vardır. Mutsuz olacağınızdan emin olsam, lanetlerdim sizi.”

Bir süredir topuğuyla kısırağının karnına vuruyor, bir yandan da dizginleri çekiştiriyordu, hayvan tozlu toprağın üstünde dans ediyordu. Kız dizginleri gevşetti.

Bobi onun kaçıp gidişini izledi. Kızın neden onca öfkeyle kaçtığını, neden konuştuğunu anlamaya çalışıyordu.

Ormanla tarlalar sessizdi. Dört nala giden atın sesi Fra-Joséphine’e doğru yumuşak topraklarda duyulmaz oldu. Bobi çiftlik evine döndü.

Jourdan eşğin kenarında, batan güneşin tam karşısında oturuyordu.

“Sonbaharı daha önce hiç görmemiştim” dedi.

“Bu ilk sonbahar değil oysa.”

“Hiç zamanım olmamıştı.”

Aurore’un kısırak üstündeki, mayıs göğüne benzer görüntüsü canlanıyordu Bobi’nin gözünde. Konuştuğu süre boyunca, gözleri şu yeryüzü işlerinden kaçıp dağların sis üstüne düş ülkeleri kurduğu uzaklara bakmıştı.

“Farkına varmadığım” dedi Jourdan, “nice şey varmış. Ayrintılar. Çok önemli.”

Bobi onun yanına oturmuştu. Kurulmuş makine gibi piposunu doldurdu. Ağzında, yakmadan öylece tuttu. Zor geliyordu sanki. Birini daha önce hiç sevmediği doğrudu. Bu sözcük unlu bulamaç kadar tatsızdı. Bir süredir –tam olarak geçen yaz hasatçılara yardım ettiği akşamdan beri– bedeni iki üç belli yerinden yanıyor gibiydi. Yanmayı duyuyordu, için için acı çekiyordu, bedensel değildi acısı, bütünüyle yüreğine vuruyordu. Aurore’un: “Irmakta sizinkinden büyük yürek vardır” deyişini duyar gibi oluyordu.

İşte tam olarak o akşam, ortalığa yayılmış ekinlerin arasında, bedenindeki acıyı ilk kez duymuştu. “Yüreğindeki acıyı” da diyebilirdi, sonuçta bu aynı şeydi. Tarlalarda yalnızca erkekler vardı. Jacques’çığın anızlarındaydılar. Hasat zayıftı. Adamlar şarkı söylemişlerdi. Hâlâ da mırıldanıyorlardı. Kolları parl-

yordu, yüzleri kızgın güneşte kala kala kurşun gibi kararmıştı. Tüm buğday yerde duruyordu. Çok iyi anımsıyordu. Bir haber gibi ansızın gelivermişti. Uzun zamandır, belki de en baştan beri beklenen bir şey kuru otların, unun, güneşin kokularıyla kendini belli edip çıkıvermişti ortaya. Doğrulmuştu. Tarlaya bakmıştı. Başak ormanı yere devrilmişti. Honoré'yle Jourdan'ı, kocamış Jacques'çığı kıskanmıştı. Carle'la Madam Carle'ı; Randoulet'yle Honorine'i düşünmüştü. O hoş evleri, yatakları. Birden bedenini sokacak bir yer istemişti; artık o evlerden, o yataklardansa, zayıf buğday tanelerinin çıtırtısını duyunca birden içini yakıp kavuran arzuyu düşünüyordu: Yüzünüzü okşayan bir ele sığınma arzusunu.

Ah! Beden de yeryüzü gibidir: Kendi bulutlarını yaratır, kendisinden doğan fırtınalarda inler. Sevinç zordur. Çok zordur.

"Sanırım" dedi Jourdan, "bu mevsim köylerin çevresini kurt sürülerinin sardığı zamanlardaki gibi."

Önemli olan, Aurore'un neden konuştuğunu anlamaktı. Neden o kaba, o kötücül sesle konuşmuştu, neden kendine düşünecek zaman tanımadan konuşmuştu? Anlaşılır şey değildi. "Aurore! Neden onca hızlı yaşıyorsun? Neden var gücünle hızlı yaşamaya çalışıyorsun? O hız yanaklarını kurutup sertleştirmiş, gözlerini çökertmiş; arada sırada başını çevirip dingin kadınlar gibi derin bir soluk alıyorsun. Bir kez. Yalnızca bir kez. Öyleyse sen de bizim gibi şu yörenin, mevsimin kokusunu içiyor olmalısın. Şeylerin kokusu, rengi, biçimi senin de içine işliyor olmalı. Aurore! O zaman neden kaçıyorsun?

"Belki de bu bir kaçış değil Aurore, karşı konulmaz biçimde bir şeylere doğru mu sürükleniyorsun, söyle bana! Bilir misin Aurore, ufuk asla aşılmaz. İstedığın kadar hızlı uç, istediğin kadar güçlü ol, gözün istediğin kadar pek olsun, yalnızca bir ya da iki kezcik elimle tutabildiğim -tuttum da sayılmaz ya: dokunmamla bırakmam bir oldu- o esnek, sıcacık, esmer bedenin istediğin kadar çevik olsun, istersen büyümlü ufuklara dalmak için yaratılmış ol, onları aşamazsın. Olduğun yerde, durduğun yerde, kımıldamadan beklediğin yerde, yeryüzü aynı düşlediğinle."

"O zamanlar" dedi Jourdan, "köylerin çevresinde kurt sürüleri vardı. Düşününce anlıyorum, bu mevsimde kaygılar ka-

barır; o zamanlarda da, o dönemde de, hep kaygı içindeydik. Sen anımsamazsın, gençsin. Yahu, senin memleket neresi?"

"Dağlardan geldim."

"O zaman bilirsin."

"Hayır, ama duymuştum."

"O zamanlar" dedi Jourdan, "üstüne dişbudaklar ekilmiş bir tepecik, sonra çayırılar, huşlarla çizilmiş bir sınır vardı, gördüğüm en güzel huşlardı onlar. İnsanın küçüklüğünde gördüğü tüm ağaçlar gibi. Üç yaşındaydım. Akşamın dördünde gece oluyor. Annemle yalnızız. Kapı kapalı. Sürgü, ikinci sürgü, bir de parola. Parola olmazsa babam içeri giremezdi.

"Kurtlar ulumaya başladılar. Annem gider otururdu. Önünde diz çökerdim. Bacaklarını aralardı, ben de kafamı eteklerine gömerdim. Bacaklarını kapardı, ben de bir şey duymaz olurdum."

"Demek duymuyordun" dedi Bobi.

"Hiçbir şey. Saçlarımı okşardı."

Karanlık çökmüştü kurşun gibi.

Aurore'un sözleri unutulacak gibi değildi. Bobi her gün ormanın bittiği yere bakıyordu. Yalnızca sonbaharın ilerleyişini görüyordu. Sürekli kulak veriyor ama bakla kırı kırsığın dörtlü gidişini duyamıyor ya da uzaklardan, çok uzaklardan, fundalığın oradan, toprağın sesi yankıladığı yerlerden bir patırtı geliyordu. Kısak da olabilirdi bu, başka bir şey de.

Herkes ekin yapmak için uygun zamanı bekliyordu. Tohumlar hazırlanmıştı hazırlanmasına ama yel hâlâ çok sert esiyordu, hele bir o yandan bir bu yandan vuran o çılgın yeller yok muydu... O en kötüsüdür. Taneleri bir yere yığar. Taneleri elinizden aşırır; tarlanızı öbeklerle, kelliçlerle dolu beş para etmez bir kürke çevirir. Daha az ekin yapmayı kafalarına koymuşlardı. Bu yüzden de işi iyi yapmaları gerekiyordu. Havaya bakıp "Hayır, bugün olmaz" demek, aceleye gerek olmadığını, yaşamın her anının güzel olduğunu bilmek pek hoştu, hiçbir şeylerinin olmadığı, bir şeylerinin olmasını bekledikleri anlar da, yapacak acil işlerinin olduğu anlar da. Bir yandan da neden acil olsun ki?

Yel tapanlanmış tarlaları tütürüyordu: Ayrıca ormandan kopardığı koca koca yaprak yığınlarını sürüklüyordu.

Randoulet geldi.

“Ah!” dedi, “arkadaşlar, haftaya ben gidiyorum.”

“Nereye gidiyorsun?”

“Görürsünüz.”

Göz kırpmış, ağzını şapırdatmıştı. Keyfi yerinde olduğunda herkesinki öyle olsun isterdi.

Bobi bir ağaç yaprağını almak için tarlada birkaç adım attı. Yel tapanlanmış, tertemiz toprağın üstüne en az bin tane yığılmıştı. Evet, bunlar alıç yapraklarıydı.”

“Neye bakıyorsun?”

“Şu yapraklara bakıyorum, çünkü altlarında genellikle meyve sapı olur, kimi zaman da kuru çekirdek.”

“Kuru çekirdek her zaman olur.”

“Kuşlar gerisini yerler.”

“Düşünüyorum da” dedi Bobi, “bu yapraklardan buldıklarımızı tarlalarda bıraksak. Hatta her seferinde biraz gömsek onları. Topukla şöyle hafifçe vursak olur.”

O sırada Jacques’çığın tarlasının karşısındaydılar.

“Düşünüyorum da” dedi Bobi, “o kuru çekirdekten bir ağaç doğabilir. Kendi kendine işleyen bir düzenek sanki. Kuşlar etli kısmı yiyor. Çekirdek kalıyor. Artık çok hafif. Yel onu alıp götürüyor, ağaç ekiliyor. Burası iki orman arası; biraz buralarda bitmeye başlarsa fena olmaz hani, ne diyorsunuz?”

“Bunu görecektir kadar yaşamayı isterim doğrusu” dedi Jacques’çık.

İki üç gece yağmur kadar yoğun bir çiy yağdığından, otlar sıırıslıklam olmuştu. Birden Randoulet’nin tüm topraklarının, Akağaç Ağılı’nın büyük otlaklarının, alçak bataklıkların, sorgunlukların bir kez biçildikten sonra öylece bırakıldığını gördüler.

“İkinci kesimi yapmamışsın.”

“Hayır” – göz kırptı.

“Kokusu geliyor” dedi Jacques’çık. “Ot kokusu önceki yıllardan daha keskin.”

“Olgunlaşmış, enikonu olgunlaşmış olsa gerek.”

“Olgunlaştı, enikonu olgunlaştı” dedi Randoulet – yine göz kırptı.

Randoulet’nin topraklarından yana dönlüdüğünde, bir de

yel oradan esiyorsa, ağıl kokusu gibi yeğın bir ıslak ot kokusu geliyordu.

Randoulet her birine bakıp birkaç kez daha göz kırptı.

“Üç gün hava güzel olursa” dedi, “haftaya, ben giderim.”

Otlak öylece bırakılınca ne olur? Keçeleşir. Fazla uzayan her şey yitirilir. Tohumdan bakılırsa, şöyle diyelim, tohumla kökler arasındaki her şey yitirilir. Ama tohumla kökler korunur. Gerisiyse, yitirilir demeyelim de keçeleşir. İlkel bir yöntemdir ya çok yüksek dağların yaban topraklarında uygulanır, ak ilkbaharın en başında yabanıl insanlar kırağıyı kazırlar; keçenin altında yepyeni, taze, yeşil, yumuşak, körpe otu bulurlar, koyunların aklını başından alacak türden. Şunu da unutmayın, aynı zamanlarda, ovalarda olağan biçme işini yapan besiciye: “Bana bir ot bulmazsan seni öldürürüm” deseler, ölüme boyun eğmek zorunda kalır.

“Sanırım” dedi Jacques’çık, “tohumları haftaya rahat rahat ekeriz.”

Gerçekten de göğün yukarılarında pek şen, ak, çiçek gibi yuvarlak, kımıltısız bulutlar vardı. Yukarılara dinginliğin şimdiden geldiğini, yavaş yavaş alçalıp yeli yatıştıracağını gösteriyordu bu.

Tarladaki alıç yapraklarına baktı.

“Acaba diyorum” dedi, “burada iki üç koru olsa nasıl olur? Ne kadar zaman alır?”

“Bir alıç beş yılda büyür” dedi Honoré, “ama ondan daha çabuk büyüyecek bir şey var.”

Tapanlanmış toprağa yakından bakmak için eğildi.

“Bak.”

Onun yanına çömeldiler.

Toprağın kıvrımlarında, yer yer –o kıvrımlar da nemden karaya çalıyordu, capcanlıydılar–, küçük yeşil bir karayosunu vardı. Yakından bakıldığında, parmağın ucuna alındığında, bunların tohum olduğu anlaşılıyordu. Küçücük tohumlar, kimi yıldız biçiminde, kimi ay biçiminde. Yalnızca bu biçimlerdeydiler. Gökyüzünde eğleşenleri andırıyorlardı tıpatıp: Beş, altı, yedi ya da sekiz ışıklı yıldızlar; yuvarlak ya da ayça biçimli aylar, hepsinde yıldızların o yeşil ışıltısı.

Avuç içlerine aldılar onlardan.

Jacques'çık parmağının ucuyla onları türlerine göre ayırma-ya çalışıyordu.

"Dört beş tür var."

"Çayır otları" dedi Randoulet. "Bu yumak -yıldız biçimli, beş kollu küçük bir tohumu gösteriyordu-, bu da sinekkapan, buysa uçşuk otu*. Çöven. Şu gölcüğün kıyısından gelmiş olsa gerek. Bu kesin melez yulaf, şu yoğurt otu, şu da yapışkan otu. Bunu bilmiyorum."

"Yel önümüzdeki haftayı beklememiş, kendi başına ekiyor tohumları."

"Evet, yel tohum ekiyor."

"Benim ağıldan geliyorlar" dedi Randoulet. "Benim otlarım bunlar. Salık veririm."

Hepsi bir süre konuşmadan durup hesap yaptı.

Jourdan'la Bobi ağaçlar, otlar eken sonbahar yeli altında La Jourdane'a döndüler.

Aurore'un sözleri unutulacak gibi değildi.

Mermer gibi sert, sütümsü birkaç gün geçti. En sonunda, güzel bir sabaha uyandıklarında hava kıpırtısızdı.

Bir önceki gece Bobi'nin başına olağanüstü bir şey gelmişti. Bir düş görmüş, ırmağın yüreği girmişti düşüne. Genelde ya hiç düş görmez ya da hani şu herkesin gördüğü türden, gerek bacaklarımızı kıvrıp koştüğümüz, gerek aslında uyanış olan deliklere düştüğümüz o kısa düşlerden görürdü. Ama bu kez gerçek bir düştü gördüğü. Bir anlamı olmalıydı. Bir ırmak vardı. Kıyısı bıçak gibi keskindi. Kıyıdaki su kör makasların ağızları gibi karaya çalan mavilikte, inceydi. Bobi'nin ayakları içgüdüsel olarak geri geri gitmişti. İrmağın ortasındaki su bir alçalıp bir yükseliyordu. Bu ırmak hem Ouvèze'i hem de Bobi'nin daha önce gördüğü beş altı ırmağı andırıyordu ya, öncelikle Ouvèze'i. Sesi olsun, o serinliği, gölgeleriyle olsun tıpkısıydı. Suyun heyecanlı olduğu yerin derinliklerinde Bobi yüreği görmüştü: Yürek biçimli, kızıl, kanlı, sivri, küt küt küt diye atan, öküz kadar büyük bir yürekti.

* Fr. *vollaïre*. Elimizdeki hiçbir kaynakta bir karşılığı olmayan bu sözcük, Gio-no'nun yarattığı sözcüklerden olabilir. (ç. n.)

Derken uyanmıştı. Aurore'un sözünü anımsamıştı: "İrmakta sizinkinden büyük yürek vardır." Onu kaygılandıran şey o keskin kıyılarla ırmaktaki o kötücül havaydı. Ne anlama geliyordu bu?

Sabaha kadar bir daha gözünü kırpmadı. Uyuyamıyordu. Denedi ama o yüreği pek ırmağı düşünmeden edemiyordu. Dışarıda hiç ses yoktu, ne yel ne hayvanlar. Sonra camdan bir dağ gibi kıpırtısız, berk gün doğdu.

"Küçük pirinç çuvalı nerede?" diye sordu Jourdan.

"Hangisi?"

"Boşalttığımız, beyaz olan."

"Sandığın arkasında."

"Yok orada."

"Oradaydı" dedi Marthe, "ne yapacaksın onunla?"

"En kullanışlısı o" dedi Jourdan, "tohum ekeceğim."

"Çok almıyor ki o..."

Eski zamanlardan beri, erkeğin ekilecek tohumlar için temiz çuval istemesini sağlayan şeyi kadınlara açıklamak olanaksızdır.

"Hava demir gibi" dedi Jourdan.

Jacques'çık çoktan çıkmıştı evden. Geniş adımlarla yürüyordu. Honoré de onu izliyordu, onun ardında da el arabasını iten ırgat vardı. Güzel hava uçsuz bucaksız görünüyordu. Küçücük bir bulut bile yoktu. Yel esmiyordu. Göğün maviliği yazın olduğu denli arı, o denli derindi. Ufka dokunduğu yerde birazcık so-luklaşıyordu ama öyle kaygan, öyle sertti ki orada bile pussuz, dumansız, ormanlarla toprakların bakır yansımalarını taşıyordu üstünde. Hava serindi.

Carle dışarı çıkmıştı.

"Bugün ekiyor muyuz?" diye sordu oğlu.

"Bugün ekiyoruz" dedi Carle.

Mutfığa girdiler.

"Bugün ekiyoruz" dediler.

Madam Carle çatı katına çıktı. Tohum güzeldi. Birazını eline aldı.

Fra-Joséphine'deki adam tan sökümünden beri tarlalardaydı. Çiftlik evine döndü. Yeniden ortaya çıktı. Elinde bir çuval vardı. Tarlasının bir ucunda onu yere attı. Bir tane daha almaya gitti.

O sırada engin yaylanın üstünde sekiz adam vardı: Carle, oğlu, Fra-Joséphine'deki adam, Jourdan, Bobi, Jacques'çık, Honoré, bir de ırgat. Birbirlerinden uzakta duruyorlardı.

Yayla, sonra bir yanda Ouvèze Vadisi, öteki yanda da Roume Ovası görünüyordu. Kalın, yeşil meşe çıkıntılarıyla boğulmuş, gölgelenmiş, sürülmüş olsa da tarlaları vardı Ouvèze Vadisi'nin. O tarlaların biçimleri tuhaftı: Bazılarını korucuklar kemirmiş, bazıları katır yollarının ardında görünmez olmuş, bazıları kumtaşı ocaklarına gömülmüş, bazılarınıysa ırmak yarmıştı. Toprak ya eğimliydi ya da ilk tepelerin yumrularıyla hafifçe yükselmişti. O tarlaların ortasında kıyısında, sabanla ya da tapanla toplanmış taşlar vardı. Baştan sona yassı çakıldan yapılmış evler kadar yüksek yığınlar güneşin altında göz kamaştırıyordu.

Adamlar vardı oralara da giden. Tepelerin aralarında yitmiş, küçük, yoksul çiftliklerden gelmişlerdi. Çuvallar taşıyan kadınlarla, boylarına yaşlarına göre çuvallar taşıyan çocuklarla, yayan gelmişlerdi. Arada sırada, en ulu meşelerin altında dinleniyorlardı. Bazı grupların dinlendiği, bazılarınınnsa tek sıra halinde yolda ilerlediği görülüyordu. Derken, dinlenenler kalıp yeniden tarlalarının yolunu tutuyor, yürüyenler gölgeliklere dalıyorlardı. Hepsi yavaş yavaş tertemiz tarlalara yaklaşıyordu.

Roume Ovası geniştir, sarışındır, gökyüzünün altında göz alabildiğine uzanır. Kentin görünmemesinin nedeni öteki yanda, gölgelerle, kaynaklarla, yeşil ağaçlarla, yankılarla başka tepelerin, başka dağların, başka vadiciklerin başladığı yerde, çok uzaklarda olmasıdır. Bu mevsimde ova sapsarı olur: Tarlalar, meyve bahçeleri, bağlar. Dört bir yana açılan geniş yollar vardır. Arada sırada, yolların kesiştiği bir noktada, bir kavak koruluğu şarkılar söyler. Üstündeyse hep aynı dingin hava.

Adamlar yanlarına tırıs gitmeye alışık iyi atlar alıp kamyonetlerle ayrılıyorlardı kentten; oğlan çocuklarıysa arkasına tohum çuvalı bağlanmış motosikletlerle.

O güzel hava kentin içinden tüten hamurlu yiyecek fabrikaları yüzünden pek görünmüyor ama seziliyordu. Kentten çıkanlar açık havada göğün gerçekten donmuş suyla pekişmişçesine sertleştiğini görüyorlardı. Derken ana yollar, köy yolları tütmeğe başladı. Tarlalara varmışlardı. Buğday tarlaları kentten uzakta, açıklardaydı; koca güneşi sırtlanmış, dümdüz, biraz verimsiz görünüyorlardı, üstlerinde ne gölge, ne gölge umudu. Adamlar bazı yerlere bir kamyonette on kişi geliyorlardı, on ekici. Sonra kamyon onları izliyordu tohum çuvarlarıyla. Bir ustabaşı vardı. “Sen şuraya, sen şuraya, sen de buraya” diyordu. Ekicilerin arasını adımlıyordu. “Kollarını göster bakayım” diyordu onlara. Ekici kollarını gösteriyordu. Ustabaşı da kol uzunluğuna göre karar verip adamları birbirlerinden bir, iki ya da üç adım uzağa yerleştiriyordu. Bazı yerde beş, bazı yerde üç, bazı yerde yirmi kişiydiler. Sonra işveren geliyordu. Tarlanın kıyısında tek başına bekliyordu. Kendi otomobili vardı. Arabadan inip kapıyı çarpıyordu. Bekliyor, ardından tohumları getiren kamyonlara doğru ilerliyordu. Tohumları kendisine göstermelerini istiyordu. Ustabaşı biraz eline alıyordu. İşveren o ele doğru eğiliyordu. Dokunmadan: “Manitoba mı, yoksa Floransa mı?” diye soruyordu.

Başka yerlerdeyse ekim makineleri vardı ama sayıları onu, on ikiyi geçmezdi, çünkü geniş, yaban toprakların ortasında kalakalmış bu zengin ovalarda el emeği çok ucuzdu. Ekim makinesi her zaman çok masraflı bir şeydir. O paralar her zaman öyle kolay kolay verilemez. Havadır her şeyi belirleyen. Oysa el emeğine istendiği zaman ulaşılabilir. İstenmediği zaman da bırakılır, o arada hiç masrafı yoktur, Tanrı’nın söylediği gibi onu kollayan, buyruğu altında olduğu kişiyle istediği yere gider.

Ouvèze’de aşağı yukarı yüz elli, Roume Ovası’ndaysa en az altı yüz ekici vardı. Burada, yayladaysa, sekiz.

Tohumlar hazırды. Jacques’çık göğе baktı. Avcunda ilk tohum tutamını tutuyordu. Göğе baktı. Jourdan göğе baktı. Bobi de, Carle, oğlu, ırgat, Honoré, Fra-Joséphine’deki adam da. İçgüdüydü bu. Engin yaylada şimdi ayakta, birbirlerinden uzakta duruyorlardı, ama her birinin avcunda ilk tohum tutamı vardı.

Evet, her şey tamam gibiydi: Gök, toprak, hava, tohum, el, baş, arzu. Jacques’çık kolunu sallayıp ilk tohum tutamını attı. Bir

adım attı. Jourdan elindeki tutamı attı. Bobi, Honoré, ırgat, Carle, oğlu, Fra-Joséphine'deki adam. Sekizi de yaylada yürümeye başladı.

Ouvèze Vadisi'nde yüz elli adam göğe bakıyordu, sonra biri kolunu salladı, sonra ikisi, sonra yirmisi, sonra yüzü, sonra yüz ellisi, ardından hepsi birden Ouvèze Vadisi'nin tarlalarında yürümeye başladılar.

Roume Ovası'nda ustabaşları bağıyor, yamak oğlanlar hemen yakınlarında duran kamyonlardan tohum çuvallarını almak için koşturuyorlardı. Ekiciler yerlerine geçmişlerdi. Onlar da göğe bakıyorlardı. Tohumları kendileri için ekmiyorlardı. Hatta istemeye istemeye ettikleri bile söylenebilirdi, ama avuçlarında bir tutam tohum tutuyorlardı, tohumun da çok eskilerden beri en sert derilere işleyen, en yabanıl yürekleri aydınlatan elektrikli bir gücü olmuştur, önünüze atıp ekeceğiniz bir tutam sarı tohumu elinize aldınız mı, bu ister kendiniz için olsun ister papa için, erkek gibi erkekseniz, göğe bakmanız gerekir. Göğe baktılar. Bunların çoğu kara kuru, yanık dağlılardı. Onların memleketinde ekmek küflenir. Tohum sert ellerinde çıtırdıyordu. Bacaklar hazırды, kollar, baş, her şey; gökyüzü görülmüştü. "İleri!" diye bağırdı ustabaşları; altı yüz ekici Roume Ovası'nda ilerlemeye başladı.

Kimileri kuzeye doğru dümdüz ilerliyor, kollarını sallıyorlardı. Kimileri doğuya, kimileri güneye, kimileri de batıya doğru. Adamlar adım adım, kollarını sallaya sallaya, rüzgârgülünün gösterdiği her yöne doğru yürümeye başlamışlardı. Kolun sallanışı adımlarla uyumluydu. Sağ ayak ilerliyor, el çuvala dalıyordu. Sol ayak ilerliyor, el çuvaldan çıkıyor, kol sallanıyor, sol ayağın yere konduğu anda da tohum tutamı fışkırıyorlardı. Öyle öyle, sağ ayak, sol ayak, kolun sallanışı, kalçalarla omuzların oynaması derken, adamlar ekinlerin görünmez, birbiriyle kesişen yollarında yürüyorlardı yavaş yavaş. Toprak avuç avuç çıplak tohumları kapıveriyordu. Arada sırada, boş tarlalarda birbirinden çok uzakta olan iki adamın karaltıları karşı karşıya geliyordu. Aslında bir göz yanılsamasıydı bu, yine de oluyordu işte, çünkü ekicilerden biri doğuya, biri batıya doğru ilerliyordu. Önce hep usulca, o yararlı, yavaş yürüyüşün ağır soyluluğuyla

birbirlerine yaklaştıkları, yüz yüze geldikleri görülüyordu; bedenleri çuvalın ağırlığıyla hafif kamburlaşmış, başları toprağa bakmak için eğilmişti. Adımlar, kollar, adımlar, kollar, iki adam birbirine yaklaşıyordu. Kimdi onları yürüten? Nasıl ağır, nasıl akıl almaz bir güçle ilerliyorlardı öyle? O güç bacaklarında mıydı? (Küçük, kara bacakların açılıp açılıp kapandığı seçiliyordu güçlkle.) Yoksa havayı bir kanat gibi döven o kolda mıydı? Hava mıydı onları taşıyan? O kol kürek miydi, yüzgeç miydi, yoksa kanat mıydı? Hayır, o güç bacaklardan geliyor. Şimdi anlaşılıyor. Zaten ağır olan, bir de tohum çuvalıyla daha da ağırlaşan beden bacakların üstünde dans ediyor. Kol tartım, kol zihin, kol tohumları atıyor, kol yönetiyor, adım boyun eğiyor. Tohum uçuyor. Acele etmeden birbirlerine yaklaşıyorlar. Bir, iki, üç adım daha; bir an ıhlamur ağaçlarının altında karşılıklı dans edenler gibi olacaklar. Burada atılan tohumların hafif hıştırtısından başka ezgi yok. Boğuk, hafif bir ses ama o kadar çok el var ki tohum atan, havanın derinliklerinde yavaş yavaş ağırlığın, emeğin dansına yumuşak bir ezgi eşlik etmeye başlıyor. İşte: İki adam karşı karşıya. Kollarını kaldırıyorlar, bacaklarını kaldırıyorlar, ilerliyorlar. Birbirlerine yaklaşıyorlar. Birbirlerine yapıyorlar, iki kol kalkıyor. Vuracaklar birbirlerine. Dövüşecekler. Kollarını kaldırıyorlar. Artık yalnızca bir adam var. Derken yine iki oluyorlar. Birbirlerinin yanından geçiyorlar. Uzaklaşıyorlar, acele etmeden, hep aynı hızda, hep aynı aralıklarla, adımlar, kol, adımlar, kol; biri doğuya gidiyor, öteki batıya. Birbirlerini görmediler. Buğday ekiyorlar. Hava açık.

Ansızın, Roume Ovası'nı kuşlar bastı. Yerin beş altı metre üstünde burgaçlar çizerek dönüyorlardı. Bağırıyorlardı. Ekicilerin tepesinde kara bir ayla oluşturunuyorlardı. Birbirlerine karışıyorlardı. Bulutlar halinde kabarıyorlardı. Gökyüzünde dağılıyorlardı. Buğday tarlalarına doğru alçalıyorlardı. Yeniden havalanıyorlardı. Gökte kalabalık sürüler halinde yelin alıp götürdüğü yaldız işlemeli bir yazma gibi dalgalanıyorlardı. Ekicilerin adımlarının önünden koca mavi göbekli, irili ufaklı çekirgeler, ipek zırlı bokböcekleri, demir renkli yer solucanları, karınca sürüleri kaçıyordu. Adamlar tarlanın ucuna geldiklerinde, hep birlikte yön değiştiriyorlardı. Yüzünü kuzeye dönmüş olanlar

güneye bakıyor, güneye dönenler kuzeye gidiyor, doğuya, batıya doğru ilerleyenler de dönüp yeniden yürümeye başlıyorlardı, rüzgârgülünün gösterdiği her yönde, yollar raksla tersine bir düzende kesişmeye başlıyordu yeniden. Adımlar, kol, adımlar, kol. Böcekler dört bir yana kaçışıyordu. Çekirgeler cırlıyor; sudan çıkan köpük gibi karıncalar çıkıyordu topraktan. Bağıra bağıra kuşlar geziniyordu. Toprak tohumla doluyordu. Adamların bileklerindeki kaslar ilk ağrılarla kasılmaya başlamıştı. Şimdiki ezgi buğdayın sesi, kuşların çığlıkları, böcek kanatlarının tıkrıtısı, karıncaların uğultusu, boğuk ayak sesleri, adamların soluk alıp verişleri, yeni çuvallar getiren kamyonların uğultusu, bir atın uzaklardan kişnemesiydi. Tohum toprağa düşüyordu.

Gün ilerledikçe hava gitgide daha arlaşıyor, daha berkleşiyordu. Gökyüzü taş gibi kımıltısızdı. Güneş yaz ortasıymışçasına ısıtıyordu. Ustabaşları ekiciler sürüsü boyunca koşmaya başlıyorlardı.

“Bugün hepsini bitirmek gerek” diye bağırıyorlardı. “Hava fazla pek. Böyle sürmez.”

Tohumun daha düşmediği hektarlarca toprak vardı. Sabahı yarılamışlar, hatta sonuna yaklaşmışlardı. Ekiciler adımlarının arasını açtılar. Bunun üstüne, ustabaşları yeniden koşmaya başladılar:

“Adımlarınızın arasını açmayın. Daha hızlı yürüyün ama daha geniş adım atmayın.”

Bir ara Jourdan’la Bobi aynı anda çuvallarını doldurmaya gittiler. Sabah boyunca hiç konuşmamışlardı, biri bir yerde, öteki başka yerdeydi.

“Havanın heyheyleri tutacak” dedi Jourdan.

Yayla göge ovalardan daha yakındı. Yavaş yavaş dağılan mavilik görünüyordu.

“Gün bitiyor” dedi Jourdan.

Daha iki toprak parçası vardı ekilecek. Epey kolaylamışlardı.

“Bir pipo içelim mi?” dedi Bobi.

“Olur.”

Kenarda, hâlâ biraz gölgeliği olan bir alıç vardı. Pipolarını yaktılar. Oturdular. Engin yaylaya baktılar. Tüm o enginlikte ya-

payalınızdlar, denizde yitmişler gibi hiçbir şey göremiyorlardı çevrelerinde. Kulak verdiler. Roume Ovası tarafından, ırmak sularını andıran boğuk, düzenli bir uğultu duyuyorlardı. Ouvèze tarafındansa çınlayan çingirakların sesi geliyordu.

“Herkes ekiyor.”

“Yukarıdaki ötekiler de çıkmış olsalar gerek. Ama görünmüyorlar.”

Yayla ıssız gibiydi. En sonunda, uzaklarda, toprak düzeyinde, uzun süre kütük gibi kıpırtısız duran bir karaltı gördüler. Sonra kıpırdadığını fark ettiler. Kolunu sallıyordu. Jacques’çık olsa gerekti bu. O tarafta duruyordu.

Sabahın sonlarına doğru Marthe geldi. Bobi’yle Jourdan yeniden ekmeye başlamıştı. Marthe’in çayırıların arasından geçip geldiğini gördüler. Çorba getiriyordu.

“E erkekler?”

Kollarını bir süre daha salladılar, ardından döndüler.

“E kadın?”

Gölgeye çömelmiş, tencereyi açıyordu. Domuz etli çorba kokusu geliyordu.

“Ne tuhaf” dedi Jourdan, “ne zaman tohum ekilse, hep domuz etli çorba yapılır, biçerken de öyle. Kim bilir neden. Alışkanlık işte.”

“Alışkanlıkları her zaman korumak gerek” dedi Bobi.

“Doğal bir şey” dedi Marthe. “Bu sabah, ben istemeden elim geldi domuz eti.”

“Domuz etli çorba yiyecek olmasaydık” dedi Jourdan, “tohum ektiğime inanmazdım. Gerçekten ekтім mi ekmedim mi anlamak için tarlaya dönerdim. Ama şimdi çorbanın kokusunu alıyorum. Tohumları ektiğimi biliyorum.”

Marthe sefertası kadar derin, sarı toprak işi, üç kalın tabak getirmişti. Çorbayı tabaklara boşalttı tencerenin kenarından. Ak lahanalarla domuz etleri dökülürken çorba suyu sıçırıyordu.

“Tabağa ne gerek vardı?” dedi Jourdan.

“Öylesi daha rahat olur dedim” dedi Marthe.

“E ağır gelmedi mi yolda?”

“Rahat rahat” dedi Marthe, “yiyeceğiz işte.”

Alıcın gölgesine, yanlarına oturdu.

Sıcak toprağa düşmüş taneler tohumların o güzelim kokusunu yayıyorlardı. Neredeyse çorbanın kokusunu da, Marthe'tan gelen sağlıklı kadın kokusuyla ter kokusunu da bastıran bir kuydu.

"Yahu" dedi kadın, "yıldızların altında mı tohum ektiniz?"

"Evet" dedi Bobi, "az önce gördüm onları."

Güneşin uzaklaştığı, hafif yeşil, saydam, titrek bir su rengiyle boyanmış taraftaydı yıldızlar; oradan kimi zaman ışığı yansıtan bir yağ tabakası geçiyordu sanki, ne bulut ne pus, sonbaharın göğü işleyişiydi o yalnızca. Gökyüzünün derinliklerinde, öğle güneşine karşın, birkaç yıldız seçiliyordu. Tıpatıp buğday tanelerini andırıyorlardı.

"Duruma" dedi Bobi, "bir de havaya bağlı olarak, ekim mevsiminin yıldızlarını görüyoruz işte: Onlara yuva denir, çünkü uzun zamandan beri toprak işçilerinin umutları da umutsuzlukları da onlara yuvalanır."

"Zaman zaman..." dedi.

Bir kaşık çorba içti.

"... altın kartalın yuvasını, koyun yuvasını, tacın yuvasını, arpın yuvasını, gümüş aslanın yuvasını görebiliriz."

"Yanlış saymadıysam" dedi Marthe, "beş tane görüyoruz, üçgen biçimindeler."

"Çorba da" dedi Bobi, "leliz."

"Lahanaları rendeledim" dedi Marthe.

"Bugün gördüğümüzse" dedi Bobi, "arpın yuvası. Yedi taneler. İki derinlere gizlenmiş. Bakın, çıkıyorlar."

Şimdi Ruffin Dağları'nın üstünde yedi yıldız görünüyordu.

"Eee?" dedi Jourdan.

"Arp" dedi Bobi, "bu havalarda akordeon gibidir."

"Eee?" dedi Jourdan.

Engin yaylaya bakıyordu. Uzaklardaki ekicinin karaltısı yitmişti. Üçü baş başa kalmıştı. Marthe'la o, yıldızlardan söz eden adamla baş başa.

Bobi domuz etiyle ekmeği çiğniyordu.

"Sana şunu söyleyeyim: Sevince, sevincin ezgisine işaret tir."

"Ötekiler de onları görüyorlardır."

“Evet, bakıyorlarsa tabii.”

“Kuşkunuz olmasın bakıyorlardır” dedi Marthe, “ama belki yalnızca beş yıldız görmüşlerdir.”

Roume Ovası hâlâ boğuk boğuk, bir ırmak gibi uğulduyordu.

“İşaret işarettir yine de” dedi Bobi.

Marthe derinlerden gelen sesi dinledi.

“Sıkı çalışıyorlar” dedi.

“Jacques’ı gördük” dedi Jourdan, “oh! gördük denebilirse tabii, uzaktan sinek gibi görünüyordu.”

“Hava herkes için” dedi Marthe, “kimse işini unutamaz, er-teleyemez.”

Roume Ovası’nda asıl ağrıydı tohumları eken. Tohumları ne zaman avuçlarında sıksalar, bileklerine bıçak gibi bir ağrı saplanıyordu. Omuzlarının boyunlarıyla birleştiği yer de ağrıyordu. Daha hızlı ekmeleri gerekiyordu. Saat öğleden sonra dört olmuştu. Ova boyunca, toprağın yüzeyi ezile ezile adımların altında tütmeğe başlamıştı. Ekiciler bir toz bulutunun içinde yürüyorlardı. Neredeyse birbirlerini görmez olmuşlardı, her biri gölge gibi seçiyordu ötekileri. Gözleri çukura dönmüş, kumlanmış, boğazlarına tozlar yapışmıştı. Temiz, hafif havaya alışkın dağlılardı onlar. Hepsinin bileği, omuzlarının boyunla birleştiği yer ağrıyordu. Her hareket ağrı veriyordu. Kendilerini zorlayıp ısıtmaya çalışsalar da, öyle ısınmayla geçecek bir ağrı değildi, ne yaparlarsa yapsınlar gitgide artıyordu. Her hareket ağrı veriyordu. Tohumun toprağa doğru uçuşması için üç hareket gerekiyordu. O üç hareket için gereken sürede de iki adım atılması gerekiyordu. İki adımın sonunda üç hareket yapılmış oluyor, tohum tutamı toprağa saçılıyordu. Arada sırada giren ağırlar bir yana, üç ağrı çekiyorlardı: Bilekte bir ağrı, dirsekte bir ağrı, omzun boyunla birleştiği yerde bir ağrı. Zaman zaman borunun içinde akan su gibi, boylu boyunca kol kemiğinin içinden akıp giden ağrı da cabası. Rüzgârgülünün gösterdiği her yönde tarlaları arşınlaya arşınlaya, hepsinin birlikte daha yüz kilometreden fazla gitmesi gerekiyordu. Bir adımları aşağı yukarı bir metreydi, bir kilometreyse yaklaşık bin iki yüz adım

demekti. İki adıma üç ağrı. Gitgide şiddetleniyordu. Tozlu hava kolay kolay solumalarına izin vermiyordu. Ağızda, burunda, düşüncede, umutta, geleceğin görüntüsünde kötü bir tat bırakıyordu. Üç ağrıyla bir tutam tohum atıyorlardı toprağa. Üç yüz tohum, iki yüz başak, bir sonraki hasat için başak başına yirmi tane. İşveren kentte, dingin Observantines Sokağı'na bakan yemek salonunda yemek yedikten sonra geri dönmüştü. Geri dönüp tozu görmüştü. Arabasının camlarını kapamıştı. İçeride oturup bekliyordu. İki üç kez cama vurdu. Ustabaşı her seferinde koştu. İşveren konuşmakla kalmadı. Camdan kol saatini de gösterdi. Ustabaşı başıyla "tamam" işareti yaptı. Ekiciler sürüsü boyunca koşmaya başladı.

"Daha çabuk çocuklar, daha çabuk."

"Hasiktir!" diye karşılık verdi irikiyım bir sarışın.

Buna sinirlenmenin zamanı değildi -"Sonuçta" diye geçiriyordu içinden ustabaşı, "adam haklı"-, öteki ekicilerin ardından koşuyordu.

"Daha çabuk çocuklar, daha çabuk. Saat beş. Bitirmemiz gerek."

Ambarlarda, geçen yıldan çok tohum kaldığını düşünüyordu. Çünkü masraf o kadar çoktu ki ucuza satamamışlardı. Taneler çürüyordu. Yazık.

"Daha çabuk çocuklar!"

Dağlılardı onlar. Memleketlerini anımsayamıyorlardı bile. Oradan ayrılalı daha üç gün olmuştu. Roume Ovası'nda tohum ekmeleri için işe alınmışlardı. Roume Ovası'nda tohum ekiyorlardı. Saat akşamın beşiydi. Üç gün önce ayrıldıkları memleketi artık anımsayamıyorlardı. Sanki yıllar, cehennem azabıyla geçen yıllar önce ayrılmışlardı oradan. Üç ağrı vardı: Biri bilekte, biri dirsekte, biri omzun boyunla birleştiği yerde. Üç ağrı, iki adım, bir tutam tohum. Altı yüz kişiydiler, toprak tütüyordu. Her yöne doğru daha yüz kilometreden fazla gitmeleri gerekiyordu. Saat beş. Bu akşam bitmesi gerek.

"Daha çabuk çocuklar! Daha çabuk yavrularım! Daha çabuk aslanlarım. Bu akşam bitmesi gerek. Şarkı söyleyin! Kim biliyor şarkı söylemeyi?"

"Ben" dedi irikiyım sarışın.

Dayanacak gücü kalmamıştı. Ansızın üç ağır mermerden azize yontuları gibi yükselivermişti bedeninde, dayanamıyordu. Hayır, dayanamıyordu. Her şeyi yapmaya hazırdı.

“Söyle” dedi ustabaşı.

Şarkı söyledi.

“Söyle” dedi ona ustabaşı alçak sesle, “ama hızlı söyle, böylece daha hızlı ekerler. Farkına varmazlar.”

İrikıyım sarışın kollarını dinlendiriyordu. Artık tohum ekmiyordu. Öteki ekicilerin yanında rahat rahat, yavaşça yürüyordu. Orada köyünden beş arkadaşıyla birlikteydi. Şarkı söyledi hızlı hızlı.

Tek bir isteği vardı: O da, elini kolunu sallayarak yürümek.

Bunun için her şeyi yapmaya hazırdı.

Güzel bir akşamdı. Jourdan ısıklık çaldı. En son tutamı atmıştı. Toprağın tümüyle dolması için Bobi’nin üç tutam daha atması gerekiyordu. İkisini attı, sonra sonuncusunu. Durdu, döndü. Isıklığa yanıt verdi. Bitmişti. Akşam söğüdün özsuyu denli tatlıydı. Alıcın altında buluştular. Uzaklardaki ekicinin, büyük olasılıkla iri bir sinek gibi görünen Jacques’çıgın karaltısı seçiliyordu hâlâ ufukta. Durmuştu, o da işini bitirmiş olsa gerekti. Akşam dindi, dinlenmek için biçilmiş kaftandı.

Bobi çuvalların tozunu alıyordu.

“İşte geldiler” dedi Jourdan.

Bobi onun geyikten, marallardan, yavrulardan söz ettiğini anladı hemen.

Yabanıldı sürü; yüreği şen, hoş tutmak için yaratılmış gibiydi.

Geyik iki adama doğru seslendi ama ilerlemedi. Tarlanın öteki tarafında durdu. Boynunu uzattı, ağzını açtı, üç heceyle dil şaklatmalarının durmadan yineleniği uzun bir tümce hırıldadı. Uzun süre yaptı bunu. Başını eğmiş, sanki bir şey anlatmak istiyordu. Marallarla yavrular onun arkasına toplanmıştı, bir tek titreyen kulakları görünüyordu.

Geyik konuşmayı bıraktı. Yanıt bekledi. Bobi ısıklık çaldı.

“Dur” dedi Jourdan, “ben de ısıklık çalayım.”

İstiyordu. Isıklık çaldı.

Geyik iki adamın sesini dinledi. Bir süre başı dik, kımıldamadan durdu. Akşam göğünü tümüyle boynuzlarında taşıyordu. Alıcın çevresini dolaşan bir çember boyunca yürümeye başladı. Boynunun sarsılmasına neden olan soylu, sert adımları vardı. Boynuzları genişlemiş, şişmişti. Alnından kalın kalın, kara kara meşe dalları gibi çıkıyorlardı. Onun arkasından hafif, aceleci adımlar atan marallar geliyordu art arda. Arada sırada erkeği geçmemek için durmak zorunda kalıyorlardı. Sonra da yavrular. Beş taneydiler. Tilki gibi kızıl sarı.

Öyle öyle, kırk elli adım uzaktan alıcın çevresini dolaştılar, derken geyik yine aynı hızla daire çizmeyi bırakıp engin yaylaya, uzaklardaki ekicinin arada sırada kendini gösterdiği yere doğru gitti. Sonra geyik dörttnala kalktı, tüm ailesi de onu izledi. Yavrular dört bir yana sıçıyorlardı ama bacakları güçlüydü, geride kalmıyorlardı. Az sonra bir toz yumağı kaldı onlardan geriye, sonra hiç görünmez oldular. Akşam yeniden sessizleşti.

“Dur” dedi Jourdan, “oturalım, hiç acelemiz yok.”

“Hava öyle yumuşak ki” dedi Bobi, “sanki yazın ortasında, ılık sularda yüzüyoruz.”

“Kollarımın altında bile” dedi Jourdan, “duyuyorum onu.”

Kolunu kaldırdı. Kuş yuvası gibi gür kıllı koltukaltına baktı. Parmaklarının ucuyla okşadı. Hafif esinti serinletiyordu orasını.

Toprak tohuma doymuştu.

Şimdi yağmur yağması gerekiyordu.

“Yağacaktır. Rhône yükünü almış. Gökyüzünün dipleri bulanık.”

Akşam göğünün uzaklarına, kuzeyden güneye dek kara pustan göz alıcı bir çizgi oturmuştu.

Jacques’çık çiftliğine döndüğünde susamıştı. Bütün gün tohum ekmişti. Ağzında hem buğday kabuğu tadı, hem de toprağinki.

“Uzaklarda” dedi, “La Jourdan tarafında, iri sineklere benzeyen iki karaltı gördüm. Jourdan’la Bobi’ydi herhalde.”

Mahzenine gitti. Çiftlik evinin yirmi adım arkasına, bir tümseğe açılmış bir sarpındı bu. Bir taş kapısı vardı. İçi oda gibiydi. Girdi. Serindi içerisi, kök kokuyordu. Toprakla buğday

tadını ağzında çiğniyordu. Karanlıkta, gerseni nerede bulacağını biliyordu. Bu gersen denilen şey huş kütüğünden oyulmuş büyük bir çanak. Onu fıçı musluğunun altına koyup doldurdu. Kafaya dikti. Buğdayla toprak tadı midesine indi. Ağzında şimdi şarap tadı vardı. Kendi şarabıydı bu. Pek verimli olmayan bağın yirmi evleğiyle bir ay önce yaptığı taze şaraptı. Rengi biraz yeşildi ama olmuştu. Tatlı değildi artık. Üzümün tadı uçup gitmiş, onun yerini dilin üstündeki bir burukluk almıştı, bir de ansızın bağırını kavuran şu sınımsızlık duygusu.

“Yaşam güzel” dedi.

Gerseni doldurdu. Şarap kara kara köpürüyordu. Köpükler dudaklarında kabarcıklanıyordu. Dudaklarının kenarları gıdıklanıyor, erbezlerine ateş basıyor, pantolonunun içinde organı sertleşiyordu.

“Ne şarap be” dedi – dilini şaklattı.

*Bilmem kaç han vardır ki
Akşamdan sabaha
Kızlara değmesin birinin eli?*

Şarkı söyleyesi vardı. Ezgiyle, akordeonlarla, fifrelerle, bacak hareketleriyle “buğday, buğday, buğday” diyesi vardı. Ter kokan genç bir kadınla dans edesi, onu şöyle kendine çekesi, bacaklarının arasını koklayası, elini kalçalarına koyası vardı. Dans edesi!..

“Çalsın sazlar! Yetmiş beş! Evet, Mösyö! Daha çürümedi hiçbir şey! Kentli miyiz biz!”

*İşten değil suç işlemek
Alet edevat tamamsa.*

Yine gersenden içti. Şarap sinsiydi. Birdenbire tüm kaygıları uçup gitmiş; büyük arabanın otlar boşaltıldığında korkuluklara çarpan ipleri gibi gevşemişti kasları. Kapı önüne çıktı. Akşam dingin, maviydi. Jacques’çık artık şarkı söylemekten başka bir şey yapamıyordu:

*Asla bilinemez
Onca kurbanın sayısı,
Elli üç var diyorlarmış
Hizmetçi öyle söyledi.
Tir tir titre ulusum
O evde işlenen suçları düşününce.*

Boğazını temizledi.

“Gel buraya ayyaş” diye bağırdı Barbe, “gel buraya, toprağı yaratan Tanrım, çorbayı koydum.”

*Yıl bin sekiz yüz otuz üç
Tam Ekim’in ikisi
Cinayetlerin işlendiği evin önünde
Öğleye doğru son kez sahneye çıktılar.
Otuz bin tanık gördü
Üç haydudun kellesinin uçuğunu.*

Yemekten sonra, Bobi, Jourdane’ın karşısına geçip oturdu. Gece olmuştu, Rhône’un üstünde yükselen bulutların ardına gizlenmiş olanlar dışında tüm yıldızlar görünüyordu. Arılığı, yürekliliği simgeleyen altın kartalın yuvası oradaydı. Ödülün sonsuz olduğunu simgeleyen tacın yuvası oradaydı. Yürek temizliğinin görülebilen bir şey olduğunu simgeleyen gümüş aslanın yuvası oradaydı. Ama sevinci, sevincin ezgisini simgeleyen arpın yuvası görünmez olmuştu.

“Sevmek, sevmek” dedi Bobi. “Ne demek istedi acaba? Un çorbası kadar tatsızdı.”

XIV

Yağmur hemen yağmadı. Carle çıkageldi.

“Bana yardım eder misiniz?” dedi.

Jacques’çıkla adamlarına uğramıştı bile. Ama Randoulet gitmişti.

“Üç gün önce Le Noir’la birlikte. Gelseniz de” dedi, “diyorum, otları kesmeme yardım etseniz. Zaman kalmadı.”

Söylemediği bir şey vardı, o da söyleyecek bir şeyleri olduğuydu. Bekliyordu.

Carle’in otlağı biçildikten sonra ikinci kez büyüyen otlarla kaplıydı hâlâ. Hepsi dizildi: Carle, oğlu, Jacques’çık, Honoré, ır-gat, Jourdan, Bobi.

“Daha şimdiden birlikte bir sürü iş yaptık” dedi Jacques’çık.

Daha önce maral avlamışlardı, bugün de Carle hiç çekinmemişti yardım istemekten. “Söylemek yeter, geleceklerdir” diye düşünmüştü. Bir an olsun duraksamamışlardı bile. Hazır tırpanlarını kaptıkları gibi gelmişler, dizilmişlerdi.

Otları karşlarına alıp hep birlikte yürümeye başladılar. Tırpanlar hep birlikte hareket ediyor, otlar eğiliyordu. Adımlar aynı anda atılıyordu. Boğuk, sürükleyici bir ezgi çalıyordu sanki. Bu polka, mazurka, vals çalınan balolardaki ezgiler gibi karmaşık bir ezgi değildi. Davulla çalınan bir ezgi gibiydi. Üstüne düşünmeye gerek yoktu: Beden ona kendiliğinden uyum sağlıyordu. Hep birlikte atılan yedi adımın, havada uçan yedi tırpanın, otları biçen yedi tırpanın vb. ezgisiydi. Zayıflamadan, hep aynı tartımla yineleniyordu. Yorgunluk duymuyorlardı. Sa-

rışın otlar sarmıştı çevrelerini. Tanelerle tüyleri taşıyan ot başı suyun köpüğü gibi hafifçe köpürüyor, güneşi yansıtıyor, tırpana yüklenmiyor, yelle yatıyor, kalkıyor, sonra tırpanın altında yatıyor, bir daha da kalkmıyordu. Tırpanın ağzıyla otların o loş, yeşil, pek nemli, pek gölgeli; küçük yankılarla, karınca, köstebek, yılan alaylarının geçtiği uzun, kara koridorlarla dolu alt kısımlarını kesiyorlardı.

Öğle olduğunda, tarlanın yarısı yere yatmıştı. Carle'in otlarının çevresinde ağaç yoktu. Oturacak gölge bir yer bulabilmek için, adamlar yüksek otların arasına daldılar. Halka oluşturdular. Yedisi birden çember halinde uzandı. Peynir ekmek yediler. Her yerden uzaktaydılar. Otlar kapıyordu önlerini.

"Aklıma bir şey geldi" dedi Carle.

Parmağını havaya kaldırdı.

"Dinleyin."

Ötekilere yeli dinlemelerini işaret ediyordu.

Otların sesinin ötesinde, yeryüzünün diplerinde, at kışnemeleri duyuluyordu.

"Kısraklar kızıştı" dedi Carle.

"Benim karakız da üç gündür çok azdı" dedi Jacques'çık.

"Sanırım" dedi Carle, "Madam Hélène'in iki kısrağı da öyle."

"Bendeki ikisi de azacak" dedi Jacques'çık. "Ak olanı karakızın azgınlığından etkilenmesin, durulsun diye malaza saldı. Ama sanırım işe yaramadı."

"Doğal" dedi Jourdan. "Sonbahar aşması zamanı geldi."

"Evet" dedi Carle, "kısraklar kızıştı."

"Benim de" dedi bir süre sonra, "aklıma bir şey geldi: Benim aygırı salsam, siz de kısraklarınızı salsanız..."

"Nasıl?"

"Şöyle düşünüyorum... Sonuçta, aygır kısraklarınızı zaten tanıyor. Nasıl taylarımız oldu? Senin Aubergat'da sattığın kızıl dışında, nemiz oldu?"

"Ah! Hayır" dedi Jacques'çık, "bir de mavi olanım vardı, hani adını Cinoğlu koymuştuk, Honoré bir türlü tutamazdı onu."

"Ona hayvan denemezdi bence."

“Yularını bir eline alsaydın da öyle konuşsaydın.”

“Hayır” dedi Carle.

Otlardan şimdi ses çıkmıyordu.

“Benim sözünü ettiğim” dedi Carle, “güzel bir hayvan. Akli başında bir hayvan.”

“Bence” dedi Bobi, “çok güzel bir şey çıkabilir ortaya.”

“Bakın” dedi Carle. “Bir kez bir yarış görmüştüm. Saint-Sigismond’da, dağda.”

“Ben de bir kez gördüm” dedi Jacques’çık.

“24 Haziran yarışlarını mı?”

“Evet.”

“İhlamur ağaçlı yoldakini mi?”

“Evet.”

“Gece mi?”

“Evet.”

“O zaman yanlış anlatıyorsam, söyle. Orada ihlamur ağaçlı bir yol var. Koca koca, yaşlı ağaçlar. Biri bile dik durmuyor. Dağ yeli canlarına okumuş. Yol dağda da onun için. Atları fenerlerin altına diziyorlar. Çok duman çıkaran, kızıl alevli fenerler koymuşlar. Atlarsa uzun kuyrukları, yeleleri asla kesilmemiş yavru atlar. Derken herkes bağırmaya başlıyor, atlar atılıyor. Koşmaya başladıkları yerin yakınında duruyordum. Söylediğim gibi, duman çıkaran fenerleri, alevleri gördüm, atları da, söylediğim gibi sırtları dolgun, hepsi uzun tüylerle kaplı yavru atlardı. İnsanların bağırıklarını duydum, atların atıldığını gördüm. İhlamur ağaçlı yol boyunca koştular. Ama yarış bu değildi. Ne olduğunu söyleyeyim, bilenlerin gördüğü şeyi söyleyeyim. Binicileri yoktu, bunu söylemiş miydim? Hayır mı? Söylüyorum işte. Atlar dağa koştular, dörtnala çayırardan geçtiler, sellerden geçtiler, ormandan geçtiler, kayşatlardan geçtiler, yükseklerdeki çayır-lara eriştiler, taze otların arasına daldılar, sonra durdular. Orada kaldılar. Uyanık olan onların dörtnala koşmasını daha iyi görebilmek için gider ormanın kenarına oturur. 24 Haziran Vaftizci Yahya Yortusu. Ay ışığı pek güzel. Her şey gündüz gibi görünüyor. Yaşamımda gördüğüm en güzel şeydi. Üstelik aşağılarda, kötü bir yerde duruyordum.”

Öğleden sonra boyunca biçmeyi sürdürdüler.

“Hey!” dedi Jacques’çığın ırgatı, “olmayacak şeyler değil bunlar.”

“Ne diyorsun sen?” diye sordu Jacques’çık.

Öteki yanıt vermeden önce tırpanını on kez indirip kaldırdı, yirmi adım attı, Jacques’çık da onun yanında otları kese kese yirmi adım attı.

“Kendi kendime konuşuyorum” dedi ırgat.

Dönüş yolu boyunca Jacques’çık atlardan söz etti.

“O yarışı biliyorum.”

“Ben evlenmeden önce miydi?” diye sordu Honoré.

“Tabii ki” dedi Jacques’çık, “senin evliliğinle ne ilgisi var?”

“Ondan beridir dışarı çıkmaz oldunuz da onun için öyle dedim.”

“Orası benim hatam” dedi Jacques’çık.

Çiftliğe vardıklarında göz kırptı. Seslendi:

“Irgat!”

Honoré sundurmaya doğru gidiyordu. Jacques’çık ona da seslendi:

“Honoré!”

Geldiler. Onlara:

“Dinleyin!” dedi.

Göz kırptı:

“Şuna bir oyun etsek diyorum...”

“Kime?”

“Carle’a.”

“Nasıl bir oyun?”

“Anlatırım” dedi. “Yemeğimizi yiyelim.”

Çiftlikte herkes uyuyordu. Kalktı. Seslendi:

“Irgat!”

Ahırda uyuyan adam yanıtladı:

“Buradayım ağam!”

“Gece gece delendiyse, çekeceğimiz var demektir.”

Ama mum ışığında Jacques’çığın üzgün yüzünü görmüyordu, Jacques’çığın şen yüzüydü gördüğü. O tıraşlı, yaşlı ağzın kıvrımı usulca gülüyordu. Güveyisinin odasının kapısını açtı. Seslendi:

“Honoré!”

Güveyi hemen kalktı. Pencereden kocaman, yuvarlak, kı-
zıl sarı ayın ışığı doluyordu içeri. Örtüsü karnına kadar açılmış
uyuyan Joséphine'i aydınlatıyordu.

"Ört şunun üstünü" dedi Jacques'çık.

"Bırakın öyle kalsın" dedi Honoré, "kadınlar uyurken ay
onları olgunlaştırır."

"Olgunlaşma vardır" dedi Jacques'çık, "tattansa kekrelilik
verir sana. Kızımı tanımaz mıyım?"

"Rahat bırakın" dedi Honoré, "ben de tanıyorum onu, ne de
olsa karım."

Koridorda konuşuyorlardı. Jacques'çık gülümsüyor, ırgat
gülümsüyor, Honoré gözlerini ovuşturuyordu.

Ahıra indiler. Bir ağлда koyunlar vardı. Sidik kokusu kor-
kunçtu.

"Tut şu mumu."

Koyunları uyandırdı.

"Bokların içinde yatıyorlar" dedi.

"Sıcak tutuyor" dedi Honoré.

"Sürekli ot döküyorum üstlerine yatsınlar diye" dedi ırgat.

"Biliyorum" dedi Jacques'çık, "söylemek istediğim o değil.

Her zaman bokların içinde yatacaklar, ne yaparsan yap."

"Gözlerine bak" dedi.

Mavi taşları andıran gözler mum ışığında balkıyordu.

"Bunun için mi kaldırdınız bizi?" dedi Honoré.

"Dağdan inme sen de!" dedi Jacques'çık aşağılarcasına ar-
kasını dönüp.

Dudağını bükmüştü, samanlara tükürdü.

"Mumu kaldır. Öyle gözleri var ki sanki içlerinden beyinleri
ışldıyor. Bu dağdan inme herif yaşlı domuzlardan beter."

"Haydi, gelin!"

"Uyumakla" dedi, "sorarım sana, nereye varabilirsin?"

Irgat onun arkasından "İhtiyar yorgunluktan bitmiş!" der-
cesine bir hareket yaptı.

"Buradaysa" dedi Jacques'çık, "olay başka."

Örümcek ağlarıyla dolu tavan mağara tepesi gibi sarkıyor-
du. Hayvanların kokusu küçük soluklar almak zorunda bırakı-
yordu onları. Her solukta yağlı, sıcak koku gırtlaklarını tıkıyor-

du. Mumum çevresinde küçük sinekler dans ediyordu. Ay ışığı tırpanları, belleri, sabanları, demirleri, tapanları aydınlatıyor, çelik aletler ahırın derinliklerine yansımalarla yakamozlar ta-şıyordu.

“Hay canına yandığının, bu ne sessizlik böyle” dedi Jacques’çık. “Benim diyen şaşkına döner ant olsun. Başlangıçtan sona her şey burada olur –eliyle ağır ağır karanlık ahırı işaret etti–, üstelik kimselerin canı sıkılmadan, gürültü patırtı olma-dan, bununla öyle çok böbürlenmeden. Belki de böbürleniyor-lardır” dedi bir süre sessiz kaldıktan sonra, “belki de övünüyor-lardır, belki bizim enayi dümbelekleri olduğumuzu anlıyorlar-dır. Ne dersin?”

Honoré ayakta uyuyordu.

“Hey!” dedi ırgat.

“Ne hey!” dedi Jacques’çık.

“Olabilir mi acaba?”

“Ne olabilir mi?”

“Söylediğiniz şey.”

“Sen ne karışıyorsun?” dedi Jacques’çık.

Üçü birden ahırın dibine gittiler.

“Hayvanlar” diye sürdürdü Jacques’çık. “Koyunlarla do-muzlar; keçilerle atlar.”

Atların yanına gelmişlerdi.

“Susun” dedi.

Konuşmayı bıraktı.

“Bakın” dedi alçak sesle.

Uykulayan Honoré’yi sertçe sarstı.

“Ses çıkarmayın” dedi fısır fısır, “ama sen de uyan artık dağdan inmiş dallama!”

Esmer otların üstünde üç hayvan yatıyordu.

İkisinden soluk sesinden başka ses çıkmıyordu. Kısırlaştırıl-mış atlardı onlar. Biriye uyuyor, ama sarkık dudaklarının ara-sından hafifçe kişniyor, titriyordu. Azgın kısraak oydu.

“Düş görüyor” dedi Jacques’çık.

Burun delikleri pembeydi.

“Dere gibi” dedi Jacques’çık. “Her yanı kıpır kıpır. Uyuyor ama taşkınlıktan içi içine sığmıyor. Gidin de kapıyı açın.”

Büyük kapı açıldığı anda doğuya doğru, demek ki ayın karşı tarafına doğru uzanan gece göründü. Gökyüzü korkunç karanlık, dipsizdi, ama çürümekte olan dalların kokusundan ağır bir hava geliyordu. Ufkun üstünde çok alçaklarda olan, yemyeşil, yapayalnız bir yıldız usulca soğuk bir kuzey yeli üfürüyordu.

“Karakız” diye seslendi Jacques’çık, “oh! Kara kısırak, uyan bakalım!”

Kısırak kulaklarını oynattı ama gözlerini açmadı. Arka ayaklarını uzatıp gerindi.

“Haydi kızım!”

Jacques’çık ona dokundu. At hemen uyanmadı. Çalışma saatini olmadığını anlamıştı, onu uyandırmaları için herhangi bir neden olamazdı. Düş gördüğünü sandı. Ama açık kapıdan giren sonbahar kokusuyla yıldızın soğuşunu duydu. Uyanıp ayağa kalktı.

“Bırakın” dedi Jacques’çık. “Oh! Kara kısırak!”

At bağlı olup olmadığını anlamak için başını salladı. Bağlı değildi. Hafif başlığı bile yoktu üstünde. Boynunu kapıya doğru uzattı, içe işleyen bir sesle hafiften inleye inleye kişnedi. Atlar uyandı. Koyunlar üstüne yattıkları otları çiğnediler. Dişi domuz homurdandı. Kısırak kapıya yürüdü. Bacakları çatırdıyordu. İnlemeyi, başını sallamayı sürdürdü. Eşiğe geldiğinde bir an durdu. Eşikteydi, yarısı gecede, yarısı ahırda.

Irgat mumu kaldırdı. Kısırağın bedeninin güçle dolduğu görülmüyordu. En sonunda, dışarı attı kendini, önce tırıs giderek. Bir süre sonra dörtnala koştuğu duyuldu.

Carle ahırını yerinden oynatan bir gürültü patırtıyla uyandığında tan söküyordu. Ayağa kalkmıştı. “Neler oluyor?” diyordu. Pantolonunu arıyordu, gözlerini daha açmamıştı. Sanki evi tokmakla dövüp yıkıyorlardı.

Aygır zincirlerine, korkuluklarına, çubuklarına, bağlarına vuruyordu kendini. Ayaklarındaki nalların altından kıvılcımlar çıkıyor, tahtalar çatırdıyordu; kuru otların tozları tütüyordu tüm ahırda. Carle onu her zamanki sözlerle yatıştırmaya çalıştı ama onları avaz avaz bağırarak söylemek zorunda kaldı, bu da aynı etkiyi yaratmıyordu. Carle çığına dönmüş hayvanın çevre-

sinde sıçrayıp duruyordu. Aygırın gözlerinin önüne geçmeye çalışıyordu. “Beni görürse” diyordu kendi kendine, “belki durur.” Ama işe yaramıyordu. Neyse ki hayvanın karnının altındaki büyük kolan hâlâ duruyordu. Oğul Carle da kalkmıştı. “Şuradan çek” diye bağırdı baba. İkisi birden iplere asıldılar. Kolan çığına dönmüş atı kaldırdı, hayvan sudan çıkmış balığa döndü. Anında hareket etmeyi bıraktı. Bacaklarıyla boynunu sarkıttı. Ayakları yerden kesilmişti.

“Bu ne biçim iş ya!” dedi Carle alnını silerken.

Madam Carle kafasında gecelik takkesiyle belirmişti eşikte.

“Git şuradan” dedi Carle, “kadın kokusu duymasına gerek yok şimdi.”

“Benim kokumdan değil” dedi kadın. “Kapıda bir kısırak var. Otlakta dans ediyor.”

Carle kapı kanadının dikizliğini açtı. Tan sökümünün ışığında kara bir kısırak dans ediyordu otlakta.

“Jacques’çıgın karakızı bu.”

Otları biçerken söylediği şeyi düşünüp gülümsemeye başladı, sonra parmağını kaldırdı.

“Mutfağa git” dedi Madam Carle’a. “Neler döndüğünü şimdi anladım; kahve yap, ben de geliyorum. Oğlum sen burada kal, göreceksin. Haydi Philomène.”

Sonra da:

“Şimdi koridorun kapısını kapa, büyük olanı aç.”

Oğul büyük kapıyı ardına kadar açtı. Sonbaharın tan sökümü maviyle beyazın yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladığı yaban gökyüzünü aydınlatıyordu.

“Bir sopa al” dedi Carle, “şu küçük sürtüğü biraz buradan uzakta dans ettir. Otlığın diplerine varınca, kaç kurtar kendini.”

Aygırı çözdü. Uyan sırimlarını, kuyruk bağını, püsküllerini çıkardı. Çırlıçıplak bıraktı onu. Bölme tahtasının arkasına sığındı, kolan ipini önce bir yandan, sonra öteki yandan gevşetti. Aygır yeniden yere indi. Kolan da düşüverdi.

Aygır bir süre kıpırdamadan durdu, derken başını eğip, çevresine bakmadan, açık kapıya doğru sıçradı.

Oğul Carle çitlerin ardına kaçmıştı. Otlığın diplerine ittiği kara kısırak eşkinle geri dönüyordu. Aygır ona doğru öyle do-

ludizgin koşuyordu ki kısırağı geçti. O zaman kısarak çark edip onu izlemeye başladı.

Dört nala koşuların, bulutların gezindiğı, birbirine karışan karanlıkla güneşin yarıştığı bir at göğün altında bütün gün sürdü atların düğünü. Aygır kara kısırağın ensesini ısırdı. Kısarak da gövdesinin alt kısmını açmak istercesine çukurlaştırdı belini, derken Randoulet'nin çayırılarına doğru sıçradı. Yan yana, dört nala koşuyorlar, yeleleri tütüyordu. Aygır sürekli kulakların arkasındaki o ağız sulandırıcı, sıcak bölgeyi ısirmaya çalışıyordu. Kısarak dört nalin yelinde soğuyan aygır tükürüğünü duyuyordu ensesinde. Gölge, ot, dinginlik istiyordu. Gölgeye, ota, dinginliğe doğru dört nala koşuyordu. Aygır onu geçiyor, sonra yeniden ona doğru geliyordu. Göğüsleri birbirine çarpıyordu. Şaha kalkıyorlardı karşılıklı. Ön bacaklarıyla havayı dövüyorlardı. Nallı ayaklarını birbirlerinin tüylerine dayıyor, o nallı ayaklar terden kayıveriyordu. Başlarını sallıyorlar, sonra yere inip yine dört nala koşmaya başlıyorlardı. Dikelip dikelip çarpışa çarpışa ilerlerken, erkekle dışının kokusu bir süre onları izliyor, ardından serin yelle dağılıp gidiyordu.

Gün ortasına doğru, Randoulet'nin biçmediğı otlaklara vardılar. Taneleriyle, her sapın yanlarından sarkan, dokunulduğunda toz haline geliveren, tütün rengi, iki uzun yapraklarıyla, olgunluğu olmuşluktan öte, taze ot kaplı bir okyanustu sanki orası. Uçsuz bucaksızdı. Ne aygır ne kısarak biliyordu yaban otu. İçlerinde büyük bir arzu duymalarına karşın, dört ayak üstünde o engin güzelliğın karşısına dikildiler. Koca koca gözlerine sarı otlar yansıyor. Birbirlerini delice arzuladıklarından yiyemiyorlardı ama kokusunu uzun uzun içlerine çektiler. Tam da onlara göre bir kokuydu.

Gür otlar arasında rahvan gittiler. Otlar yavaş yavaş göğüslerine kadar tırmandı. Badıçlar patlıyor, ezilmiş kuru yapraklar sarışın tozlar halinde yükseliyordu.

Randoulet'nin çayırılarının dibinde bir sonbahar uykusuyla düzleşmiş gölcük uyuyordu. Gökyüzünü yansıtıyordu. Toprakta derin günü gösteren bir delik gibiydi. Ama kuşlarla bulutların yansımalarını taşıyan mavi bir boşluk olmadan önce, birbirine karışmış yüksek sazlarla kamışların altına sokulmuştu

incecik suyuyla. İki hayvan oraya vardığında, suyun bacaklarından yükselen serinliğini duydular. Çamurun içinde ayakları ayrılıyordu. Gölcüğü kokluyorlardı. Suyun yansımalarıyla gözleri kamaşmıştı. Birden, uyanan iri balıkların yüzgeçlerinin şakladığını duydular. Oldukları yerde dans etmeye başladılar, su otları aşar aşmaz güneşle ışıldayan uzun, ak oklar halinde fışkırıyordu. İşte o zaman suyun serinliği karınlarına, bellerine, uyluklarına ulaştı, sevişmenin başlangıcıydı sanki bu. Onları birbirine iten o yabanıl tutku duruluyordu içlerinde. Otları, gölcüğün kıyılarını, çamuru eze ezer, suların içinde yuvarlanıyorlardı. Suyu yıkandıkça, yabanıl tutkunun yerini sevecenliğin aldığını duyuyorlar; biraz sersemleşmiş, ürpermiş, çamura bulanmış bir halde yeniden ayağa kalktıklarında, birbirlerinin somağını yalıyorlardı, önce ağız çevresini, sonra gözlerin çevresini.

Ardından çevrelerindeki engin yeryüzüne baktıklarında, kuzey yönünde uzaklarda, ormanın yer yer kıvılcık sarı, yer yer yeşil çizgisini gördüler. Gölcüğün çevresini dolaştılar. Uzunca bir süre sonra büyük otlaktan çıktılar. Tarlaların arasından yürüdüler. Ormana vardılar. Hemen hemen tüm ağaçların yaprakları kıvılcık sarı bir renge bürünmüştü, ölüydü çoğu. Serin bir gölge aradılar. Doğudan gelen bir koku o yanda hâlâ baştan aşağı yemyeşil ulu ağaçların olduğunu söylüyordu onlara. O yana gittiler. Bir erkek geyikle, marallarla, yavru geyiklerle karşılaştılar. Erkek olan bir sıçrayışta uzaklaştı, marallar onu izledi, yavru geyikler meledi. Sürü ardında olmuş bitmiş bir sevişmenin yeğin kokusunu bıraktı. Aygır başını kısırağın ensesine koydu. Kısırak durdu. Aygır ısırmadı. Yeniden yürümeye başladı. Kısırak onu izliyordu. Aygır şimdi önde, yeşil ağaçlara doğru yürüyordu. En sonunda buldu onları. Neredeyse ormanın sınırındaydılar. Ağaçlar sedirdi. Ortada duran biri ötekilerden daha büyüktü. Kapkaraydı. Kara bir gölge düşürüyordu. Aygırla kısırak yeşil ışınlarla pul pul olmuş o karanlığa yavaş yavaş yaklaştı. Aygır ağır başını kısırağın omuz başına koydu. Kısırak sesini çıkarmadı. Aygır uzun bir süre kımıldamadan durup dişinin tüylerini kokladı. Sonra, başını kaldırmadan, kısırağın arzu ürpertileriyle sinek sürüsü gibi titreşen iri bedenine yaklaştı. Enseyi yaladı. Başını eğip kısırağın kulağını hafifçe ısırır verdi. Kısırak bacakla-

rını açmak için belini çukurlaştırdı, sonra bacaklar açık, beklemeye başladı. Aygır da üstüne çıkıp uzun uzun, dingin dingin sevişti onunla.

Sonra otladılar. Dereden su içtiler. Ormandan çıktılar. Kısarak ahırını anımsadı. Geri dönmeye davrandı. Koşum vurulmuşçasına sakın sakın tırıs gidiyordu. Aygırda bir yanından, bir çevresinden dörtnala koşuyordu. Dans ediyor, en az on kez gidip gidip geliyordu. Kısrağın yolunu kesiyordu. Kısarak ondan uzaklaşıyor, dümdüz ahıra doğru tırıs gitmeyi sürdürüyordu. Aygır engin yaylada durdurmayı başardı onu, bir kez daha uzun uzun altına aldı.

Birkaç saat gittikten sonra ahırını gördüler. Çatısı toprağın üstünden görünüyordu. Ama birden batıya dönüp ak kısrağın bulunduğu salmalığa gittiler. Ak kısarak burun deliklerinden boru gibi ötüyordu, gitti çitlere yaslandı. Aygır ona doğru dörtnala koştu. Karakız ahıra doğru birkaç adım daha attı, sonra kararını verip durdu. Öteki ikisinin ne yaptığına baktı, sonra yemeye başladı. Aygır çitten atlamaya çalışıyordu, ak kısarak da. En sonunda, dayana dayana tahtaları çatırdattılar, derken akkız atılıp çiti parçaladı, sonra da hızını alamayıp toprakların üstünde dörtnala koşmaya başladı. Aygır da ardından gitti. Karakız da onları izledi. Gece oluyordu. Üçü birden dörtnala engin yaylanın diplerine daldılar. Aygır akkızın ensesini ısırılmıştı bile, açık renk tüylerin üstünde kan izleri görülüyordu. Akkız başını sallaya sallaya, kakır kakır gülüyordu.

Matmazel Aurore La Jourdan'e uğramıştı. Ormandan Bobi'nin gitmesini kollamış, sonra ağır ağır gelmiş, kapının önünde eyerden atlamış, Marthe'ın yalnız olduğundan emin olduktan sonra içeri girmişti.

Marthe yalnızdı. Aurore o evin kokusunu seviyordu. Mutfakın bir köşesinde, bir çiviye, buram buram kokan kadife bir ceket asılıydı. Aurore onun yanına oturmuştu. O kadife ceketin kokusunu duyalı beri her şey değişmiş, ıslık ıslık olmuştu sanki. Marthe pek konuşmuyordu. Bir gidip bir geliyor, işine bakıyordu. Çok dingin bir andı.

Marthe atların düğününden açtı. Jourdan görmüş onları.

Üçü birden, yan yana, tek bir arabaya koşulmuşlarcasına aynı hızda, dörtnala gidiyorlarmış.

“Sizin hayvana da dikkat etmek gerek” dedi Marthe, “onlara rastlasaydınız, artlarına düşmek için sizi yere atabilirdi.”

“Beni yere atmaz o” dedi Aurore.

“E o zaman sizi de sürüklerdi” dedi Marthe.

Aurore kadife ceketin kokusunu doyasıya içine çekti.

Ama yine de eve erkence dönüp kısırağı ahıra koydu.

Gece oldu. Aurore’la annesi sekiye açılan küçük salonda oturuyordu. Büyük kapıları ardına kadar açmışlardı. Artık bunun yapılabileceği son günlerdi. Havanın ılıkılığı geçiyordu.

Kıpkızıl dolunay dağlardan çıkıp arkadan yükseldi. Kaçan atlara benzer bulutları aydınlattı. Sağrılar, beller, yeleler, uyluklar, somaklar. Aurore gecenin seslerine kulak veriyordu ama gece sessizdi, kurbağalar kış uykusuna yatmış, cır cır öten çekirgeler ölmüş, ağaçlarda neredeyse yaprak kalmamış, yel esmez olmuştu.

Aurore kısırağın kendisini de sürükleyebileceğini düşünüyordu. Gökyüzünde, ağır, kızıl sarı bir at sürüsü geçiyordu ayın önünden. Sonbahar gecesi kadife kokuyordu. Kısırağına binmiş. Koşup giden aygırlarla yuntların ardına takılmış. Hepsi birden aynı arabaya koşulmuşlar. Gözlerini kapadı. La Jourdane’ın mutfağında asılı duran kadife ceket canlandı gözünde, nasıl da güzel kokuyordu, capcanlı omuzlarla kolların biçimini koruyordu hâlâ.

“Ben yatıyorum” dedi.

“Ben de” dedi Madam Hélène. “Dur da şu kapıları kapayayım.”

Büyük kapıları kapayınca sonbahar kokusu uçuverdi. Salon cilalı ahşap, bir de azıcık nemli duvar halısı kokuyordu.

“Aslında artık hava sıcak değil” dedi Madam Hélène, “ama bu tarafı kapayınca içeride bunalıyor insan.”

Aurore gece yarısı birtakım sesler duydu. Odası tarlaların olduğu tarafa doğru kıvrılıyordu. Ayağa kalkıp cama gitti. Ay artık bütünüyle ortaya çıkmıştı. Otlakta üç gerçek at oyunlar oynuyordu. Aurore Carle’in aygırını tanıdı. Ötekiler de o iki kısrağın olsa gerekti, biri kara, öteki aktı. İki dişi erkeğe tebelleşmiş-

tu, an geliyor kısraklar başlarını onun uyluklarına soktuğundan aygır olduğu yerde havalara sıçramak zorunda kalıyordu. Sonra da bir süre dörtnala koşup uzaktan yeni ahıra doğru usul usul sesleniyordu.

Aurore ses çıkarmadan kapıyı açtı, sahanlıktan geçti, aşağı indi. Üstünde gecelik vardı, yalınayaktı. Aşağıda, camlı feneri yakıp ahıra girdi. Kısrak şaşkına dönmüştü, kaygılı, gergindi, ne yaptığını bilmiyordu. Aurore yanına yaklaştığında, az daha bir tekme savuracaktı ama kendini tutup bacağını yeniden yere koydu inleyerek.

“Demek öyle ha...” dedi Aurore.

Kısrak titreye titreye ona baktı. Aurore’la hayvan birbirlerini pek severlerdi. Aurore elini sıırılsıklam somağa koydu. Kısrak küçük eli hafifçe ısırp yularını gerdi. Aurore uyanı çözdü, gemi çıkardı. Kapıya doğru yürüdü. Kısrak da ardından geliyordu. Aurore yalınayak olduğu için ağır ağır yürüyordu. Büyük kapıyı hayvan geçsin diye araladı. Sonbahar kokusu girdi içeri yeniden: Kadife kokusu.

“Haydi” dedi Aurore, “git bakalım tek başına.”

Sonbahar üç gün sonra yitip gitti. Uzun, kanlı bulutlara sarıldı, gökyüzü şimdiden soğumuştı. Yel yoktu. Roume Ovası’nın derinliklerinden boğuk bir patırtı yükseldi. Gitgide artıyordu. Jourdan da, Marthe da, Bobi de gün boyunca onu dinlemişti, öğle olduğunda öyle güçlenmişti ki yemeklerini bırakıp ne oluyor diye bakmak için dışarı çıktılar. Grémone Ormanı’ndaki ağaçların üstünde kalın bir toz tabakası tütüyordu. Üçü birden birazcık ilerlediler, derken Randoulet’in sürüsünü gördüler. Çoban Le Noir Zulma’nın yanında başta yürüyordu. Zulma hayvanların gelişinin haberini nasıl almıştı bilinmez. Aslında o gün Croix-Chauve’da beklemeye gitmişti onları. Belki de babasıyla çobanın gidişinden bu yana, koyunları her gün beklemişti. Şimdi Zulma çoban Le Noir’ın yanında, sürünün başında yürüyordu. Le Noir kasım kasım kasılıyordu, yürürken arkasındaki ilk sıra koyunun dizilişi bozulmasın diye uzun değneğini sallıyordu. Ne sağına ne soluna bakıyordu. Sürüsünü götürürken, gittiği yeri görmek için önüne bile bakmıyordu; önüne bakıyorsa bu yal-

nızca alışkanlıktandı, sürüsünün başında olmaktan pek mutluydu, nereye giderse gitsin! Ne kadar uzağa olursa olsun! Kendisi, yayla çobanı Le Noir, isterse ağası dellendi diye olsun, şimdi beş yüz koyunun başında yürüyordu ya bu ona yeterdi. Zulma saçlarını iki hasırotuyla tutturup bağlamıştı. Koçların çanları çalıyordu. Toz tütüyordu. Yorgun koyunlar başlarını sallıyorlardı. Sürü hâlâ ormandan çıkıyordu. Ağaçlara açılan, akmaya başladıkça önce yaylayı sarıp sonra kenarlardan alçak vadilere dökülecek çamurlu bir su kaynağı gibi görünüyordu. Uzun ince, benekli huşların arkasından geçiyorlardı; Zulma, sonra Le Noir, sonra da hayvanlar görülüyordu. En sonunda gölcüğe giden ilk tümsekten indiler. Zulma'yla Le Noir görünmez oldu. Sürünün sonu hâlâ ormandan çıkmamıştı. Artık yalnızca koyunlar görülüyordu, insan kalmamıştı ortalıkta. Yalnızca, büyük olasılıkla ayağı yaralı, kara bir köpek sürünün yanında aksaya aksaya yürüyordu.

Jourdan, Marthe, Bobi eve döndüler. Çorba soğumuştı, yine de içtiler. Ses sürüyordu.

"Randoulet yapacağını yapmış" dedi Jourdan.

"Kış geliyor" dedi Bobi. "Ağılı çok küçük. Onları dışarıda tutmak zorunda kalacak."

"Dağdan toplamıştır onları. Büyük otlagındaki otları keçeleşsinler diye bıraktı. Biçmedi. Kar kuru otta durmaz."

"Aslında" dedi Bobi, "ağaçtan bir ağıl yapabilir. Hep birlikte yapabiliriz, ona yardım edebiliriz."

Bir süre geçtikten sonra, Jourdan:

"Olabilir, evet, ama onun istediği şeyin bu olduğunu sanmıyorum, bizim istediğimiz şey de bu değil" dedi.

Ses azalıyordu. Akşamın içinden, uzaklardaki dağların konuşması duyuluyordu.

Jourdan ceplerini karıştırdı. Cebinden kendi eli kadar kalın, uzun bir meşe dalı parçası çıkardı. Tabağının yanına koydu. Yemeyi sürdürdü.

"Jambon versene Marthe. Öğleden sonra ormana gittim, bu ağaç parçasını orada buldum. Dönüş yolunda yavaş yürüdüm, bıçağımla ağaç parçasını kazıyıp kabuğunu çıkardım."

"Ses kesildi" dedi Marthe.

Kulak verdiler. Bir tek demir çanların sesi duyuluyordu.

“Otlara daldılar.”

“Bence bizim de kabuğumuz kazındı.”

“Bence” dedi Marthe, “birçok şeyi daha iyi anlıyoruz.”

“Kuru otun üstünde” dedi Bobi, “karın durmadığı doğru mu?”

“Daha az durur” dedi Jourdan. “Alplerdeki salmalıklarda, eylül sonunda, koyunlar kırağı kaplı otları yerler.”

“Kim bilir kaç tanesi ölmüştür ondan” dedi Bobi.

“Yalnız” dedi Jourdan, “en zayıf olanlar ölür. Yeniden biraz yabanlaşmış, güçlü bir tür oluşmuş orada.”

Kabuğunu soyduğu ağaç parçasını okşadı.

“Daha ne yiyeceğiz Marthe?” dedi.

“Sanırım kurumuş peynir var” dedi kadın, “dolabın arkasında unutmuşuz.”

“E ver öyleyse.”

Avuç içinde yuvarlaklaştırılmış, içine kekik, bergamot katılmış, ama taş gibi sertleşmiş bir keçi peyniriydi bu. Jourdan kırmaya çalıştı ama kesmek için bıçağına yumrukla vurması gerekti. Peynirin içi sarı, sıkı, kestane içi gibi ak damarlıydı.

“Randoulet’nin istediği şeyin kütüklerden ağıl yapmak olduğunu sanmıyorum. Otlarını biçmediği büyük otlağıyla herkesten daha büyük bir iş yaptı. Yeniden güçlü, yeniden yaban olmak istiyoruz.”

“Ağaç kabuksuz daha güzel” dedi meşe dalına bakmakta olan Marthe. “Sanki ak düşmüş saçlar gibi ışıltılı, incecik, küçük dereler var üstünde.”

“Dediğiniz şey Marthe, Jourdan’ın dediğinin tam tersi.”

“Bu yaylada” dedi Jourdan, “her zaman bir şeyler üstüne düşünmeye düşkün olmuşuzdur. Çünkü biz, toprakla çalışanlar, kalabalık değiliz. Ne zaman toprak sürsek, tohum eksek, ekin biçsek, bunları kendimiz için yaparız.”

“Kabuksuz ağaçla ilgili Marthe’nin söylediği şey senin güçlü, yaban derken söylediğin şeyin tam tersi.”

“Belki de tam tersi değildir” dedi Jourdan, “ama tabii ki insanın bildiği şeyleri unutması kolay değil.”

“Bak bakayım ses geliyor mu dışarıdan” dedi bir süre sonra.

“Gelmiyor” dedi Marthe, “çan sesleri de kesildi, çıt yok. Ot-ların içlerinde iyicene ilerlemiş olsalar gerek, neredeyse varmak üzeredirler.”

“Aç kapıyı da bakalım.”

Kapıyı açtı.

“Kış yelinin” dedi Marthe, “homurdanan vadiciklerle bize yaklaştırdığı dağların sesi duyuluyor.”

Jourdan ateşe kuru odun attı.

“Bize bu akşam içki ver be Marthe.”

Kadın bardaklarını doldurdu, kendi bardağına da koydu. İçkinin rengine baktılar. Kapalı göğün altındaki buz kadar soğuk, yansımasız bir beyazdı. Bağ çubuğu, asma kokuyordu bu-ram buram.

“En son kadeh tokuşturduğumuzda” dedi Jourdan, “ilkba-hardı, hani oğul Carle’ın yaylada borazan çaldığı sabah. Birlikte en son kadeh tokuşturmamız demiştin, bak yine kadeh tokuşturu-yorsun. Yanılmışsın.”

“Kapıyı kapıyorum” dedi Marthe; “yel bulut getiriyor, yıldızlar görünmez oldu.”

Marthe masanın yanına gelince, elini Bobi’nin omzuna koydu.

“Teşekkür ederiz,” dedi.

“Gerçek şu ki” dedi Bobi, “uzun zaman boyunca sevinçli olmak güç. Hatta olabilir mi böyle bir şey diye düşünüyorum. Tüm yaptıklarımız pek bir işe yaramadı sanki.”

“Belki de” dedi Jourdan, “ötekilerden bir üstünlüğümüz vardır. Ayaklarımız hâlâ yere basıyor. Sonuçta, sevinçli olmak yalın yaşamaktır.”

“Sanırım” dedi Marthe, “yünü Marie çiftliğinde gördüğüm gibi esnek esnek eğirme alışkanlığımı yitirmişim.”

“Hayır” dedi Jourdan, “öyle yapılmaz. Başparmağını iki parmağına sürtmeyeceksin, bir tek işaretparmağına sürtünecek, işte böyle. Genlik verir böylesi. Arada sırada ikinci parmağın da gelip sürtünsün. İpliğin esnek, uzun olmasını sağlar. Bak, gösteriyim. Görüyor musun? Dene bakalım.”

“Deniyorum deniyorum da ikinci parmağımın ne zaman gelip başparmağıma sürtünmesi gerektiğini kestiremiyorum.”

“Yün sana öğretir. İnsan düşünmeden yapar böyle şeyleri.”

“E” dedi Marthe, “bu akşam hem esmer koyunlar, hem ak koyunlar vardı, iki ipliği birleştirtince alaca olur.”

“Aygırın artık üç kısrağı var” dedi Jourdan.

Sonra uzunca bir süre susup, yel şömineye indiğinden tüyleri sertçe oraya buraya savrulan ateşe baktı.

“Konuşmuyorsun” dedi Marthe. “İçki uykunu mu getirdi?”

“Bu yıl buğday ekmediğimiz topraklarımıza yelin ektiği alıçları düşünüyordum. Sen ne diyorsun bu işe?” diye sordu Bobi’ye.

Bobi’yse bir süredir uzaklara bakıyordu.

“Artık bilmiyorum” dedi.

XV

O kış bir öğleden sonra, erkekler Carle'in ambarında toplanmış Randoulet'yi dinliyorlardı. Koyunları nasıl bulduğunu anlatıyordu.

"Roume'a indim. Sisteron arabasına bindim. Sisteron'a gece vardık. Le Noir da yanımdaydı. *Lion*'da kaldık. Koca koca ahırlar var orada ama artık otomobiller için kullanılıyorlar. Sürüyle araba geçiyor. Yemekten sonra, hanın kapısının önündeki bir sıraya oturup pipo içtik. Kaşla göz arasında en az kırk otomobil saydım. Le Noir'a:

'Kalk, başımı döndürdü bunlar, biraz yürüyelim' dedim.

"Sokakta yürüdük. Pek güzel bir hırdavatçı var, Roume'da-
kinden bile daha büyük. 1903'ten beri Sisteron'a gitmemiştim. Değişmiş. Sokağın ucuna kadar gittik. Roume'dan daha düzenli. Dükkanlar sıra sıra. Sonra *Lion*'a döndük. Hancıya: 'Belki yarın öbür gün yanımızda koyunlarla geliriz' dedim. O da bana: 'A!' dedi. Ben: 'Evet, sonra da sizin hana yerleştiririz onları', dedim. Bana: 'Nasıl yerleştireceksiniz benim hana?' dedi. 'E şu ahırlara.' 'Olmaz öyle şey. Koyun almıyoruz. Her yeri otomobiller için kullanıyorum.' Ben: 'Olur mu öyle şey yahu!' dedim. O: 'Nereden geliyorsunuz?' dedi. Ben: 'Grémone Yaylası'ndan' dedim. 'Ha! Demek ondan! Diyeceğim' dedi bana, 'on beş yıldır koyun almıyoruz, ne ben ne başkası.' Ben: '1903'te...' diyecek oldum da bana: '1903'te babam işletiyordu burayı' dedi.

"Ertesi gün, Embrun arabasına bindik. Arabada bana: 'Sigara içmek yasak' dediler. Hayda!

“Embrun’den Valsainte’e gitmeyi, Valsainte’te kalmayı, ertesi gün de Paille Dağı’na çıkmayı düşünüyordum, oradaki çobanları tanırım. Ama sonra bir düşündüm. Kendi kendime: ‘O çobanları yirmi yıldır tanırsın tanırsın da yirmi yıldır görmedin’ dedim. Le Noir bana: ‘Belki de ölmüşlerdir’ dedi. Ben de: ‘Neden ölsünler canım?’ dedim. Bana: ‘Çünkü herkes ölür’ dedi. Ben: ‘Olabilir, sonuçta aklıma gelmemiştii’, dedim.

“Yol boyunca bunu düşündüm. Embrun’e varınca, *Café du Clos*’ya gittim. Dedim ki: ‘Merhaba Madam, Valsainte’te çoban var mı, biliyor musunuz?’ Kadın: ‘Bilmiyorum’ dedi. ‘Peki ya Paille Dağı’nda?’ ‘Bilmiyorum.’ ‘Peki o zaman, bize bir şişe şarap verin.’ Le Noir’a döndüm: ‘E ne yapıyoruz şimdi?’ dedim. Bana: ‘Artık geri dönmek için geç’ dedi. Ben: ‘Öyle ya da böyle, yarın çıkalım. Bakarız artık. Erkeğiz sonuçta!’ dedim. ‘Evet’ dedi Le Noir. Sonra da: ‘İkimiz gelmekle iyi ettik. Tek başımıza gelseydik, umudumuz kırılabilirdi’ dedi.

“Gittim bir han aradım. Daha önce kaldığım bir tane vardı, anımsıyordum. Bize göre değilmiş. *Café du Clos*’ya döndük. Tezgâhın yanında ayakta içki içen bir demirci vardı. Rastlantı işte. Adama baktım. Ona:

‘Barthélemy’nin oğlu musunuz?’ dedim.

“Bana: ‘Evet, nereden anladınız?’ dedi.

“Dedim ki: ‘Kalın kaşlarınızdan anladım.’

‘A evet! Babamın da kaşları böyleydi.’

‘Tıpatıp.’

‘Tanır mıydınız?’

‘Evet, en az yirmi yıldır.’

‘Öldü.’

“Ellerini demir önlüğüne sildi.

“Ona:

‘Bizimle otursanıza’ dedim.

“Oturdu.

“Ona: ‘Demek baba mesleğinizi sürdürüyorsunuz’ dedim.

Bana: ‘Evet, sayılır. Pek iyi olduğum söylenemez’ dedi.

“Havadan sudan konuşurken ona kim olduğumu, nereden geldiğimi, nereye gittiğimi söyledikten sonra, handan açtım, bize göre olmadığını, nerede kalacağımızı bilmediğimi söyledim.

“Bana: ‘Çok bir şey beklemiyorsanız size kalacak yer verebilirim’ dedi.

“Biz de: ‘İnanın çok bir şey beklemiyoruz’ dedik. O da bunun üstüne: ‘Ama saman üstünde yatacaksınız, tarım aletlerimi koyduğum ambarda. Tarım aletleri satıyorum ben. İsterseniz orada kalabilirsiniz, elimden başka bir şey gelmez’ dedi. Biz de: ‘İnanın hiç sorun değil, haydi içelim’ dedik.

“İçtik.

“Bizi ambarına götürdü. Karısı da orada kalmamıza ses çıkarmadı. Camlı fenerini yakmıştı adam.

“Ona: ‘Ne bunlar yahu?’ dedim.

‘Tarım makineleri.’

‘Nasıl tarım makineleri?’

‘E işte biçerdöver biçerdöver, orak morak, tırmık mırmık, ekin mekin makineleri.’

‘Biz de’ dedim bunun üstüne, ‘çiftçi olacağız, hiçbir şeyden haberimiz yokmuş.’

“Bana:

‘Ne demek istiyorsunuz?’ diye sordu.

“Ben de:

‘Biçerdöveri, orağı, tırmığı, ekini bildim de biçerdöveri, morağı, mırmığı, mekini hiç duymamıştım. Ne için kullanıyorsunuz onları?’ dedim

“Bana:

‘Bakıyorum da pek şakacısın’ dedi.

“Ama sonra:

‘Böyle makinelerin olduğunu gerçekten bilmiyor muydun?’ diye sordu.

“‘Biliyordum.’

‘Nerelisin sen?’

‘Olağanüstü bir yöreden geliyorum, takma sen kafana.’

‘Peki ama nereden?’

‘Yörenin tepesinden: Grémone Yaylası’ndan.’”

Hep birlikte Carle’ın çiftliğindeki ambarda onu dinliyorlardı. Dışarıda bir kış öğleden sonrası. Birden yüksek yörenin tepesinin orası olduğunu, yörenin aşağılarında Randoulet’nin kendilerinden söz ettiğini anladılar.

"... Bunun üstüne bize: 'E o zaman, makinelerle uyuyun, rahatınıza bakın' dedi.

"Feneri götürdü, biz de samanlara yattık. Ambar bir yol kıvrımında, tam Embrun'ün çıkışındaydı. Kapı kırık dökük, üstünde kolum kadar geniş çatlaklar var. Ne zaman bir araba geçse önündeki farların ışığı giriyor deliklerden, ambar tümüyle aydınlanıyor. Uyumak olanaksız.

"On tane geçti, otuz tane geçti, elli tane geçti, yüz tane geçti. Le Noir söylesin. En sonunda seslendim:

'Le Noir!'

'Efendim!'

'Uyuyor musun?'

'Hayır.'

'Gözlerin açık mı?'

'Evet.'

'Görüyor musun?'

'Evet.'

"Makinelerden söz ediyordum; tarım makinelerinden. Dedim ki ona: 'Baksana!'

'Ohooo!' dedi bana, 'kaç saattir görüyorum onu...'

"Bir tanesinin çark biçiminde kanatları vardı."

"Üstelik" diye araya girdi Le Noir, "ben ağadan daha aşağıda yatıyordum. Kanatlar tam tepemdeydi, yerin tam üstünde. Karşımda bir dizi yıldız görünüyordu."

"Bana söylememiştin bunu" dedi Randoulet şaşkınlıkla.

"Sonra" diye sürdürdü Le Noir, "elimi uzatıp onlara dokundum. Soğuktular, kenarları bıçak gibi keskindi."

"Orak makinesinin" dedi Bobi, "bıçaklarından söz ediyor-sun."

"Evet" dedi Carle, "at koşuyorlar makineye, her şeyi bir at çalıştırıyor."

"Kanat dediğin" dedi Bobi, "büyük ahşap çarkın parçaları, yıldızlarsa orak makinesinin bıçakları."

"Nasıl çalışıyor?" diye sordu Jacques'çık.

"At çekiyor" dedi Bobi. "Kanatlar dönüyor. Kanatlar otları bıçaklara itiyor, bıçaklar kesiyor, ot düşüyor."

Bir süre bir şey demediler. Jourdan boğazını temizledi. Yaya yeli yankılı ambarı usul usul sallıyordu.

“Sonra” diye kaldığı yerden sürdürdü Randoulet, “her yer karardı. Samanların üstünde kıpırdanan Le Noir’ın sesini duyuyordum.”

“Kıpırdanıyordum” diye araya girdi Le Noir, “çünkü kanatlarla o dizi dizi bıçakların altında yatıyordum. Ortalık ne zaman kararsa, makine harekete geçecekmiş gibi yavaşça çatırdıyor sanıyordum.”

“Ne kötü geceymiş” dedi Jacques’çık.

“Oh! Evet, kötü bir geceydi” diye sürdürdü Randoulet. “Azıcık uyuyabildim, onda da karabasan üstüne karabasan. Ah ah! O demir dişler sürekli bacağımı ısıyor, o dirgenler karnıma saplanıyor, o ahşap kanatlar döne döne kafama vuruyor, o çarklar üstümden geçiyordu. Soluğum kesiliyordu. İrkiliyordum. Uyanıp sesleniyordum:

“‘Le Noir!’

‘Efendim!’

‘Uyuyor musun?’

‘Hayır.’

‘Ah! Öyle bir karabasan gördüm ki! Uyuyabiliyor musun sen?’

‘Hayır.’

“Derken, sabaha doğru, uzunca bir süre karanlık oldu. Orada yalnız gibiydik. Hava da serinlemişti. Uyudum. Düşümde Grémone Yaylası’nı gördüm. Masmavi.

“Sonra da, çocuklar, gün doğdu, ortalık aydınlandı yavaş yavaş, o sırada derin derin uyuyordum. Uyandım. Le Noir’ı uyandırdım. Dışarı çıktık. Dışarıda altın rengi sabahıyla, ışıltılı otlarıyla, kavaklarıyla, dere sesleriyle Hautes-Alpes kıyı uzanıyordu. Conches Köyü’nden iki katır kiraladık, yola düzeldük. Önce biraz çayırdan geçtik. La Durance’ı ardımızda bıraktık. Sonra yine çayırdan geçtik, sonra tırmanmaya başladık, tarlalar azalıyordu. Derken, koyunları düşünmeye başladım. Ya sen?”

“Ben de” dedi Le Noir.

“Sonra şarkı söylemeye başladım.”

“Ben de” dedi Le Noir.

“İyi gelmiş olmalı” dedi Jacques’çık.

“Satın aldığımız koyunları” dedi Randoulet, “anlatayım size, aslında herkes bunu fark edebilir. Tam Alpler koyunu, her şeyinden belli, söyleyeyim size, öyle olur olmaz bir koyun da değil. Babaları anaları Saint-Véran’dan. Orada doğmuş, orada kalmış, orada ölmüşler. Ama öyle koyun gibi ölmemişler, insan gibi ölmüşler, gömülmüşler. Bu bir. Sonra ötekilerde olmayıp onlarda olan başka bir şey daha söyleyeyim: karın derileri bu kadar kalın (Randoulet parmağının kalınlığını gösterdi), kafaları eğimli, yünleri demir gibi. Derileri sayesinde, senin yatağında yattığın gibi yatıyorlar karda. Kafaları sayesinde, ağaç gibiler: Buraya koy, burada dururlar; şuraya koy, orada dururlar. Yollarda gördüğümüz, denize yakın yerlerde yaşayan o koyunların bazıları gibi kafalarına göre hareket etmiyorlar. Bakması kolay. Üstelik öyle eşsiz, öyle dingin gözleri var ki, insan yalnız onlara bakınca bile dayanmayı öğreniyor. Her şeyi Paille Dağı üstünden, Rémuzat’dan aldık, Valsainte’ten beş saat.”

“Durun” dedi Randoulet, parmağını havaya kaldırdı. Sustu. Kış yeli sallıyordu ambarı.

“Öyle sıradan bir pazar değil oradaki” dedi Randoulet. “Bizim zamanımızdaki pazarlara da benzemiyor. Sanki eski zamanlardan kalma bir yer. Dağdan bir seferde beş yüz koyun aldım, cinsleri yüzünden, ama cins bir yana, başka bir şey yüzünden, benim yüzümden, düşündüm de onun için, aslında –onlara doğru eğildi–, bakın dinleyin.”

Ötekiler ona doğru eğildi.

“... Son kuruşuma kadar harcadım. Beş yüz koyun epey para ediyor. Honorine’e: ‘Çekmeceleri artık temizleyebilirsin’ dedim.”

“Hiç bugünkü kadar mutlu olmamıştım.”

XVI

Bobi piposunu kazıyıp temizlemişti. Öncesinden daha iyi olmuştu, havadaki nem gitgide daha da iyileştiriyordu onu.

Kış başını yoğun, ağır yağmurlar vurmuştu. Hava dona çekememişti. Her şey sölpük, ıslak kalmıştı. Ormanın geniş humusundan sular sızıyordu. Havaya bile su kokusu sinmişti; Bobi'nin piposuna o güzelim tadı veren de buydu.

Ormanda yürüyordu. Kısrakların ahırlara dönmesinin üstünden çok zaman geçmişti. Aygır yağmurun üçüncü günü Carle'in kapısının önüne gelip bağırmıştı. Ondan beri eski yatağında pek durgundu. Bir tek Aurore'un kısırağı hâlâ biraz koşuyordu. Önce açılmayan bir kapının önünde inlemişti. Ama yayladaki tüm kısraklar arasında ormanı da, özgürlüğü de (çünkü Aurore'un uylukları gergin olmalarına karşın çok güçlü değildiler) ondan iyi bilen yoktu, o da ağaçların arasına döndü. Aurore kapının ardına gizlenmiş, anahtar deliğinden bakıp kendi kendine: "Hayır, seni artık istemiyorum, git aygırına" diyordu. Bir gece, kırağıkların çıtırtısını duydu. Aşağı inip kapıyı açtı. Kısrak içeri girdi. Ama kızla hayvan kapının açık kalacağı konusunda anlaşmışlardı. Aurore kendi kendine: "Onu alıkoymak istemiyorum. Onu alıkoymadığımı anlayacak. Gitmek istiyorsa gitsin. Kalacaksa bu içinden gelmeli, bir kapı yüzünden kalmamalı" diyordu.

Kısrak arada sırada gidiyor, dörtnala koşuyor, bir gün boyunca yağmur altında kalıyor, üstünden ırmaktan çıkmışçasına sular süzüle süzüle, böğrüne koca koca, kızıl sarı yapraklar yapışmış durumda geri dönüyordu.

Bobi kısırağın dörttnala koştüğünü duydu. Hayvanla Aurore'un acılı özgürlüklerini birbirlerine bıraktıklarını bilmiyordu. Onun bildiği şey bambaşkaydı, yalnızca Madam Hélène'in görüp görebildiği şeyi biliyordu. Madam Hélène La Jourdane'a gelmişti. İyicene bildircin gibi olmuştı; yumuşacık, pek dolgun görünüyordu. Gözleri güneş gibi ışık veren mavi halkalarla çevriliydi. Madam Hélène'in teninde iki üç yer daha güneş gibi ışık veriyordu: Ağzının kenarları, çıplak kolunu uzattığında dirsek çukuru, boğazının korsaj üstünden görünen kısmı. İnsan haddiye bakamıyordu bunlara. Oturmuştu. Şöyle demişti:

"Aurore konuşmaz oldu. Aurore burnunu pencereye dayıyor. Aurore yağmura bakıyor, hiç kıpırdamıyor. Aurore yemek yemez oldu. Sanırım kızcağız uyumuyor bile."

Buna tek çarenin kısırağı yakalayıp yemliğe bağlamak, eskieye dönmek olduğunu düşünüyordu.

Yağmurlar dineli beri, Bobi her gün ormana gidiyordu. Gökyüzü basıktı, karaydı. La Jourdane'da Fra-Joséphine dışındaki tüm yayla çiftliklerinde olduğu gibi yalnızca küçük daracık pencereler vardı, yele dayansınlar diye yapılmışlardı. Göğün iri bulutlarla kaplandığı soğuk günlerde, evde asıl yaşayan ocağın büyük ateşiydi.

Dışarı çıkılır çıkılmaz piponun tadı başka oluyordu: Dar sokaklarla yolların tadı, kurumuş yaprakların, humusların, büyük orman köklerini ısıtan doğal gübrelerin tadı; üstlerinde tır tır titreyen kuşların birbiri ardına öldüğü, artık kendi başlarına, kuşsuz, yapraksız şakımaya, kış yelinde çıplak dalların şarkısını söylemeye çalışan çıplak, ıslıl ıslıl dalların tadı. Başka olağanüstü tatlar da geliyordu pipodan, tütünden geçiyor, dumana karışıyor, dilin üstünde eriyip gidiyorlardı. İnsanların en sevdiği görüntülerle dolu tatlar.

Bobi bir yandan ormanda yürürken, usul usul piposunu emiyordu. Dokunmuyordu ona. Ağzının kenarından eline hiç almıyordu. Dişlerindeki ağırlığını duymaz olmuştı. Birazcık nemle pekişmiş, kumtaşından çanakta esmerleşmiş, yarı tıkız, yakması uzun süren, içeriden yavaş yavaş yanan gri tütünü içiyordu.

"Kendime bir geyik aldım" deyip piposuna baktı.

Geyik yaylaya geleli beri, kendine armağan ettiği büyük sevinçlere böyle diyordu. Bugün geyik kışın, çıplak ormanın, basık bulutların tadına bakmak, çamurda yürümek, kadife ceketini tırmalayan çalılarının sesini duymak, burnun üşümesi, ağzın ısınması demekti. Özgürdü işte, o anki yalnızlığıyla göneniyordu.

Ormanın derinliklerinde kısırağın dörtmala koştuğunu duydu. Ağaçların hemen üstünden geçen bulutların hafif çıtırtısından başka ses yoktu.

O hayvanın eski ahırına neden artık uyum sağlayamadığını anlamaya çalıştı. Kısarak yeni yazgısından tat almıştı. Bobi Aurore'un cama dayanıp Fra-Joséphine'in çıplak kestane ağaçlarına, kuru yapraklarla dolu sekisine bakmasını gözünde canlandırdı. Ansızın atın dörtmala koşuşu Aurore'un yabancı sevgiden söz ettiği günkü gibi çınladı. Yeryüzünde aynı sessizlik vardı, aynı dal çıtırtıları, aynı dörtmala koşu. "İrmakta sizinkinden büyük yürek vardır" diyen sesi duyar gibi oldu.

Çıplak, yapraksız, ama iki iri, kızıl meyvesi duran küçük bir kuşburnuna gelesiye bir süre dümdüz yürüdü. Ölü dallarda tek başlarına duran iki meyveye baktı. Geri döndü. Dörtmala koşunun sesi bu kez biraz daha boğukça duyulmaya başlamıştı; kısarak kuzey tarafındaki karayosunlarının üstünde koşuyordu. Bobi orman yolundan çıkıp dosdoğru sesin geldiği yana, ağaçların arasına daldı. Hiç acele etmeden, az önceki gibi yürüyordu. Kısarak karayosunlarının üstünde koşuyordu. Eğleniyor, bir ileri bir geri gidiyordu, kimi zaman bulanık ışıktan yeniden kalın karayosunlarının üstüne düşmek üzere havalara sıçramaya hazırlanıyor olsa gerekti. Ön tarafta, hâlâ uzaktaydı. Bir tavşandan fazla ses çıkarmıyordu. Bobi kendini zorlamadan, kısırağın eğlendiği orman derinliklerine doğru gitmeyi sürdürüyordu. Küçük çalılıklardan geçiyor, büyük olanların şöyle bir çevresinden dolaşıyor; ince dalların arasından geçiyor; su birikintilerinde, kumlu bayırlarda, kumtaşının, yumuşak dulavratotlarının üstünde dümdüz yürüyordu. Öncesinden daha hızlı yürüyordu ama omuzları gezinirkenkinden daha geniş duruyordu. Ellerini ceplerinden çıkarmıştı. İki yandan sarkan kolları revak ayakları gibi kaskatıydı. Başını, omuzlarını öne eğmişti. Piposu sönmüştü. Artık gezmiyordu.

Kısağın yankılı küçük toynakları ormanın içlerine mağara- lar açtığı gözenekli kayaları dövmeye başladı. Bobi yön değıştirdi. O taraftan gelen sesler daha yüksekti: Ovaya doğru inen yamaçların üstündeki bir yardan geliyordu; bir yar ki gökyüzüyle yeraltının yankılarının anası. Dörtnala koşunun çekici andıran sesi bulutlara dek yükselip sonra yeniden toprağa indi. Bu çoğalan ses yalnızlığın baş vermesini sağlıyordu. Uçsuz bucaksız yeryüzünde kısağı izleyen Bobi'den başkası yoktu. Karayosunuyla kaplı alanlardan, çürümüş mantar bataklıklarından geçti. Koca koca yağmur damlaları sarkıyordu ölü dalların uçlarından. Bulutlar ağaçların tepelerine sürtünüyordu.

Güneş saat ikiyi gösterdiğinde, kısarak yeryüzünden silinip gitmiş gibiydi. Sesi artık duyulmuyordu. Yalnızca Bobi'nin ayak sesleriyle Bobi'nin yüreğinin sesinin duyulduğu uzun bir sessizlik oldu. Bobi her şeye karşın olanca gücüyle çabalıyordu. Sıkı yürümeye bakıyor ama yaklaştığı anda kısarak kaçıyor, vadiklere doğru kayıyor, Roume Ovası'na inen bayıra atlayacakmış gibi gidiyordu. Bobi kayışatlara daldı, kendini oluk oluk akan taşlara bırakıp aşağı iniyordu. Meşe çotuklarına çarpıp duruyordu. Yukarıdan kısağın sesini duyuyordu. Onun geniş, hıza olanak tanıyan huş ağaçlığında dörtnala koştuğunu duyuyordu. Yeniden yukarı çıktı. Huş ağaçlığı boştu. Gözü engelleyen hiçbir şey yoktu. Bir tek kız teni gibi göz alıcı kabuklarıyla, yer yer dimdik dikilmiş, benekli ağaç gövdeleri görünüyordu. Başka hiçbir şey yoktu. Ses yoktu. İz yoktu. Boz gün ışığı aydınlatıyordu çıplak ağaçlığı. Huş ağaçlığının öte-lerinde, köknarlarla karaçamların bittiği bir orman alanının siyaha çalan sınırı seçiliyordu. Yalnızlık. Bobi yine de dümdüz yürüdü. Hep aynı hızda yürüyordu. Daha hızlı gitmek ya da koşmak aklına gelmiyordu. Hızını koruyordu. Yalnızlığı alnıyla, revaka benzer omuzlarıyla, göğsüyle, oylumlu erkek bedeniyle itmeye çalışıyordu, fırtınada yelle yağmura karşı yapıldığı gibi. O kısrağa yetişmesi, onu yakalaması, avcuna alması gerekiyordu. İşte o zaman yalnızlık duru gökyüzüyle yıldızların yüz bin yolunu gizleyen bir bulut dağı gibi çöküp yıkılıverecekti.

“Çünkü bende ırmaktakinden daha büyük bir yürek var.”

İşıltılı, azıcık bir nem yumuşatmıştı dudaklarını. Ses yoktu. Yalnızlık yavaş yavaş, bir kum yağmuru gibi yutuyordu ormanı. Ne ağaç, ne hava, ne sevinç kalmıştı, bir tek görünmez hayvana yetişme arzusu.

Kısrak köknarların oluşturduğu sınırın gerisinde durmuştu. Yaban otlarını koparıp yiyordu. Bobi çatallı bir huşun yanına vardı, işte oradan gördü kısağı. On adım uzağında duruyordu. Kımıldamıyordu. Sesi ondan duyulmuyordu. Meşelerin altındaki koridorlarıyla, yüksek, tonozlu salonlarıyla, kaya merdivenleriyle, karayosunundan halılarıyla orman, bir de onun içine yılan gibi kıvrılıp uyuyan yavuz yel fışkırdı yalnızlıktan.

Kısrak insan kokusu aldı. Sınıra yaklaşıp huş ormanından gelen adama bakmak için köknar dallarının arasından başını uzattı. Koca koca gözleri dingindi. Kokuyu içine çekti. Bobi çalılarda kalmış yağmurla ıslanmıştı. Buram buram kadife kokuyordu. Kısrak bu kokuyu anımsıyordu. Atların düğününden bir gün önce, öğleden sonra Aurore, La Jourdan'e gitmişti. Kimse yoktu, yalnızca ocağın yanında bir çiviye asılmış, omuzların biçimiyle kolların hareketini almış bu kadife ceket orada duruyordu. Kız ceketini alıp götürmüştü. Eyerin üstüne serip bedenine yakın tutmuştu. Ormanın derinliklerine gitmişti. Ceketini kendi üstünde denemiş, kadın kollarını erkek kollarının hareketine geçirmiş, kadın göğsünü o duman adamın göğsüne koymuştu. Kısrak anımsıyordu. Gece de dönüp ceketini sundurmanın altındaki bir çiviye asmışlardı.

Kısrak küçük bir iniltiyle tüm bunları adama anlatmaya çalıştı. Bobi dayandığı ağaçtan uzaklaştı. İlerledi. Kısrak başını dalların arasından çekip kaçtı.

Bobî güney tarafında diplere, kuzey tarafında diplere, doğru tarafında uzaklara, batı tarafında uzaklara dek, bulutların arkasında batan güneşi karşısına alıp izledi onu. Gökyüzünün çamurlarından iki kızıl ışın geçmiş, yaylanın uzaklarında iki yuvarlak toprak parçasını alazlamıştı. Kısrak az önce, Bobi'nin onu izlediğinden habersizken olduğu gibi ilgisiz değildi artık. Bobi neredeyse elini uzatsa yakalayacaktı. Hâlâ gizleniyordu gizlenmesine ama o kadar yakınındaydı ki çürümüş mantarların arasına daldığında ya da kadife ceketin kokusunu tanıyıp

da burun deliklerinden o küçük iniltiyi çıkardığında sesini duyabiliyordu. Bobi koşmasının gerekmediğini biliyordu; onu yavaş, sağlam adımlarla izlemeliydi, çünkü bu gibi durumlarda, insan gerçekten istediğine kavuşacaksa, sevecenliktir, sevgidir arzulananı elin altına iten. Asıl sorun güç değildir. İstediyine kavuşamayacaksa da, yapacak bir şey yoktur, arzulanan benim diyenden kaçırır. Yavaş yavaş gidiyor, yön değiştiriyor, dörtlüye koşunun ne tarafa olduğunu anlamaya çalışıyor, çalıları yarıyor, açıklıklardan geçiyor, ağır ağır korulukların çatır çutur içlerine dalıyordu. En sonunda kısrak ormandan çıktı. Bobi de ormandan çıktı. Sınırdaki durdu. Her şey bitmişti. Hâlâ biraz gün ışığı geliyordu. Kısrak buz tutmuş yaylada, uzaklarda var gücüyle, dörtlüye koşuyordu. Önce gözden yitti, sonra çıt çıkmaz oldu.

Aynı zamanda, ne yeryüzü ne başka bir şey kalmıştı geriye. Bobi orada, Fra-Joséphine'de, camının arkasındaki o yüzü, şimdi büyük olasılıkla geceye bakan gözleri, hızın yanaklarını, alnını, saçlarını andıran o yanakları, alnı, saçları düşündü. Aurore'a asla yetişemeyecekti.

Sertleşmiş tarlalardan geçip La Jourdan'e döndü.

"Nereden geliyorsun?" dedi Marthe.

"Buralarda dolandım."

"Sırılsıklam olmuşsun."

"Ormanda yürüdüm."

"Neyin var?"

"Yok bir şeyim."

"Üzgün görünüyorsun."

"Değilim."

"Yorgun musun?"

"Hayır" dedi, "yaptığım şeyi her gün yapsam yorulmam."

Oturmuştu. Marthe ona yaklaştı. Usulca omuzlarına dokundu.

Kış dinginliğinin ortasında, insanlar bedenlerinin her kıvrımında eski sevinçlere kavuşuyorlardı. Koltukaltları, dirsekler, dizler, omuzların gömlek yakasına gelen, soğuğa, sonra sıcağa da daha duyarlı olan kısmı sevinçlerle doluyordu. Tüm bu sevinçlere hayvan adları verilebilirdi. Sırtta köpek sevinçleri vardı: Ge-

rinmek, belden yükselen o sıcaklığı duymak; yürekle ciğerleri korumak için ipekböceği kozası gibi tatlı tatlı göğse kıvrılmış, kadifemsi, capcanlı, iri iri, sımsıcak yaprakları, sımsıcak dalları olan bir bitki gibi yükselir hani. Buz tutmuş yollarda yürüyen, soğuğa karşı yağ gibi kayıveren bacaklarda tilki sevinçleri vardı. Diz arkalarının esnekliği, deriyle bacağın çevresindeki bir santimetrelik eti saran soğuk hava, ama beden derinliklerinde bacaklara inen kavurucu bir kan akıyor; uyluk, diz, baldır, bilek, ayak daha bir güçlenip varolmaya başlıyordu. Artık insanın parçası değildi bunlar, dağ gibi, sel gibi, bulut gibi ya da yavuz yel gibi yeryüzünün parçasıydılar. Yalnız yürümenin verdiği mutluluk için bütün gün yürüyebilirlerdi. Buz gibi hava solunduğunda gelen kuş sevinçleri vardı – tam o sırada kanın dalları ipek gibi, kadifemsi, kavurucu, iri iri yapraklarla çevreliyorlardı ciğerleri.

Yaylanın tüm kuşları Randoulet'nin otlaklarının üstünde toplanmıştı. Ouvèze Vadisi'ndekiler, ovadakiler, uzak dağlardakiler bile. Soğuk sokuldukça, daha kalabalıklaşıyorlar, bilmedik kuşlar çıkıyordu ortaya. Aralarında çok seyrek rastlanan, neredeyse insanla ilişkisi olmamış türler vardı; insanın hiç görmediği türler. Uzak güney bitkileri ekili toprakların yansımalarını taşıyan tüyleriyle çok uzaklardan geliyorlardı; tüyelerine deniz kokusu sinmiş olanlar bile vardı. Gün doğar doğmaz avaz avaz bulutlara dek yükseliyorlardı.

Marthe yine onlara buğday vermek istemişti. Harman yerini süpürmüş, hasattan beri yalnız bu iş için ayırdığı iki tencere taneyi yığmıştı. Ama kuşlar gelmemişti.

“Gelmiyorlar” demişti.

Boş göge bakmıştı. Umudu kırılmıştı.

“Randoulet onlara senden daha fazla şey veriyor” diye karşılık vermişti Bobi.

“Demek birazcık ota bakıyor her şey...” demişti Marthe.

Acınacak gözlerle boş göge bakıyordu, kollarını salmış bırakmıştı.

“Birazcık ot değil ki” demişti Jourdan, “taneleriyle, saplarıyla, yapraklarıyla, hatta geç kalmış çiçek öbekleriyle, biçilmemiş otlarla kaplı yirmi koca hektar.”

“Orada ya da burada” demişti Bobi, “fark etmez. Ha sen olmuşsun, ha Randoulet, önemi yok. Önemli olan gökyüzünün açık olması. Bak! Kafamızın üstünde, kış boyunca kapanmayacak. Tüm kuşlarımızın yaşayacak olması bir yana, başka topraklardakiler de yaşayacak. Gökyüzü birçok yörede kapandı bile. Bizim üstümüzde açık.”

“Ama” dedi Marthe göğe bakmayı sürdürerek, “yayla boyunca uçabiliyorlar, üstelik Madam Carle’in da, Joséphine’in de, Matmazel Aurore’un da harman yerlerini süpürüp ölçek ölçek tane döktüğünden eminim. Sonra da ne oluyor, biz burada kuşsuz kalıyoruz.”

“Hayır” dedi Bobi, “seslerini duyuyoruz.”

Dinlediler. Kuşların cıvıltıları duyuluyordu.

“Hem, baksana, geçen yıl olduğu gibi, boşluğuyla içimize korku salan bir göğün altında değiliz şimdi, dışarıda durabiliyoruz. Bilinmez ama belki de şuradaki o her tür kanadın büyük otlağın tepesinde uçuşması sayesinde, bir şeylerin bize eşlik etmeyi sürdürdüğünü düşünüyoruz burada.”

“Evet” dedi Jourdan.

“Belki az sonra birkaç tanesi de senin buğdayına gelir.”

“Belki” dedi Marthe, “doğru, hep acele ediyorum.”

“Anlamamız gereken şey şu ki” dedi Bobi, “gerçekte hiçbir şey bize yönelik değil, ama sonuçta, gerçekte, her şey bize yönelik, yararlanalım diye yaklaşıyor bize. Kuşlar bizim değil. Şurada, çayırın üstünde, bir kuş ulusu kurulmuş, onun sayesinde gökyüzünün kış boyunca kapanmayacağını öğreniyoruz. Bu bile bir şey.”

“Hem de çok önemli bir şey” dedi Jourdan.

“Çünkü” dedi Bobi, “gökyüzü tüm kuşların öldüğü bölgelerde kapanır.”

“Evet” dedi Marthe.

Onun haklı olduğunu anlıyor, ama kuşları besleme sevincini düşünmeden edemiyordu. Bu onun hatası değildi. Bir kadın olarak arzusu buydu. Bedenin arzularına akıl bir şey yapamaz. Yapmaya kalkarsa da aldanır.

“Evet” dedi Marthe kendi kendine, “ama ben kuşu ona verdiğim taneyi yerken görmekten, buğday yığınının tika basa

beslendiğini görmekten, ayaklarıyla şöyle şöyle, gagasıyla şöyle şöyle, tüyleriyle şöyle şöyle yapmasından zevk alıyorum.”

Böyle kendi kendine konuşurken birden durdu, çünkü kollarını, omuzlarını oynatıp kuşa öykündüğünü fark etti.

“Görseler” dedi kendi kendine, “deli sanırlar.”

Görmemişlerdi. Engin yaylaya bakmaya başlamışlardı. Oradan görünen iç karartıcı ıssızlık göz alabildiğine uzanıyordu. Çiftliğin yakınlarındaki ilk tarlalara çiçek ekilmişti. Ama o sırada, kışın basık göğünün altında, zırh gibi kırağıyla kaplı çıplak topraklardan başka bir şey görülmüyordu. Daha ötede, fundalıkta birkaç tane ardıç vardı. Canlı bir şey görünmüyordu, yalnızca bulutların ağır ilerleyişinden düşüp taşlarda sürünen mavi bir gölge. Ufuk gece gibi karaydı, her yanı kapalıydı.

Marthe kendi kendine:

“Şu günlerden birinde, kuş çayırına gideceğim” dedi.

Çevresini saran o tuhaf, üzücü, sessiz yöreye baktı. Kendi kendine:

“Evet ama orada korkmama gerek olmayacak, yalnız olmayacağım. Zulma koyunlara bakıyor.”

Kendisine kimin Zulma’nın koyunlara baktığını söylediğini anımsamıyordu ama bunun söylendiğinden emindi.

Zulma koyunların ecesi olmuştu. Ecesi, her şeyi. Koyunların sıcağı, soğuğu, yağmuru, güneşi, koyunların sevinci, üzüntüsü olmuştu.

Yaban koyunlarıydı bunlar, mermer alınlı, gözleri yaman gizemlerle dolu.

Her şeye karşın, gözetilmeleri gerekmişti.

“Kendimi” diyordu Le Noir, “keçe külah ettiğim yok, biliyorum işte. Ne yapayım istiyorsun bu koskocaman alanda tek başıma? Bir de şu koyunlar oradan oraya gidip duracaklar, kim-seden de izin istemeyecekler, ama...”

Bir süre yaş tütünle dolu pipocuğunu tüttürdü.

“... ama” diye sürdürdü, “insanı çok da küçümsememeli, bunun tersini söylememek gerek.”

Karmakarışık olmuş, yaşlı otlarla kaplı o geniş alanın ortasına bir kamp yeri kurmuştu kendine. Kulübe yapmaya yanaşmamıştı.

“Asla kulübe yapmamak gerek” diyordu.

Randoulet’yi kolundan tuttu.

“Bak dinle” dedi, “bana güveniyor musun?”

“Evet” dedi Randoulet bıyığını çığneyerek.

“Öyleyse bırak da bildiğimi yapayım.”

“Donacaksın” dedi Randoulet, “seni aramamız gerekecek, sopa gibi kaskatı kesilmiş olacaksın.”

“Ateş yakarım” dedi Le Noir.

Sonra üç yıldan fazla bir süre önce sepilenmiş eski koyun derisi denginin ipini çözmeye gitti, onları tuzla kazımış, dört beş gece akşam serinliğinde havalandırmıştı. Kendine eldivenler, bereler, ayakkabılar, kalçalıklar, dizlikler, atkılar kesmeye başlamıştı onlardan. İşte tam o sırada Zulma yanına geldi. Tüm bunlar hâlâ çiftlikte oluyordu.

“Şenliğe mi gidiyorsun?” diye sordu kız.

Le Noir Zulma’yı çok severdi. Ona alışmıştı. O kımıltısız, balkıyan bakışların nereleri görebileceğini biliyordu.

“Hayır” dedi.

Sonra da düşündü: “Neden şenlikten söz etti? Kim ona şenlikten söz etmiş? Nereden duymuş bunu? Yaylada hiç şenlik olmadı ki...”

“Hangi şenlik?” dedi.

“Şenlik işte” dedi kız.

Ardından, boz gökyüzünün altında dümdüz uzanan uçsuz bucaksız ıssızlığı gösterdi belli belirsizce.

Le Noir hayvan derisinden giysilerini kesmeyi bitirince, üstünde denedi. Gövdesi birden iki kat irileşmişti. İrikıyım bir adama dönüşmüştü. Çok ağır hareket etmek, çok yavaş yürümek zorunda kalıyordu. Ama birini andırıyordu. Randoulet de öyle dedi.

“Birini andırıyorsun.”

“Kimi?”

“Kimseyi, demek istediğim böyle, biri olmaya başladın.”

“Sence” diye sürdürdü Randoulet, “bir kulübe kursan daha iyi olmaz mıydı?”

“Hayır” dedi Le Noir, “bu hayvanlarla aynı havayı solumak gerek.”

Koyunlar da öyle düşünüyordu.

“Keçi geberse de” dedi Randoulet, “kuyruğunu indirmez, tam senin için söylenmiş!”

Ama kabullenmek zorundaydı. Yirmi hektardan daha büyük bir alana yayılan geniş, yaban otlığında, büyük sürü dört bir köşeye yayılıyor, gözden yitiyordu. Kendi kendine:

“Umurumda değil, yitmezler, bulurum onları, toprağımdan çıkamazlar” diyordu.

Ama koyunlarını görme sevincini duyamıyordu. Tüm hayvanları görme sevincini yaşayacağına güvenemiyordu artık: Koçları, maryaları, kuzuları.

Le Noir kendine seçtiği yere, otlakların ortasına gitti. Kampını kurdu; dört bir yandan koyunlar geliyordu arka arkaya, birden açıliveren küçük pınarlar gibi; önce çobanın çevresinde toplanıyor, sonra daha büyük bir alana yayılıyor ama gözden yitmiyorlardı, gökyüzüyle ıssızlığın derinliklerinin ardında dümdüz yürümeyi bırakıyor, çobanın durduğu tarafı kokluyor, kimi zaman yıldızsız olacağı belli olan büyük gecelerin dolaylarından, ona büyük bir söz hırıldıyorlardı boğazlarından, öyle bir söz ki, diyordu Le Noir, “hani küçük çocuklar sana seslenirken bağıırlar ya, işte üstünde öyle bir etki bırakıyor.”

Le Noir iki saattir oradaydı, derken Zulma çıkageldi. Onun ayak izlerini izlemiş olsa gerekti.

“Nasıl buldun beni?” dedi Le Noir.

Ama durumun önemli olduğunu anladı. Zulma saçlarını çuha atkısı gibi sıkı sıkı örmüştü. Çürümüş yumak başaklarından kalın bir taç yapmıştı kendine; ayrıca yeşil sazdan bir kolye, çayır diplerinden kopardığı canlı bir otu burup iki bilezik yapmıştı. Oradaki koyunlar doğrulup ona baktılar.

“Süpürgeotları çiçeklenmedi” dedi kır otlardan süslerini göstererek.

“Üstünden epey zaman geçti” dedi Le Noir.

“Bilmiyordum” dedi kız, “bilseydim önceden biraz ayırır-dım kendime.”

“Demek” dedi Le Noir, “iki ay önce Ouvèze Tepelerinin mosmor olduğuna dikkat etmedin, öyle mi?”

“Ettim” dedi kız, “gökyüzünden öyle görünüyordu.”

“Hayır” dedi Le Noir, “süpürgeotlarıydı onlar.”

“İnsana bir şey gerekmeğe görsün” dedi kız, “gerekene şeyi asla bulamıyor.”

Annesinden gördüğü bir ev kadını hareketi yaptı. Çevresine bakındı. Koyunları gördü. Ellerini yünle kaplı alınlarına koydu.

Sonradan Le Noir’ın Randoulet’ye dediği gibi: “Daha o anda bile, yüzü suyuna tartışıyordum tartışıyorsam. Yoksa uzun zamandır belliydi.”

“Yahu” dedi Randoulet, “ikiniz de bir âlemsiniz, bunun koyunlarla ne ilgisi var?”

“Kafan bazen” dedi Le Noir, “domuz yemliğı gibi oluyor senin de.”

Tartışma alevlendi. Randoulet kıpkırmızı kesilmiş, sekiz günlük sakalları yanaklarında diken diken olmuştu, alnından göl üstündeki köprülerin ayaklarından süzülen sular gibi ter akıyor, hızlı hızlı konuşuyor, kafası karışıyor, durup durup: “Anlatsana ya, sana söylüyorum, anlatsana şu işi” demekten başka elinden bir şey gelmiyordu.

“Neyi anlatayım istiyorsun?” dedi Le Noir. “Anlatılacak bir şey değil ki bu, ya anlarsın ya da iş işten geçmiştir.”

Beti benzi atmıştı, derinden gelen tuhaf bir sesle konuşuyordu; elleri titriyor, Randoulet’nin yanına, bir sağa, bir sola bakıyor ama gözlerini asla ağasına çevirmiyordu.

“Peki” dedi en sonunda Randoulet, “e sonra...”

Havayı şöyle derin derin içine çekmiş, durulmuştu.

“E sonra...”

“Sonrası” dedi Le Noir, “ona: ‘Bekle de şu giysileri üstünde deneyelim’ dedim. Bileziklerle kolyeyi çıkarması gerekti ama tacını çıkarmadı. Kalçalıklarımı, harmanımı, dolaklarımı, berelemleri, sıkmalarımı, her şeyi, değneğimi de verdim. Ona: ‘Ateşe dikkat et sönmesin’ dedim. O da bana: ‘Oh! Biliyorum’ dedi. Köpek kendiliğinden onun yanında kaldı. Rahat bırak kızını.”

“İstemez miyim rahat bırakmayı?” dedi Randoulet. “Ama peki bir daha buraya, çiftliğe gelmeyecek mi? Koyun kadın mı olup çıkacak başıma? Yaşamı boyunca otların arasında mı kalacak?”

“Hayır” dedi Le Noir, “arada sırada dönecektir, sıkma canını. Sen ona düzenli yemek götür, yeter.”

“İstemez miyim rahat bırakmayı?” dedi Randoulet ağır ağır. “Öylesini istiyorsa...”

“Herkes öylesini istiyor” dedi Le Noir.

“Ben istemiyorum” dedi Randoulet, “kızım yahu sonuçta.”

“Keyfi yerinde” dedi Le Noir. “Bir baba kızı için daha ne ister? Üstelik koyunlar için de böylesi daha iyi, sana söyleyeyim.”

Akşam oluyordu. Honorine’in lambaları yaktığı eve yönel-diler.

“Domuz yemliğı derken ne demek istiyordun?” dedi Randoulet.

“Hiç” dedi Le Noir, “domuz yemliğı demek istiyordum işte.”

“Benim kafamla ne ilgisi var?”

“İlgisi yok” dedi Le Noir. “Domuz yemliğinde yalnızca yemek artıkları, çürümüş patatesler olur da ondan söyledim.”

“Her şeye karşın” dedi Le Noir, “durumu anlıyorsun, hayvanlar bir şeyleri çabucak anlıyorsa, biz de anlamalıyız.”

Tabanlarındaki çamuru temizlemek için koca koca ayakka-bılarını eşişe vurdular.

Akşam Honorine:

“Tüm bu olanlar inanılacak gibi değil” dedi.

“Sen sus” dedi Randoulet. “Kadınlar asla bir şey anlamazlar. Oysa her şey ortada. Hayvanlar bile anlıyor.”

Zulma uzun süre kıpırdamadan durup dinlemişti. Kuşları duyuyordu. Otların altlarına sığınmışlardı. Birbirlerine sesleniyorlardı. Kısık sesle konuşuyorlardı. Hatta otlığın kalın halısında açılmış küçük koridorlar boyunca yuvadan yuvaya dolaşıyor olsalar gerekti; ara sıra kırağı kaplı uzun buğdaygiller kuşlar onların köklerini oynattığından başlarını sallıyorlardı.

Güneş yüzünü göstermemişti. Ama birden, boz göğün kubbesinin ortasında, parlak bir yağ lekesi genişlemeye başladı, tarazlanmış bir meyve gibi toparlaklaştı. Buz tutmuş bir otun sapı çıtırdadı. Bir süre sonra buzdan kın sap boyunca kaydı, içeriden yeşilliğini koruyan ufacık bir parça göründü. Yer yer otlar soyu-

nuyor; suyun yansımaları gibi tirşe, balkımalı bir ışık efildiyordu tüm otlığın üstünde. Öğle olmuştu.

Kuşlar uçmaya başladılar. Zulma onlara baktı. Uçsuz bucaksız kır otlaktan çıkıyorlardı. Otlara yapışmış ince kırağı katmanını çatlatıyorlardı. Buzlu tozları silkiyorlardı. Gökyüzüne atılıyorlardı. Üç kanat çırpışıyla buluttan tavana değiveren, altın gibi çavuşkuşları vardı aralarında.

Genç kızın kamp yeri çevresi yirmi metrelik bir çukurdu, kâse çukuru gibi yuvarlaktı, zamanında sarpın olarak kullanılıyordu. Uyuyan büyük ocak da oradaydı işte. Arada sırada, ağır ağır, ses çıkarmadan balaban korlar patlıyor, kızıl kabuklarının dibinden içinde alevin kanının titreştiği kardan yürekleri gösteriyorlardı.

Zulma Le Noir'ın asıl kendisi için deriden biçtiği giysileri giymişti. Ama güçlü kızdı. Güzel, dolgun, şişkin göğüsleri, erkek giysilerini dolduran kalçaları vardı. Yünden bir dev gibi görünüyordu. Le Noir'ın özenle bir merinos süt kuzusunun ısıltılı, kıvrır kıvrır tüylerini kullandığı yakadan kalın, düz dudaklı, kımıltısız gözlü, geniş burun delikli, saman rengi saçlı, ipek kumaşların iplikleri gibi sıkı sıkı, yüz örgülü başında yumak başağından bir taç taşıyan dingin bir yüz çıkıyordu.

Dümdüz karşısına bakıyordu. Kımıldamıyordu. Dinliyordu. Bir süredir otlığın sessizliğinde, önce neredeyse sessizliğe benzeyen, şimdiyse kumun üstünde ilerleyen suyunkini andıran bir ses yükseliyordu. Yalnızca birkaç kuşun cıvıltısı duyuluyordu artık. Gökyüzünde kuş kalmamıştı, bir tek tepelerde, güneşin puslu meyvesinin üstünde dövüşen iki çavuşkuşunun balkıması çarpıyordu göze.

Görünmeyen bir koç maryalarıyla konuştu. Sonra kamp yerinin çukurluğunun çevresinde koyunlar belirdi. Genç kız onlara seslendi. Onun yanına indiler. Yünlerine asılmış kuşları taşıyorlardı. Çukura, Zulma'nın çevresine, ateşin çevresine, bayırlara yattılar. Sürekli geliyorlardı. Kenara gelince durup bir süre bakıyorlardı. Gelişmemiş, küçük boynuzları vardı, karmakarışık yünler köpürüyordu alınlarda, tüylerinin altından da korkunç soğuk, korkunç mavi gözleri görünüyordu. Sonra aşağı iniyor, daha önceden yatmış koyunları ayağa kaldırıyor,

Zulma'nın çevresine toplaşıyorlardı. Derken çukur bütünüyle doldu. Sürünün geri kalanı yukarıda çayıra yattı. Yaşlı, kara bir koç Zulma'nın yanında yatan bir maryaya birtakım önemli sorular sordu ağır ağır. Kuşlar tırnaklarını ynden çekip bir koyundan ötekine uçuşmaya başladılar. Marya aksırdı. Ufak tefek bir av köpeği hayvanların arasından geçip ateşin yanına oturdu.

Gün güneşin bulanık yansımalarıyla kızıl sarı bir renge bürünmüştü. Hava soğuktu. Hiçbir şey kımıldamıyordu. Yalnızca kuşlar bir koyundan ötekine atlıyorlardı.

Kış göğünün devinimi bulutları sessiz sessiz kuzeye götürüyordu. Buzlu gölgeler yürüyordu toprağın üstünde. Marthe'ı otlakların sınırında o gölgelerden masmavi biri karşıladı. Marthe gelmeye karar vermişt. Şimdi uçuşuz bucaksız otların karşısında duruyordu. Sürünün nerede olduğu kestirilemiyordu. nce gelişiğzel yürüdü. Gvercininki gibi ie dokunan bir kuğurtu onu durdurdu. Arkasında ayağa kalkan koyunlar onunla konuşuyorlardı. Ona dokunasıya yaklaştılar. Aba eteği kokladılar. Marthe elini nceğinin cebine sokmuşt. Kuşlara getirdiği buğday tanelerinden bir avuç çıkarıp onlara verdi.

Koyunlar yürümeye başladılar; Marthe da arkalarından. Yaban bir topraktı gerçekten orası, insanı korkutuyordu. O kış ışığında, o soğukta, boğazı yakan keskin bir havanın solunduğu o günlerde, başakları özgürce taneye açılmış, şimdi saplarının ucunda ş yeryüzünde bilinmeyen cisimler gibi ağır çeken buğdaygilleri görmek pek alışıldık bir şey değildi.

Yulafların gövdeleri kalınlaşmış, kenger yapraklarına benzer geniş yapraklar açmışlardı. Ama özellikle sapları alışılmış sapların gövdesinden  kat daha büyük gövdeleriyle yepyeni bir g katıyordu onlara. Genelde iki uzun, sarı kılının arasında kapalı duran tane doğal ekim için toprağa düşmüştü. Taneden geriye yalnızca onu koruyup donda, yağmurda, yelde bakır gibi olmuş hafif zırhı kalmıştı. Her şeyin ölçüsü değişmişt. Ot sıradan bir ot olmaktan çıkmıştı, örneğin şeytan şalgamında ya da yulafta yaprak genişliğinin parmak enini geçmediği, sapınsa örgü şışı kalınlığında olduğu bilinir, ama bunlar ot yaşıamından daha üstün bir yaşıama ilerleyen otlara dönüşmüşlerdi. zgrdler. Birdenbire lszleşmiş, insan

ölçülerinden uzaklaşmış, kendi doğal ölçülerine kavuşmaya çalışıyorlardı.

“Oh!” dedi Marthe kendi kendine, “yeryüzü cenneti burası!”

Üzücü bir görüntüydü: Kış, ıssızlık, boyun eğmez yeryüzü; otların kalınlığı, gücü onu korkutuyordu ama yeryüzü cennetinin burası olduğunu anlamıştı.

Koyunların ardında iki saatten fazla yürüdü. Her an yeryüzü cennetini düşünüp duruyordu: Sendelediğinde, otlar bileğine dolanıp da kurtulmak için çabalaması gerektiğinde, ilerlemekte güçlük çektiğinde, koyunlar başlarını ona çevirip güvercinlerin öğlenleri yaptıkları gibi kuğurdadıklarında (pek güzel, anlaşıl-maz bakışları vardı, ne acıydı onları anlayamamak), çevresinde kuşlar uçuştığında, onların kendi evlerinde olduğunu, kendi topraklarının ağası, kendi tanelerinin ağası, özgürlüklerinin ağası olduğunu fark ettiğinde, dev gibi yaban buğdaylarının köklerinde yatan iki iri mavi kuşu, kuşkusuz ardıc kuşlarını seçtiğinde, kendini yabancı gibi hissettiğinde, ilk kez buz tutmuş otların yeğın kokusunu içine çektiğinde, otların ortasında yittiğini düşündüğünde, altın rengi büyükçe bir kuş üstünde sessiz sessiz uçmaya başladığında, bulutlarda tuhaf tuhaf biçimler, engin gökyüzü kadar geniş, tatlı gülümsemeler görür olduğunda, tüm bunlara gücünün yetmeyeceğini anladığında, yüreğinden umutsuzluğun da umudun da silinip gittiğini duyduğunda, ansızın La Jourdane’ın mutfağını düşündüğünde –kendisiyle Jourdan’ın kurduğu, şimdiyse az önce yanlarından ayrıldığı Jourdan’la Bobi’nin oturduğu o sıcak, ısıltılı yer–, evinin ışığının suya atılmış bir paranın yansıması gibi belleğinden silinip gittiğini gördüğünde (bir esinti üşümüş ellerini göğsüne yapıştırmıştı), seslendi:

“Anne!”

Altın rengi kuş otlara daldı. Koyunlar başlarını çevirip her şeyi açıklayan gözlerle baktılar ona.

Sürüye yaklaşıyorlardı. Hayvanlar otların arasında kıpırdanıyordu. Bir koç ayağa kalktı; boynuzlarının ağırlığından başı titriyordu. Marthe şarkı söyleyen bir kadının sesini duydu. Sanki güneşin tüm kandilleri ekinleri aydınlatmıştı. Seslendi:

“Zulma! Zulma!”

Ama birden şarkı kesildi. Karanlık bir şarkıydı. Marthe ilerledi; çukurun kenarına geldi, koyunların ortasında duran Zulma'yı gördü. O yumak tacından tanımıştı onu. Marthe gidip genç kızın yanına oturdu. Av köpeği havlamamıştı. Yalnızca durup aksayan ayağını yalamıştı.

İlk Zulma konuştu.

"Hava güzel" dedi.

"Nerede gördün güzel havayı?" dedi Marthe.

"Her yerde."

"Ben görmüyorum" dedi Marthe.

Soluklanmaya çalışıyordu. Hem korkudan hem üzüntüden soluksuz kalmıştı.

"Güzel hava benim" dedi Zulma.

O anda, Marthe genç kızın bedeninin de dev gibi olduğunu, o koyun derisinden koskocaman giysiyle irileştiğini fark etti.

"Bırak da biraz dinleneyim" dedi Marthe.

(Aslında şunu demek istiyordu: "Bırak da alışayım, senin güzel olduğunu görmeye başladım, belki her şey güzeldir, kara güneş ışık veriyordur, belki sen gerçekten güzel havasıdır...")

Düşündü: "Buyurun ben de onun gibi konuşmaya başladım, bana söylenenlere kulak asmadan bir tek canım ne söylemek istiyorsa ona bakıyorum."

"Oh! Dinlenmek istiyorsunuz demek" dedi Zulma, "ama önce nasıl bir dinlenmeden söz ediyorsunuz, bunu bilmeniz gerek. Neyi dinlendirmek istiyorsunuz, kollarınızı mı, bacaklarınızı mı, yoksa başınızı mı?"

"Hepsini."

"Ben" dedi kız, "özellikle başımı dinlendirmek istiyorum. Sizi rahatsız etmiyor mu?"

"Ne?"

"Başınız..."

"Kızım neden herkes gibi konuşmuyorsun?"

Marthe bunu derken kuşları gördü. O anda hepsi koyun tüylerine yapışmışlardı. Kımıldamıyorlardı. Yalnızca gözleri kılmıldıyordu. Renk renktiler. Zulma'nın üstündeki tüylerde bile, bakır rengi kanatlarından, yeşil kafasından, gümüş rengi karından anlaşıldığı üzere, bir dişi yelve uyuyordu.

"Bilmiyorum" dedi Zulma. "Sizler nasıl konuşuyorsunuz ki?"

"Ah kızım! Yaşam bizi nasıl konuşmaya zorlarsa, öyle konuşuyoruz."

"Sizlerin ne demek istediğinizi asla anlamıyorum."

"Yaşamın üzücü olduğunu söylemeye çalışıyoruz."

"Anlamıyorum Madam."

"Üzücü ne demek bilmiyor musun?"

"Hayır."

"Ya mutluyu? Mutlu olduğunda, bunun ne demek olduğunu biliyor musun?"

"Hayır."

"Baban mı söyledi buraya gelmeni?"

"Hayır. Madam siz de, o bana nasıl söylesin gelmemi? Söylediklerinizi anlamıyorum demiştiniz size."

"Örneğin 'Zulma, git de koyunlara bak' demiş olamaz mı?"

"Böyle bir şey diyemez ki... Kimse bunu söyleyemez. Bakın Madam, işte şuradaki biri ateşin yanında ayağa kalkıyor, yanıma geliyor. Görüyorsunuz ya, kulağının arkasını kaşımamı istiyor."

"Bana Madam diyeceğine, Marthe diyebilirsin. Nerede oturduğumu biliyorsun, öyle değil mi? Gelmiştin. Hep birlikte yemek yediğimizi anımsarsın. Sonuçta, yirmi yıldır görüştüğümüzü biliyorsun. Küçükken seni önlüğümde uyuturdum."

"Bilmiyorum" dedi Zulma, "siz konuşurken söylediklerinizi dinliyorum. Kendi kendime: 'Birbirlerine *Madam* diyorlar, onlara *Madam* demek gerekiyor' diyorum, çünkü kendi bildiğim gibi konuştuğumda beni anlamıyorsunuz. Evinizi anımsıyorum tabii, geyik için gelmiştiniz oraya. Siz de karnımı kurulumuştunuz. Size insanların '*Madam*' demediklerini biliyorum ama ben bunu birine söylediğimde daha gözü pek oluyorum."

Uzun uzun Marthe'a baktı.

Marthe düşüncelere dalmıştı. Duyduğu, işittiği, gördüğü her şey artık doğrudan içine işlemez olmuştu, önce yüreğinin üstünde parçalanıveriyordu. Zulma'yla olsun, kendi kendine olsun konuşmak zorundaydı. "Gözlerini daha önce görmemiştin" diye geçirdi içinden. "Sanırım kimse de görmemiştir. Gözleri hep yere dönüktür. Şimdi görüyorum onları!"

O gözler kıpırtısız, koca kocaydı ya arada sırada yeşil bir yıldırım geçiyordu içlerinden.

“Ben” dedi Zulma, “gözü pek değilim. Belki de böylesi daha iyi.”

“Neden gözü pek olmak istiyorsun?” dedi Marthe.

“Hepiniz benim için bir şeyler yaptınız. Sen karnımı kuruladın. Tere toplamak için su kenarına yatmıştım. Karnım ısılanmıştı. Eteğimi kıvırdın. Kuru bezi her yerime sürdün. Sonra karnım ısındı. Ah! Ama işte bu kadar” dedi gözlerini kapayıp, “artık senin gibi konuşmayı beceremiyorum!”

Uzun süre konuşmadan durdular.

“Madam” dedi Zulma, “burada olduğunuza göre, bazı şeylerin iç yüzünü bana anlatmanı istiyorum. Elinle bana dokunman çok hoşuma gitti çünkü ellerin un gibi duru.”

“Benim bir şey bildiğim yok kızım.”

“Bilmeniz gerek. Kadınlar söylüyor o şarkıyı.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Annem küçük kuzular için taze süt hazırlar, içine de koyulaşsın, besleyici olsun diye arpa unu katar. Sonra da büyük bir tahta parçasıyla karıştırıp şarkı söyler:

Büyük bir hazinem vardı.

Kim aldı onu elimden?

Sevgidir, ölümdür.”

“O şarkıyı biliyorum” dedi Marthe. Ben de gençken söyledim. Bak şöyle:

Ak ayaklı Marie

Geldi kapının önüne.

Ama çoban geçti gitti

Ona bakmadan.”

“Evet, evet, o, Madam.”

“Tabii ki” dedi Marthe. “Adı da *Sevgi, Ölüm*. Bütün kadınlar gençken bu şarkıyı söylerler.”

“Ben söylemiyorum” dedi Zulma.

“Peki neyi açıklamamı istiyorsun benden?”

“Hiç” dedi Zulma, “biraz konuşmadan duralım. Geleli beri, boyuna konuştunuz, söylediklerinizi anlamadım. Söylediğiniz gibi dinlenin biraz.”

Sessizlik oldu. Otların, soğuşun, kuş tüylerinin, koyun yününün, gökyüzünün sesi duyuluyordu.

Marthe tam gece olurken La Jourdan’a girdi. Erkekler sofrayı kurmuşlar, büyük bir ateş yakmışlardı.

“Senin yerine çalıştık” dedi Jourdan, “baksana! Senin işlerini yaptık. Bugün biz sana hizmet edeceğiz. Evin hanımı ilk kez dışarı çıkmış! E nasılsın bakalım ihtiyar Marthe’ım? Yorulmadın mı?”

“Hayır.”

“Kuşları gördünüz mü?” diye sordu Bobi.

“Gördüm.”

“Mutlu değil gibisin.”

“Dinle” dedi Marthe Bobi’ye, “şimdi, sanırım kolay olmayacak.”

“Ne o?”

“Sonuçta” dedi, “ben artık sevincin kalıcı bir şeye dönüştürülemediğini düşünüyorum.”

Anında Bobi’nin yüzünün asıldığını fark etti.

“Nereden çıkardınız bunu?” diye sordu Bobi.

Bunu sorarken artık yanıtını bildiği sorular soran biri gibi konuşmamıştı; Marthe onun bunu zaten biliyor olabileceğini anladı.

“Hatta” dedi kadın, “bence bunu çok da arzulamamalı.”

Bobi yanıt vermedi.

Marthe Zulma’yla geçirdiği öğleden sonrayı anlattı. Üçü akşam yemeğini bitirmişti. İki adam pipolarını dolduruyorlardı.

“Canı ne isterse onu söylüyor hep” dedi Marthe. “Her şeyi çok uzaklarda arıyor, bizlerin gidemeyeceğimiz yerlerde.”

İki adam pipolarını yaktılar. Tütün ıslanmıştı. Ateş almak için birçok kez ocağa eğildiler.

“Bana söylediği şeyi” dedi Marthe, “iki seferde söyledi.”

Ardından, sandalyesinden kalkıp lambayı üflemeğe gitti. Üçü yalnız şöminenin ışığıyla aydınlanıyordu şimdi. Marthe

sandalyesini davlumbazın köşesine koydu. Yüzü karanlıkta kalmıştı.

“Bana dediği şeydu” dedi. “Önce bana: ‘Peki ya bizim için, çoban nerede?’ dedi.”

Marthe sustu. Orada, uçsuz bucaksız otlarla kışın ortasında, ilk sözleri izleyen sessizlik anını anlasınlar istiyordu. Duvar saati tik tak ediyordu. İki adam ağır ağır pipolarını içiyorlardı.

“Sonra bana: ‘Ben çoban kızım’ dedi.”

Çevresindeki her şeye bir dinginlik, bir durgunluk çökmüştü.

XVII

İlkbahar toprağa birden sıçrayıverdi. Otların arasından yeşil fulyalar fırladı. Kuşburunları geniş çiçeklerin altında titriyordu. Hava incir ağacının özsuyu kadar acı, yakıcıydı.

Jacques'çık her gün dışarı çıkıyordu. Geniş adımlarla tarlalarda dolaşüyor, ardından toprağını ötekilerin tarlalarından ayıran fundalığa gidiyordu. Dudaklarını yalayıp duruyordu. En sonunda, çatladı dudakları.

"Havadan oldu" dedi.

Yangı tüm ağzına yayıldı. Göz kenarları kanlandı.

"Dur biraz" dedi Barbe, "kanın durulsun."

"Ah!" dedi Jacques'çık, "anlamışsın."

"Neyi?" dedi.

"E işte" dedi, "iki gözüm, ilk kez kendime söz geçiremiyorum."

Gençliğindeki sesiyle söylemişti bunu. Serinkanlılıkla, yavaş yavaş, tam gençliğindeki gibi.

"Kanını temizleyecek bir şey içmelisin."

"Bana gereken kan temizleyiciyi alacağım zaten" dedi.

Barbe yine de ona kasıkotu kaydattı. Birkaç gün sonra, iyileşmişti. O toprak yüzü yeniden görünüyordu.

Bir akşam, eve dönerken, ahırlara yöneldi. Günler uzamıştı. Hava yumuşaktı. Kapılar açılmış, hayvanların kaçmasını engellemek için çitler konmuştu. Maryalar, kuzular, küçük eşek, keçiler, at çeperlerin önüne yığılmıştı. Akşam havasını kokluyorlardı. Tarlalardan çiçek kokusu geliyordu. Kara kısarak yaklaştı.

Jacques'çık ona ekmek vermeyi alışkanlık edinmişti. Cebinden bir ekmek parçası çıkardı. Kısarak da koca koca dişleriyle hatır hutur yedi.

"E kızım" dedi Jacques'çık, "yükli müsün, değil misin?"
Ertesi sabah, Jacques'çık atı eyerledi.

"La Jourdan'e gidiyorum."

İp üzengilerin üstünde dikilirken hâlâ çevikti, eyere oturup dengesini sağlayınca iç çekti. Belinin sağlam, kalçalarının ağır, uyluklarının güçlü olduğunu hissediyordu. Rahvan gitti. At altın rengi sinekleri kuyruğuyla kırbaçlıyordu. Çiftliğin yanındaki tarlalar hâlâ çayırılık olarak duruyordu. Bu kez daha verimliydiler. Jacques'çık kimseye bir şey söylemeden iki kat daha fazla tohum ekmişti. Bir gece, ot köklerinin yükselttiği, otlaklardaki çalılıklarda uyuyan o kara topraktan tümsekleri düşünmüştü. Kendi kendine: "Hepsine yeniden tohum ekeceğim" demişti. En az yüz kâğıt paket içinden tohum seçmiş, özellikle en güzel çiçeklerin renkli etiketlerini taşıyan paketleri seçmişti. Yöntem konusunda herkese taş çıkarırdı: Otlak demek ot demektir. Çiçek hiçbir işe yaramaz. Önemli olan şey çiçekle kök arasındaki şeydir. Çiçek hayvana yaramaz. "Kim bilebilir ki?" diye geçirmişti içinden. "Sizler ne biliyorsunuz ki (sizler dediği atalar, babalar, dedelerdi, o ilkbahardan önce çayırlar, otlaklar yaratmış olan herkesten söz ediyordu)? Hayvanı ne bilirsiniz siz? Ya o çiçek kimi zaman" diyordu kendi kendine, "gecenin ortasında bir başına, hayvana tüy veriyorsa, o çiçek hayvana göz veriyorsa, diş veriyorsa, boynuz veriyorsa, toynak veriyorsa, ne bileyim onda güzel olan ne varsa onu veriyorsa ne olacak? Ne biliyorsunuz?" İşte böyle, gecenin bir yarısı, ataların gölgeleriyle tartıştı uzun uzun. Uykusunun kıyısı ateşten derili öküzlerle, ineklerle, olağanüstü güzellikte koyunlarla, atlarla, keçilerle aydınlandı.

Şimdiyse, atının tepesinde, köpüklü geniş çayırlarını görüyordu. Sütleğen, kırlangıçotu, koyungözü, güneş gülü, sakar kekre, yaban teresi çiçeklerini açmış sergiliyordu. Çayırlardan geçti, atın bacakları otları ezdikçe çevresinden bir bal kokusu yükseliyordu. Daha ötede, parlak buğdayları vardı. Sonra, buğday değil de Jourdan gibi nergis ektiği iki tarla. Nergis yaylanın en gözde çiçeği olmuştu. Kolay yetişiyordu. Birden, o çiçek sa-

yesinde, toprağın altının suyla dolu olduğunu anlamıştı. Ondan sonra da mavi pusun altında uzanmış fundalık vardı. Günün birinde, bu fundalık konusunda bir anlaşma yapmaları, el ele verip toprağı dışlı silindire eşelemeleri, üstüne de çiçek tohumları atmaları gerektiğini düşündü. Ağaçlar, akağaçlar, karaağaçlar, kendisinin onca sevdiği huşlar ekmeliydiler. Kabuğu maral böğrü gibi gözü okşayan huşlardan.

İnsanı avutacak bir yeryüzü düşlüyordu. Ola ki kısırağının karnındaki yeni tayı görmeyi dört gözle bekliyordu. Ak lekeli, toprak rengi bir derisinin olacağını düşünüyordu. Yel dolu saydam yelesiyle, genç kız bileği denli ince diz arkalarını görür gibi oluyordu. Dörtnala koşarken canlanıyordu gözünde. Kendisiyse toprakların içinden rahvan gidiyordu. Jourdan'ın nergislerinden geçip La Jourdane'a vardı.

"İyileştin mi?" diye sordu Marthe.

"İçeride bir şey yoktu, dıştaydı hastalığım" dedi yüzünün derisine dokunarak. "Kanım pislendi." "

"Büsbütün geçmiş" dedi Marthe. "E şimdi gezmeye mi çıktın?"

"Hayır" dedi, "özellikle geldim. Jourdan nerede?"

"Girsene."

Atı sundurmanın ayağına bağladı.

"Aslında" dedi, "çok kaygılanıyordum."

"Neden?"

"Yüzüme olan şeyden."

"Önemli bir şey değildi."

"Değildi" dedi, "ama pek hoş görünmüyordu."

O sırada Jourdan tohum paketleri için büyük, raflı bir dolap yapıyordu.

"Gerektiğinde her şey" dedi, "elimin altında olsun diye hazırlık yapıyorum. Artık her şeye zamanımız var."

"Aynen" dedi Jacques'çık, "ben de bir şey demeye geldim. Hayvanlarımızı salmamız gerek bence."

"Sen de biliyorsun ya" dedi Jourdan, "benim fazla hayvanım yok. Yalnızca atım var. Bir de dişi domuzum."

"Kim aşıyor onu?"

"Fra-Joséphine'in damızlığı."

“Yüklü mü?”

“Yirmi güne yavrular.”

“Tamam işte”. dedi Jacques’çık. “İn şu tabureden de otur şöyle. Yarım saatim var. Bobi nerede? Sana anlatacağım.”

“Bobi ormanda. Geyik, hatta bütün sürüyle ilgili yeni bir şeyler oldu.”

“Nasıl yeni?”

“İyi şeyler” dedi Jourdan.

“İyi, haydi otur.”

“Ben” dedi Jacques’çık, “diyorum ki insan ya her şeyi isteyecek ya da hiçbir şey istemeyecek.”

“Ben de” dedi Jourdan.

“Ben” dedi Jacques’çık, “diyorum ki bu kış boyunca yüz soru takıldı kafama. Gece gündüz.”

“Benimkine de” dedi Jourdan.

“İlkbaharı bekledim.”

“Ben de.”

“İlkbahar da geldi işte.”

“Evet.”

“Olan biteni anlıyorum” dedi Jacques’çık tatlı bir sesle.

“Ben de anlıyorum” dedi Jourdan. “Ama salacak çok hayvanım yok. Asla hayvan yetiştiren bir çiftçi olmadım ben. Daha çok bitkilerle uğraşan bir çiftçiyim.”

“Sonuçta” dedi Jacques’çık, “bitkilerinle uğraşmayı sürdürebileceksin.”

“Zaten öyle yapıyorum” dedi Jourdan.

“Ama demek istediğim şu ki, başka türlü uğraşabileceksin.”

“Zaten öyle yapıyorum” dedi Jourdan.

“Yahu ben şimdi” dedi Jacques’çık, “... dur, başka türlü anlatayım. Mutluyum. Hayır hayır, öyle enayi dümbeleşti gibi mutlu olmadım. Ak boğayı görmeden önce...”

“Hangi ak boğa?”

“Bir gece ak bir boğa gördüm.”

“Nerede?”

“Tam karşımda ayakta duruyordu.”

“Çayırda mı?”

“Hayır, düşümde.”

Harman yerine oturmuşlardı. Önlerinde, tarlalar sarı sabahla pusun altında uyuyordu. Toygarlar ötüyordu.

“Bir boğa!” dedi Jacques’çık. “Tam karşıma dikilmiş duruyordu. Toynaklarından omuzlarına dek, bacakları buğday döveninin oku gibi yay çiziyordu. Kafasında öyle bir burun vardı ki iki elim genişliğinde. Boynuzları dimdikti.”

Jacques’çık kollarını ileri doğru kaldırdı.

“Evet” dedi Jourdan, “bu gerçekten düşte görülebilecek bir boğa.”

“Ona iyice bakmak için zamanım vardı” dedi Jacques’çık. “Öylece durdu. Kımıldamadı. Ben de. Her yerine bakıyordum, sanki biri bana: ‘Ya öleceksin ya da kas, yarım kas, kas ucu aylarının, yarımaylarının, yıldızlarının titreştiği bedenini baştan sona ezberleyeceksin’ demişti. Derisinin üstü bazen sinek konmuşçasına ürperiyordu, tüyleri yıldız gibi parlıyordu o zaman. Ama sinek değildi o. Orada uç veren gücün ufacık parıltısıydı. Başka yerlerindeki düz kaslar çepeçevre ağaran tüyleri yatıra yatıra dönüyorlardı. İşte düşümdeki aylar, yarımaylar, yıldızlar dediğim şeyler bunlar. Boğa ortadan yitince uyandım. Her zaman uyandığım saatti. O gelip karşıma dikildiğindeyse her zamanki uyku saatimdi. Hiç sıkılmadan orada öylece durdu, ne ben sıkıldım ne o. Bütün gece.”

“Ne zaman oldu bu?”

“Mart gibi.”

“Hava ısınmış mıydı?”

“Yeni yeni.”

“Hâlâ yağmur yağıyor muydu?”

“Hayır. Gökyüzü üç gün apaçıktı. Sonra sis bastırdı, günlerce sisten başka şey göremedik. O gecelerden birinde işte. Ne diyorsun bu işe?”

“Bir şey demiyorum.”

“Aynı şekilde” dedi Jacques’çık, “keçi düşü de, at düşü de, alev rengi on tayla kısraklarımın düşünü de gördüm. Dişi domuz düşü de. Dişi domuzum yok. Belki seninkini görmüşümdür. Sonuçta, bir dişi domuzdu.”

“Hava iyicene açınca” dedi Jourdan, “yavrulayacak.”

“Ne diyorsun bu işe?”

“Bir şey demiyorum” dedi Jourdan, “ne diyeyim, düşünde hayvanlar görmüşsün.”

“Evet.”

“Bense bitkiler gördüm.”

“Ah!”

“Düzenli olarak değil” dedi Jourdan, “ama yeşil yeşil uyu-
duydum.”

“E o zaman, seninle ben, ikimiz, bitkilerle hayvanları gör-
müşüz düşümüzde. Seninki ne zaman oldu?”

“Aşağı yukarı aynı dönemde. Sisli günleri anımsıyorum.”

“Çok gördün mü?”

“Sanırım her tür bitkiyi gördüm. Yalnız karmakarışıklılar. Senin boğa ya da dişi domuz görmesi gibi değildi, her düşe bir hayvan düşmüyordu. Yeşil bir düştü. Karman çorman.”

“Bende” dedi Jacques’çık, “evet, her seferinde tek bir hayvan oluyordu. Daha fazla olmuyordu. Onu görmeye başladığımda, tek bir şey istiyordum, o da onu iyicene görebilmek için durdu-
ğu yerde durmasıydı. Duruyordu o da.”

“Bense” dedi Jourdan, “tuhaf tuhaf şeyler gördüm. Bir ke-
zinde, sis gibi akli mavili, ıslıtlı, yine o yağmurlardan sonra bastıran sis gibi biraz kalın, biraz dolgun bir ottu gördüğüm. Toprağa ekili değildi, öyle denemez. Daha doğrusu çok yüksek-
lere tırmanıyor, ağaç dalları gibi aşağı sarkıyordu. Gökyüzünün derinliklerinden usulca sarktığını görüyordum. Pelin yaprakları gibi ayrı ayrıydı yaprakları. Ama bak dinle, yapraklarından bir parçayı parmaklarının arasında ezdin mi dolgundu, kül rengiy-
di, parlıyordu, yağlıydı. Ne kadar küçük bir parça ezersen ez, baskın mı baskın bir koku veriyordu, insanın hemencecik çıldı-
rasıya vurulduğu bir koku. Biraz üzüm posasıyla zeytin posası-
nın karışımınıninki gibi bir koku.”

“Sıradan şeyler değil gördüklerimiz” dedi Jacques’çık.

“Değil” dedi Jourdan.

“Neden?” dedi Jacques’çık.

“Ben” dedi Jourdan, “sana şunu söyleyeyim, o düşler çok hoşuma gitti, ondan sonra aklıma bir şeyler geldi.”

“Gördüm” dedi Jacques’çık, “az önce raflı dolabını, paketle-
rini görünce anladım.”

“Önümüzdeki yıl” dedi Jourdan, “olağanüstü tohumlarım olacak.”

“Ne tohumları?”

“Ot tohumları, çiçek tohumları, sonra...”

“Anladım” dedi Jacques’çık.

“Düşümde bitkiler görelî beri” dedi Jourdan, “bunu yapmak istiyorum. Yapacağım.”

“Eve dönmem gerek” dedi Jacques’çık.

Jourdan onu atına kadar geçirdi. Jacques’çık kendi çiftliğinde olduğu gibi ayağını ip üzengiye koyup yavaşça hayvanın üstüne atladı.

“Bobi’yi de görmek isterdim” dedi, “ama nasıl olsa sonra görüşürüz.”

“Oraya gitmesinin nedeni” dedi Jourdan, “önceki gün geyiğin geri dönmesi, yanında iki dişisini de getirdi.”

“Öyle uslu uslu geldiler mi?” diye sordu Jacques’çık.

“Uslu uslu. Tarlanın çevresinde otladılar. Marallar bana, Bobi’ye, Marthe’a yaklaştılar, bizi ezelden beri tanıyorlarmışçasına.”

“Bizi ezelden beri tanıyorlarmışçasına” diye yineledi Jacques’çık.

Atını ılık, hafif bir yelin estiği, çiçekle kaplı tarlalara çevirdi.

“Ben de” dedi, “güzel bir boğamla güzel bir ineğim, güzel bir koçum, güzel bir maryam olsun, zaten güzel olan eşeğime güzel bir dişi eşek bulayım istiyorum. Güzel güzel hayvanlar yaratmaya can atıyorum. Haydi görüşürüz!”

“Görüşürüz!”

Yavaş yavaş uzaklaştı.

Bu görüşme Jourdan’ın kafasını çok karıştırdı. Düşünde gördüğü bitkilerdeydi aklı. Şimdi bir de Jacques’çığın düşünde gördüğü hayvanları düşünmek zorunda kalmıştı.

“Yapmak istiyoruz” dedi kendi kendine... “Tüm bunların bize bunca yürek vermesi ne tuhaf.”

Bir ayak sesi duydu. Jacques’çığın geri döndüğünü sandı. Pusa bürünmüş geniş, ıssız tarlaların orada hiçbir şey yoktu. Ormana doğru baktı. Bobi dönüyordu. Hâlâ uzaktaydı ama ses-

sizlikte o yalnız ayak sesleri rahatlıkla duyuluyordu. Üstelik sis de yankılıyordu o sesi. O tarafta, sis güneşin karşısındaydı; üstünde mavimsi, derin mağaralar açan ışınlarla delik deşikti.

Bobi ormandan dönüyor, tozluklarına bir kayın dalıyla vuruyordu. Sisi ağırlaştıran yüz bin küçük su damlası büyüteç görevi görüyor, Bobi aşırı büyük görünüyordu; kolları bacakları, bedeni gerçek kollarından bacaklarından, bedeninden yirmi kat iriydi. En ortadaysa daha kara bir leke vardı yalnızca, işte oydu gerçek bedeni. Ama kolunu bir oynattı mı yirmi metre uzunluğunda, ambar kirişi kadar kalın bir kol oynuyor, gölgesi toprağın üstünde çok uzaklara yayılıyordu, başını oynattığındaysa bir tepe yerinden oynuyordu sanki. Ama adım atınca, attığı yalnızca bir insan adıymıydı. Olduğu yerde dans eden bir devdi o.

Bobi o sabah yanında üç tomurcuğu, çiyden solmuş, yeşil üç tomurcuğu olan bir kayın dalı getirmişti. Tomurcukları birer birer açınca altın rengi, sakızımsı bir özsuyla dolu olduklarını gördü. İlkbahar!

Madam Hélène arabayı Fra-Joséphine'in avlusuna çıkartmıştı. Yaşlı Cornute'e:

"Bir kenevir beziyle bir kova al da şu arabayı yıka" demişti.

Sonra da gelip işin bitip bitmediğine baktı. Yaşlı Cornute ahşap kaplamalarla yayları ovmuştu bile.

"Madam" dedi, "şunu artık bir boyatsan diyorum."

"Niyeymiş?" dedi Madam Hélène. "Aklınıza hep bir şeyler geliyor Cornute! Tarlalarda gezmek için ne diye kalkışayım öyle bir işel!"

"Evet" dedi yaşlı Cornute; "onu gök mavisine boyatmalısın."

O günlere dek ilkbahar tatlı tatlıydı. Derken yabanıllaştı. Sıcaklıkla olsun, yelle olsun Randoulet'nin geniş otlaklarını ezip geçti. Tüm kuşlar uçuştular. Özsuynun saplara yürümesini, otların dibindeki yuvalarında kalan son kuşların uyandığını koca koca köklerin sesini, yapraklarda serpilen özsuynun ışığını, tomurcuklar üstündeki her yarıktan kabarcıklarla fışkıran özsuynun şıptısını dinliyorlardı. Yavaş yavaş o kuşlar korkuya kapılmaya başladılar. İşte o zaman kanatlarının kenarlarında

pas rengi küçük bir çizgi görüp şaşırdılar. Önce gagalarını vura vura, kuru kuru temizlemeye çalıştılar onu. Ama kir değildi: Onların yeni tüyler olduğunu fark ettiler. Gözleri de genişledi. Engin yansımalara can atıyorlardı şimdi. Bağırarak gökyüzünde uçmak için çekip gitmek zorunda kaldılar.

Ama gökyüzünün güneyiyle kuzeyi birbiriyle savaşıyordu. Yel bulutlarla dövüşüyordu. İri iri bulutlar dağ gibi üst üste yığılıyorlardı. Yel kuzeyden esiyordu, hâlâ kış ortasındaki kadar soğuktu ya gücü zayıflamıştı. Bulutlar iyicene yığılınca, yelin üstüne çöktüler yavaş yavaş. Başlarda, yel şaşakaldı. Ortalık bir süre durgundu. Bulut tüm ağırlığıyla bastırıyordu. Mavi bir gece kaplamıştı toprağı. Derken, yel göğsünü şişiriyor, savaşıyor, haykırıyor, yağmurların ortasından uzun, kızıl sarı tüneller açıyordu. Yeraltı sularının dağlarda mağaradan mağaraya uzanan geçitlere daldığı gibi, güneş ışınları oluk oluk akıyordu bulutlarda açılan o borularda. Yel ışıkla aynı anda, gökyüzünde sesi obruklardan geliyormuşçasına kükrüyordu.

Bobi çatı katına koştu. İçeri girip kapıyı kapadı. Sonra sırtını duvara dayayıp soluklanmaya çalıştı. İçinde eskilerden kalma bir arzu uyanmıştı. Onu artık anımsamaz olmuştu. Öyle yavaş yavaş üstüne düşünmeye başlamamıştı, hayır, birdenbire o arzuyu duyar olmuştu. Demir sürgüyü çekti. Orada yalnızdı. Çatı penceresi kimi zaman karanlığa gömülüydü, kimi zaman güneş ışığına. Bobi boş çuval aradı. Dört tane buldu. Onları yere serdi. Çuvalların üstüne uzandı. O anda, dışarıdan yeryüzünün tüm seslerini duydu. Her zamanki cambaz hareketlerini yapmaya çalıştı. Uyluklarını omuzlarına alıp kurbağa-adam olarak adlandırdığı hareketi, sonra bacaklarıyla kollarını çevresine dolayıp yılan-adam hareketini. Eklem yerlerinin sertleştiğini anladı. Ayağa kalktı. Demek esnekliği yitmişti. O anda, koskoca bir bulutu yırtan yel onun parçalarını sürüklüyor, çatı katını bir gölgeyle, bir güneş ışınıyla, sonra yine gölgeyle, yine güneş ışınıyla dolduruyordu. Bobi belinde kusursuz bir perendenin varlığını hissetti. Kusursuz, top gibi yuvarlak! Üçüncü bulut gölgesi vurunca sıçradı. Tam ayaklarının üstüne düştü. Bunun üstüne, yine sıçramak istedi, bir kez daha atıldı, sonra bir kez daha, altında çatı katının tabanının davul derisi gibi gümbür-

dediğini fark etmemişti. En sonunda, yel tüm bulut parçalarını silip süpürdükten sonra, masmavi, yumuşacık gökyüzü yeryüzünün çevresine bir kuş kanadı gibi sarıldığında, çatı penceresinin karşısında, esrimişçesine, bitkin, mutlu bir halde konuverdi ayaklarının üstüne.

“Neredesin?” diye seslendi Jourdan.

Bobi koşa koşa aşağı indi. Dışarıdaki ışık gözlerini kamaştırdı. Toprakтан yükselen buharlarla ağırlaşmış yapış yapış havada, güneş sanki her yerden ışıyordu.

“Baksana!” diye bağırды Jourdan.

Kolunu ufkun sınırına doğru uzatmıştı. Orada bir at koşuyordu dörtnala. Çıplaktı, binicisi yoktu. Fundalığın tozunu kaldırarak gözden yitti. Bunun üstüne, uçan yaban kazlarının geldiğini gördüler. Yükseliyorlardı yele karşı.

“Nergisler” dedi Bobi tarlaları gösterip.

Ama yel adam gibi konuşmalarına izin vermiyordu. Öyle azmıştı ki sözcükleri dişlerinin arasında eritiveriyordu. Yaban kazları vargüçleriyle uçuyorlardı ya yerlerinden kıpırdayamıyorlardı. Gündüz görünen, iri iri, ak pak yıldızlı yeni bir takım yıldız gibi gökyüzüne çivilenmişlerdi.

“Orion!” diye bağırды Jourdan. “Orion-havuç-çiçeği!”

Derken yel sırtlarına çalınca onun önü sıra eve kadar koş-turdular. Marthe içerisi gün ışığıyla dolsun diye tüm pencerelerdeki bez perdeleri açmıştı. Işıkla dolmuştu içerisi. Mutfağın dört bir köşesi açık seçik görünüyordu. Yelin duvarları salladığı duyuluyordu. Marthe’in gözleri her zamankinden de renkliydi. Yel gece boyunca da esmeyi sürdürdü, bulut öbeklerinin arasından kükürt sarısı, uzun şimşekler uçuşuyordu.

Bobi her sabah sundurmanın arkasına gidiyordu. Çoğunlukla, o saatte gökyüzü yalnızca şen, çiçek gibi açılmış, güneşle balkıyan bulutlarla dolu oluyordu. Bobi gözlerden uzaklaştığında, art arda bir, iki, üç perende, sonra bir dördüncüsünü atıyordu. Ardından, esrimiş halde, hiçbir şey olmamış gibi eve dönüyordu.

Daha önce kimsenin fark etmediği, yalnızca Carle’la oğlunun dikkatini çeken tuhaf bir şey oldu. O gün onlar da Bobi’nin dört perendeden sonraki hali gibi esrik döndüler çiftliklerine.

Baba oğul dolaşıyorlardı. Konuşmuyorlardı. Önceki yıl oğlun geyiği gördüğü otlığın kenarına gelmişlerdi. Otlığın kenarında, önceden olduğu gibi, eski bir bostan dolabı duruyordu, toprak tümsekleşiyordu. Üstüne çıktılar. Carle geçerken bir huşun kendi kendine büyüdüğünü, yakında otların arasından sıyrılacak kadar uzayacağını gördü.

Engebesiz topraklarda, geniş bir alana bakabilmek için ufacık bir yükselti yeter. Carle'la oğlu tepeciğin üstünden çevrelerinde çok uzakları görebiliyorlardı. Yel çok yaman esiyordu. Gökyüzü kuzeyden güneye doğru akıyordu. Ot dalgaları koşuyordu güneye. Ufukta gür Grémone Ormanı görülüyordu. Sallanan ağaçlar güneye yatıyorlardı. Ormandan sarışın bir toz, dişbudak çiçeklerinin tozu tütüyor, güneye uçuyordu. Carle'la oğlu üzgündü, tatsız bir üzüntü değildi içlerindeki. Hani birileri çekip giderken biz kalıyoruzuz da kendi kendimize: "Kim bilir onları neler bekliyor? Oysa benim evimde ne tasa var, ne kaygı" deriz. Onların yağmurlu gecelerde dikenli çalılarda yatacağını düşünürüz. Aklımıza evimizdeki o güzelim yatak gelir. Aynı yürekte hem o güzelim yatağı hem yağmur altındaki dikenli çalılarını arzularız.

Carle'la oğlu güneye sürüklenen o göçebe acuna bakıyordu. İşte gözlerini tarlalara çevirdiklerinde o tuhaf şeyi gördüler, Carle'ın başkalarına anlatırken "ilkbahar" olarak adlandırdığı şeyi. Demek istediği şeyi ne başkaları ne kendisi tam olarak anlayabilmişti, ama demişti yine de. Eski bostan dolabının tepesinden, toprağın üstünde iyicene belirginleşmiş yayla yollarını görmüştü. Tepeciğe en az yüz kez çıkmış olmalarına karşın, oradan tüm bunların görülebileceğini ne oğlu ne kendisi daha önce fark etmişti. İçinden oluk oluk yolların, yelin aktığı o günü bekleme-leri gerekmişti. Bunun nedeni, yeni mevsimin her yerde otların canına can katması, o yeşilliğin ortasında da yolların daha belirgin, yepyeni görünmesiydi. Üstlerindeki iki tekerlek izi açık seçik görülen araba yolları vardı. Yaya yolu, at yolu, sarp yol, yayla insanların açık tutması gereken, ezelden beri de yalnızca gelip geçerek doğal biçimde açık tuttukları, o gün granitleşsiye aşındığından gök mavisi görünen yalancı yol vardı. Tüm bu yollar kesişiyor, uzayıp gidiyorlardı. Yeniden kavuşuyor, ayrılı-

yor, Grémone Ormanı'na süzülüyor; Ouvèze Vadisi'ne, dağlara, güneye, kuzeye, doğuya, batıya gidiyorlardı, saate, gölgeye ya da ışığa aldirmeden. Öylesine güçlüydüler ki... İnsan onlara bakınca biraz üzülüyordu. Bir yandan da kan iki üç kez vuruyordu kulağa, boğuk boğuk çalan bir davul gibi.

"İşte" dedi Carle bundan söz ederken, "yollar yollara bağlanıyor. Çıkmaz yol yok. Yollar sonsuz, dipsiz." (Sonra da kollarını ufkun dört bir yanına doğru açtı.) "İlkbahar" dedi yine.

Ötekiler bir şey demediler. Eski bostan dolabının tepeciğinin üstündelermiş gibi her şeyi apaçık görüyorlardı.

O akşam, Carle ikinci kez aygırını saldı. Dişileri aşsın diye değil. Özgür olsun diye. Hayvan hemen dümdüz, dörtnala koşmaya başladı. Carle atın arkasında otlarda izi çıkan, yeni bir yolun açıldığını gördü. Bu, üzüntüsünü almadı onun. Ama buna takılmıyordu; yavuz bir üzüntü değildi, acılığı çağırılmış gibiydi, bedeninin temizlenmesi gerekir de hani, kasıkotu kaynatır içeriz, işte öyle.

Gökyüzündeki büyük savaş sürüyordu. Yaylanın enginliklerinde çıplak, binicisiz at bir toz bulutunun içinde bir görünüp bir yitiyordu. Hayran olunası bir hayvana dönüşmüştü, neredeyse büyüleyici sıçrayışlar yapabiliyor, geceler boyunca sık sık yelin ısıklıklarının içinden kişniyordu.

Madam Hélène uyuyamamıştı. Ancak soğuk ellerini göğüslerine koyduğunda birazcık olsun duruluyordu. Kimi zaman odasını bir şimşek aydınlatıyordu, derken bir gökgürültüsünün boğuk sesi yerin altından geliyormuşçasına evi sallıyordu. Yel az önce rüzgârgülleri öttürüyordu. Şimdiyse gecenin hep aynı noktasından gelen esintide kıpırdamadan duruyorlardı, yalnızca arada sırada, düzenli aralıklarla, usulca inleyip sızlanıyorlardı. Madam Hélène ancak soğuk ellerini göğüslerine koyunca duruluyordu. Diri, alev alev göğüsleri eline geldikçe üzülüyordu. Yelin iniltileri bedenine sızıyor, yüreğine yüreğine yakınıyorlardı. Pencere iyi oturmamıştı, camlarını takırdatta takırdatta titriyordu. Çerçevenin altından yel geçebiliyordu. Gelmiş yatak örtüsüne çıkıvermişti. Ilıktı. Madam Hélène'in bedenine yaslanıyordu yavaşça. Ağaç yapraklarına nasıl davranıyorsa ona da öyle davranıyordu; içine işliyor; belli belirsiz sıcaklığını derin-

lere, Madam H  l  ne'in hep kendisinin en sağlam yeri olarak gördüğü noktalaraya yayıyordu. Yel inliyordu. İniltisinin gecenin içinden geçişi, dağda olsun, ormanın geniş odalarında olsun uyandırdığı yankılar duyuluyordu. Ev titriyordu. Yalnızca doğrudan boranın dövdüğü, arkalarından Madam H  l  ne'in bur a larla toprak üstüne inmiş bulutların kumlu gıcirtısını duyduğu duvarlar değildi titreyen, evin altındaki en gizli kapılar topuk demirlerinin arasında canlanmışlardı. Madam H  l  ne'in üzüntüsü dingindi, insana özgü bir şeyden kaynaklanmıyordu.

"Kimseden yakınacak halim yok" diyordu kendi kendine sağlıkla, "kendimden bile. Üstelik, pek dinginim."

Yel estik  e yineliyordu bunu: "Dingin, dingin"; iniltiyle i ine hâlâ ge   ek bir üzüntü, bir sıcaklık doluyordu. Çok arzu uyandıran bir   z  nt  yd   bu.

Ama yelin sesi handiyse insanca titreşimlerle a   ap bir gırtlaktan geliyor gibiydi, rüzgârgülünün iniltileriye demir iniltileriydi. Sinir kıvrımlarını, kan damarlarını izleyip en yumuşak yollardan akarak girmiyorlardı bedene, dosdoğru yüreğe yönelen bir bıçak gibi önlerine çıkanı dilimleye dilimleye ilerliyorlardı. Sinirler acıyor, atardamarlar derinin altında açılmış bir delikten birdenbire bo alıyormu  gibi oluyordu. O anlarda, Madam H  l  ne'in yardımına yalnız iki soğuk eli koşuyordu. Jourdan'ı düşünüyordu. Başta, gözlerini hemen kapamıştı, ama kapalı gözleriyle daha açık seçik g  rm   tı onu, şimdi gözlerini açık tutuyordu.   st  ne altın çizgilerle ko  takımıyıldızı kazınmış gecenin bezediği pencereye bakıyordu. Yelin ezdiği, yulaf taneleri gibi tarazlanmış yıldızları görmüyordu. Jourdan'ın gözlerini görüyordu. Camlarda düzleşmiş geceyi görmüyordu. Jourdan'ın kara bedenini görüyordu. Boraların o iniltisini duymuyordu. Kendi eski iniltisini duyuyor, o karşı koyamadan karanlık bir g    uyluklarını zorluyor, aralıyordu.

Bir gece, ne yelinkini ne demir bayrağınıkini andıran bir sızlanma duydu. Bu sızlanmada hayvansı, tatlı bir şeyler vardı. Yelin, demirin sızlanmalarıyla karşılaştırıldığında doğrudan yüreğe sesleniyordu. Bu yeni sesi duyar duymaz Madam H  l  ne karnının derinliklerinde gençliğin uyandığını hissetti. Onunla konuşmaya başladı.

Jourdan'ın dişi domuzunun yalnızca sekiz memesi vardı. Dokuz domuz yavrusu doğurdu. Dokuzuncusunun yağlı kısımları, derisi, kanı öylesine açık renkti ki gün ışığı içinden geçiyordu. Ona süt emecek yer olmadığından biberonla beslenmesi gerekmişti. Jourdan Jacques'çıktan süt almaya gitti. Jacques'lık da ona:

"Benim keçiyi bir süreliğine sana vereyim, daha kolay olur öylesi, yarın gel de al."

Ertesi gün, Jourdan atını arabaya koşup keçiyi almaya gitti. Hava hâlâ aynıydı, yalnız biraz daha kararmıştı.

Jourdan mısır ekmişti. Mısırlar büyümeye başlamıştı. La Jourdane'in çevresinde, yaşamak için gerekli olan her şey yetişiyordu. Toprağı sıyrıp geçen ilkbahar yeli yeşil buğday tarlasını hırpalıyordu, sapın yeterince güçlenip dolu başağı taşıyabilmesini sağlamak için. Bir yıldan uzun süre dört kişiye yetecek kadar buğday vardı. Jourdan nergis tarlasını ekerken bir kaynak bulmuştu. Küçük. En fazla pipo sapı kadar geniş. Başta onu kurt sanmıştı. Suyu kille doldurulmuş bir toprak havuzda toplamayı düşündü. Şimdi kaynak orada uyuyordu. Jourdan'ın birkaç yenilik yapmasını sağlamıştı: Öncelikle bir bostan, toprağın üstünde neredeyse mavimtırak koyu yeşiliyle göze çarpan bir yer: Koca koca lahanalar, bayırturpları, ıspanak evlekleri, kuzukulakları, soğanlar, sarımsaklar, genç domatesler (rastgele). Sonra en büyük yenilik: Geniş bir yün evleği. Birçok nedenden ötürü. Jourdan'ın başkalarına söylediği neden şuydu: "Ben çiçeklerin maviliğini seviyorum." Öteki nedeniye söylemiyordu. Şuydu: "İleriyi görebiliyorum. İki üç yıl sonrasını görebiliyorum. Mutlu olacağız bununla." Ayrıca kenevir de dikmişti. Havuzunun suyunda ıslatmaya başlamıştı onlardan. Küçük bir demeti dövmeye çalışmıştı. Bunu yaparken aklına iki üç yeni fikir daha gelmişti: Ormandan tahtası esnemeyecek bir ağaç bulacak; onu kesecek; La Jourdane'a getirecek; uzun testeresiyle biçecek; tahtalar çıkaracak; kenevir dövmek için ahşap bir alet yapacaktı. Bu ağaç örneğin küçük bir ceviz, küçük bir meşe ya da küçük bir sedir olabilirdi. Sedir odunu güzel kokar. Sedir odununun tahtasının kokusu insanı deliye döndürür, öylesine güzeldir. Sedir ağacından bir alet, sedir ağacından bir araç yapacaktı. Öncelikle,

o ağacı kesinkes kesmesi gerekiyordu. Onlara gereken başka bir alet daha vardı. Hem de hemen. Marthe çok sevinecekti. Bir dokuma tezgâhı. Bobi bu aletin düzeneğini bildiğini söylemişti. Jourdan biraz anımsıyordu. Marthe hareketleri anımsıyordu, hareketler sayesinde de aleti. Bobi bir kâğıt parçasına iki dikmeyi çizmişti de Marthe ona: “Yanılıyorsun. Burada bu çizgi olmaz, bu şuraya gelecek. Çünkü pedala basınca, bu şey yükseliyor, şu çizgi böyle olursa insan dizini çarpar. Öyle işte, arkadaşım” demişti. “Doğru” demişti Bobi; çizgiyi silip kendisine: “Tamam, böyle olur” diyen Marthe’in parmağını izleyerek başka bir çizgi çekmişti. Bir dokuma tezgâhı. Sedir ağacından. Jourdan o dokuma tezgâhını yapmak için yanıp tutuşuyordu. Onu görür gibi oluyordu. Duyar gibi oluyordu. Duyduğu ses aklına gençliğini, dağlardaki memleketini, babasını, annesini, eski evini, eski yaşamlarını, eski dinginliklerini, o eski canım dinginliklerini getiriyordu. Yaşam güzeldir! Yaşam güzeldir Tanrı sizi inandırсын!

“E at, uyuyor musun? Oh! Seni gidi tembel seni! Jacques’çığın oraya ne zaman varacağız? Küçük domuza sütünü ne zaman vereceğiz, söylesene!”

Kırbacının ucuya ata dokundu.

“Haydi bakalım, dokuma tezgâhını kuracağız. Sana güveniyorum! Çerçevenin üstüne bıçakla koca koca boynuzlu bir geyik, yanlarına da marallar kazıyacağım. Çevresine, dikmelere, her yere.”

Bıçağıyla çizeceği geyiği görür gibi oluyordu. Boynuz saplı, sivri ağızlı, iyi bilenmiş bıçağıyla. Geyiğin ağaç dalları kadar geniş boynuzlarını görür gibi oluyordu. Boynuzların altına sığınmış, sedirlerin alçak dalları altından geçerken olduğu gibi, sırtlarını eğip bacaklarını kıvrımış marallar. Tüm bunlar Marthe’in dokuma tezgâhının çerçevesiyle sedir ağacından dikmelerine çizilecekti.

Arkasındaki fundalıktan bir ses duydu. Arabasını durdurdu. Dinledi. Tekerlek sesiydi gelen.

“İşte yine çıktı karşıma” dedi kendi kendine, “ne yapıyor böyle?”

Bir süredir, ne zaman dışarı çıksa ya da tarlada yalnız kalsa, Madam Hélène’in gezinti arabasının önce sesini duyuyor, sonra

da onu görüyordu. Kadın ortaya çıkıyor, sonra Jourdan'ın çevresinde, ona asla yaklaşımadan daire-çizmeye başlıyordu. Görebildiği kadarıyla, Madam Hélène arabayı tek başına kullanıyordu; iki at koşmuş oluyor, arabayı sıkı kullanıyor, çoğunlukla koltuğun önünde sakınmadan ayakta duruyor, tüm gücünü harcayıp tarlaların arasından uzun tırıs adımlarıyla, kimi zaman da eşkinle gidiyordu.

Jourdan bağıırıyordu:

"Madam Hélène!"

Eliyle işaret ediyordu: "Gelsenize!"

Kadınsa gelmek yerine, onun çevresinde dönmeyi sürdürüyordu. Sonra da çekip gidiyordu.

Ama bir sonraki sefer, belki esinti o yöne doğru olduğundan, belki bir de Jourdan daha yüksek sesle bağırdığından, atların duyduğunu anladı. Demek ki Madam Hélène de duymuştu. Kadın ona doğru bakıyordu ama önceden olduğu gibi dönüp yitti.

"Nesi var acaba? Gördü beni sonuçta!"

Eve dönünce, Marthe'a:

"Madam Hélène'i gördün mü?"

"Son günlerde görmedim."

"Öncesinde sana bir şey demedi mi?"

"Hayır."

"Kızgın görünmüyor muydu?"

"Hayır" dedi Marthe, "neden ki?"

"Tuhaf" dedi Jourdan, "iki üç seferdir arabasında görüyorum onu, çevremde dönüp duruyor. Sesleniyorum, bakıyor, sesimi duyuyor, yanıma gelmiyor."

"Yapacak işi vardır belki" dedi Marthe.

Jourdan'a bu açıklama yetmemişti. Kendi kendine: "Tuhaf!" diyordu.

Fundalık çıplaktı. Gökyüzü alan talandı, yel yükseklerden estiğinden sessizdi. Jourdan gezinti arabasının yaklaştığını duydu. Onunki bir çukurluktaydı. Madam Hélène onun durup durmadığını göremezdi. Jourdan atların çingiraklarını, yayların sesini, hatta Madam Hélène'in sesini, o ilkbahar gibi üzüntü veren, "Deh!" diye bağırın sesi bile duyuyordu. Derken, her şey durdu.

Tam seslenecekti ki: "Çukurluktan çıkmadığımı görünce,

durduğumu düşündü de ondan durdu o da" diye geçirdi içinden. "Demek benimle karşılaşmak istemiyor. Anlayamıyorum. Ne olmuş olabilir? Ne yaptım ki ben ona? Neden beni izleyip sonra duruyor? Neden kocaman bir daire çizip çevremde dönüyor?"

Kendi kendine: "En iyisi geri dönmek, yanına gidip: 'Neler oluyor?' diye sormak" dedi. Ama hemen sonrasında, tersine, en iyisinin hiçbir şey olmamış gibi, bir şey demeden, bir şey belli etmeden yola devam etmek olduğunu düşündü. Çünkü Madam Hélène'i çok seviyordu. Benzini, cildinin rengini, davranışlarını, gözlerini, burnunun biçimini, sesinin tınısını, yürüyüşünü, kollarını sallayışını seviyordu. Kocasını delirdiğinde Jourdan'ın evine sığınmıştı.

"Bana bak Jourdan" dedi kendi kendine, "canını sıkma kadının."

Atına dokundu, yeniden yola düzüldü.

"Evet!" dedi kendi kendine. "Kocaman bir dokuma tezgâhı, şöyle dağdakiler gibi dimdik."

Yaylanın "Sulanmış" dedikleri bölgesine vardı. Sazlı, atkuyruklu, geniş, çökük, nemli bir topraktı burası. Üstünü sis kaplamıştı.

"Burada" diye geçirdi içinden Jourdan, "bir an dalgınlığa düşmeye görsün, benimle karşılaşmaktan kolay kolay kurtulamaz."

Gerçekten de göz gözü görmüyordu. İnsan rastgele ilerliyordu. Durursa da, sise özgü sesler kulağı yanıltıyordu. Her şey değişmişti.

Tam ortalara gelmişti ki birinin seslendiğini duydu. Atını durdurdu.

"Kim o seslenen?"

"Benim" dedi ses.

"Kimsin sen?"

Ses soldan geliyordu.

"Madam Hélène."

"A siz misiniz?" dedi Jourdan. "Geldiğinizi duymadım."

"Toprak yumuşak" dedi kadın.

"Neredesiniz?"

"Solda, söğütlerin arasında."

Sisin derinliklerinde daha karanlık bir gölge gördü Jourdan. Söğütlerin gölgesiydi bu.

“Bekleyin, oraya geliyorum.”

“Hayır” dedi Madam Hélène, “kıpırdamayın.”

“Neyiniz var yahu?” dedi Jourdan, kendi kendine konuşur gibi, ama söylediğini kadın da duymuştu.

“Bir şeyim yok” dedi.

“Beni izliyorsunuz.”

“Evet.”

Jourdan ne karşılık vereceğini bilemiyordu.

“Nereye gidiyorsunuz?” diye sordu Madam Hélène.

“Jacques’çığa gidip keçi alacağım. Anasının sütünü içemeyen bir yavru domuzum var.”

“Nesi var?”

“Annenin sekiz memesi var, bu dokuzuncu.”

“Hepimizin yazgısı bu” dedi ses.

Jourdan gezinti arabasının yuvarlak okunun gıcirtısını duydu, sonra deri körüğe sürtünen söğüt dallarını. Madam Hélène atları döndürüyordu. Hemen ardından ıslık çalan kırbaçıyla hayvanlara vurdu. Gitmişti.

Jourdan alçak Sulanmış’tan çıkınca, sağına soluna bakındı. Kimsecikler yoktu. Çıt çıkmıyordu. Madam Hélène gitmişti.

Atını kırbaçladı, eşkine kalktı, koltuğunda sıçraya sıçraya, dizginleri tutmaktan, kırbaç vurmaktan başka bir şey düşünmedi. Jacques’çığın evine vardı, bir süre yağmurdan, güzel havadan konuştu, keçiyi aldı, gerisingeri La Jourdan’e döndü.

Durgun günlerin erinci ilkbaharın yabanıl yüzünün kendini gösterdiği gibi ansızın geliverdi. Günlerin sertliği, berklği kendini hissettiriverdi hemen, sanki çimentoyla demirden yapılmışlardı. Orman yaprakla kaplanmıştı. Öncesine göre iki kat daha genişlemişti. Daha önce, gökyüzünün önünde ahşap bir kafes gibi duruyordu yalnızca. Şimdiyse irileşmiş, şişmişti. Gökyüzünün o köşesi tıkalıydı. Önceden kara demir telden incecik bir iskele parçasını andıran, yağmurla ıslık ıslık parlayan en küçük ağaç, şimdi semirmiş, dolgunlaşmış, bir yeryüzü sakinine dönüşmüştü. Yer kaplıyordu. Gökyüzünde daha az boşluk vardı.

Bakınca açıkça görülüyordu ya çığlık atınca ya da gürültü yapınca daha iyi anlaşılıyordu. Önceden, ses boşlukta yankılanıyordu; şimdiyse kalabalıkta, yaşamda yankılanıyordu.

Yaldızlıydı günler.

Jacques'çıgın canı etle kan istemişti. Çevresini arzularından doğan capcanlı bir sanrı sarmıştı. Önünden duman gibi geçip giden, saydam biçimli, olağanüstü hayvanlar görüyordu. İçini hırs bürümüştü. Düşlerindeki hayvanları istiyordu; onları büyütme, toprakta yürütmek, artık yapacak bir şeyin olmadığı, artık bir şeyler yaratılması gereken şu Grémone Yaylası'na koymaktı isteği. Önünde elleriyle kafasını çalıştıracağı upuzun, pek hoş bir iş görüyordu. Bedenine fazlasıyla güç gerekiyordu. Harman yerine düz bir taş koydu. Bu eski bir buğday değirmeninin taşıydı. Bir oğlak aldı. Ayaklarına köstek vurdu, taşın üstüne yatırdı. Hayvan boyunu uzattı, soluğu eski bir buğday denginin tozunu kaldırıyordu.

Jacques'çık başparmağının ucuyla bıçağının ağzını yokladı. Oğlağı kulaklarından tuttu. Başını arkaya çekti. Gırtlakını kesti. Hayvan çığlık atmıştı. Sessiz iniltisi yaranın deliğinde köpürüyordu hâlâ. Kanın akışı çabuk durdu. Tümüyle yere dökülmüştü. Küçük ayaklar titremez oldu; oğlak dudaklarını kıvrıp gülmeye başladı.

Jacques'çık onun derisini yüzdü. Hayvanın kemikleri daha olgunlaşmamıştı, gençliğinin ak derisinin altında kar gibi ak kıkırdaklar vardı yalnızca. Karnını yardı, mideyle bağırsakları çıkardı.

Irgatı çağırdı:

"Bir çukur kaz" dedi, "şunu göm."

Yeri gösterdi.

"Şuraya" dedi.

Oraya bir gül ağacı dikmek istiyordu.

Karaciğerle öteki büyük iç organları taşın üstünde, kenara koydu. O et parçalarından hafif bir buğu yükseliyordu.

O günlerden sonra, mevsim ağırlaşp durgunlaştı. Erkeklerle kadınların yürekleri arzuyla doluydu ama kimse büyük düşleri gerçeğe dönüştürmeye kalkışamıyordu daha.

İlkbahar üzüntüsüydü bu.

XVIII

Çobanların yıldızı geceleri aydınlattı.

“Venüs de derler ona” dedi Bobi.

Bülbüller ötüyordu.

Jourdan’la Bobi ormana baltalarla girdiler. Marthe atı hafif arabaya koşup Randoulet’den yün almaya gitti.

Jourdan:

“Öncelikle bize iki metre otuz santim yüksekliğinde iki dikme gerek” dedi.

Genç sedirler arıyorlardı. Grémone’un bir ucunda, ormanın, dağlardan gelen soğuk yelin kırbaç gibi dövdüğü, seyrek ağaçlı bir bölümünde buldular.

İlk ağaç kesildiğinde gözlerine pek küçük göründü. Yine de üç metre vardı. Kenarı sağlam tahta veremeyecek kadar gençti, gerisi hesaplarına yetecek gibiydi. Kırk santimetrelik eninde, baştan aşağı on beş santimetrelik kısmı kullanılabilirdi.

Jourdan: “Olur olur” dedi.

İki adam pipolarını doldurup düşünceli düşünceli tüttürdüler.

“İlk kökleri” dedi Bobi, “bırakmak gerek. Ayak olur.”

“İyi dedin” dedi Jourdan.

Baltayla çalışmaya başladıklarında fırlayan kamgalardan birini aldı yerden.

“Lif yumuşak gibi” dedi Jourdan.

Bıçağını çıkarıp tahtaya bir çizim kazımaya çalıştı.

Bir süre sonra Bobi:

“Ne yapıyorsun?” diye sordu.

“Bir şey deniyorum” dedi Jourdan.

Beş kollu bir yıldız çizip kazımişti.

“Orion!” dedi. “Tüm bunları boyunduruğa çizmek istiyorum. Orion’u, geyiği, maralları, ağaçları.”

Aşağı yukarı aynı bölgeden bir küçük sedir daha kestiler. Onu iplerle bağladılar. Ötekinin yanına çektiler. Ondan sonra, önceden kararlaştırdıkları gibi, Jourdan gidip Marthe’la buluşacak, arabayla onu oraya getirecekti. Tahtaları hemen taşımak için. O arada, Bobi ağaçları budayacak, sonra da üç dört yaşlı sedir dalı kesecekti. Sekiz santim eninde, yüz santim uzunluğunda.

“Dört, dur en iyisi beş dal kes. Her zaman işimize yarar.”

Jourdan gitti.

Bobi’nin baltası iyi kesiyordu. Budadığı sedir, kokusuyla savunuyordu kendini. Her yerinden reçine ağlıyordu. Baltanın demirine bile yapışan yoğun, hoş bir kokusu vardı. Bobi ne zaman aletini havaya kaldırsa koku salıyordu. Çok geçmeden, çalıştığı seyrek ağaçlı alanı tümüyle kapladı o güzel koku. Hava sıcaktı, gökyüzü baştan sona alev gibi göz kamaştırıyordu.

Öğleye doğru, Bobi iki ağacın mavi dallarını ayıklamayı birtirmiş, yığın yapmıştı. Kan rengi tomruklara oturup peynirini yedi. Yeryüzü hafif hafif uğulduyordu. Gölgesine sığındığı aldırışsız, kara, yaşlı sedirden sarkan yaprakların arasından Bobi engin yaylayı görüyordu. Toprak sessizce yaşıyordu.

Hemen hemen aynı saatte, Matmazel Aurore ahıra inip kısrakı eyerledi. Genelde kolanı beşinci deliğe kadar sıkardı. Çekti. Toka dili ancak üçüncüye kadar geliyordu.

“Şişirme kendini” dedi hayvana.

O yıl ilk kez onunla arkadaşlık edip her şeyi unuttuğunu söylemek için hayvanın yanına gelmişti. Çünkü Matmazel Aurore Bobi’yi görmek istiyordu. Onunla konuşmak. Onu görmek. Dinlemek. Ona dokunmak. Ona: “Koşarken yüreğim elvermediği için beni yakaladığınız günkü gibi arkadaş olalım. Çünkü yüreğim hızlı hızlı uzaklara koşmak için fazla zayıf, çünkü yüreğim başka şeyler için yaratılmış. Saçlarınızı önceğimle kuruldığım günkü gibi arkadaş olalım” demek. Kısrakla arkadaşlık

etmek, onu eyerlemek, sırtına binmek, ilkbaharda La Jourdané'a dek dörtnala gidip Bobi'yi görmek, kesinkes birazcık kadın olmak. Ona: "Ne olur bağışlayın beni. Bağışlayın size söylediklerimi" demek.

"Gerçek şu ki... Gerçek size söylediklerimde gizli, çünkü onları size söylememin nedeni..." Kadife ceketine dokunmak.

"Şişirme kendini, uslu dur, ben senin arkadaşınım, görmüyor musun?"

Kısrağın somağını okşadı. Kolanı sıkmaya çalıştı. Toka dili ancak üçüncü deliğe geliyordu. Aurore eyer altı örtüsünü yokladı. Katlanıp kabarıklık yapıyor olabilir. Hayır. Kendi kendine: "Deriden mi acaba? Yoksa deri kışın dondu da çekti mi? Deri donunca çekmez ki..." dedi. Ama canı canına sığmıyordu. Kolanı üçüncü deliğe kadar sıkıp: "Eyer gevşek olursa ya da dönecek gibi olursa o zaman bakarız" diye düşündü. Ata erkek gibi, kısrağı bacaklarının arasına alarak bindi. Dışarı çıkar çıkmaz, hiç duraksamadan dümdüz ilerlemeye başladı. Hayvan huysuzlanıyor, başını sallıyor, titriyordu. İstemeye istemeye koşuyordu. Aurore kısrağın burun deliklerini ormana çevirip onu karşısındaki ağaçların yeşilliğine bakmak, oradan gelen özsu kokusunu içine çekmek zorunda bıraktı.

"Kızgın mısın?" diye sordu Aurore yavaşça. "Bağışlayamaz mısın beni? Hem ben mi başlattım? Sen değil miydin bana bakmadan atın peşine takılan? O sabırsızlığın iyi bir şey miydi? Artık arkadaş değil miyiz?"

Atı bacaklarının arasında arkadaşça sıkı. Hayvanın karnının biçiminde olağandışı bir şey vardı. Önceden, Aurore'un baldırının atın böğrüne değdiği yer yumuşacık, biraz ılıktı. Şimdiyse cayır cayır yanıyordu, sertleşmişti.

Aurore şarkı söyler gibi:

"O adamı göreceğiz. Bizimle konuşacak. Bize bakacak. Bizi ormana götürecektir" dedi.

Bobi yemeğini yedikten sonra gerinmiş; esnemiş; mavi dal yığınının üstüne yatmıştı. Yatar yatmaz uykusunun geldiğini hissetmişti. Ağır hareketlerle başının altına yapraklardan küçük bir yastık yaptı. Gördüğü ilk düşte deriden bir davul çalan bir adamın yanında duruyordu. Davuldan ses çıkmıyordu

ama her vuruşta, Bobi'nin kafası dağ havası soluyan bir göğüs gibi dinçleşiyordu. Uyanır gibi oldu. Burnunu ovdu. Sedir yapraklarının keskin kokusundan oluyordu bu. Kafasının içinde yankılanan bir kokuydu. Deri davul da kapalı duran, güneşle renklenen gözleriydi. Gözlerini araladı. Kirpiklerinin arasından güneşin bakır kırmızısı kıldığı engin yaylayı gördü. Gözlerini kapadı, yeniden uykuya daldı. Bir düş daha gördü. Bu kezki yavaş yavaş gelmişti. Düşünde bir sedir yaprağı yığınının üstünde yattığını görüyordu. Uykuyla uyanıklık arasındaydı. Ormanda birinin yürüdüğünü duydu. Kendi kendine: "Bu Jourdan değil" dedi. Biri gelip onun yanına yattı. Düş o noktada epeyce bir süre durdu. Artık hiçbir şey kımıldamıyordu. Sağ tarafta yaprak yığınını çökerten o ağırlık hâlâ hissediliyordu. Derken düş yeniden başladı. Bir el dokundu saçlarına. Bobi:

"Neden bana bakıyor, beni kuruluyorsunuz? Neden 'Üşüteceksiniz' diyorsunuz? Çünkü sonra başım için tasalanmaz olunuz, kışın tüm yağmurları cildimin en az bir santim içine kadar işledi" dedi.

"İnsan" dedi, "başını kızların sıcak önlüğünde kurutmaya çabuk alıyor, sonra arar oluyor."

"Evet, küçük hanım" dedi, "işte öyle oluyor."

Hemen yanında biri yatıyormuşçasına, sağ tarafındaki bir ele, büyük bir sıcaklığa bir şeyler demeye çalışmak çok güçtü. Kıpırdamak, serçeparmağını bile oynatmak istemiyordu, çünkü düşü ona: "Kıpırdama bunun sürmesini istiyorsan" diyordu.

"O zaman" dedi, "başka bir şey mi var? Çenemin altına dokunun, biraz etlidir. Çenemin altına dokunulmasını severim."

Kendi kendine: "Tüm bunları Aurore'a söylemeye nasıl yelteniyorum? Aurore Hanım'a tüm isteklerimi nasıl anlatıyorum? Yine de çenemin altına birinin eliyle dokunmasını sevdiğim doğru. Keşke o dokunsa. Neden söylememiz gereken şeyleri söylemiyoruz ki yalnızca? Üstelik böyle yanıma uzanmışken..." dedi. Çünkü söylediklerine yanıt olacak başka söz yoktu, yanına uzanmış o biçimin sıcacık yanıtından başka.

El onun göğsüne dokundu.

Bunun üstüne birden uyandı. Hatta biraz doğruldu. Kadın

da aynı şekilde, ondan biraz uzaklaşarak. Ama hâlâ yanında duruyordu, sıcacık. Bobi Joséphine'i hemen tanıyamadı.

"Kimsiniz siz?" dedi.

"Beni tanımadınız mı yoksa?" dedi.

"Tanıdım tanıdım" dedi. "Çoktandır mı buradasınız?"

"Epeydir."

"Az önce de burada olan siz miydiniz?"

"Kim olsun isterdiniz?"

"Doğru" dedi. "Ben ne yapıyordum?"

"Dingin dingin uyuyordunuz, kımıldamadan, solumadan, sessizce. Soluduğunuzu duyayım da içim rahatlasın diye kulağımı ağzınıza yaklaştırmam gerekti."

"Konuşmuyor muydum?"

"Hayır" dedi. "Yalnızdınız, ne diye konuşacaktınız ki?"

"Saçlarımı okşuyordunuz" dedi.

"Saçlarınıza elimi sürmedim" dedi, "yalnızca kulağımı ağzınıza yaklaştırdım."

Bobi o kulağa baktı. Etli, yaban zambağının çiçeği gibi se-defliydi.

"İnsan kimi zaman" dedi, "uyurken konuşur."

"Bu kez" dedi Joséphine, "uyuyordunuz ama konuşmuyordunuz."

"Şaşırdım" dedi.

"Yalancı olduğumu" dedi, "söyleyeceksiniz neredeyse."

"Hayır ama gerçekten konuştuğumu sanmıştım."

Kadın yeniden başını kaldırdı. Yarı kapalı gözlerle baktı ona, gözleri kirpiklerinin arasından yaramaz yaramaz ışıldıyordu.

"Uykumuzda konuştuğumuzda" dedi, "sevdiğimiz kişiyi düşünüyoruzdur."

"Kesinlikle" dedi.

"Keşke daha iyi dinleseydim de" dedi, "onun kim olduğunu öğrenseydim."

"Sizi düşünüyordum" dedi.

"Yalancı!"

Bobi kadının hâlâ yanında yattığını, ona az öncekinden de yaklaştığını fark etti. Ayak bileklerinden kalçalarına bedenini onunkine yapıştırmıştı. Bobi geri çekilmek istedi. Kadın elini tuttu.

“Dur” dedi.

Hızlı hızlı soluyordu.

“O yalanı bir daha söyle.”

“Seni düşünüyordum.”

“Neyimi, ağzımı mı?”

Birden yüzünü yaklaştırdı. Dudakları kanla şişmişti.

“Evet.”

“O kadar bekledim ki bunu” dedi Joséphine.

Ağzını Bobi’nin ağzına dayadı.

“Neden?”

Bir yandan okşarken konuşuyordu.

“Neden?”

Sözcük dudaklarını titretiyordu.

Bobi yanıt vermeyi denedi ama ağzından birtakım homurtularla iniltiler çıkıyordu. Kadının da inlediğini duydu. Onu kollarına aldı. Yaprakların arasına yatırdı. Dudakları kanla şişmiş ağız sıcacık, güçlüydü. İniltiler meyve suyu gibi dökülüyordu arasından.

Kadının üstüne çıktı.

“Bekle” dedi Joséphine.

Ama “bekle” derken ona daha da sıkı sarılıyordu.

Elini ikisinin arasına soktuğunu, eteğinin bağını çözdüğünü hissetti Bobi.

“Haydi gel, gel” diyordu Bobi.

Kadın elini çekti.

“Gel” dedi.

Bobi’nin şakakları zonkluyordu. Kendini bağlarından kurtulmuş hissediyordu. Kapalı gözkapakları pek mutlu olduğundan gözlerini açmak istemiyordu. Joséphine’in alev alev yanan yüzü hâlâ onunkine yapışık duruyordu. Yumuşak, kalın dudaklar sessizce titriyordu. Ağzın kenarı tükürükle sıırılsıklam olmuştu.

Bobi alçak sesle seslendi:

“Güzelim!”

“Mutluyum” diyerek göğüs geçirdi kadın.

Bobi’nin saçlarını okşadı.

“Ya sen?”

Evet, o da mutluydu! Evet, mutluydu. Şimdi mutluluğun ne demek olduğunu biliyordu. Çevresine çöl gibi yayılan bir dirliğe dalmıştı. Yeryüzünün tüm tatları yanağına yapışık duran, tuzlu tadını hâlâ dilinde duyduğu o yumuşak ağızdaydı. Elini Joséphine'in çenesine koydu. Kıvrımına dokundu. Sonra ılık, duyarlı boynuna. Sonra korsajın üstünden göğsüne. Memelerine. Joséphine birden iç çekti. Kalçalarına. Sonra kumaş yoktu: Karnı çıplaktı.

Hayır, Bobi daha önce hiç bilmemişti mutluluğun ne demek olduğunu.

"Ne yapacağız?" dedi Joséphine.

"Artık seni görmeden duramam" dedi bir de. "Artık bekleyemem."

Bunun üstüne, Bobi yeryüzünün çevrelerine geri döndüğünü duydu: Sedir, ağaçlar, orman, tarlalar, dağlar, sel, yollar, toprakların arasında yürüyen insanlar, büyük çiftlikler, beş aile, evler, lambalar, ateşler, yüzler, Marthe, Jourdan, Honoré, Jacques'çık, Barbe, Randoulet, Zulma, Honorine, Madam Hélène.

Sevinç mi?

Sevinç yoktu.

Aurore ormana girmiş ama derinliklerine dalmadan aydınlık sınırı izliyordu. La Jourdan'daki yapıları görür görmez açıklığa çıktı.

"İşte oraya gidiyoruz" dedi şarkı söylercesine. "Adamı göreceğiz. Gölge o. Su o, güneş o. Haydi kızım."

Ama La Jourdan'da kapı pencere kapalıydı. Araba sundurmanın altında değildi. Aurore kulak verdi. Ahırdan bile ses gelmiyordu. Seslendi. Kuyuların yankısını duydu. Herkesin nereye gitmiş olabileceğini düşündü. Orada öylece, kıpırdamadan, yüreğindeki acı yavaş yavaş boğazına tırmandığı için iyicene içlenmiş halde dururken, kısırağın karnında bir şeyin kımıldadığını fark etti.

Yere atladı. O karna baktı. Hayvanın canıyla uzaktan yakından ilgisi olmayan bir can kımıldıyordu orada.

Aurore elini yaklaştırdı, tüylere dokundu. Az önce atı sürerken sanki cayır cayır yanan yer orasıydı. Şimdi durmuştu. Geri-

ye yalnızca ağır ağır soluk alıp verişin kıpırtısı kalmıştı. Aurore karnın çevresine dokundu. Altı, esnek olacağına, içinde bir bohça varmışçasına sert, gergindi. Ansızın, bir şey vurdu oradan. Sonra, üç kez daha. Güneş, vurulan yerlerdeki tüyleri parlatıyor, sonra gölgeleriyle, ışıklarıyla o karında yaşayan bir hayvanın belli belirsiz biçimini çiziyordu. Kısarak kımıldamıyordu, mutlu görünüyordu.

Aurore iki adım geriledi. Alnı dirgen biçiminde bir kırıskla ikiye ayrılmıştı. Çevresine bakındı. Araba freni olarak kullanılan bir sopa aldı yerden. Kısrağın somağına vurdu. Gözlerine, boynuna, omuzlarına, uyluklarına vurdu. Var gücüyle. Hiçbir şey söylemeden. Dişleri sıkılı. Karnına vurmaya çekiniyordu. Derken oraya da vurdu. Sopayı bıraktı. Kısarak yalnızca yana doğru çekilmiş, Aurore'sa vura vura üstüne koşmuştu. Şimdiyse, kısarak görünmez darbelerden kaçmaya çalışıyordu. Aurore atın başlığına atlayıp gemi salladı. Ayağını üzengiye koydu, eyerin üstüne bindi, bacaklarını kastı, diziyle bileğiyle sertçe sözünü dinletip dümdüz Fra-Joséphine'in yolunu tuttu, dörtnala. Ama hayvan bayırın kenarında durup titremeye başladı.

Bir süre sonra, kısarak bayırı güçlükle tırmanmaya başladı, sonra tarlaların arasından acılı, çok yavaş bir yürüyüş tutturdu.

XIX

Jourdan'la Bobi dokuma tezgâhını kurmuştu. La Jourdane'in mutfağında duruyordu işte. Onu sağlamca oturtmak için parke taşlarını kırmak, toprağı kazmak, iki sedir dikmenin köklerini toprağa tutturmak gerekmişti. Evin içine ağaç dikercesine. Ne ki sonra delikleri harçla iyice kapamışlardı. Böylece iki dikme pek sağlam olmuş, dokuma tezgâhı da evin bir parçasına dönüşmüştü. Ne başka yere taşınabilir ne yerinden kaldırılabilirdi.

"Ne de satılabilir" demişti Bobi.

Kökleri, temeli yaylanın toprağındaydı.

"Sence" demişti Jourdan, "biri onu benden satın almaya kalkar mı? Haydi canım sen de."

"Tabii ki" demişti Bobi.

Dikey bir tezgâhtı yaptıkları, çünkü alçak bir tezgâhın gerçek planını çıkarmaya kalktıklarında birtakım güçlüklerle karşılaşmışlardı. Marthe ne ara mertegen yerini, ne çıkriğın konumunu, ne gücü çerçevesinin nasıl çalıştırılacağını anımsıyordu. Ayaklarıyla, elleriyle olduğu yerde bir gölge tezgâhında dokuma yapan biri gibi hareketler yapıyor, kafası karışıyor, iki adam da o anlaşılmaz hareketler karşısında alıklaşıp neyi nasıl yapacağını şaşıırıyordu.

"Ya işte" dedi Jourdan, "kâğıt üstünde pek şişiniyordun. Ama şimdi gerçeğini yapmak gerekiyor, çekil bakalım şöyle."

Böylece, en baştan başlamaya karar verdiler.

"Dur, Marthe, gitme, bekle. Önce ne yapıyoruz? Hareketi göster bize. Neyi çekiyorsun? İplikler nereye asılıyor?" dediler.

“İşte” dedi Marthe, “şuraya, şöyle asılıyor.”

“Tamam. O zaman ara mertegın, bizim orada dedikleri gibi ‘boyunduruğun’ şurada olması gerekiyor. Neyse bir şeyin yerini bulduk. E sonra?”

Öyle öyle, Marthe’ın belleğinden dokuduğu o duman kuşaşın gerektirdiklerine göre, parça parça ilerleyip iki sedir dikmeyi yere tutturmayı; dikey tezgâhı, evi, toprağı tek parça haline getirmeyi başardılar.

“Çünkü” dedi Jourdan birdenbire aydınlanmışçasına, “hepsi bir arada olacak: Toprak, orman ağaçlarından dikmeler, kendi toprağımızın taşlarından yapılma ev. Ama siz ne dersiniz deyin” dedi, “en güzeli de böylesi!”

Gidip sandığı açtı. Tezgâhın tepeliğini, büyük başlık parçasını oraya gizlemişti. Tepeliğı çıkarıp onlara gösterdi:

“Pencerenin yanına gelin” dedi.

“Görüyor musunuz?” dedi. “Geyiğı çizdim şuraya boynuzlarıyla. Şurada da bir maral var, burada iki maral, burada üç maral, burada da dört maral. Gerçekte olduklarından daha fazla çizdim. Böylesi daha güzel. Şu kare kare şey onları yakalarken kullandığımız ağ. Şu yılan benzeyen şey de bizim evden dağa giden yol, şurada dağ var, üstünde de gökyüzü. Ama gökyüzü konusuna biraz sonra döneceğim. Bakın. Şuraya yine geyiğı çizdim, bu ev de La Jourdane. Geyiğın La Jourdane’ın yanına geldiğı an bu. Buraya bir kez daha çizdim onu, ama şimdi ormanda. Burası ilkbahar. Ağaçlara tomurcuklar çizdim. Görüyor musunuz? Her şey apaçık görülüyor. Buraya bir nergis çiçeğı çizmek istedim ama pek olmadı. Burada yine geyik var, burada da bir at. Burada bir tane daha var. Görüyorsun, değil mi Marthe? Şuraya, iki yana da düz, uzun bir çizgi çektim. Bu da burada, yaylada yapayalnızız demek. İşte burası da gökyüzü. İşte. En güzel yeri burası. Bakın: Alın size Orion, alın size Büyük Ayı, alın size dirgene benzer yıldızlar, daha başkaları, artık ne bileyim neye benziyorlar, biraz rastgele çizdim, işte bunlar da akrebe benziyor. İşte, işte size yeryüzü. Ben yaptım.”

“E güzel!” dedi Marthe.

“Ah!” dedi Jourdan. “Sen de hiçbir şey yapamayacağımı mı sanıyorsun?”

“Ya ben!” dedi Marthe.

Yün almaya gitti. Beş sepet dolusu vardı. Birer birer getirdi onları, her seferinde: "İşte! İşte! İşte!" diyordu.

Yünü sepetlere koymuştu, hepsi hazır, yumuşacık yumaklar halindeydiler; yıkanmış, işlenmiş, tombul tombul, süt çocuğu denli ak görünüyorlardı.

Jourdan dudaklarının arasından ılık çaldı.

"Oh! Marthe!" dedi.

Çünkü özene, düzene, emeğe pek düşküdü.

"Ne ara eğirdin bu kadar yünü?" dedi. "Üstelik ne de güzel eğirmişsin."

Sepetlere eğildi.

"Nasıl yaptın?"

Yüne dokundu.

"... nasıl da yumuşacık, nasıl da düzgün olmuşlar..."

"Yavaş yavaş anımsamaya başladım" dedi Marthe, "sanırım bir yerden sonra da kafadan uydurdum."

"Evet" dedi yün iplikleri eliyle yoklayan Jourdan, "sağlam görünüyorlar."

"Haydi Bobi" diye bağırdı, "gel, daha fazla bekleyemeyeceğim. Gel de üstüne olan biten her şeyi çizdiğim mertegi yerine takalım."

"Gel, Marthe'ı mekiğinin başında görmeye can atıyorum."

Bobi sedir dikmeleri berkitme işini bitirmişti. Harcı elleriyle düzeltmişti; parmaklarının izi görülüyordu.

Ağır tahta parçayı yuvalarına yerleştirmek için aldılar. Başlarının üstüne kaldırdılar. İki dikmenin tepesine koydular. Sonra görmek için iki adım geriye gittiler.

Ah! Nasıl da duygulanmışlardı gördükleri şeyin karşısında. Geçmiş artık yitemezdi; her şey tezgâhın üstüne çizilmişti.

İki adam kol kola girip omuz omza verdiler.

"Mekiği düşündün mü?" diye sordu Bobi.

"Düşünüyorum."

"Ben düşündüm bile" dedi Bobi.

Jourdan'ın yanından ayrılp iki küpün arasındaki, karanlık bir yüreği andıran gizli yerinde eşelenmeye gitti. Elllerinde hazır bir mekikle döndü. O da sedir ağacındandı.

"Sedir budağından!"

Bıçakla ağır ağır yontmuştu.

"Hep tersine tersine."

Pürüzü pütürü kalmamıştı, her yeri kadın yanağı gibi kaygandı.

"Elle bak, görürsün!"

"Ne şişindin be!" dedi Jourdan gülümseyerek.

Çünkü Bobi sözcüklerinin yarısını geveliyor, mekiğin güzelliğini anlatmak için hızlı hızlı konuşuyordu, oysa zaten görüyordu ne kadar güzel olduğu.

"Kim şişiniyormuş?"

"Sen."

"Evet" dedi Bobi, "gerçekten öyle. Ne yazık ki uzun sürmüyor."

Mekiği ellerinde tartıyordu. Çok kaygılıydı. Yeryüzündeki her şey yaralanmış da can çekişiyormuş gibi geliyordu ona.

Sedir ağacından, hayran olunası bir mekikti bu. Akşam tezgâh hazırды. Mutfağın dibini bütünüyle kaplamıştı. Hamur teknesini koridora çekmeleri, Marthe'ın tencereleriyle kepçelerini astığı duvarda duran tahta tapanın yerini değiştirmeleri, masayı itip kimsenin asla oturmadiğı ağır koltuğu dipteki odaya taşımaları gerekmişti. Evin yeni sakini gürbüzdü, güzel kokuyordu. Çalışmaya hazırды. Jourdan, Marthe, Bobi ona sessizce bakıyorlardı, sonra Marthe alçı kalıntılarını süpürdü. Şimdi güzel konukla geçirecekleri ilk akşam için birazcık oturabilirlerdi. Ama konuşmaya çalıştıklarında, o bildikleri yankıların hepsinin kökünden değiştiğini fark ettiler. Ses daha önce yankılandığı gibi yankılanmıyordu odada. Yarattıkları, sedir ağacından o kocaman şey kenarda köşede kalmaya hiç istekli görünmüyordu. Dolayısıyla, ateşe kül atıp yatmaya gittiler.

Ertesi sabah, Bobi uyanıp:

"Bu da nesi?" diye düşündü.

Bir ses geliyordu.

Ortalık daha yeni yeni aydınlanıyordu ama gün doğmuştu. Yatağından fırladı. Kapıyı açtı. Tam o anda Jourdan'ın kapısı da açıldı.

"Dinle" dedi Jourdan.

Ses aşağıdan geliyordu.

"Çalışıyor" dedi Jourdan neredeyse bağırarak.

Deliye dönmüşçesine giyindiler.

Usul usul indiler aşağı. Koridordan geçerken yavaşladılar. Gelen ses düzenliydi, çarpıyor, kayıyor, vuruyordu. Böylece oturaklı biçimde ilerliyordu. Sanki: “Bekleyin de görün” diyordu.

Marthe çalışıyordu. O koca sedirden çerçevenin önünde ayakta duruyordu. Tepesinde, sabahın ilk ışıkları, üstüne geyikle geçmişin izleri kazınmış alınlığı aydınlatıyordu.

Gücü çubuklarının sapları takırdıyordu. Mekik sağ elden ayrılırken ısıklık çalıyor, sol ele çarpıyor, ondan ayrılırken ısıklık çalıyor, sağ ele çarpıyor, ısıklık çalıyor; gücü, emeği yansıtan pek görkemli, pek ağır bir tartımla vuruyor, Marthe’in kolları her seferinde kanat gibi açılıyor, elleri açılıyor, kapanıyor, salıyor, tutuyor, salıyordu; kadın düzenli aralıklarla bedenini bir ileri götürüyor, bir geri çekiyordu. Olduğu yerde karnını yelleye yelleye dans eden kocaman bir kuşu andırıyordu. Tarak çubuğu ortaya çıkan yün beze boğuk boğuk vuruyordu. Selmin dönerken arada sırada gıcırdayıyordu. Tüm bu seslerin her biri yerinde, birbiri ardına, hiç şaşmadan yineleniyordu, çünkü her birinin kendine özgü bir işi vardı ama her şeyi Marthe’in iki eli yaptığından çok ağır işliyordular. Bir başka ses daha vardı: Marthe’in o geniş hareketlerin ortasında köpük gibi hışırdayan büyük iç eteğinden geliyordu.

Bez ortaya çıktığında epey pürtüklü oluyordu ya hiç gevşek değildi. Ağırdı. İnsan büyükçe bir parçasını sırtlansa, harmanı gibi olurdu. Kolun hareketleriyle katlanışına bakıldığında, o hareketler gibi bir ortaya çıkıp bir yiten, sonra yeniden ortaya çıkan yalın, güzel kıvrımlar görülüyordu üstünde. Öyle kıvrımları o zamana dek kullandıkları kumaşlarda görmeye alışkın değildiler. Bez beyazdı.

Aynı hafta, bir gün Barbe çıkageldi.

“E işte” dedi otururken. “Bırakın da soluklanayım. Her şey yolunda. Kötü bir şey yok, tasalanmayın.”

Bir soluk aldı.

“Engin yeryüzünü bir kez daha görmek için” dedi, “dışarı çıktım.”

Kendi kendine bir günü La Jourdane’da geçireyim deyip yavaş adımlarla yola düzöldüğünü anlattı. Oradan da Randoulet’ye, Carle’a gidecek, sonra çiftliğe dönecekmiş.

“Düşündüm de” dedi, “insan yaşlandıkça zaman daralıyor, ben de: ‘Hâlâ elin ayağın tutuyorken, bir kez daha çık şöyle bir dolaş’ dedim kendi kendime.”

Jourdan bunun iyi bir fikir olduğunu söyledi, sonra o akşam La Jourdan’da kalmasını önerdi. Barbe üsteletmeksizin kabul etti bu öneriyi, zaten niyeti de oydu. Jourdan ertesi gün atı arabaya koşup onu istediği yere götüreceğini söylediyse de kadın istemedi, çünkü o yollarda ağır ağır taban tepmek istiyordu, değil mi ki acele etmesine hiç gerek yoktu, hava da güzeldi. “Diyeceğim” dedi, “şu koca yörenin hemen hemen her yerinde yeniden görmek istediğim bir sürü yer var.”

Yaşlı bacakları için üç günlük bir yolculuktu bu. Kahvesini içerken küçük, demir bozu gözleriyle çevresine baktı.

“Vay!” dedi, “şu mobilyaya bak sen.”

“Dokumaç* o” dedi Marthe.

“Ne?” dedi Barbe.

“Evet” dedi Marthe, “eskiler gibi.”

“Nereden geldi?”

“Onlar yaptı.”

Barbe ayağa kalktı.

“Gözlerim görmüyor” dedi, “göster bakayım.”

Yaklaştı.

“Oh!” dedi burnunu çekip, “ne de güzelmiş ahşabı! Seninlerin burnu iyi koku alıyor. Kokusu dört köşe ediyor insanı.”

Konuşmadan durdu, ama kırış kırış yüzünü her parçaya yaklaştıırıp çok yakından bakıyordu.

Dikmelere, gücü çubuklarına, sarkık çözgüye dokundu; mekiği tarttı; içeriden ahşap çarkın dönüşünü dinleyerek biraz iplik çözdü; selmine sarılı ağırlığı tarttı; atkı ipliğine asıldı; bir çözgü ipliği seçti; çözgü ipliğine asıldı. “Güzel” dedi.

Marthe’tan uzaklaştı. Mekiği sağ eline aldı. Gücü çubuğuna asılıp mekiği saldı. Bir kez. Onu sol eliyle yakaladı. Uzunca bir süre durup düşündü, anımsamaya çalıştı. Sonra göğüs geçirip birden ağırbaşlılıkla çalışmaya başladı.

* Burada Giono *métier* (dokuma tezgâhı) yerine *tisserandière* sözcüğünü kullanıyor. *Tisser*’nin dokuma anlamına gelmesinden hareketle, “eğirmeç” sözcüğüne dayanarak “dokumaç” sözcüğünü kullandık. (ç. n.)

Hızlı hızlı, duru bir ses çıkıyordu. Barbe artık neredeyse kımıldamıyor gibiydi. Yalnızca ufacık, kısacık hareketler. Gücü koluna parmağıyla şöyle bir dokunuyordu. Kol da onun sözünü dinliyordu. Mekik o çaba göstermeden, kendiliğinden uçup gidiyordu. Bir yanda sağ ayaya konuyordu. El kapanmıyor, mekik konup sonra yeniden havalanan bir kuş gibi sol ayaya uçuyordu kendi kendine.

Üçü başına toplanmış, onun çalışmasını izliyordu. Bezin tarağın altında ortaya çıkıp düzenli aralıklarla, havuz dibinde biriken su gibi yükselişini görüyorlardı.

Derken Barbe bir şarkı tutturdu. Şarkının tüm sözleri duyulmuyordu. Yalnızca: “Ver gönlünü sevince, ver gönlünü sevince” sözü; sonra da mekik çubuklarının, kolun takırtılı gürültüsü, dikmelerin boğuk titreyişi, sonra:

“Ver gönlünü sevince, ver gönlünü sevince!”

“Hangi şarkıyı söylüyorsunuz?” diye bağırdı Marthe.

“Ne?” diye bağırdı Barbe.

“Şarkı şarkı.”

“Evet” diye bağırdı Barbe.

Ama aynı şekilde şarkı söyleyip çalışmayı sürdürdü.

Bobi’yle Jourdan geriye çekildi. Belli küçük kıpırtılarla durmaksızın titreyen o cılız, yaşlı kadının karşısında, o çalışırken doğadan bir sesmişçesine düzenli olarak yankılanan sevinç, sevinç, sevinç sözüyle esrimişlerdi çayırkuşları gibi. Dışarı çıkmaya kalktılar ama sonra geri döndüler. Bir baltaya sap takmayı denediler. Kafaları durulmuyordu bir türlü. Körkütük olmuşlardı. İkisi de sudan çıkmış balığa dönmüştü. Marthe’in gücü tükenmişti. Bakıyor; dinliyordu. Barbe’in hareketlerine öykünmeye çalışıyordu, hani yel Randoulet’nin gölcüğünün bir kıyısına vurur da öteki kıyıda dalgalar kıpırdanır ya öyle.

En sonunda Barbe yabanıl bir çığlık atıp durdu.

“Gençliğim geldi aklıma.”

“Ateş gibi kadınsınız ant olsun!”

“Bu işi yirmi dört yaşına dek yaptım. Altı kişiydik: Adolphe, Louise, Marie, Berthe, Angéline. Bizim orada. Dağda. Üçü kestane ağaçlarının altındaki evde, üçü de benim sel sularının yanındaki evimde. Biz üçümüz işimizi bitirdiğimizde, ötekilere

seslenirdik. Ancak o zaman altımız birden dışarı çıkardık, hemen arkamızdan da Antoine'ın evindekiler fırlardı akordeonla. Aralarında biri vardı ki, ah ah, minicik bir bıyık yüzünde!.. Jacques'çık bir yıl daha ortaya çıkmasaydı inanın buralarda olmazdım."

"Peki ya o şarkı neydi?"

"Ah! O zaman söylediğimiz bir şarkı: 'Ver gönlünü sevince!' Bir tek burasını anımsıyorum!"

"Neyse!" dedi üçüne bakarak, "nerede benim değneğim? Gidiyorum."

"Ama burada kalacaktınız" dedi Jourdan.

"Caydım, hemen yola düzüleceğim."

"Neden?"

"Dokumaçtan" dedi.

"Ama" diye de ekledi, "bir şeyi kabul edebilirim. Arabayla beni Carle'ın oraya kadar götürebilir misin?"

"Götürürüm de küçük kecinizi bile görmediniz."

"Sen atı arabaya koşarken görürüm."

Jourdan'ın ardından ahıra gitti. Keçiye gördü. Okşadı ama başka bir şey düşünüyordu; hayvanla konuşmadı. Buna gerek de yoktu kuşkusuz, çünkü keçiye orada hanımefendi gibi bakılıyor, bu da açıkça görülüyordu ama bir iki şey söylese de bir şey olmazdı sonuçta. Ne ki insanın aklına bir şey geldi mi...

Buna karşın, küçük domuzu anımsadı.

"O dokuzuncu" dedi, "ne oldu, ne yaptı?"

"Doğrusunu isterseniz" dedi Jourdan, "ötekilerin iki katı oldu."

"Çoğunlukla" dedi Barbe, "kendilerine meme bulamayanlara öyle olur. Bu, yazgıya kafa tutmalarını sağlar."

Bobi'yle Marthe bütün gün baş başaydı. Pek konuşmadılar. Bir ara Bobi sundurmaya gitti, baltaya sap taktığı duyuluyordu. Marthe onun orada olduğuna emin olduktan sonra dokuma tezgâhına yaklaştı, selmini açtı, kendi dokuduğu bezle Barbe'in dokuduğunu karşılaştırdı. Sonra bir ara Marthe kuyuya gidip su çekti. Zincirin gıcırdadığı duyuluyordu. Bobi dokuma tezgâhına yaklaşp şöyle baştan aşağı süzdü, ağırbaşlı bir havayla. Zincirin gıcırdaması kesilince, Bobi usulca arka kapıdan çıktı.

Akşama doğru, Jourdan Carle'ın oradan döndü.

"Yakında" dedi, "hepsi buraya gelir. Dokumaçtan söz eder durur. O konuştu mu, herkes dinler."

"Carle'ın orada da konuştu mu?"

"Anında. Geyikte olduğu gibi olacak, göreceksiniz."

"Bu da zaten bir tür geyik" dedi Bobi.

O akşam, sofraya oturmadılar, keçi peynirini üçe bölüp bir elde peynir, bir elde ekmek, eşiğe çıktılar.

Dingin, sıcak mı sıcak, yapraklarla, yıldızlarla dolu bir akşam oluyordu.

Marthe:

"Dokumaç evimin zeminine gömülü" dedi.

Erkekler bir şey demeden yemeklerini yiyorlardı.

"Ama dokuma tezgâhı" dedi Marthe, "benim değil, Barbe'ın asıl."

"Bu peynir ne?" diye sordu Bobi.

"Keçi fazla süt veriyor, artanı kullandım."

"Jacques'çıgın keçisi mi?" dedi Bobi.

Uzunca bir süre daha sessizce durdular.

"Düşünüyorum da" dedi Bobi, "Randoulet'den nasıl yün aldın?"

"Bana: 'Tabii ki' dedi. Dört beş koyun kırktı. Bana: 'Yeter mi?' diye sordu."

"E sonra?"

"Sonra beni orada bırakıp, uçan büyük bir yaban ördeği sü-rüsünün altından gölcüğün kıyısına koştu."

"Buğday ekili toprağı var mı?" diye sordu Bobi.

"Hayır" dedi Jourdan.

"Ekmeğı ne yapıyor?"

"Koyunlarını getirirken aşağıdan, ovalardan un almış."

"Yünü satın mı aldın?"

"Hayır" dedi Marthe, "söylediğim gibi, para istemedi."

"Unu bitince ne olacak?"

"Ben veririm ona" dedi Jourdan.

Şimdi akşam tüm ufuklara uzanmıştı. Gökyüzünde bildik takımyıldızlar ışıldıyordu.

"Her şey herkes için" dedi Bobi.

XX

Bobi'yi kaygılandıran bir şey vardı: Joséphine gelecekti La Jourdan'e. Ötekilerin bir gerekçesi vardı; onunsa iki gerekçesi. Üstelik büyük olasılıkla Matmazel Aurore da gelecekti. Bir önceki yılı, Joséphine'in karşısında, Aurore'un da yanında oturduğu anı anımsıyordu. Artık her şey değişmişti.

Gerçekten de, yanında Jacques'çıkla Barbe, geliverdi Joséphine. Honoré'nin gelmemesini sağlamıştı. Barbe'in nasıl da konuşası vardı. Jacques'çık dinliyor, ağırbaşlı bir havayla bakıyordu. Tasalı, sert bir durgunluk vardı üstünde. Joséphine Bobi'yi ahıra sürükleyip:

"Gelin keçiye bakalım" dedi.

O sırada Marthe:

"Girsenize" diyordu.

Ötekiler de bunun çok önemli bir şey olduğunu düşünerek ağır ağır giriyorlardı içeri. Carle'in oradan, Randoulet'nin oradan, Madam Hélène'in oradan, sağlı sollu araba sesleri duyuluyordu.

"Ben" dedi Joséphine.

Sonra aç kurt gibi saldırıp kızgın çamurdan dudaklarıyla inleye inleye öptü Bobi'yi ağzından.

Bobi'yse zamanın serinkanlı, ağırbaşlı biçimde ilerlediğini, oysa orada her türlü sevinci öldürdüğünü düşünüyordu, ama yavaş yavaş o ateşten ağza karşılık verdi, göğsüne bastıran memeleri okşadı.

Tıkız, pespembe, şen Randoulet gelmişti. İki aydır geniş ot tarlalarının gelişimini izleyen gözleri düşlerle, güneşle doluydu.

Yanında Honorine vardı. Le Noir, bir de mermerle samandan yapılmış bir yontuyu andıran Zulma. Carle da geldi, yanında Madam Carle'la oğlu. Madam Carle kibarlık yapıyordu. O toplantılara daha alışamamıştı. Ama kocasıyla oğlunu gösterip yavaşça: "Oh! Onlar bana söyledi, kış boyunca anlatıp durdular" dedi.

Bobi, Aurore için kaygılanıyordu, çiftlik evine dönünce gelip gelmediğine baktı. Ne o ne Madam Hélène. Biraz sonra, Madam Hélène geldi ama tek başına. Sonra Joséphine de döndü, dişlerinin arasında bir yulaf sapı, hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu.

"Bakın size ne diyeceğim" dedi Bobi.

"Önce şunu sorayım, kimde buğday var?"

"Ne demek bu?" dedi Jacques'çik. Sonra da: "Bende var."

Hepsi birden:

"Hepimizde var. Kimde buğday varmış... Hepimizde var tabii ki. Neden?"

"Durun, anlayacaksınız" dedi Bobi. "Sende var mı?"

Randoulet'ye dönmüştü.

"Var" dedi Randoulet.

"Yalan söylüyor" dedi Le Noir, "hiç utanmadan."

"Sen ne karışıyorsun?" dedi Randoulet.

"Karışmasam" dedi Le Noir, "tut kelin perçeminden!"

Usta çobanın gözleri alev alevdi, ağzı da sözleri onu kavuruyormuşçasına kıpkırmızı kesilmişti.

Randoulet omuz silkip: "Vır vır, vır vır" dedi.

"Ne kalın kafalı, ne alık, ne ende baş, ne ar damarı çatlamış, ne dangalak, ne andavallı, ne baş belası adamsın sen ya" dedi Le Noir.

"Bana bak" dedi Honorine, "ağarla doğru dürüst konuş."

"Çünkü" dedi Randoulet, "benimle abuk sabuk konuşursan günün birinde kapının önüne koyarım seni, ağzından çıkanları kulağın duysun!"

"Şuna bakın" dedi Le Noir, "buğdayı yok. Sıfırı tüketip nalları dikecek."

"Hayır!" diye bağırdı Randoulet.

"Çocuk değiliz artık" dedi Honorine.

"Peki ama" dedi Bobi, "buğdayını toprağın neresine ektin?"

“Anlamadım” dedi Randoulet.

“Tarlan nerede?”

“Tarlamın olmadığını biliyorsun.”

“E o zaman havada yetişen buğday mı seninki?”

“Parayla yetişen buğday” dedi Le Noir, “bu adamın gelip bir gün bana: ‘Koyunlarla birlikte ovalara inelim’ demesini duyar gibiyim şimdiden. Çünkü onları satmak zorunda kalacak, belki para kazanıp un almak için hepsini satacak. Çünkü şu gördüğünüz, benim ağam olacak, tarlası olmayan adam, arkadaşlar, ekin biçerken ne tırpana ne güneşe gerek duyuyor. Peki ama biliyor musunuz ne biçiyor, ekmeğini neden yapıyor? Ekmeğini mutluluğundan yapıyor. Kocaman otların arasında kocaman bir sürüsü olalı beri hiç olmadığı kadar mutlu, ama yarın öbür gün, bilemediniz önümüzdeki hafta, göreceksiniz, bana: ‘Haydi Le Noir, ovalara inelim’ diyecek. Sonra da gidip her şeyi satacak. Çünkü ben unlukta kalanı gördüm, biliyorum, boşuna konuşmuyorum; ‘Benim buğdayım var’ demek için konuşmuyorum. Ben yalancı değilim.”

Randoulet omuz silkti ama başını eğmişti.

“Sen” dedi, “koyunlarıyla çayırda yalnızken tek başına konuşmaya alışıksın. O anda, söylediklerinin bir önemi yok. Ama burada insanlar var. Üzücü şeyler söylemene gerek yok.”

“Seni üzmemek istemedim ki ben.”

“Marthe” dedi Bobi, “Randoulet’nin yünüyle neler yaptığını göster bakalım.”

Marthe:

“Çekil şöyle” dedi.

Jacques’lık geriledi. Marthe un sandığının kapağını açtı. Yün bezi çıkardı.

“Sandığa” dedi, “biraz kurusun diye koydum. Beyazlatmak için değil. Yün zaten kar kadar beyazdı.”

Yünü salladı. Un tozu doldurdu pencereden giren dört kalın güneş ışığını.

“Bakın” dedi Marthe, “dokunun.”

Kadınlar yaklaşmışlardı.

“Tarağı alçaltma” dedi Barbe, “atkıya sertçe vur tarağı, işte o zaman kumaş ‘buğday tanesi’ gibi değil de ‘pirinç tanesi’ gibi olur.”

“Öylesi daha sağlamdır” dedi sonra da.

“Ne dersiniz?” dedi Bobi. “Böyle giyinsek...”

“Toprağa ya da ahırlara giderken” dedi Jacques’çık, “bu kadar beyaz giyinmek olmaz.”

“Koyu kahverengi yün de var” dedi Randoulet.

“Evet” dedi Bobi, “tam da toprak rengi.”

“Kuşburnunun özsuyunu” dedi Jourdan, “bir tencereye akı-tıp kaynatırsanız yünü boyayacak yeşil bir renk verir.”

“Ona bakarsanız” dedi Barbe, “mısır kabuğu da sarı renk verir, öyle daha bir sürü şey var.”

“Buluruz” dedi Jourdan.

“Çünkü” dedi Marthe, “üstte nasıl durduğunu görmediniz daha. Gel bakayım Zulma.”

Kumaş parçası üç metre uzunluğunda, iki metre enindeydi.

“Samandan tacını çıkar” dedi Randoulet.

“Bırak kalsın yahu” dedi Honorine.

Marthe Zulma’nın omuzlarını harmaniyle örter gibi örttü yün kumaşla. Sarkan koca parçayı da beline sardı.

“İşte karşınızda çoban kız” dedi.

Genç kız tüm güzelliğini sergiliyordu. Küçük, tombul tombul elleri, yuvarlak, sağlam boynu görünüyordu. Marthe kumaş sağ elinden bırakınca genç huş gövdelerine benzer uzun kıvrımlar döküldü Zulma’nın belinden yere kadar. Uzun boy-luluğu, serpilmişliği, geniş kalçaları, sağlamlığı, dengesi, ışıltılı güzelliği göze çarpıyordu. Kimildamiyordu. Gözlerini eğmişti. İlk kez, yanaklarının yumurta kabuğu gibi arı çizgilerinin olduğunu görüyorlardı.

“Ben yapamam...” dedi Madam Hélène.

“Neyiniz var?”

“Bilmiyorum” dedi, “az önce gözümde canlandırdım da... Yaşlıyım ben. Eskiden kolaydı.”

Gözleri sulanmıştı; gözlerinin altı sulanmıştı.

“Öyle sıradan bir kadın gibi görünmüyor” dedi Jacques’çık usulca.

“Bırakın dinlensin” dedi Madam Carle.

“Yorulmuyor” dedi Honorine.

“Evet, belki de” dedi Madam Carle, “gerçekten öyle.”

“Yapılması gereken şey” dedi Bobi, “usulca yaşamak. Randoulet’ye buğday verelim. Böylece una karşı koyun vermek için ovalara inmek zorunda kalmaz.”

“Beni şimdiye dek kimse beslemedi” dedi Randoulet.

“Sen de bize yün verirsin” dedi Bobi.

“E o zaman” dedi Barbe, “gelin de güzel bir kız nasıl giydirilmiş görün.”

Tezgâhın karşısına geçip elinin dokumaya ne denli yatkın olduğunu gösteren o hafif, kesin hareketlerle kolunu oynatmaya başladı. Sedir dikmeler gıcırıyor, bez tarağın ilk vuruşlarıyla boğuk boğuk ötüyor, mekik ısıklıyor, şaklıyordu. Hepsi yaklaşmıştı. Kadınlar Barbe’a iyicene, handiyse rahatsız edesiye sokulmuştu; tüm bakışlar mekiğin ardından soldan sağa, sonra tersine kayıyor, tarak ne zaman beze vursa tüm gözkapakları alçalıyordu.

Ansızın, kocaman tek bir bedene dönüşmüşlerdi. Artık ne Bobi, ne Jacques’çık, ne Madam Hélène, ne de başka biri vardı. Birinin akciğeri, ötekinin yüreği, bacağı, uyluğu, gözü ya da ağzı yoktu artık, tüm gözler hep birlikte mekiği izliyor, aynı anda tüm göğüslerde bezi döven tarağın sesi çınliyordu boğuk boğuk. Gücü çubuklarının düzenli aralıkları onları belli aralarla solumak zorunda bırakıyor, derken o aralar birleşiyor, tek bir araya dönüşüyor, tüm akciğerler birlikte soluyordu. Tüm bakışlar mekiğe takılmıştı: Bobi’nin mavi bakışı, Joséphine’in yeşil bakışı, Marthe’in kestane rengi bakışı, kızılı sarılı bir bakış, boz bir bakış, bir başka mavi, Jacques’çığın güzelim koyu mor bakışı, oğul Carle’in keskin, soğuk bakışı. Mekik hepsini ardında sürüklüyordu, sağa, sola, sağa, sola, onları sağlam bir şeyde bir araya getirmek için bir yandan o bakışlarla bir şey dokuyormuşçasına. Hepsi mekiğin aynı yerine takılmıştı: Sedirden mekiğin üstünde parlak ağacın güneşi yansıttığı yere. Bakışların bir ucu oradaydı. Öteki uç Bobi’nin, Jourdan’ın, Marthe’in, Joséphine’in, Madam Hélène’in, Madam Carle’in, Carle’in, oğlun, Honorine’in, Randoulet’nin, Le Noir’ın gözlerinde. Hepsinin gözleri birlikte sağa, sola, sola, sağa gidiyordu. Gözleri hareket ettiren kaslar tüm başlarda hep birlikte çaba gösteriyordu. Tüm başlardaki özel düşünceler aynı anda o düzenli hareketle, o düzenli çabayla kıyı-

lıyordu, satırla kıyılan saman gibi. Satırın bir yanında tüm saplar birbirinden ayrılmış halde, bir tutam saman durur, ama satırın öteki yanında kıyılmış samanın karmakarışık yığını vardır, bu öyle bir karışımdır ki artık samanlıktan çıkmış, yalnızca yığın halinde kıyılmış samana dönüşmüştür. Aynı şekilde, gücülerin bir tarafında, gücü çubuklarından geyikle yıldızların yontulduğu üst dikmeye dek uzanan üst tarafta, birbirinden ayrılmış, kendilerine özgü güçleri, kendilerine özgü renkleriyle –kimi zaman neredeyse görünmeyen ama ipliğin kişiliğini oluşturan küçücük bir şeyle yandaki ipliğin rengini değiştiren– çözgü yünü iplikleri durur; gücülerin öteki tarafındaysa, gücü çubuklarından selmine dek uzanan alt tarafta, bez durur, artık iplik değildir o, bez-kişiliktir, tüm iplikler sıkıştırılıp birleştirilmiştir, her birinin renklerinin etkileri bir araya gelip deniz kabuklarındaki sedef yansımaları gibi titrer bezde. Tarak her vurduğunda, davul çalar gibiydi. Yankıları evin temeline, yaylanın zeminine dek yayılıyordu. Barbe ne zaman atkı ipliğini sıkıştırırsa, sesi düzenli olarak yineleniyordu. Kulak bekliyordu onu. Geliyor, kulağa vuruyor, kan onu bedenin içlerine taşıyordu. Ama aynı zamanda göğsün üstüne, kaburga kemiklerinin çıkıntısının altına, o boşluğa da vuruyordu: Joséphine’in öylesine duyarlı olduğu yere, Madam Hélène’in öylesine duyarlı olduğu yere, Madam Carle’ın kendi kendine: ‘Neyim var?’ deyip birden elini koyduğu yere (her vuruşta, orada, araba tepesindeyken at dört nala koşmaya başladığında duyulana benzer tatlı, baş döndürücü bir acı duyuyordu), Jacques’çığın, Jourdan’ın, Carle’ın, Randoulet’nin, Le Noir’ın bir el sıkıyormuş gibi hissettiği yere, Bobi’nin pek çok anısının depreştiği yere, oğul Carle’ın başını kaşla göz arasında çevirip üstünde hâlâ o yün kumaş, ötekilerden ayrı, tek başına, pencereden giren dört güneş ışınının arasında ayakta duran Zulma’ya bakması için şöyle bir vurmanın yettiği yere.

Barbe sedirden, yaban tezgâhta bez dokuyordu.

“Neden” dedi Bobi, “her birimizin kendi küçük buğday tarlası olsun ki? Hep birlikte ekeceğimiz, hep birlikte biçeceğiz, ‘benim buğdayım’ ya da ‘senin buğdayın’ dememize gerek kalmadan, aramızdan birinin –bize yün veren birinin– ona buğday verdiğimizde, herkesin buğdayı onun kendi buğdayıymış gibi,

bizimle birlikte saban sürdüğünden, ektiğinden, biçtiğinden, taneleri ayıkladığından, harman dövdüğünden, öğüttüğünden, yoğurduğundan, pişirdiğinden, bunu gururuna yedirememesi-ne gerek kalmadan, herkese buğday verecek kocaman bir buğ-day tarlamız olsa diyorum, ne dersiniz?”

“Ne diyorsun? Ne diyorsun buğday için?” diye fısıldaştı adamlar.

“Yaklaşın şöyle.”

Yaklaştılar.

Barbe bezi tarakla, çubuklarla sıkıştırıyor; tezgâh inliyor, gıcırdıyordu.

“Önümüzdeki yıl” dedi Bobi, “ister senin, ister senin, isterse başkasının olsun, en iyi topraklardan kocaman bir tarla yapsak diyorum. Önce, belki bu tarla biraz senin ya da senin toprağından olur, orası kesin değil, en akıllıca olan en iyi toprağı seçmek, yoksa senin olmuş, senin olmuş fark etmez, değil mi ki hep birlikte çalışacağız, buğday hepimizin olacak, önemli olan güzel olması.”

O konuşurken, bez atkısını sıkıştıran Barbe’in tarak vuruş-ları yankılanıyordu. O güzelim, pirinç taneli yün bez, hem kalın hem ağırdı, kar kadar arıydı. Davulun pes vuruşları kulakları dövüyordu. Kan Bobi’nin sözlerinin sesiyle aynı anda taşıyordu onları. Vuruşlar yaşamlarında olsun, kaygılarında olsun, hep-sinin en sıcak, en duyarlı şeylerini taşıyan o oyuğu, göğüslerin altını dövüyordu.

Jacques’çık konuşmaya başladı. Dokuma tezgâhının başın-daki karısına, yaşlı karısına bakıyordu, onun hâlâ bunca güçlü, dokuma yapmak için bunca güçlü; o yaşlı, topraksı yüreğine bu-yurduklarında bunca yaman olabileceğini aklından bile geçir-memişti hiç. Çünkü onu kör itin öldüğü yerdeki, mavi dağların tepelerindeki köyünden almaya gidişini anımsıyordu. Dağlar gerçekte ancak uzaktan bakıldığında mavidir. Tepelerine çıkıldı mı toprak topraktır işte: Ötekiler gibi, tüm öteki topraklar gibi boz. Kim bilir ne bir araya getirir insanları, yaşamda yan yana yürümelerini sağlar? İnsan yalnız yaşayamaz. Biraz düşünülür-se, bu bile başlı başına bir işarettir. Ne yaptık? Ne yapabildik Barbe? (Arada sırada boğazını temizliyor, ama tüm o temizleme çabasına karşın, dokuma tezgâhının gürültüsünün bastırıldığı al-

çok bir sesle konuşuyordu.) İyi günler, kötü günler, ama sağlam bir şey yok, bu kesinkes söylenebilir, ayrıca işler biraz iyi gittiğinde sürekli her şeyin çöküp yıkılacağı kaygısı, söylenebilecek şey hiçbir zaman sağlam bir şeyin olmadığı, bir de sürekli yazgıyla savaşmak gerektiği.

Jourdan'la Carle Jacques'çığn sözünü bitirmesini beklemeden konuşmaya başladılar. Gerçekte sorun yürekle ilgiliydi, yoksa yalnızca hani denebilirse karınla değil. Buğday...

"Ne diyorsunuz?" diye sordu Joséphine.

"Buğdaydan söz ediyoruz."

"'Yürek' dediğinizi duydum."

Bir süredir o da konuşmak istiyordu.

Yanıp tutuşuyordu: Sesini Bobi'ye duyurmak için konuşmak istiyordu.

"Buğdayın" dediler, "en önemli şey olduğu söylenir hep. Hayır, en önemli şey o değildir, ah! Olur mu hiç! Olay da bu. Tabii ki gerekli. Tabii ki soluduğun hava gibi bir şey o da. Solunmayı bırakırsan ya fazla dayanamazsın ya da ölürsün. Soluk almanı sağlayacak bir şey kalmadığında ölürsün, bunu biliyoruz. Buğdayın güzelim, büyük, sağlam, yaman yararlarını biliyoruz. Kim tersini söyleyebilir? Kimse. Hele biz asla, bunu en iyi biz biliriz. Ama işte, onun da soluduğumuz hava gibi olması gerek. Havayı kullandığımız gibi kullanmalıyız buğdayı da. Değersiz bir şeyi kullanıyormuşçasına dikkat etmeden, bilinçsizce, ister istemez kullanmalıyız. İşte bunun söylenmesi gerekiyor. Tam da bu, değersiz bir şeyi, havayı, alıp yuttuğumuz bitmez tükenmez bir şeyi kullanıyormuşçasına, hepsi bu. Hiçbir değeri olmayan bir şey, tıpkı hava. Çünkü öyle olursa, yalnızca yuttuğumuz bir şeye onca zaman ayırmak zorunda kalmayız. Demem o ki, hoş bir şey, biliyorum, tabii ki yemek yemek hoş bir şey. Bir sevinç. Kan yapar. Önemlidir. Ama demek istediğim şey, en önemli şey olmadığı. İnsanın tek bir sevinci olursa, tek lambası ya da tek çocuğu varmış gibi olur, onu söylemek istiyorum. Birdenbire her şey sönüp gidebilir, hatta şunu söylemek istiyorum, örneğin tek bir lamba, yanarken bile, kimi zaman büyük bir odada tekse yeterli olmayabilir. Çünkü sonuçta, bize gereken pek çok şey var, yalnızca buğday değil. Düşünsene, istediğimiz, bizim için çok

önemli olan neler neler var, biri kalkıp bize: 'Onları elde etmek istiyorsan yemeyi bırak' dese yemeyi bırakabiliriz. Ama bu kesinlikle hava solumak kadar zorunlu bir şey. E o zaman, bize ağır gelen bir şey olmaktan çıkaralım onu, güç bir iş olmasın, çok kolay olsun, o zaman tüm öteki gereksinimlerimiz için zamanımız olur. Sonuçta, iyi niyetle hareket edildiğinde her şey basittir."

"Evet" diyordu Carle.

Carle yürekten onaylıyordu bunları. Konuşuyor, sözünü söylüyordu. O da böyle düşünüyordu. Yanındaki oğlu da başıyla "evet" diyordu, söylenenleri asık bir suratla dinlemesine karşın atkıyı sıkıştıran tarağın boğuk vuruşları göğüs boşluğuna çarpan Randoulet bile. O da onaylıyordu. Karşı tarafta düşlerinden, olağanüstü hayvanlarından, neredeyse şu yeryüzünde varolamayacak denli güzel boğalarından, memeleri kaymaklı, kimi zaman konuşan ineklerinden söz etmeyi sürdüren Jacques'çığı duyuyordu, artık kim bilir Jacques'çık nereden bulacaktı o hayvanları. "Şişe dibi kadar kocaman gözleri var, o kadar dingin dingin bakıyorlar ki karşılarına geçip kesiyorum sakalım" derken bu doğruymuş, o hayvanlar zaten oradaymışlar gibi konuşuyordu. Oysa hâlâ hepsi birer düştü. Ama Randoulet anlıyordu, çünkü o hayvanlara hani sanki cıvatalarla ya da demir çivilerle bağlı olmanın ne demek olduğunu biliyordu. Ona insanın kimi zaman o anda kendisine çok daha besleyici gelen bir başka besin için yemekten cayabileceğini söylemek yok işti. Onun koyunlarıyla yaptığı şey bu değildi de neydi ki?

"Sonuçta" diye düşünüyordu Bobi, "sevinçle dirlik. Sevincin dingin olması gerek. Sevincin olağan, bütünüyle dingin, durgun bir şey olması gerek, yoksa kavgacı, tutkulu bir şey değil. Ben gülmenin ya da şarkı söylemenin, hatta coşkunun bedenden taşmasının sevinç olduğunu söylemiyorum. Benim söylediğim şey, tüm olağan hareketler sevinç hareketleri olduğunda, insanın kendi besini için çalışması bir sevinç olduğunda, sevincin duyulabileceği. Beğenip sevdiğimiz bir doğanın içinde olduğumuzda, her gün, her an, her dakika her şey kolay, her şey dingin olduğunda. Tüm isteklerimiz orada olduğunda." Ne yazık ki Joséphine oradaydı, tezgâhla ötekilerin sesi sel sularının sesi gibi kafaya şişirebilecek bir ses olsa da Bobi'nin en iyi duyduğu şey Joséphine'in

soluk alıp veriydi. Dokuma tezgâhının pes vuruşları yeraltında, evin temelinde yankılanıyor, tabanlarını titretiyor olabilirdi; ama onu baştan aşağı tir tir titreten asıl şey Joséphine'in az önce kendisinin sağ yanağına vuran ılık soluğunun bıraktığı duyguydu. Onun yanında olduğunu, yeşil gözleriyle kendisine baktığını biliyordu. Kalın, sıcacık bir ağzı olduğunu biliyordu. Tam eline oturan göğüslerinin olduğunu, düşününce kadının tam da Bobi'nin bedeninden taştan bir sevinçle dolu olduğunu biliyordu. Bundan böyle, kendisi için sevincin dingin olamayacağını anlıyordu. Çırpınmak, savaşmak için oradaydı çünkü sevinç hiçbir işe yaramaz, çabaya değmez eksilip yitiyorsa.

"Önce şöyle yapabiliriz..." dedi Bobi.

"Dinleyin."

"Şu gürültüyü kes Barbe."

"Ne?" diye bağırdı Barbe.

"Biraz dur da ne dediğimizi duyalım."

Barbe çalışmayı bıraktı.

"Öncelikle şöyle yapabiliriz" dedi Bobi. "Bu yıl, artık çok geç olduğu için, isterseniz ortaklaşa bir hasatla başlayalım işe. Her tarladan ekin biçelim ama tüm buğdayların tanelerini aynı harman yerinde, herkesin harman yerinde, hep birlikte ayıklayalım. Taneleri aynı sundurmaya koyalım. Ne birinin ne başkasının olsun; geyik gibi. Hepimizin olsun. Hem Randoulet'nin, hem bizim. Sonraki yıl da hep birlikte buğdayımızı ekeceğimiz bir tarla seçeriz.

"Böylece" dedi yüzünde çakırkeyif bir gülümsemeyle, "yapmak istediğimiz şeylerle uğraşacak daha çok zamanımız olur."

Herkes kalkmaya hazırlanırken Bobi Madam Hélène'in yanına gitti.

"Düşünüyorum da" dedi, "sizin durumunuz daha güç, ortakınız var sonuçta. O da bizimle ortak olmak ister mi bilemedim."

"Bilmiyorum" dedi Madam Hélène, "yine de kendi payıma düşeni topluluğa verebilirim her zaman."

"Evet" dedi Bobi, "yine de bir sorun ona."

XXI

Adam neye karar verecekti?

Madam H  l  ne ona: "  şte böyle yapacağız. Siz ne diyorsunuz?" demiş olsa gerekti.

"Madam H  l  ne'i görmedim" dedi Jourdan, "bir daha hiç. Dokuma tezgâhı gününden beri. O gün, söyleyeceği bir şey varmış gibi bana baktığını fark ettim. Ama bir şey söylemedi."

Matmazel Aurore'u da görmemişlerdi. Yaz geliyordu. Buğ  daylar yeşil-maviydi.

"Diyorum ki" dedi Bobi, "kalkıp gitsem de ona sorsam..."

"Sor" dedi Jourdan, "ama bence" diye de ekledi, "her şey ortada."

"Ne ortada?"

"Onun buğ  dayını vereceği."

"Bence de" dedi Bobi, "ama ortak  ısı verecek mi onu öğrenmek istiyorum."

"Nasıl biri?" diye sordu Jourdan. "Sonuçta, onu benden iyi tanıyorsun, neye benziyor?"

"Sanırım" dedi Bobi, "buğ  dayını vermesi çok önemli bir şey."

Sevince inanmak istiyordu. Jos  phine düzeni, dinginliği yıkm   tı. Sık sık ortaya   ıkıveriyordu. Görünüşe göre onun için yayla hiç de engin değildi, oraya gelmek canına can katıyordu. Hava birazcık dönse Bobi kendi kendine: "Geldi" diyordu. Sundurmanın arkasına gidiyordu. Bir de bakıyordu ki gelmiş.

Kadın ona:

“Gel” diyordu.

Ormana gidiyorlardı. Joséphine görülmemek için nergisli bayırın arkasından kayıp gidiyordu.

“Canımsın sen benim. Sensiz yaşayamam” diyordu.

“Ya ölürsem?” diyordu Bobi.

“Ben de ölürüm.”

“Ya buralara gelmemiş olsaydım?”

“Ah! O zaman...”

Bobi eskiden sürdüğü, kömür koru gibi kızılı karalı yaşamı anımsıyordu.

“Gelmemiş olabilirdim” diyordum. “Onda yedi olasılık. Ne yapardın o zaman?”

“Hiçbir şey.”

“Joséphine, eskiden olduğu gibi zamanım olsun istiyorum.”

“Ne için zaman?”

“Yalnızca zaman. Demek istediğim, şimdi sen varsın.”

“Artık beni istemiyor musun?”

“İstemez olur muyum?”

“Beni artık sevmiyor musun?”

“Seviyorum tabii, ama Joséphine, her şeye karşın çevremizde koskoca yeryüzü var, bunu unutmamalı.”

Bunu ona tatlılıkla söylüyor, açık renk gözleriyle bakıyordu kadına. Kafasından geçenleri içtenlikle anlatıyordu. Joséphine’i her şeyi elinden alınmış gibi görmek üzücüydü. Bobi onun belki de yeryüzünden daha zengin olabileceğini anlayamıyordu. O yüzdeki ağırbaşlılığın kahkahadan çok daha şen olduğunu bilmiyordu.

“Her şeyden yararlanmanı istiyorum.”

“Her şeyim sensin” diyordu Joséphine, “ben yalnız seni istiyorum.”

Geceler gündüzler denli sıcak olalı beri, ulu dağların şarkılar söylediği duyuluyordu. Eriyen karlarla oluk oluk sular akıyordu üstlerinden. Vadiciklerin yüzlerinden sarkan buzlar sel gürültüleriyle çöküyordu. Yeniden yapraklanmış melez ormanları yamaçları bezemişti; salmalıklardaki otlar keskin buzulların

aşındırdığı gökyüzünü yumuşatıyordu. Tüm yankılar yeniden uyanmıştı. Her yerde dereler seller sıcırdıyordu koşan koyunlar ya da iri, beyaz kısrak sürüleri gibi. Dağların tepelerinden, vadıciklerin ancak avuç içi kadar oyuk olduğu, sonsuz buzların ağızlarının dayandığı yerlerden, kimi zaman buzulların kişnediği duyuluyordu; bir süre kıpırtısız duruyor, sonra ansızın demirden kaslarını çatırdata çatırdata şahlanıyorlardı, diplere doğru özgür çığlar koşuyordu dörtnala. İşte o zaman, ortasında Grémone Yaylası bulunan geniş yörenin toplardamarlarıyla atardamarları boyunca; dereler, seller, ırmaklar, toprağın diplerindeki kaynaklar boyunca, suyun kabaran yeni gücü akıp gidiyordu.

Dağın sesleri yelle geliyordu; yel yön değiştirdiğinde, daha şimdiden böcek kabuğu gibi çıtır çıtır olmuş bir buğdayla kaplı engin ovaların gıcirtısını taşıyordu.

Bobi bir öğleden sonra, adamın neye karar verdiğini artık kesinkes öğrenmesi gerektiğini düşündü. Dağın yabanıl şarkılarının çınlayışında, kendini Grémone Yaylası'na kaptırıp gitmek artık bir işe yaramaz olmuştu. İçinde kara kara işleyen seviyle gitgide yeryüzünden daha çok koptuğunu hissediyordu.

“Gidip Madam Hélène’i göreceğim” dedi Bobi.

“Belki de doğrudan o adama gitsen daha iyi” dedi Jourdan, “ona her şeyi anlatsan.”

“Daha zamanı değil” dedi Bobi.

Fra-Joséphine’in akçaağaçları tümüyle yapraklanmıştı, dalların uğultusu ağa evinin çevresinde büyük bir sessizlik yaratıyordu. Bobi seki merdivenlerinden çıktı. Camlı kapıdan baktı: Kırmızı salon boştu. Camlara kül rengi bir gök yansıyor.

“Ne istiyorsunuz?”

Yan kapı açıldı; Matmazel Aurore oradaydı.

“Madam Hélène’i görmek istiyorum.”

“Girin.”

Salon balmumuyla sıvanmış eski mobilya kokuyordu.

“Oturun.”

Pencerenin yanındaki bir sandalyeyi işaret etti. Salonun birazcık kızıl gölgelerle kaplı bir ucuna geçip bir koltuğa oturdu. Uzun sarkaçlı saat ağır ağır tik tak ediyordu. Dışarıda, gökyüzü gittikçe daha çok kararıyordu. Bobi şarkı söyleyen, dingin bir

erkek sesi duydu. Dışarıdan yalnızca o ses geliyordu. Ağaçlar havanın ağırlığından bunalmıştı. Dallar kıpırdamadan sarkıyorlardı. "İlk kez birinin böyle canının istediği gibi şarkı söylediğini duyuyorum" diye geçirdi içinden Bobi.

"Madam Hélène burada mı?" diye sordu yüksek sesle.

"Burada değil" dedi Aurore.

"Ama gelir herhalde."

"Gelecek ama daha sonra. Bekleyin diye içeri aldım sizi."

"Şatoda değil mi?"

"Hayır."

"Uzun süre mi kalacak dışarıda?"

"Evet."

"O kadar bekleyebileceğimi sanmıyorum."

"Nasıl isterseniz."

"Ona önemli bir şey soracaktım."

"Bana sorun, belki ondan daha iyi bildiğim bir şeydir."

"Şu adam" dedi Bobi, "sık sık böyle şarkı söyler mi?"

"Sık sık."

"Her zaman böyle dingin midir?"

"Her zaman."

"Tüm buğdayımızı ortaklaşa kullanalım diyoruz, Madam Hélène'den onun da bize katılmak isteyip istemeyeceğini öğrenmesini istemiştım."

"Bunu ben söyledim ona."

"Ne dedi peki?"

"O ne yapacağını zaten bilmiyorsa, hiçbir şey anlamamış demektir" dedi."

"Her şeyde bildiğini okuyor."

"Bunu kötülük olsun diye söylemedi; tersine, gülmeye başladı."

"Gülecek bir şey yok. Çok önemli bir şey bu."

"Ama o da zaten bunun önemli olduğunu düşünüyor gibiydi."

"Bence Matmazel, beni sevmiyorsunuz" dedi Bobi.

"Sizi kesinlikle sevmiyorum" dedi Matmazel Aurore, sonra da ekledi:

"Tam olarak ne demek istiyorsunuz?"

“Demek istediğim, beni arkadaşınız olarak görmüyorsunuz.”

“Arkadaşlık başka şey” dedi. “Neden sizi arkadaşım olarak görmüyormuşum?”

“Bir kezinde bana karşı öyle sert, öyle korkunç bir öfkeyle konuştunuz ki, ne bir şey yapabildim ne yanıt verebildim. Taş kesildim.”

“Size söylemek istediklerimin ancak çeyreğini söyledim.”

“Yine de küçük hanım, daha önce başımı önlüğünüzle kurulamıştınız.”

“O daha önceydi” dedi.

“Daha önceydi” dedi Bobi, “ama gözünüzde değerimi neden birdenbire yitirdiğimi hiç anlamadım.”

Kız bir süre ses çıkarmadı, derken alçak sesle:

“Değerinizi yitirdiğiniz yok” dedi.

“Olduğunuz yerde durun” diye ekledi, çünkü sandalyenin gıcırdadığını duymuştu. “Buradan sizi görüyorum. Gün ışığı arkanızdan geliyor, ışık sizden geliyormuşçasına.”

Bobi ona döndü.

“Sizi görüyorum” dedi. “Karanlıkta kaldınız. Dinleyin. Köylerde cambazlık numaraları yapan zavallının tekiyim. İşte ben buyum. Ama yavaş yavaş yüreğimin her şeyi anlayabileceğini fark ettim. Bence bir canlının başına gelebilecek en kötü şey bu. Akça ağaçların altında şarkı söyleyen adamı biraz tanıyorum. Benim ozan olduğumu söyledi. Siz de az önce benim gibi konuştunuz.”

Matmazel Aurore’un sesi bile bir gölgenin sesini andırıyordu.

“Sakin olun” dedi, “yeryüzündeki en büyük acıyı bilemezsiniz siz.”

“Bilmem artık en büyüğü mü ama bir acı biliyorum, küçük de değil hani. Bir tepenin doruğuna çıkarsınız, tan daha sökmemiştir. Yolunuz önünüzde uzar gider, onun dümdüz olduğunu düşünürsünüz çünkü önünüzdeki gecede her şey olabilir. Ama yavaş yavaş gün doğar, artık önünüzde önce derinleşen bir vadiciği, öte yanda yükselen toprağı görüyorsunuzdur, o toprağın arkasında da başka vadecikler, sonra dağlar, sıra sıra doruklar üstünde gökyüzü vardır. Yüreksiz sayılmam. Erkekler yüreksiz

sayılmazlar. Vadicikten ineciğimi, öteki yandaki toprak parçasına tırmanacağımı, sonra yürekliğimle olsun, gücümle olsun, umudumla olsun en ulu dağların üstünde yavaş yavaş yoluma devam edeceğimi düşünürüm. Ama artık gün ışığı gittikçe artar; altımdaki vadicik gittikçe derinleşir. En yakınımıdaki ilk vadicik, az önce geceyle dolu olan, havada asılı demir bir çubuk gibi dümdüz olduğunu sandığım yolu taşıyan vadicik birden derinleştikçe derinleşir. Az önce onun dibi olduğunu sandığım şey aslında bir pus örtüsüdür; dip çok daha derinlerdedir. Artık ışık ortalığı iyicene aydınlattığından o yamacın yüzlerinde çalışanlarla korulukları, ormanlarla dikenlikleri, koşan hayvanları, çukur yolları, kayalıkların oluşturduğu duvarları görürsünüz, ışık gitgide aydınlanır, içinizden bir ses onun sürekli olarak sonsuza dek aydınlanabileceğini söyler, o kadar ki gitgide daha çok dikenliği, duvarı, engeli, saldırıyı, yolu, engeli görmenizi sağlayacaktır. Doruklara, ışığın uzaklarda her şeye karşın ak bir keçinin sıçrayışları gibi balkıdığı yerlere tırmanmayı düşünmez olursunuz. Gücünüzün, yürekliğinizin, umudunuzun olsa olsa her an derinleştikçe derinleşen o ilk vadicğe inmeye yetebileceğini bile düşünmez olursunuz, umutlarını yitirmişler gibi haykırırsınız içinizden: 'Bir adım daha atabilsem. Gücüm ancak ona yeter.' Işık hâlâ artmaktadır!.."

Kendinden geçmişçesine hızlı hızlı, ama elini kolunu oynatmadan konuşmuştu. Durup soluklandı.

Aurore ses çıkarmıyordu.

"Işık hâlâ artmaktadır!"

"Sakin olun" dedi gölgenin sesi. "Yeryüzündeki en büyük acıyı asla bilemezsiniz."

"Neden?"

"Erkeksiniz de ondan."

"Erkekleri olduklarından daha güçlü sanıyorsunuz."

Dışarıdan, şarkı söyleyen o erkek sesi duyuluyordu; dingin, biraz da üzüntülüydü.

"Yalancı mısınız yoksa değil misiniz anlayalım bakalım" dedi gölgenin sesi. "İçinizden: 'Tanrım, bir adım daha atabilsem!' diye haykırıyorsunuz. Ama yeryüzünü gitgide daha çok aydınlatan ışık tüm umudunuzu silip süpürüyor. O umutsuz

haykırışınızdan hemen sonra ne düşündüğünüzü size söyleyeyim: 'Yukarılara kanatlarla gideceğim dümdüz.' Yukarılar derken, ışığın sarışın bir keçi gibi sıçradığı doruklardan söz ediyorum, doğru mu söylediklerim?"

"Doğru" dedi, "insan umudunu asla tümüyle yitirmez."

"Anlayabileceğim bir şey değil bu" dedi.

"Yaşam öyle istiyor."

"Bilemem" dedi.

"Mutsuz musunuz?"

"Evet."

"O söylediğiniz gibi büyük bir mutsuzluk mu?"

"Evet."

"Anlatın bana" dedi Bobi, "belki de bedeninizi kanatlandırmanın yolu vardır."

"Ah! Hayır" dedi kız, "alçakgönüllü bir üzüntü bu. Sıradan bir beden soruları" diye de ekledi bir süre sonra.

"Haydi gidin" diye bağırdı ayağa kalkıp, "size yalan söyledim, mutsuz değilim!"

XXII

Sıcaklık her yere yayılmıştı: Göge, toprağa, toprağın diplerine, hatta sulara. Yaz gelmişti. Ovalar yayladan çok daha sıcaktı, yükseklerdeki topraklar gün içinde çoğunlukla üç taraftan aynı anda hem tozunkine hem buğday tanesinininkine benzer bir tadı olan kavurucu hava dalgalarının saldırısına uğruyordu.

Yeryüzü gitgide daha çok yaşam istiyordu. Yavru kuşlar, çok sıcak olduğundan yuvalarını bırakıp gidiyorlardı. Yaşamlarında ilk kez dallara konuyorlardı. Uyumaya çalışıyor, ama gözlerini kapar kapamaz dengelerini yitiriyor, çılgınca kanat çırpıp düşüyorlar, işte o zaman tüylerinin altındaki göğüslerini hafif bir serinlik okşuyordu. Birden uçmanın beden için olsun, sevinç için olsun ne denli olağanüstü bir şey olduğunu öğreniyor, bir ağaçtan ötekine, hatta geniş, ağaçsız alanlara gidiyorlardı; kanatların yarattığı serin hava öyle tatlı bir duygu veriyordu ki yürekleniyor, dosdoğru gökyüzünün derinliklerine atılıyorlar, sonra yeşil tarlalarla dolu toprağın altlarında bulanıklaştığını görüp korkudan, baş dönmesinden esrimiş halde, çığlıklar ata ata, bir taş yağmuru gibi iniveriyorlardı aşağı.

Arılarla kızıl, sarı, mavi karınlı sinekler gövdeleriyle tapınmadaydılar melezlerin çevresinde, ağaçların gövdeleriyle dallarının her yerinden yılın büyük özsuğu sızıyordu. Yoğun, gürleyen bir güneşin ışınları gibi sarışın küme önce ağacın önünde boğuk bir ses çıkarıp dans ediyordu. Soylu, kesik kesik, neredeyse kıpırtısız bir uçuştı onlarınki, özsularla doğanın güçlerinin tanrısallığı karşısında arzuyla titriyorlardı; ardından ok gibi

fırlayan arılarla sinekler yaprakların arasına dalıyor, bir damla tatlı kan içip yeniden sevinç danslarına dönüyorlardı. Ağaç mırlıyordu.

Hayvanların yolları günde, gecede, fundalıkta, ormanda git-tikçe daha çok kesişir olmuştu. Çalılıkların yaprakları yel esme-diğinde de sürekli titriyordu, aralarından geçen tilkiyle, gelincik-le, sansarla, sıçanla ya da baykuşun tarazlanmış kanatlarıyla. Ya-rasalar mağaralarından çıkmıştı. Gün boyunca, artık toprak dip-lerinin karanlığından daha kara olan sedir gölgelerinde uyuyor, akşam olunca da hem beceriksizce hem dikkafalılıkla havalarda uçuşuyorlardı. Akşamın rengi, kimi zaman da ay küçük beyaz karınlarını aydınlatıyordu. Her tür çekirge dışarıya çıkmıştı. Her tür karınca canlıydı. Her tür kelebek, tüm sinekler, tüm bokbö-cekleri yaşıyordu. Tüm kertenkeleler deliklerden çıkmış, güneşin altına uzanmış, sıçrayarak uyanıyor, köpük çıkarıyor, yatışıyor, uyuyor, koca karınlarını kısa bacaklarının arasında sallaya sal-laya, hantal hantal deliklerine gidiyorlardı. Tüm karayılanlar se-vişmelerini bitirmiş, açılıp kendi yollarına gidiyorlardı: Erkekler orman fareleriyle, sıçanlarla, kuşlarla, küçük balıklarla savaşa; dişilerse yumurtlayıp yumurtaların çatlamasını beklerken usul usul tıslamak için fundalıkların sıcak tozlarına.

Dişi tavşanlar daha yavrulamamıştı, ama şimdiden orma-nın ıssız bölgelerine geçmişlerdi çünkü zaman yaklaşıyordu. Ormanın içlerinde, bir masa oluşturacak biçimde üst üste yığıl-mış üç koskocaman kayanın yanındaki bir yerdı orası. Bu küçük tepe ormanın üstünde çıkıntı yapmıyordu: Ağaçların yüksekliği her şeyi eşitliyordu. Tüm dişi tavşanlar bu tümseğin üstünde hep birlikte yavruluyorlardı. Tilkilerle tüm etoburların en ateşli seviştikleri zamandı bu. Onlardan kaygılanmaya gerek yoktu; neredeyse hiç yemek yemiyorlar, yalnızca gün boyu, gece boyu, sabah akşam durmaksızın bağırarak birbirlerini çağırıyor, son-suz yollarda, soluk soluğa, salyalarını akıta akıta, zayıflamış, gözleri dönmüş, korkunç bakışlar fırlatarak, doludizgin koşu-yorlar, kimi zaman boş, yankılı böğürlerini bir bıçaktan ya da dirgen demirinden kurtulmak istermişçesine fundalığın sert süpürgeotlarına sürüyorlardı. Bu süre boyunca, dişi tavşanlar dingin dingin yavrulayabilirlerdi. Öyle de yapıyorlardı zaten.

Onlardan o kadar çok oluyordu ki, an geliyor bayırların otları onları tutamaz oluyor, hep birlikte ciyak ciyak bağıarak yamaca yuvarlanıveriyorlardı.

En sonunda, etoburlar birden bitirdiler sevişmelerini. Erkekler engin fundalıkları kokladı; gözleri titremez oldu, alev kırmızısı dillerle dudaklarını yaladılar. Dişiler başlarını eğip düşünmeye başladılar. Çalılıkların altlarında yeni hayvan yolları keşişiyordu. Şimdi bayırlardan oluk oluk tavşan yavruları akıyordu, ama onlar sütle dolu karınlarının kıpırtısız ağırlığından düşmüyorlardı, arka ayaklarının esnekliğini sınıyorlardı.

Ölü bir hayvanın yeryüzünde bıraktığı tüm boş yerlere, yenece doğmuş üç dört hayvan doluyordu.

Susamurları gün ortasında söğütlerin altlarında uyuyorlardı. Grémone Ormanı'nın sınırlarında, tüm sincaplar toplanıyordu. Nedendir bilinmez. Hepsi oradaydı. Atlayıp zıplamıyorlardı. Hep birlikte kısık, pes, neredeyse duyulmayan, ama uğruna bedenlerini baştan aşağı titretesiye güç harcadıkları bir şarkı tuttuyorlardı.

Sazların arasında tek başına duran gölcük kimi zaman kaynamaya başlıyordu. Koca koca kabarcıklarla köpükler kabartıyordu onu, birbirine koşut küçük dalgalar kıyının balçığına vurup, yaş kumu eşeleyen on binlerce sorgun piresini ıslatıyordu. Tüm kışı karanlık diplerde geçiren, göz kamaştırıcı, ağır, iri sazlar yeniden yüzeye çıkıp suyun üstüne sıçıyorlardı suları şıpırdata şıpırdata.

Gölcüğün kıyısında, seyrek sazlarla dolu geniş bir alan vardı, yarısı kabaran suların yarattığı bir sığlığa, bir tür yarı-bataklıkla gömülüydü. Sazın sudan çıktığı yerde yaldızlı esmer, küçük bir yüzük vardı. Suyun yansımasydı bu, ayla gibiydi, tüm renkleri barındırıyordu içinde, titriyor, renkleri birbirine karıştırıyordu, incecik bir toz gibiydi. İnci balıklarının sütüydü. Binlerce, binlerce, binlerce saz vardı, hepsi de küçük bir balık sütü yüzüğünden çıkmıştı; hafif bir esinti bataklığı yavaşça kıpırdattığında –o esinti de kavurucu ovalarda olgunlaşan buğdayların soluğundan başka bir şey değildi–, uysalca yoğrulan balık sütü gelecekteki balıkların biçimleriyle ak yüreklerini hazırlıyordu kendi içinde.

Yaşlı geyik gölcükte yıkanmaya gelmişti. Ansızın bir akşam maralına uzunca bir süre sürtündükten sonra, derisinin ona fazla yumuşak geldiğini anımsadı. Bir kayının gövdesine sürtmüştü o da kendini. Orası onu daha iyi yatıştırıyordu. Ama birden suyun serinliğini düşünmüş, gölcüğü anımsamıştı. Gece olmasına karşın çabucak yola düzülmüştü. On geniş adım atıp durmuş, maralı çağırmıştı. Aksırarak, başını oynatarak oradaki suyun sevincini anlatmıştı ona uzun uzadıya. Maral önce dinlemiş, sonra yanıt vermeden yaprakların arasına uzanmış, kendi sevincine bakmış, kendi kendine inlemiş, bir ay maralıymışçasına erkeğinden uzaklaşmıştı. Bunun üstüne, geyik yavaş yavaş, adımlarına bir soyluluk, bir ağırbaşlılık katarak, kendi kendine homurdanarak yürümeye başlamıştı.

Ayın en tepede olduğu an suyun kenarına vardı. Bataklıkta yürüdü. Ördek yavruları uçuşup uçuşup düşüyordu. Suyu girdi, soğuk karnına değdiğinde zevkten böğürdü. O zaman, ormanın derinliklerinden maral yanıt verdi ona. Geyik gölcüğün açıklarına doğru yüzdü, orada ay ezilip düzleşmiş, ışık değnekleriyle sıcıyordu. Soğuk su dudaklarına, gözlerine çarpıyordu. Derinlere gömülen bacakları suyu eşeliyordu. Toynaklarının uçlarından yıldızlar kadar ışıltılı, durmaksızın yenilenen karcık salkımları çıkıyordu. İri sazanlar uyuyordu yüzeyin hemen altında. Orada yüzen başka bir geyikten daha fazla ses, daha fazla köpük çıkararak hep birlikte havaya sıcıyorlar, hayvanın önünden kaçmaya başlıyorlardı. Dalmayı düşünmüyorlar, sırtlarını suyun dışında bırakıp yüzeyde yüzüyorlardı. Ay ışığı küçük dalgaların mavi köpükle örttüğü pullarını aydınlatıveriyordu.

İşte o anda, geyik karnının altında gölcüğün tüm derinliğini hissetti; o derinlik altında ağır, tek bir kütle gibi duruyor, yeryüzünün derinliklerini dengeli biçimde sallıyordu. Yeşilmiş gibi görünen, sonra beyaz olan, kırmızı sıçrayan, testere gibi göz alıcı dişlerinin üstünden açılmış kocaman ağızlarıyla suya yeneden siyah dalan uzun balıklar gördü. Azgın, yılan kadar esnek, her biri sanki gölge ağacından yapılma, yüzeye iki parmak kalana dek tırmanacak denli güçlü, iri sarılğanlar gördü suyun altında; gölcüğün öldürücü derinliklerine dikili oldukları his-

sediliyordu. Soluk, geniş yaprakları vardı. Gümüş rengi küçük balıklar gördü. Esmer yılanbalıkları gördü. Yüzen ıstakozlar gördü. Şeytan örümceği kadar zayıf olan ama bir hava kabarcığı tespihini çeken uzun bir su örümceğinin bacaklarını kıvrıp daldığını gördü; her hava kabarcığında az önce doğmuş küçük bir örümcek vardı. Her tarafı yenmiş bir sıçan ölüsü gördü, küçük bir balık da bir bağırsak parçasını açmak için çekiştiriyordu. Dudaklarında kabarcıklanan köpüğün gümüş rengini gördü. Balıkların, bitkilerin, sıçanların, ağaçların, marallarla erkek geyiklerin koca acununu gördü.

Sonra böğürdü.

Her yolda tilkiler durdu, dinlediler, yanıt verip koşmaya başladılar. Porsuklar homurdandı. Susamurları cırnaklarını söğüt gövdelerinde bileyerek miyavlamaya başladı, alacabaykuşlar birbirlerine seslendiler. Dallardan sincaplar bağırdı, sıçanlar sazları altüst edip bataklıkta deliler gibi koştular, ördekler yine havalanıp yine düştüler, gelincikler, orman fareleri, çekirgeler, kertenkeleler, bokböcekleri, iri gece kelebekleri bağırdı; sessiz karayılanlar alazlı başlarını yumurtalarının üstünden çıkarıverdiler, derken maral seslendi uzun uzun, uzun uzun, uzun uzun, seviyle dolu sıcacık bir çığlıkla.

Erkek geyik öteki kıyıdaki toprağa ulaştığında yeryüzü yatışıyor, ortalık yavaş yavaş sessizleşiyordu. Dinledi. Titriyordu. Tüylerinden su damlıyor, kıyıdaki taşların üstünde şıp şıp düşüyordu. Dönüp dönüp gölcüğü baştan sona en az yirmi kez daha kat etti, gitgide tüm balıklar deliklerin diplerine çekildiler, suyun üstünde ayın yansımasıyla yalnız kaldı. Her seferde böğürüyordu. Her seferde engin yeryüzü ona yanıt veriyordu. Sonunda, yorgunluğa yenik düşüp, kor gibi tüten sevinçle yana yana, otlara uzandı. Gün doğuyordu. Maralın geldiğini gördü. Kimildayacak hali kalmamıştı. Kimildamak istemiyordu. Marala doğru inledi. Dişi geyik gelip yavaşça, özenle, onun somasının her tarafını yaladı, üstünden tatlı özsu akan bir akağaç gövdesiymişçesine. Güneş yükseldikçe yükseldi, ortalık iyicene aydınlandı. Maral suya girip kıyı boyunca yüzdü. Bütünüyle ıslanınca, dönüp erkek geyiğin yanına uzandı, başını soluk soluğa kalmış o koca başın yanına soktu, şen gözlerle onun soluduğu

havayı soluyabilmek için dudaklarını dudaklarına yaklaştırdı, öylece uyudular.

Bir öğleden sonra, Grémone Ormanı'nın sınırındaki dallarda sessizce duran sincaplar bir çığlık atıp hep birlikte karar verdiler. Ağaçlardan atladılar. Yaylaya gittiler. Dinlemek için durdular. Tilkinin pavkırdığını duydular. Korkulu gözlerle bakıştılar. Orman ağaçlarının dallar arasına sığınabilecekleri yanına baktılar; daha zaman vardı. Öteki yana, içinde sığınak bulunmayan ama gönüllerinin çektiği düz toprakların boşluğuna baktılar. Derken, gözlerini karartıverdiler: "Neye yarar yaşamı sürekli özenle, küçük tatlı bir fındık gibi korumak? Bir kez olsun yaşamımızı bütünüyle sevdiğimiz şeye doğru savuramaz mıyız?" Bunu onlara söyleyen şeyin dumandan büyük bir sincap olduğunu sanıyorlardı; büyük, büyük bir sincap, yirmi dağdan daha iri, onun çilgınca sesini dinledikçe en az o kadar büyük olacaktı. Aslında yalnızca yazdı onlarla konuşan, yaşamdı onlarla konuşan. Dumandan sincap kadar büyük olacaktı, ondandır yaylaya gittiler. Vadilerin tilkisi Sulanmış'a doğru yetişti onlara. Akşama doğru, geriye kalanlar bir söğüde sığındı. O ağacın kozalağı yoktu. Ne olursa olsun, kabuğunu cırnaklarıyla kazıdılar. Birazcık un, bir damla özsü çıktı. Büyülü bir besindi bu. Hiç o kadar mutlu olmamışlardı. Gökyüzü olağanüstü derindi; tilkiyle savaşlarını anımsıyorlardı. Gökyüzüyle tilki kanla yıldızlara karışmıştı sincapların yüreğinde. Söğüdün dalları hayvancıkların düşlerini sallıyordu. Meyvelere doğru yola düzüldüler. İlk aşamada bulamadılar ya yeryüzünün çok yakında meyveyle dolacağını biliyorlardı. Hava şimdiden şekerle maya kokuyordu.

Sıcaklık her yerde meyveleri şişiriyordu. Şimdiye dek, küçük yeşil küreler ya da sütümsü, unlu gevşek kılıflar halinde duruyorlardı. Şimdiyse olgunlaşıyorlardı. Tüm yeryüzü meyvelerin şişkinleşmesinden kaygılanıyordu. Bir toprak parçası yoktu ki büyük bir arzu arayışıyla bekleyen hayvanlar dolaşmasın üstünde. Karıncalar tatulaların esmer, güçlü saplarını arıyordu; uzun diziler halinde, solmuş çiçeğe dek tırmanıyor; taçlara giriyor; dişi organın yeşil karnını küçük ayaklarıyla yokluyorlardı. Bitkinin yeterince olgunlaşması için havanın birkaç gün

daha sıcak olması gerekiyordu. Karıncalar yeniden aşağı iniyorlardı. Otlara iner inmez de az önce bir sıçanın geçtiği çiğnenmiş bir yol görmüşlerdi. Sıçanın uzaklardan yulafları kokladığı duyuluyordu. Tane kılçığı yeşil, damlacıklarla bezeli olduğunda, bunun nedeni tanenin daha olgunlaşmamasıydı. Olgunlaşması için kılçığının sararması, gevrekleşmesi gerekiyordu. Sıçan o anda ekşi sütün kokusunu aldı. Ama daha pek çok şey düşünüyordu. Haşhaş kabukları vardı aklında. Kara tohumları severdi. Kızıl dilini hızla savurup somağının sivri ucunu yaladı.

Hayvanlar dinlenmek için uzandıklarında, toprağın derinliklerinden eşeleme sesleri duydular. Köstebekler bazı meyve köklerine doğru küçük geçitler kazmaktaydı. Toprağın derinliklerinde yuvarlaklaşıyordu köklerin solgun meyveleri. Otlarda otun meyveleri, suda suyun meyveleri, ağaçta ağacın meyveleri. Bir sap, bir odun borusu, bir gövde, bir dal yoktu ki ucunda meyve olmasın. Bir damla özsu yoktu ki bir meyvenin küçük yuvarlak imbiğinde uykuya dalıp düşler görmesin.

Karayosunu, yulaf, köknar, sedir, kavak. Burada ağaçların yüksekliği yirmi metreyi bulabilir; yumrulu kökler beş metre derinliğe ulaşabilir. Toprağın üstünde yirmi metreden derinlerde beş metreye, her biri farklı, her biri olgunlaşmakta olan, her biri yazın sabırlı sıcaklığıyla şişkinleşen, en az elli meyve katmanı vardır. Her dişe, her mideye göre meyve bulunur.

Roume Ovası yuvarlak meyvelerle kaplanmıştı, yerin üstünde kalın bir örtü uzanıyordu: Karpuzlar, kavunlar, balkabakları; sonra topraktan bir buçuk metre yüksekte başka bir örtü: Şeftaliler, kayısılar, yeşil elmalar, yeşil erikler. Meyve bahçeleri ağırlığın altında ezilip bağıyorlardı. Çalılar gür yapraklarla, meyvelerle dolmuştu. Gölgeleleri kara, serindi. Altlarını sık otlar bürümüşü. Günler öyle sıcaktı ki dayanılacak gibi değildi. Kadınlar ağaç altlarına geliyor, meyve bahçelerinin diplerine dalıyorlardı. Yerlere örtüler seriyorlardı. Üstlerine üç aylıklardan iki yaşında olanlara dek, kentin tüm çocuklarını döküyorlardı. Kızları yuvarlacık, maviye çalan bir yarıkla ayrılmış çocuklar yarı çıplaktı. Otlarda emekliyorlardı.

Göğün üstünde daha yukarılarda olan yaylada neredeyse hiç yuvarlak meyve yoktu ya orası da keskin tanelerle, kozalak-

larla, odunsu tohum salkımlarıyla doluydu. Yumru açısından da bir o kadar zengindi. Toprak yer yer çatlamıştı, çatlakların dip-lerinde maviye çalan köklerdeki şişkinlikler görülüyor, kuyruk olmuş karıncalarla bokböcekleri onlara doğru koşturuyordu. Kimi zaman, küçük kemirgenler ayaklarıyla deliği genişletip içine başlarını daldırıyorlar, küçük sivri somaklarının ucuyla o pıhtılı unu kazıyorlardı. Günler boyunca alıçların, yaban eriği ağaçlarının, dut ağaçlarının üstünde kuşlar uçuyordu dönerek; akşam oldu mu oldukları yerde alçalıyorlar; sabah olunca da tan esintisinin canlandırdığı bir kor dumanı gibi yeniden havalanıyorlardı.

Güneş durmaksızın boş gökyüzünün bir ucundan bir ucuna yuvarlanıyordu. Badiçlar çıtırdaya çıtırdaya açılıyor, taneler toprağa düşüyor, yulaf düveni taneleri döküyor, dulavratotları tanelerini döküyor, karayosunları bir seferde en ufak esintinin alıp götürdüğü altın rengi, küçük taneler atıyordu. Tatulaların başları çatırdıyor, açılıyor, ak atlas kabuklarından gece rengi üç yemiş veriyorlardı. Nemli mi nemli, sıcakın inceden inceye işlediği lahanalar buram buram kokuyorlardı. Pancarlar, soğanlar, şalgamlar, iri iri havuçlar çıkıyordu tozlu topraktan, etlenip serpiliyorlardı. Dağın güneş alan her yerinde, yaban kayısı ağaçları özsularla, salgılarla ağlıyorlardı. Bir tek birkaç köstebek yalıyordu o şurubu.

Buğday olgunlaşmıştı.

Meyve bahçelerinin ötesinde, Roume Ovası'nda, balçık yüklü uçsuz bucaksız bir ırmak taşkını gibi göz alabildiğine uzanıyordu. Toprağın üstündeki hafif dalgaları düzleştirmişti. Artık yalnızca o vardı. Güneş gibi ısıtıyordu. Bakır bir aynayı andırıyor, sık başak tarlalarından boğucu ışınlar fışkırıyordu.

Büyük ağalar tarlalarını görmek için kentten ayrıldıklarında, otomobilleriyle iki bolluk duvarının arasına dalmışlardı. Ne basık gökyüzünü, ne çevrelerinde dönüp duran tarlaları, ne de ufuktaki ulu dağların berk toprağının düzenini görebiliyorlardı; görebildikleri tek şey buğday, buğday, buğday, yine buğdaydı; deliksiz, çatlaksız, yarıksız buğday duvarları, gözlerinin önünden hızla geçen milyonlarca, milyonlarca buğday sapı, iki yan-

dan hızla başlarına sürtünüp kafalarını karıştıran, insanın içini bulandıran bir boşluk duygusuyla onları esriten buğday sapı duvarları, hani altının cismini delip içine girmişlercesine.

Pazar yerindeki çınarların altına çalıştıracak adam toplamak için masalar kurmuşlardı. Dağın küçük bucaklarının belediyelerine şöyle yazmışlardı: "Buğday biçmek için adam tutacağımızı duyurun." Akşam birkaçı *Café des sports*'da toplanmış, şöyle diyorlardı birbirlerine: "Gündelik olarak şu kadar vereceğiz, daha fazla değil, bir kuruş fazla olmaz." Engin toprakların buğdayı sokaklara üfürüyordu yakıcı soluğunu.

Hem ekin kargaları hem her tür kuş büyük sürüler halinde buğday tarlalarının üstüne üşüşmüştü.

Dağlılar dağdan indiler. Omuzlarında iki parça halinde tırpan taşıyorlardı. Bir yoldan iki, başka birinden bir, bir başkasından dört, bir başkasından on, bir başkasından da yirmi kişi geliyordu. Kavşakta toplanıyorlardı. Kuzey kapısından kente giriyorlardı. Tüccarlar tezgâhlarını içeri almışlardı çünkü sokaktan omzunda iki parça halinde tırpan taşıyan bir sürü dağlı geçiyordu; geçerken fark etmeden masalara çarpan, adımları, omuzları, hareketleri geniş adamlar. Bir masadan ötekine gidiyorlardı. Anlaşılmaz ağızlarıyla birbirlerine sesleniyorlardı. Gündelik ücretleri tartışıyorlardı. Paranın çok az olduğunu söylüyorlardı. Adlarını veriyorlardı. Adlar listelere kaydediliyordu. Onlara üstünde yatacakları yerin yazılı olduğu bir kâğıt veriliyordu. Hatta kimi zaman o ambarlara dek bir iâşeci eşlik ediyordu onlara. Aletlerini çıkarıyorlardı. Yatıyorlardı. Hep birlikte şarkı söylemeye başlıyorlardı.

İşte o zaman, tüm kent susuyordu.

Kimse kımıldamaz oluyordu. Dinliyorlardı.

Dağdan gelen adamlar kadın sevgisinin olsun, yaşamdaki iblislere karşı verilen savaşın olsun, şiirli şarkılarını söylüyorlardı. Kent insanlarının bedenlerinin derinliklerinden buram buram acı badem çiçeği kokan bir yel geçiyordu. Kentin iç yasaları sarsılıyordu. Evlerin pencereleri hava sıcaklığı yüzünden ardına kadar açıktı. Dağlıların sesinde geceden bile çok yıldız vardı. Ama engin buğday tarlaları kuruluğu, sıcaklığı üfürüyordu. Yeniden her zamanki şeyleri yapmayı sürdürecektik güç kazanıl-

dı: Yastıklara vuruldu, kapı kilitlendi. Dağlıların sesi zayıfladı. Şimdi gecenin saatleri sessizlikte birbirinden uzakta çınılıyordu.

Yaylada, hasat biraz telaşla başladı. Birden, hepsi hızlı hızlı çalışmaya gerek olmadığını fark etti. Tarlalarının o kadar küçük olduğunu görmek onları korkutmuştu; biraz üzgün üzgün:

“Bu işi hep birlikte yapmamıza gerek yoktu. Tek kişi yeterdi” dediler.

“Kendi tarlamızda çalışıyoruz” dedi Bobi.

O sırada Jacques’çığın tarlasında çalışıyorlardı. Randoulet de ötekilerle birlikteydi. Otları o demetliyordu.

Randoulet:

“Bakın size göstereyim bizim memlekette nasıl ot biçilir.”

“Hangi memleketmiş o?”

“Ekin sapına” dedi, “değer verilen bir memleket.”

Avuç içlerini pantolonuna sildi; tırpanı kavradı; göz kırptı.

“Çünkü” dedi, “ekin sapı orada kiremit yerine kullanılır, üstelik uzundur, daha güzeldir.”

Tam toprağın üstüne savurdu tırpanı.

“Hem de” diye ekledi, “tamdır, kırığı çıkığı yoktur.”

Honoré’nin tırpanını almıştı.

“Orospunun çocuğu” dedi Honoré, “ekini bir santimetre daha aşağıdan keseceğim diye tırpanımı taşla vurup kıracaksın. Bırak, bırak, eşekoğlueşek!”

Ama Randoulet aleti kullanmayı sürdürdü.

Bilmem kırlangıcın, karnını bir suya değdirip kanadının ucunu asla ıslatmadan yeniden havalanışını, sonra yeniden alçalışını, sonra yeniden havalanışını gördünüz mü hiç?

“Nasıl da biçiyor baksanıza” dedi Honoré.

“Gelin bakın.”

Yaklaştılar. Gerçekten çok güzeldi. Tarlalar ovadaki toprakları gibi elekten geçirilmemişti daha. Burada, yavaş yavaş fundalığa doğru yayılmışlardı, dolayısıyla da taşla doluydular. Görünüşe göre, Randoulet bunu önceden sezmişti. Tırpanı hep başka bir tartımla dalgalanıyordu. Neredeyse saptan sapa, ağır, kesin bir işti çıkardığı. Randoulet’nin tüm kasları her an bekleyiş ya da güçten geriliveriyordu. Tırpanı savuruyor, yeniden

tutuyor, taşların üstünden düzlemesine geçiriyor, sivri ucu kaldırıyor, kaldırıyor, yeniden savuruyordu. Her vuruş yeni hareketler gerektiriyordu; her seferinde hem tırpanı korumak, hem de buğdayı tam dibinden kesmek için gereken hareketler tam zamanında yapılıyordu. Bakması bile insana sevinç veriyordu. Herkes bakıyordu. Erkeği kadını hepsi yaklaşıyordu. Randoulet bir adım attı mı onlar da bir adım atıyordu. Yalnızca tek bir biçici vardı artık.

Jacques'çık eğilip bir buğday sapı aldı yerden. Tam toprağın sarıldığı yerden kesilmişti. Hiç el değmemişçesine tamdı, yüceler yücesi bir biçici tarafından biçilmiş gibiydi. Jacques'çık buğday sapını elinde tuttu. Fazla güzeldi. Artık işler böyle yapılmıyordu. "Bunu yapmak için zaman gerek" diyordu kendi kendine. "Böyle biçmek için" diyordu kendi kendine, "insanın yitirecek zamanının olması gerek."

Buğday sapını mum gibi elinde tutarak biçiciyi izliyordu.

Ya da insanın çok yoksul olması, en ufak parçayı yitirmeyi göze alamaması gerekir. Ya da çok zengin olması, bunu zevk için, sevinç için, yapılan işi iyi yapmak için yapması gerekir. Görüyorsunuz ya, böyle durumlarda, zenginle yoksulun farkı yoktur, yoksulluk zenginliktir.

Randoulet tarlanın ucuna vardı.

"Tamam" dedi.

Bir çizgi çekmişti. Sonuçta mutsuz değillerdi.

Evet ama tarlalar küçük görünüyordu. Göz koca koca tahıl yığınlarına alıştı; bunlar öteki yıllardakilerden daha küçüktü. Genelde altmış büyük yığın olurdu; oysa bu kez yirmi dört tane vardı...

"Hem de o kadar büyük değiller" dedi Jacques'çık.

Akşam, yorgun değillerdi.

Yorgun olmayınca da beden o inci rengi gecelerde yalnız hissediyordu kendini. Çünkü o zamanlarda ölesiye yorulmaya alışmışlardı. Kendilerinin buğday tarlaları olduğundan, boyutlarıyla olsun, ot ya da tahıl yığınlarıyla olsun, anız üstüne çöken pırıl pırıl akşamlarla olsun, buğday tarlasına dönüşürlerdi. Akşam dışında her şey değişmişti. Yorgun olmamanın sıkıntısını çekiyorlardı. Kafaları almıyordu bir türlü.

Tarlaların yanında konaklamaya karar vermişlerdi. Geceler serinlikle, güzel kokularla dolu birer tansıktı. Isınmak için diye değil de ışık versin diye küçük bir ateş yakmışlardı. Samandan yataklar üstünde çevresine uzanmışlardı. Uyumadan önce hepsi dirseklerinin üstünde doğruldu. Ama hep birlikte olsalar da kendilerini yalnız hissediyorlardı. Kollarını bacaklarını acı duymadan kıpırdatabiliyorlardı. Yorgun değillerdi. Yeniden samandan yatağına düşen ilk kişi Matmazel Aurore oldu, onu Madam Hélène izledi.

“Haydi bakalım” diyordu Madam Hélène, “iyi geceler.”

Uyumak için samanların arasında dönendikleri duyuluyordu. En son uzanan Joséphine oldu. Birkaç kez daha seslenmişti:

“Şiş! Duyuyor musunuz? Uyudunuz mu?”

Jacques’lık horluyordu. Kimse yanıt vermiyordu.

“Biraz daha odun atacağım” diyordu Joséphine kendi kendine konuşarak.

Ayağa kalkıyordu. Bobi’nin yanına gidiyordu. Küçük, kuru dalları almak için çömeliyordu. Eli adamın elini arıyor, buluyor, tutuyor, oracıkta duruyordu, alev alev, ağır mı ağır.

Joséphine göğüs geçiriyordu. Yerine dönüp yatıyordu.

Sessizlikle gece yeryüzünün yarısını eğri kanatlarıyla sarmıştı. Yıldızlardan o kadar çok ışık geliyordu ki dağların kara çizgisi görülüyordu.

İki gün sonra, Jacques’lığın tarlasının biçilmesi bitti, otlarla tahıl yığınları ayrıldı. Kökünden kesilmiş anız öncesinden bile ıssız görünüyordu.

“Şimdi de benim oraya gidelim” dedi Carle.

Onun tarlası çiftlik evinin çevresinde değildi. Yaylanın öteki ucunda, Grémone Ormanı’nın kenarında, tam dibindeydi. Ovada baktığı yerde, dar vadi sarp bir eğimle alçalıyordu. Tarla ona yaylada ilk toprak açanlardan kaynatasından kalmıştı. Başta, Carle’ın tarlasının yerinde, bir huş ormanı vardı. Kaynata ağaçları kesmiş, çotukları sökmüş, çalıları yakmış, külleri düzlemiş, böylece buğday açısından uzak ara en iyi toprağı yaratmıştı.

Tarlalarda hep birlikte konakladıkları, yemek yedikleri, uyudukları şu iki günden beri, evlerini unutmuşlardı. Çevrelerindeki gökyüzü öylesine berkti ki!

“Diyorum ki” dedi Carle, “arabalara atlayıp oraya kervan halinde gidelim.”

Saat sabahın onuydu.

“Erken varırız. Ormanın yakınlarında konaklarız. Yemek hazırlayıp uyuyacak zamanımız olur. Yarın erkenden başlarız. Orası da iki günde biter. Hem orada Jourdan’ın tarlasına da yakın oluruz, ne dersiniz?”

“Olur” diyorlardı.

Carle ansızın arabayla maral avına çıkmalarını anımsamıştı, yeniden arabayla yola düzülüp sallana sallana gıcırdayan korkulukların arasında yüreğinin mutlulukla dolmasını istemişti.

“Zamanımız da olduğuna göre...”

Zamanları vardı, gerek konuşmak için, gerek atları arabalara koşmak için, gerekse orman kenarındaki yeni konak yerlerinde yapılacakları düşünmek için. Buğday tarlalarının ıssızlığına karşın, tane bakımından daha yoksul ama zaman bakımından daha zengin olmaları ağırbaşlı bir sevinç salıyordu şimdi gönüllerine!

Jacques’çığın üç tane büyük, mavi arabası vardı. Ama iki kısırağı yüklüydü.

Matmazel Aurore başını eğdi.

“İnek gibi” dedi Jacques’çık, “yüklüler (yaşlı şimşir kafasında kocaman bir gülümseme belirmişti) hiç bu kadar yüklü olmamışlardı ant olsun.”

“La Jourdan’e gidip” dedi Jourdan, “atı almalı.”

O zaman iki arabaya yetecekti. Sıkıştırlarsa olurdu. Jourdan bacakları güçlü oğul Carle’a ahırın anahtarını verdi.

Öğleden sonra saat dörde doğru, atlar iki mavi arabaya koşulmuştu, biraz sonra da tarlaların arasından ağır ağır yola düzuldüler. Marthe’la Madam Carle şarkı söylemeye başladı. Madam Hélène gizli gizli mırıldanıyordu. Arabanın sallantısıyla sarsılıyorlardı. Joséphine hiçbir şey görmeyen üzgün gözlerle dosdoğru önüne bakıyordu. Kadınların hepsinde aynı bakış vardı. Matmazel Aurore arabanın dibine oturmuştu.

Bir saat yol gittikten sonra bir yabancıyla karşılaştılar. Yürüdüğü yöne bakılırsa yayladan yanlamasına geçmiş, dağlardan gelmiş, ovalara gidiyor olsa gerekti. Seslendiler. Yaklaştı. Bir

dağlıyı andırıyordu. Omzunda iki parçaya ayrılmış bir tırpanla kırmızı pamuklu kumaştan bohçasını taşıyordu.

“Nereye gidiyorsun?”

“Ovalara gidiyorum.”

“Buradan geçmek de nereden aklına geldi?”

“Sormayın” dedi. “Yaylanızda geyiklerin olduğunu biliyor musunuz?”

“Evet, biliyoruz.”

“Ah! Demek yalnız bir tane yok, öyle mi?”

“Hayır, bir sürü var.”

“Birini gördüm” dedi, “her zamanki yoldan gidiyordum.”

Aşağılarda, solda Ouvèze’in üstünden bir taş köprüyle geçen, yaylanın çevresinden dolaşıp büyük bir kıvrıntıdan sonra Roume Ovası’na dalan, insanların sürekli olarak kullandığı yoldan söz ediyordu.

“Korulukta bir tane görür gibi oldum... (Bir an bir şey demeden durdu; ıslıl ıslıl, yabanıl gözleriyle karşısındakilere bakıyordu.) Çünkü” diye ekledi sonra, “bizim orası geyik yöresidir. On iki gün önce çıktım yola. Karım Kızıl Catherine’dır, iki kızım var. Dedim ki kendi kendime: ‘Olacak şey değil, belki de bir tanesi kalkıp seni izlemiştir.’ Ama emin olmak istedim. Ağaçların arasına daldım, öyle böyle derken akşam artık yeniden aşağı inmeyi düşünemeyecek kadar yukarılara tırmanmıştım. Dedim ki kendi kendime: ‘E tırman öyleyse, Grémone’dan geç. Buraya kadar geldiğine göre, öylesi daha kısa olur.’”

“Ovalarda ne yapacaksın?”

“Ekin biçmede çalışacağım.”

“Ah!” dediler hep birlikte, “doğru ya!”

“Acelen olmasa” dedi Jacques’çık, “sana ‘bizimle gel’ derdik, biraz götürürdük seni, ama senin yolun bu değil.”

“Öyle” dedi yabancı” “acelem var. Geyik yüzünden bir gün harcadım. Aşağıda herkes başladı bile. Uğurlar ola!”

“Uğurlar ola!”

Kendi yoluna gitti.

Carle’in tarlasına akşamın yedisinde vardılar. Tüm ovanın görüldüğü kenara yaklaştılar. Evet, aşağıda herkes başlamıştı.

Gün batıyordu. Yatık ışık ovaya vadiciğin çıkağından giri-

yor, ötelerde derinlerden sıra sıra biçiciler, dik buğdaylar, yatmış buğdaylar, yığınlar çıkarıyordu. İşçiler karınca gibi kara kara görünüyordardı. Her yeri sarmışlardı. Durmaksızın hareket ettikleri görülüyordu. Uçtan uca tüm ova buğdaylarla, biçicilerle dolmuştu. Sesleri duyamayacak kadar yükseklerdeydiler. Hafif bir uğultu dışında çıt çıkmıyordu. Uzaklarda, buğdayla toprağın yarattığı kalın tozla bulanıklaşan ışık, beyazlıkları kar kadar göz kamaştırıcı, renksiz yaylar halinde fışkırıyordu. Yolda rastladıkları yabancı aşağılara, diplere inecek, tırpanını çıkaracak, emeğiyle gücünü herkesin emeğine katacaktı. Geç olmuştu ama aşağısı durmak bilmemişti.

Sahneyi görmek için yaylanın kenarında konakladılar. Atları ağaçlara bağlamış, yemek ısıtmak için ateş yakmışlardı. Derken, gece vadıcikleri doldurdu, ovada ilerledi, ışığı itti. Toz düştü. Engin ovanın öteki yanında başka tepelerin, başka dağların olduğu görüldü, çünkü ışık onlara değmiş, uzakların belirsizliğinden kurtarmış, bir an için biçim kazandırıp sonra gecenin üstlerini örtmesine izin vermişti.

Orada herkesten daha yüksekte olduklarından güneş bir süre daha tepelerinde oyalandı; ateş, mavi arabalar, atlar, hepsi gecenin kıyısında küçük bir ışık çemberi oluşturuyordu. Sessizlik çökmüştü. Aşağıda küçük, kırmızı bir ışık yandı. Nokta gibiydi. Kırpışıyordu. Toprağın üstündeki bir yıldızdı. Fener olsa gerekti. Hareket etti. Olsa olsa serviden bir perde olan kara bir kütlenin ardına gizlendi. Yeniden ortaya çıktı. Oynamaz oldu.

Bir daha kımıldayacak mı diye uzun süre baktılar. Sonra, ovanın bütününe baktıklarında pek çok kırmızı fenerin yandığını gördüler. Harman yerlerinin fenerleriydi bunlar.

Ertesi sabah, Carle'ın tarlasını baştan sona biçtiler. Konuşmadan, bir dakika olsun yitirmeden, vargüçleriyle, aslında iki gün sürecek sarışın, boğucu bir işe gömülüp giderek.

Matmazel Aurore'un çiçekli bir iç eteği vardı. Kalçaların üstünde kabarıyor; çıplak bacakları ortaya çıkarıyordu. Kızın dizleri süt çocuğu başı gibi yuvarlak, etliydi. Biçicilerin ardından bir ekin bağını burarak yürüyordu. Yedi adımda bir, yedi tırpan vuruşunda bir eğiliyor, toprağın üstünden devrilmiş başakları kucaklıyor, onları göğsüne alıyor, bağıyla bağlıyor, daha şimdi-

den beliyle, bedenini saran sap tutmuş eteğiyle, kılçıklı başaktan saçlarıyla bir kadını andıran demeti toprağa atıyordu.

Bobi'nin arkasındaydı. Bobi yitirdiği bir alışkanlığına yeniden kavuşmuş biri gibi biçiyordu ekinleri. Kendinden geçmişçesine ilerliyordu. Soluğu tıkanasıya hızlı gidiyordu. Durdu.

“Yaralanmışsınız Matmazel” dedi.

O anda bakışları gökkuşağı çıktığı zamanki gök gibi hem aydınlık hem de karanlıktı.

Matmazel Aurore'un baldırlarını dikenler, başak sapları sıyırmişti. Bir yaradan çizgi halinde akmış kara kanın üstünde hâlâ çırpınan küçücük bir kırmızı kan noktası vardı.

Bobi ona yaklaşp diz çöktü. Matmazel Aurore yanıp tutuşuyordu sevecenlik için, hoşluk için. Kanı gördü; hem aydınlık hem karanlık bakışı gördü. Kımıldayamaz olmuştu.

Bobi sıyrığı mendiliyle, tükürüğüyle temizledi.

Gün boyunca her şeye katlanılabiliyordu. Akşam oldu mu Matmazel Aurore'un bedeni fiziksel acılarla boğuşuyordu. Yüreği acıyordu. Yüreğinin ucundaki, her atışta artan bir acıydı bu, sonunda o kadar yenginleşiyordu ki parmaklarının ucuna dek tüm bedenine yayılıyordu. Ne kadife gibi yapraklar ne akşamın dinginliği rahatlatabiliyordu onu. İsteddiği kadar yaşamdan uzakları düşünsün, umut bulamıyordu. Kıvrılıp uyumayı bekliyordu. Buğday tarlaları buram buram kokuyordu. Olağanüstü geceler onun dışında tüm yeryüzünü durgunlaştırıyordu. Gece- nin içinde bir o cayır cayır yanıyordu.

Tam yaylanın ucunda yatıyordu. Harman yerinin kırmızı fenerlerinin kor gibi parladığı, geceyle dolu ova çukurunun yanı başında uzandığını görmek için başını çevirmesi yeterliydi. Kırpışan o küçük ışıkların rengi olmasa –ceviz yağının eski fitillerde kömür haline gelmesinden kaynaklanıyordu bu renk–, gören onları yıldız sanırdı. Gökyüzünün gecesiyle yeryüzünün gecesi arasında engel yoktu. Ufkun hemen üstüne uzanmış büyük Akrep takımyıldızı iki üç kırmızı ateşle sürüyor, genişliyordu. Gök hayvanının boynuzlu kuyruğu hangisi, ovanın uzaklarındaki harman yeri ateşleri hangisi, kolay kolay seçilemiyordu. Gece tümüyle boştu; yanan her şey işliyor ya da bir iş için hazırlanıyordu. Matmazel Aurore'un acısı öyle büyüktü ki kafasının

içinde onun bulutlardan fışkıran bir şimşegin yaldızlı dalı gibi yarıldığını görüyordu. Aşağıda, şu titrek lambaların her birinin altında, harman yerlerinin toprağı demir tokmaklarla dövölüyordu.

Gece yarısına doğru, Jourdan kalktı. Ötekilerden önce La Jourdan'e gidip ortaklaşa kullanacakları harman yerini hazırlaması, eskiden kalma artıkları süpürmesi, direğı dikmesi gerekiyordu. Çıkınıni toplayıp kimseyi uyandırmadan yola çıktı. Matmazel Aurore onun uzaklaştığını duydu. Jourdan ormanın çıkıntı yaptığı uçtan geçti. O gittikten sonra, bir tilki pavkırdı, iki yakamozlu göz ışıldadı, derken yitti.

Madam Hélène kalktı. Matmazel Aurore, ne yapacak acaba diye düşünüyordu. Kadın usulca Jourdan'ın gittiğı yöne doğru ilerledi. Başını koluna koymuş duran Matmazel Aurore uyuyormuş gibi yapıyordu. Gözlerini kapamıştı. Kendi yaman acılarından başka bir şey görmüyordu. Annesinin ormanda yürüyüp sonra durduğunu duydu. Uzun süre öylece durup koluna dayadığı kulağında kanın uğuldamasını dinledi. Gözlerini açtı. Ateş sönüyordu. Annesi yatmaya dönmemişti. O da kalktı. Uzanmış yatan Marthe'in çevresinden dolaştı yavaşça. Ormana girdi. Ses çıkmıyordu.

Çarçabuk ne olduğunu anladığı kısık mı kısık bir ses duydu. Madam Hélène otlara oturmuş, ağlıyordu. Matmazel Aurore bir şey demeden onun yanına oturdu. Madam Hélène kızını omuzlarından tutup göğsüne bastırdı.

"Yalnızız, yalnız" dedi. "Yalnız!"

Sonra da ağlamayı sürdürdü.

Sabah yola düzüldüler. İki arabayla ormandan geçtiler. Kadınlar şarkı söylüyordu; Madam Hélène'le Matmazel Aurore bile. La Jourdan'e da, harman yerini süpürmüş, direğı dikmiş, düvenleri çıkarmış, merdanelerin kayışlarını ayarlamış olan Jourdan'la buluştular. Jourdan'ın tarlasını biçmeye başladılar.

Bobi işte bu tarlaya gelmişti. Burada: "Orion-havuç-çiçeğı" demişti.

Jourdan'ın çiftlik evinin yakınındaydılar, kamp kurmamışlardı. Yemeklerini içeride, masada yemişlerdi. Ocakta pişirmiş-

lerdi. Kadınlar odalara dağılmıştı. Erkeklerse saman üstüne yatmışlardı. Üç tarlaya saçılmış buğdayları toplayıp demetleri harman yerinin çevresine yığmaları gerekmişti. Ekinleri ezme-ye başladılar.

Doğal olarak, işin bir de atlarla erkeklere düşen bölümü vardı, özellikle gece.

Bir akşam, Jourdan nöbetteydi. Atını döndürüyordu. Gece yarısıydı. Herkes uyuyordu. Çiftlik evine baktı. Odasının penceresi aydınlıktı. Orada Marthe'la Madam Hélène aynı yatakta, Aurore'sa küçük demir yatakta yatıyordu. Jourdan:

“Belki de biri hastalandı” diye geçirdi içinden.

Gündüz hava çok ağırdı, her zamankinden de çok su içmeleri gerekmişti.

Pencereye yaklaştı. Tam seslenecekti ki Matmazel Aurore'ü gördü. Mum, konsolun üstünde duruyordu. Matmazel Aurore konsolun ilk çekmecesini açmıştı. Ağır ağır içini eşeliyordu.

“Ne yapıyor?” diye düşündü Jourdan. “Belki mendil arıyor-
dur. En az on yıl olmuştur o çekmeceye bir şey koymayalı!”

Derken, Matmazel Aurore görünüşe göre aradığını bulup mumu üfledi.

Ertesi gün, hava daha da sıcaktı. Harman yeri güneş gibiydi. Alev alev yanıyordu. Saat öğleden sonra dörttü. Ormandan bir tüfek sesi geldi. Hemen yakından. At dönmeyi bıraktı. Dirgenle sap yayan oğul Carle, Randoulet, Le Noir sap yaymayı bıraktılar; demet çözücüler demet çözmeyi bıraktılar. Bakıştılar. Sessizlik.

“Deh!” dedi Jacques'çık.

Atı itti. Ötekiler yeniden sap yaymaya, demet çözmeye başladılar. At üç kez döndü, sonra dört, beş, altı kez. Demir çubuk gıcırdıyordu. Jourdan dirgenini attı. La Jourdane'a girdi. Mut-faktan geçti.

“Ne istiyorsun?” dedi Marthe.

O sırada patates soyuyordu. Jourdan yanıt vermedi. Odaya çıktı. Konsolun ilk çekmecesini açtı. Yeniden aşağı indi. Çıktı. Harman yerine döndü. Tüm kadınlara baktı. Madam Hélène'e yaklaştı. Koluna dokundu.

“Madam Hélène!”

Kadın demet çözmeyi bıraktı.

resine saçılmış beyin parçaları, ılık ılık kanlarla korkunç bir güneş gibi aydınlatıyordu otları, yeryüzünü.

Yeniden Madam Hélène'in bağırdığını duydular. Ötekilerin elinden kurtulmuştu. Geliyordu. Jourdan ona doğru koştu. Onu kollarıyla yakalamadan önce bir sağa, bir sola kovalaması gerekti.

"Kızım, yavrum! Bana verin onu Jourdan!"

"Onu göremezsiniz" dedi Jourdan.

O zaman bağırmayı bıraktı, kadınların onu alıp götürmesine ses çıkarmadı.

XXIII

Dışarıda, yıldızsız bir gece, ortalık halvet gibi. Matmazel Aurore yatakta yatıyordu; başına bir çuval geçirmişlerdi.

“İyi etmiyorsunuz Madam” dedi Barbe. “Şu haşhaş çayını için de uyuyun.”

“Uyumayacağım.”

“Neye yarar ki bu?”

“Gözlerimi açık tutacağım, evet açık, şu iğrenç dünyaya bakacağım.”

“Kendinizi yiyip bitiriyorsunuz” dedi Barbe, “üstelik onun da artık hak ettiği dinginliğe kavuşmasını engelliyorsunuz.”

Joséphine odadan çıktı. Merdivende yukarı çıkan Jourdan’la karşılaştı.

“İçki nerede?” diye sordu ona.

“Kimin için?”

“Benim için, yapamıyorum. İçim kalkıyor. Kusacağım. Dayanamıyorum.”

“Ne oldu?” dedi Jourdan, “şimdiden kokmaya mı başladı?”

“Hayır. Kan görmeye dayanamıyorum. Ellerini yıkadılar ama derisinin üstündeki her çizgide kan var hâlâ.”

“Sağdaki dolapta. Ortadaki rafta.”

Joséphine aşağıda bir kadeh aradı ama bulamadı. Orada yalnızca pek bir işe yaramayan küçücük bir mum vardı; ortalık görünmüyordu. Şişeden içti.

Kendi kendine:

“Neredesin sevgilim?” dedi.

Dışarıya baktı. Erkekler bir fenerin yanında, sundurmada duruyorlardı. Tahta kesip çiviledikleri duyuluyordu. Bobi onlarla olsa gerekti.

Üst katta, Jourdan Madam Hélène'in saçlarını okşadı. Kadın ses çıkarmadı. Arada sırada titriyordu.

"Üşüdünüz mü?"

"Evet."

Cam açıldı ama ceset yüzünden açık kalması gerekiyordu. Gece daha önce hiç bu kadar ağır, bu kadar sıcak olmamıştı.

"Ateşiniz var da ondan" dedi Jourdan, "şu çayı için."

"İstemem, uyuyayım diye bana haşhaş içirmeye çalışıyorsunuz."

"Haşhaş için de uyuyun, zaman kazanırsınız."

"Zaman kaybederim" dedi. "Kızımı alıp götürecekler. Siz de uyumamı istiyorsunuz. Neden bana bu kadar kötülük ediyorsunuz? Size bir şey yapmadım ki... Yetmedi mi çektiklerim?"

"Yetmez olur mu? Acı çekmeyesiniz diye uğraşıyoruz."

"Buna kimse engel olamaz" dedi.

"Oh! Hele şimdi..."

Marthe'la Barbe Jourdan'a: "Bırak onu, konuşma" dercesine işaret ettiler. Jourdan onların hareketlerini gördü. Kadını bıraktı. Yatağa yaklaştı.

Böylesine sıcak, böylesine ağır bir gece daha anımsamıyordu. Cam açıldı açık olmasına ama kara çimentoyla hiç yarık bırakmadan duvar örülmüştü sanki üstüne. Birden fırtınanın yaklaştığını, böyle havada her şeyin daha çabuk çürüyeceğini düşündü.

Matmazel Aurore'un eli büyük bir dinginlikle kefenin üstünde duruyordu.

Marthe'la Barbe usulca yaklaştı. Yalnızca o ikisi ayakkabılarını çıkarıp terlik giymeyi akıl etmişlerdi. Barbe Jourdan'ın bez terliklerini giymişti. Madam Carle mumların ışığının erişemediği bir köşede, karanlıkta oturuyordu. Kendini ağlamaktan alamıyordu. Bir tek kendisinin ağladığını görüyordu. Madam Hélène ağlamıyordu. Ama yüreğiyle gözlerinin yaş üretmesini engelleyemiyordu. Yüreği sıkışıyor, gözleri açılıyor -görmek için açıldıklarından çok daha fazla açıldıklarını hissediyordu-, göz-

yaşları dökülüyordu. Havanın sıcaklığına karşın kafasının içinin soğuduğunu hissettikçe açılıyordu gözleri. Şöyle düşünüyordu: "Ayakkabılarımı çıkarsaydım keşke, ayaklarım canıma okudu. Keşke Marthe'tan şöyle eski bir patik isteseydim."

"Ne diyorsun?" dedi Marthe alçak sesle.

"Neye ne diyorum?" dedi Jourdan.

"Ufaklığı" dedi Marthe, "sence kutuya koymak için yarına kadar bekleyebilecek miyiz?"

"Sanırım."

"Sekiz saat oldu" dedi Barbe.

"Sekiz saat oldu mu?"

"Evet, gece yarısı oldu."

"Zaman çabuk geçiyor" dedi Jourdan.

"Çünkü" diye fısıldadı Marthe, "gel bak."

Biraz Madam Hélène'e doğru döndü.

"Ama annenin görmemesi gerek."

Matmazel Aurore'un bedeninin üst tarafını örten çuvalın ucunu kaldırdı azıcık.

"Gözümün nuru!

"Yüreğimin şarabı!

"Güzeller güzeli!

"Kızım!

"Herkesin sevinci!

"Gündüzlerle gecelerin tansığı!" diye şarkı söylüyordu Madam Hélène'in içler acısı, alçak sesi.

"Bak" diye fısıldadı Marthe.

"Dur, kapa, kapa" dedi Jourdan, Marthe'ın elini itti.

"Görmeme gerek yok" dedi.

Kokudan aklı çıkmıştı.

"Daha şimdiden!" dedi.

"Fırtına havası" dedi Barbe.

"Gideyim de kutuyu olabildiğince çabuk bitirmelerini söyleyeyim" dedi Jourdan kısıp sesle.

İki kadına doğru eğildi, kadınlar da ona yaklaştılar.

"Ona haşhaşı kesinkes içirmek gerek" – başını hafifçe oynatarak Madam Hélène'i gösterdi.

"Sabah olunca" dedi Barbe.

“Yorulacaktır” dedi Marthe, “o zaman içer.”

“İçmesi gerek” dedi Jourdan. “Böyle acı çekmek neye yarar?”

Barbe göğüs geçirdi.

“Sandığımızdan fazlasına” dedi. “Gün olur, insana ekmek olur.”

Ama konuşmayı bıraktılar. Madam Hélène yeniden başını kaldırmıştı. Onlara kaygıyla bakıyordu. Kokuyu almış olsa gerek.

Jourdan parmaklarının ucuna basa basa gitti.

“Siz dinlenin Madam” dedi, “başınızı şöyle sandalyenin arkasına, kolunuzun üstüne koyun, birazcık gözlerinizi kapayın.”

Tırbazana sıkıca tutunarak indi merdivenlerden. Yeryüzü çöküyordu.

Joséphine hâlâ aşağıda, mutfaktaydı. Ayakta, kımıltısız bir savaş veriyordu kendine karşı. Ne sağa ne sola, ne ileri ne geri, bir adım olsun atmak içinden geçmiyordu.

“Daha iyi misiniz?” diye sordu Jourdan.

“Evet, içtim. Bobi’nin nerede olduğunu biliyor musunuz?”

“Hayır” dedi.

“Orada, sundurmanın altında değil mi?”

“Hayır.”

Gece öylesine kara, öylesine ağırdı ki ne derinliği ne ölçüsü kalmıştı. İnsan bir adım, yirmi adım, yüz adım atıyordu da hep aynı yerde duruyordu. Hiçbir şey yoktu: Ne ses, ne biçim, ne koku.

Gece tüm acıları dindiriyordu çünkü yeryüzünü ortadan kaldırıyor. En büyük acıları ortadan kaldırıyor çünkü sonsuzdu, sınırsızdı, ne ölçüsü, ne başlangıcı, ne de sonu vardı. Bir bulut kıvancı veriyordu: Gökyüzü olan, gökyüzünde gezinen bir bulut.

“Yine oldu! Olamaz! Gitmek gerek” dedi Bobi.

Düşünmeden güneye doğru ilerledi çünkü kuzey tarafında neredeyse tüm tarlalar, yaptıkları onca şey vardı.

Bir süre sonra, gecenin artık ne güneyi ne kuzeyi kalmış enginliklerine vardı.

Soludu:

“Offf!”

Birden aklına annesinin ışıık saılan anısı gelmişti.

“On yıldan fazla oldu! Bu da ne demek şimdi? Haydi, yürü!”

Sonra o uzun yaşamı! Zamanın kendisini yapışını görüyordu. Zamanın adına Bobi denen o adamı yaparken çıkardığı sesi duyuyordu.

Sevinçler, sıkıntılar, acılar, heyecanlar, çığlıklar, koşular, sevgiler, ölümler, ölümler, annem öldü, Aurore öldü, zamanın malası, çimentoyla taş, harç, alçı, kirişler, zamanın o adamı yaparken çıkardığı ses.

“Her şey boşa gitti” dedi.

Gecenin ortasında, usulca yaşayıp giden ulu ağaçların belli belirsiz sesini duydu.

Fra-Joséphine’e gelmişti. Göz gözü görmüyordu. Yaklaştı. Üstünde kara yosunu olan bir duvara dokundu. Sekinin duvarıydı bu. Aurore’u düşündü. Onu az önce görmüştü, üstünden birkaç saat geçmişti, bir an geçmişti, çok geçmemişti, yatakta uzanmış, başı bir çuvalın içinde, ak eli örtüde. Duvara dokunup onu düşündü. Yürüdükçe, üstünde evin yükseldiğini; pencereleri şimdi başka her şey gibi kararmış, küçük kırmızı salona açılması gereken yere yaklaştığını hissediyordu. Oradan geçti. Merdivenlere geldi. Merdivenleri de geçti, yeniden duvarı buldu. Yürümeyi sürdürdü. Evin sol yanına vardı. Çiftlik evinin ışığını gördü. Tek bir ışık. Açık kapıdan geliyor olsa gerekti. Ona doğru yürüdü. Hâlâ kesilmemiş duran bir buğday tarlasına değdi. Çevresinden dolaştı. Şimdi o ışık geceye biçim veriyordu. Ansızın yeryüzünün olağanüstü sıcaklığını, kıpırtısızlığını duydu.

“Neler oluyor?” dedi.

Çevresine bakınmaya çalıştı. Bir tek o lambanın doğrultusuna bakabiliyordu. Bir tek o yanda gecenin bir derinliği vardı.

Yaklaştı.

“Girebilir miyim?” dedi.

“Girebilirsin” dedi adam.

Şaşırmış gibi görünmüyordu. Bir yıl önce onu ziyaret ettiğindeki gibi masasının başına oturmuştu. Yine bir kitap okuyor, ama bir yandan peynir ekmek yiuyordu.

“Seni bu akşam beklemiyordum” dedi, “ne bu akşam ne başka bir akşam. En azından bir süreliğine. Ne oldu?”

“Her şey bitti” dedi Bobi.

Adam kaldığı sayfanın köşesini kıvırdı, kitabı kapattı.

“Nasıl oldu bu?”

“Matmazel Aurore kendini öldürdü. Konsol çekmecesinden fişek almış, sonra da ceketimin altında asılı duran tüfeği. Ağzına sıkmış.”

Adam ayağa kalkmıştı.

“Ya Madam?”

“Orada kadınlarla birlikte.”

Adam masayla sandalyeden uzaklaştı.

“Oraya gidiyorum” dedi. “Yapılması gereken... Ah ufaklık ah! Hayır, kadınlar değil gereken. O adamlar da değil. Biraz akıl gerek akıl.”

Bobi’ye baktı.

“Güç iştir” dedi, “yıldızlarla oynamak.”

“Hayır” dedi Bobi, “güç olan o değil, güç olan olanaksız yapmak.”

Adam camlı feneri yaktı.

“Güç olan istemek” dedi, “olanaksız istemek.”

“Bu işin sorumlusu benim” dedi Bobi.

“Hayır” dedi adam, “pek sayılmaz.”

“Saat kaç?”

“İki buçuk.”

“Güneş doğacaktır.”

“Güneş bugün doğmayacak” dedi adam.

Bıçağını kapatıp cebine koydu.

“Havayı görmedin mi?” dedi.

“Hayır.”

“Dün akşam güneş batalı beri kasırğa yükseliyor güneyden. Ben de bunu bekliyordum.”

Bobi kapıya baktı. Tandan iz bile yoktu.

Bobi adamın koluna dokundu.

“Bu bize ders olmalı” dedi. “Artık hiçbir şey denememek gerekiyor.”

Adam fenerini koydu.

“Akli denemek gerek.”

“Onu anlayabilecek durumda değiliz.”

Adam karanlığa dalıp koyun derisinden ağır ceketini aldı.

“Aceleml var” dedi, “sana yanıt veremem.”

Kürklü ceketıyla geri dönüp:

“Belki de” diye ekledi, “–şuna bak– kendi kendine: ‘Şu sıcak havada kürke gerek yok’ diyorsundur.”

Ceketi omuzlarına attı.

“Benim için değil, onun için, hanım için. Onu buna sarıp getireceğim. Üzüntü insanın iliğini kemiğini dondurur. Tasa-lanma, akılla baş edebilirim ben.”

Feneri alıp kapıya yürüdü.

Bobi dışarı çıktı.

Hâlâ tandan iz yoktu. Fener toprakla hâlâ kesilmemiş du-ran buğday başaklarını birkaç metre aydınlatıyordu.

Adam kapıyı kapadı.

“Demek” dedi Bobi, “gizeme inanmıyorsun, öyle mi?”

“İnanmıyorum.”

“Yine de seni aşan şeyler yok mu?”

“Şimdilik var.”

Adam yumruğunu sıkıp fener ışığının ortasına getirdi.

“Savaş” dedi, “asla bitmez. Bilinmesi gereken şey bu işte. Gizem dinlenmek için elverişlidir. Bu bir gizem; yapılacak bir şey yok; dinlenelim! Hayır. Asla dinlenmek yok. Yeryüzünün sonuna dek sürecek bir savaş. Hatta” dedi sesinde biraz düşle, “yeryüzünün sonu da asla gelmeyecek, değil mi ki savaş her za-man sürecek.”

“Sana bir şey demeye gelmiştim” dedi Bobi. “Göreceksin: Zulma dışında bütün kadınlar orada. Zulma koyunlara bakıyor.

“Buraya gelmemin nedeni, nasıl desem, yolunu aydınlat-mak. Düşündüm de, artık gideceğime göre...”

“Gidiyor musun?”

“Evet.

“... Herkes adına sevinci, ben o yöntemlerden hoşlanmasam da kendi yöntemlerinle sen arayabilirsin. Bu yüzden, yolunu ay-dınlatmak, önünü kapayan dağı sana göstermek istiyorum. Böy-lece bilmiyordum diyemezsin. Özrün olmaz.”

“Çabuk ol” dedi adam, “acelem var. Orada üzüntüden üşüyen, kürklü ceketi bekleyen bir kadın var.”

“Yeryüzündeki en eski meslek hangisidir bilir misin?”

“Evet.”

“Çobanlık.”

“Evet.”

“Her zaman aynı kalmıştır.”

“Evet.”

“Binlerce, binlerce, binlerce yıldır koyunlara hep aynı şekilde bakılmış, köpek o zamanlarda olduğu gibi koşmuş, çoban hep değneğine yaslanarak dinlenmiş.”

“Elbette, herkes bilir bunu. Senin ne demek istediğini anlamadım ama.”

“Demek istediğim, koyunlara bakacak makine yapılmadı daha, asla da yapılmayacak.”

“Kim makinelerden söz etti ki?”

“Kimse.”

“O zaman” dedi adam, “kaygılarımın asıl nedenini biliyor olsan gerek!”

Birden Bobi’nin artık yanında olmadığını anladı.

“Hey!” diye bağırdı.

Güney yönünde uzaklaşan ayak sesleri duydu.

“Hey!” diye bağırdı, “nereye gidiyorsun?”

“Güneye gitme!”

Yanıt gelmedi.

XXIV

Tan ağarıyordu. Güneyin toprakları fırtınanın elli kilometre altındaydı. Yaylanın o yanında, ağaç yoktu; bitki örtüsü tümüyle göz alabildiğine uzanan, kuvars gibi ışıldayan bir tür halfadan oluşuyordu yalnızca. O sabah ılık bir tek otlardan geliyordu; gökyüzü aydınlanmamıştı.

Bölgenin o bölümüne yaylada yaşayanlar bir ad vermemişti. Ondan hiç söz etmezlerdi. İlle söz edeceklerse de "ora" derler, yitik toprakların balkıyan dalgalarına işaret ederlerdi.

Fra-Joséphine'in topraklarının sona erdiği yerden Randoulet'nin gölcüğüne dek gitmek için, hatta yaylanın kuzey kenarına, otlakların en ucuna, Ouvèze'in kıvrıldığı yere gidip dingin dingin sisle kaplı Roume ovalarına girmek için, insan adımlarıyla ağır yüründüğünde, aşağı yukarı bir gün gerekiyordu. Ama güney tarafında, otlardan ak alevler gibi yükselen kısmı daha bir göz kamaştırıcı olan şu ikili ışığın altında, yayla yedi günlük yürüyüş uzaklığına dek yayılıyordu.

İnsan o yedi günlük yürüyüşü yapabilirse yaylanın güney kenarına varıyordu. En az altmış metre yüksekliğinde, tümüyle kumtaşı kayalarından oluşan, üstünde hiç karayosunu bulunmayan, yalçın bir yarı orası, büyük Saint-Julien-le-Forestier kasabasına bakıyordu. Saint-Julien-le-Forestier uçsuz bucaksız bir meşe ormanının içindeydi. Yarın yukarılarından, kiremit örtüsüyle, yağmurun tepelediği korlar gibi tüten, üstünde külden bir kabuk oluşmuş ama çatlaklarından hâlâ buhar sızan, yuvarlak kasaba görülüyor olsa gerekti. Ayrıca büyük kıvrıkcık orman da

görülüyor olsa gerekti. Saint-Julien'de yaşayanlar için o yukarıdaki, gökyüzüne uzanan topraklar: Çöldü. Oraya asla çıkmazlardı. Yol yoktu. Yar kuşlarla doluydu. Güzel günlerin güneşi uçtan uca tam üstüne vurduğunda, karamsı uzun çizgilerle lekeli olduğu görülüyordu: Toprak yüzeyine çıkmış yeraltı dereleri ya da sızarcasına uzayıp giden yüzyıllık tümseklerdi bu çizgiler. Ormanın yankısı yarın kütesine şarkılar söyletiyordu.

Tan aydınlattığı şeyi aydınlatmayı sürdürmek için, olduğu yerde dursaydı iyi ederdi. İlk ışıklar bulutların hareketini gösteriyordu. Doğuda, tam ulu dağların keskin doruklarının üstünde bir yarık vardı, ortalığa arı mı arı, yeşil bir aydınlık çökmüştü biraz. Toprağın üstüne su gibi uzanmış, güneyin enginliğine dalmıştı. Gök görünüyordu yansısında. Bulutlar alçaktı ama gözün görebildiği kadar uzaklarda, o ufku kapayan fırtınalar gibi toprağa değmiyorlar; tersine, mağara tavanı biçiminde bükülüyorlardı. Tan sökümlünün hâlâ arı olduğu kısacık süre içinde, ışık ottan, ottan, yine ottan başka bir şeyle karşılaşmaksızın dümdüz ilerliyordu. Derken, Saint-Julien-le-Forestier'ye bakan kenara geliyor, fırtınanın dibini aydınlatıyordu. Orası kocaman bir bulut kapısıydı. Ötesinde taş gibi tıkız bir gece; lambası yeraltı geçidinin dibini aydınlatınca kömürden duvarı gören madenci gibi. Ama tan aydınlığı çabuk bulandı, sonra da akıp gitmez oldu. Yalnızca otların üstünde baştan sona hep aynı şekilde tüten boz bir ışık kaldı geriye.

O anda, Bobi, Silve'in ıssız tarlaları boyunca yürüyordu. Çiftlik evinin ardında başlayan gerçek güneğe daha girmemişti. Yüz metre ötesindeki evi görüyordu. Alacakaranlık tam oraya vuruyor, ev kara göğün altında kardan bir ev gibi görünüyordu. Silve'in tarlaları gürbüz böğürtlenlerle kaplanmıştı.

"E söyle bakalım göçebe," dedi kendi kendine Bobi, "yine yollara mı düştün?.."

Göğ'e baktı.

"O zaman yürü."

Tarla boyunca, kardan eve doğru yürüdü. Gözünde hâlâ iskambil kâğıtları gibi birbirine çarpan görüntüler canlanıyordu. Yeryüzünden kopup gitmiş gibiydi. Ölü Aurore'un görüntüsü almıştı yüreğinin yerini. Bedenine yayılan kan ondan çıkıyordu.

Orada Aurore'un saçlarında sertleşmiş olan gibi ağır ağır akan koyu, kara bir kan.

Genelde yapıldığı gibi, artık kendi bedenini kafasında canlandıramıyordu, onu hissedemiyordu bile. Bunlar benim kollarım, başım, karnım diyemiyordu. Kendi algısı değişmişti. Bir görüntü demeti olmuştu. Kartona çizilmişçesine yassı ağaçlar, çiftlikler, tarlalar, yılan gibi kıvrılan yollarla dolu, oyun kâğıtları gibi düz yöreler görüyordu. Tüm o kâğıtların üstünde bir erkek ya da bir kadın resmi vardı. Annesi vardı; bir kezinde yörelerde dolaşırken onu izleyen davulcu; Clans Geçidi'ndeki orman çiftliğinde oturan, o çok soğuk 1903 kışında evinde kaldığı kızıl sakallı adam; yine annesi; Fanette adında bir kadın; yine annesi; kandan sertleşmiş saçlarıyla, yüzü olmayan Aurore; akşamları köy meydanlarında iki trapez, bir karpit lambasıyla trapezcilik yapan Sonia adında bir kadın; yine hep süt kadar ak annesi; Lazun Vadisi'nde gezici tiyatrosu olan, sahnede Samanyolu adındaki karısı, Orion, Urania, Sirius, Kentaur adındaki çocuklarıyla gökbilimi konulu oyunlar oynayan Fabre adlı adam.

"İşte" derdi Fabre, "Orion'u hayvanlarla ırmaklar sardı."

"Oh! Evet" dedi kendi kendine Bobi, "gökyüzü hayvanlarının besiniyiz biz."

Ardından ışık azaldı, otlardan yükselen boz aydınlıktan başka bir şey kalmadı. Ama artık gün doğmuştu.

"Şimdi ne olacak?" dedi kendi kendine.

"Şimdi" diye yanıtladı kendini, "yeniden uzun yollara düşüyorsun işte."

"Sırtımda yükümle birlikte!"

"Evet, sırtında yükünle, ne olmuş?.. Onu taşıyabilecek kadar büyüksün."

"Başkalarını taşıdım, sorun o değil, bu kez sorumlu benim."

"Neden sorumluymuşsun?"

"Her şeyden."

"Şu yeryüzünde her şeyden sorumlu biri olamaz. Yeryüzünde, insan hiçbir şeyden sorumlu değildir. Sana söyleyeyim."

"Sen de pek açığöz geçiniyorsun ya..."

Silve'in evini geçti. Ev ölüydü, kıpırtısızdı. "Silve kendini asalı daha iki yıl oldu olmadı. Ben geyiğin ardına düştüğümde olmuştu o iş. Bir, iki, üç ölü: Silve, Aurore, ev" diye düşündü.

Bitkin çatı ölgün görünüyor; kırış kafesi kiremitlerin altında çürüyordu. Düşmüş kaba sıva parçaları taşın kaslarını ortaya çıkarmıştı. Taş da çürüyordu. Karayosunu kemiriyordu duvarları. Topuk demirinden kurtulmuş bir pencere kepengi sarkıyordu, pencere açıktı. Artık bir pencere biçiminde değildi. Bir delikti. İri bir sarmaşığın kökleri kenarlarını yemiş bitirmişti, daha şimdiden kesme taşları yerinden oynatıyorlar, kepengin ahşabını çatlatıyorlardı. Evin yanındaki çeşme artık akılmıyordu ama yalağı hâlâ suyla doluydu. Koyu yeşil, geniş bitkiler yüzüyordu üstünde. Köpekle gübre kokuyordu. Evin otlarla, leylak çalısıyla, ilk kata kadar yükselen kuşburunlarıyla kapanmış kapısı görünmüyordu.

“Çürümüş ev!”

“Bu kadar güzel çınar görmemişsindir hiç. Dümdüz yükselmişler. Yaban ağaçları ne kadar yükselebilirse oraya kadar gidecekler.”

“Artık hiçbir işe yaramayacak bir ev!”

“Şu gördüğün şeylere bakıp bakıp bir işe yararlar mı diye düşünüyorsun. Kime yarayacak? Sana mı? Tabii ki hayır, hiçbir işe yaramayacak artık, ama sen de biliyorsun ya, başka bir şeye yaramaz mı? Her zaman söylersin.”

“Silve öldü, gömüldü; Aurore da öldü. Bugün onu da gömecekler.”

“Sorumlu.”

“E evet! Sorumlu, e evet! Sana söyledim, evet sorumluyum, evet ben.”

“Kendini ne sanıyorsun?”

“Senin sandığından daha önemli biri.”

“Bir hiç.”

“Yine de gelip: ‘Orion-havuç-çiçeği’ dedim. Aklımdan geçen bir şeydi, söyledim. Beni duydular, onların da aklından geçmeye başladı. Demek ki...”

“Demek ki ne?”

“Demek ki ben bir şeyim!”

“Ha siktir, evet bir şeysin, dangalağın tekisin, herkes gibi, şu toprakların üstündeki herkes gibi, dahası yok.”

“Dahası var işte.”

“Dahası yok işte. Seninle ötekiler, Silve, Aurore, ev... Aurore da ev gibi, evden farklı değil. Yeryüzünde.”

“Toprağın üstünde...”

“Ben toprağın üstünde demedim, yeryüzünde dedim. Artık kapasana şu çeneni. Hâlâ Orion-havuç-çiçeğinle şişinip duruyorsun. Söylediğin gibi sorumlu olsaydın aşağılığın da aşağılığı bir herif olurdu.”

“Evet, aşağılığın da aşağılığı bir herifim ben.”

“Geçmeden bak şuna, bir daha göremeyeceksin. Bak şu eve, nasıl da bir koruluğa dönmüş. Gelecek yıl leylakların ardına gizlenecek. Bir leylak dağına dönüşecek; her yer çiçek açtığında, tepe yollarından, Ouvèze yollarından, dağ yamaçlarından gelip geçenler yelle o leylakların kokusunu alacaklar. Yürü arkadaş yürü, yürü gönüldeş yürü! Ölüme fazla inanma.”

“Ölümü rahat bırak.”

Silve’in evini geçmişti. Şimdi önünde ışıklı otlarıyla güney uzanıyordu. Gökyüzünde ışık yoktu. Yansıma yoktu. Bulutlar. Ufuk yoktu, inci rengi yoğun bir hava toprağa dek her şeyi gizliyordu.

“Ölümü rahat bırak” dedi Bobi. “Açma o konuyu.”

Uzunca bir süre yürüdü. Ardına baktı. Ev hâlâ görünüyordu. Kendi ayak seslerini dinleye dinleye yürüdü. Yer yuvarlak çakıllarla kaplıydı. Tutam tutam kuru otlar çıtırdıyordu. Uzun yürüyüşlerdeki hızını tutturmuştu. Neredeyse hiç güç harcamıyordu. Ayakları kendiliğinden ilerliyordu sanki. Şişmanlamamıştı. O kış akşamı, Jourdan’ın tarlasının yukarısına dikilip karanlığın içinde sabanın gıcirtısını, atın solumasını dinlerken olduğu kadar zayıftı. Saçları da hâlâ sertti, şakaklarından iki kanat halinde dökülüyorlardı. Eve yeniden bakmak için başını çevirdi. Artık görünmüyordu. Ağaçların karaltısı bile görünmez olmuştu. O yanda da, önünde de, sağında solunda da, yalnızca tüm ağırlığıyla toprağa abanan gök vardı.

Az önce gerçek güneye girmişti.

“Güzel bir yalnızlık” dedi kendi kendine.

“Sen zaten hep bunu isterdin.”

“Sus.”

“Ne yapmayı düşünüyorsun?”

“Bilmem. Yürüyeceğim.”

“Nereye yürüyeceksin?”

“Şöyle dümdüz.”

“Dangalaklık etme. Nereye gideceksin?” Gelen fırtına da fırtınaydı hani.

“Önce söyle bakalım, saat kaç?”

“Saate gerek yok. Sen de biliyorsun, istersen gece gündüz durmadan yürüyebilirsin.”

“Biliyorum da şurası nereye gidiyor?”

“İşte. Buralara gelmeden önce sana sormalıydı bunu.”

“Her zaman geri dönebilirim.”

“Hayır, her zaman geri dönemeyeceğini sen de iyi biliyorsun.”

“Ne dediğimi sanıyorsun sen? Başka bir şey söylemek istediğimi mi düşünüyorsun?”

“Evet, hem bunu hem başka şey söylemek istedin. Seni tanıyorum. Hayır, artık geri dönemezsin, ne yola ne başka bir şeye. Erkek misin sen?”

“Evet.”

“O zaman, erkek sonuçta erkektir. Dümdüz git. O taraf Saint-Julien-le-Forestier’ye doğru gidiyor olsa gerek. Orası çok uzak. Yapılması gereken şey bir ya da iki saat sonra sola dönmek. Aşağı yukarı Ouvèze Vadisi’ndeki Arène Geçidi’nin karşısına geleceksin. Yukarıda. Şu alçı fabrikası olan köy. Tamam. Dört saat sonra yaylanın ucuna varırsın. Dümdüz gidip karaçam ormanına inersin. Ouvèze’i geçersin. Geçit’te *Au rendez-vous des chasseurs* hanına gidersin. Orada domuzlu bir omlet. Bir şişe şarap. Paran yok. Görüyorsun ya para bir şeylere yarıyormuş. Evet, biliyorum. Kapa çeneni. Yürü, bir şey deme. Ben haklıyım. Başlatma şimdi şiirine. Ne yapacaksın biliyor musun? ‘Burada kalacağım, bana bir oda verin’ diyeceksin. Sana bir oda verecekler. Odanın parasının üç günde bir ödendiğini biliyorsun. Evet, burası dağ, dağda böyle yapılır, sıkma canını. Yarın halledersin. Alçı ocağındakilere yardım etmeye gidebilirsin...”

“Ya da” dedi kendi kendine Bobi, “şöyle yapabilirim: Yüksek Méouge Vadisi’nde, Buis’de, Verdier’de, Bar’da yaptığımı yapabilirim. Onlara: ‘Size öykü anlatayım’ der, öyküler anlatırım.

Fabres'inkiler gibi, yıldızlar üstüne ya da söylenceler üstüne öyküler, olmadı kendi uydurduğum öyküleri..."

"Nasıl istersen, daha doğrusu onlar isterse tabii. Karşındakiler hiçbir şeyden haberi olmayan zavallılarsa olur."

Doğudaki bir bulutun yokluğunda tanın o eski yeşil ışığı kayıp geçiverdi, derken güneyin dibinde dikilen kapı yanlanmasına aydınlandı. Hâlâ kömürden derinliklere açılıyordu.

"Anlıyor musun havuççiçeğimin neye yaradığını?"

"Neye, gerçekten öğrenmek istiyorum neye?"

"Senin de söylediğin gibi, hiçbir şeyden haberi olmayan zavallılarla karşılaştığımda işe yarıyor."

"Böbürlenme hemen. Böbürleniyorsun çünkü kendinin acıya çare olduğunu düşünüyorsun. Ulan dangalak! Çare falan yok. Hâlâ bunun sana söylenmesi gerekiyorsa delisin demektir... Asıl ne olduğunu biliyor musun? Tam olarak ne olduğunu... Marthe'in Madam Hélène için kaydattığı haşhaş çayısın sen. İnsanları uyutuyorsun."

"Neden hepsi uyumaya düşkün?"

"Yaşamdaki büyük üzüntülere, yalnızlığa katlanacak yürekleri yok da ondan."

"Peki ben onlara arkadaşlarla sevinç mi veriyorum?"

"Evet, düşlerde olduğu gibi."

"Yapmak istediğim bu değil."

"Onun için söylüyorum."

"Onlara gerçek arkadaşlar, gerçek sevinç vermek istiyorum."

"Özellikle de kendine."

"Evet, kendime de."

"Ben 'özellikle' dedim."

"Duydum."

"Dinle bak: Kişioğlu yalnızdır. Arkadaşı yoktur."

Bulut kapısı aydınlandı. Altından elinde lambasıyla bir maddenci geçiyormuş gibi.

Her yer soldu. Bir gürleme sarstı toprakla gökyüzünü. Aşağılarda, karanlıkta, yankılar vadiler, esikler oyuyordu. Yeniden sessizlik oldu. Yalnızca bulutların kedi adımları duyuluyordu. Gökyüzü uçtan uca son hızla, her şeyi eze eze, zayıflık belirtisi

göstermeden ilerliyordu. Ama yüksek kömür kapı daha ayaklanmamıştı. Alçıdan topuk demirleriyle, gün ışığının sızamadığı geceden kalma başlığıyla, dipte duruyordu. Oysa tan sökümü bitmişti. Işık artmıyordu. Hatta hava kararıyordu. Otların yansımaları artık göğe ağamıyorlardı. Toprağın üstünde tutam tutam uçuyorlardı yalnız. Dinginlik her şeyi düzleştirmişti. Vadiler, ormanlar, derinlikler, içinden yel yürüyen yankılı koridorlar düşünmek olanaksızdı. Ses yoktu, arada sırada sessizlik daha da yoğunlaşıyordu. Şu dümdüz topraktan başka bir şey kalmamıştı.

Hava sıcaktı. Bobi gömleğini çıkardı. Olabildiğince küçültene dek sıkıp dürdü. Kadife pantolonunun geniş cebine sokuşturdu. Ayasıyla gövdesindeki teri sildi. Omzuna baktı. Yuvarlak, kızıl sarı görünüyordu. Tıkız, kaslı kolun bağlandığı yer omuz kemiğini iri bir demirci eli gibi sıkıyordu. Üstünden kara gök görünüyordu. Öteki omzuna baktı: Aynıydı. Yeniden yürümeye başladı. Ayak sesi bile çıkmıyordu. Sessizlik topuklarına yapışıyor. Hava insanı yün gibi ısıtıyordu. Soldaki bulutlar biraz kan rengine çalıyorlardı. Sağdakiler mavi; öndekiler kara; şunlarsa biçimsiz, genişçe yayılmış, neredeyse kımıltısızdı. Yüzeylerinden biçimler yuvarlanıyordu: Bir at, bir yılan, bir kuş.

“Ne de sevinç.”

“Ne diyorsun sen?”

“Az önce söylediklerimi sürdürüyorum.”

Bobî gözlerini kapayıp kendini yere attı. Burnuna bir kürt kokusu dolmuştu; dilinde ekşi, mide bulandırıcı bir tat vardı. Bobi tutunmak istercesine bir tutam otu kavradı. Kulaklarını delen acı ıslık ağır ağır çalıp birden sustu. Uzaklardan, derinlerden yıldırım yankılarının gümbürdediğini duydu.

“Bu pek uzağa düşmedi!”

Ayağa kalktı. Ansızın solunda bitiveren alevden ağacı anımsıyordu. O yana doğru yürüdü. On adım. Bir metre genişliğinde yanmış otları gördü. Yankı aşağılarda derin derin vadiler kazmayı, ovaları genişletmeyi sürdürüyordu. Uçsuz bucaksız yer yüzü! Gökte, kuşla yılan birbirine karışmıştı.

Koşmaya gerek yoktu. Hayır, hep aynı hızda yürümeliydi. Fırtınaydı bu. Kendi başına yüzden fazla fırtına görmüştü. Uf-

kun derinliklerindeki yankı dağlara, ormanlara, vadıciklere, sac gibi çınlayan ovalara çarpıyordu.

Tüm bunlar yeniden ortaya çıkıveriyorlardı.

“Sekiz saat sonra Arène Geçidi’nde olacağım, belki yedi saat sonra. Yedi saat. Yedi saat.”

Yürüyordu. Toprağa bulanmış göğüs kıllarını ovaladı. Cebini yokladı. Gömlek duruyordu.

“Arène Geçidi’nde, yedi saat sonra. Bir köy, gaz lambası. Hava erkenden kararacak. Bir yatak. Acıktım. Yedi saat. Yedi saat.”

“Bakıyorum da koşturuyorsun.”

“Her zamanki hızımla yürüyorum.”

“Ne matrak şey yalan söylemeyi bu kadar sevmen! Neden kalkıp bana her zamanki hızınla yürüdüğünü söylüyorsun ki? Senin hızının bir-iki, bir-iki, geniş, sağlam adımlarla bir-iki olduğunu bilmiyor muyum ben? Pek de şişinirsin bununla; adımlarının geniş, sağlam olduğunu söyler durursun. Bunun gibi bir-iki, bir-iki değil. Yorulacaksın da ondan söylüyorum.”

“Güçlüyüm ben.”

“O zaman korkuyorsun.”

“Neden korkuyormuşum?”

“Hah, şimdi oldu. İşte senin hızın bu. Bu hızda çok uzaklara gidebilirsin. Ben ilk söylediğimde yapsan daha iyi olmaz mıydı?”

“Neden korkacakmışım?”

“Gururun için öyle söyledim. Bilmem ki, yıldırımdan belki.”

“Ne olabilir ki?”

“E ölürsün.”

“Evet ama bir anda olup bitiverir. İyi ya işte.”

“Tamam öyleyse, anlaştık.”

Omzunu soğuk bir damlanın dişlediğini hissetti. Baktı. Damla o kadar iriydi ki akıp gidiverdi. Bir başka damla alnına düştü, bir başkası göğsüne, sonra başına, omuzlarına, sırtına, kulaklarına, gözlerine. Yağmur orman gibi fosurdaya fosurdaya tüm o enginlikte ilerliyordu. Şimdi kan yeniden derisine yürüyordu. Yağmur soğuk değildi, hatta sıcaktı. Parmağının ucuyla

kaşlarını kıvırdı. Gözleri şimdi biraz daha iyi korunuyordu. Sert ama öfkesiz bir yağmurdu.

"Ne demek anlaştık?"

"Sevinç yok."

"Ben öyle bir şey demedim."

"Peki ama ölüm insanı kurtarıyor mu?"

"Evet."

"Sevinçten mi? Söyle!"

"Rahat bırak beni. Arène Geçidi'ne varmam gerek. Yoruldum. Uyumadım. Dün akşamdan beri on saattir yürüyorum. Acıktım. Rahat bırak. Aurore öldü, onu artık görmüyorum. Görmeye çalışıyorum. Artık görmüyorum. Anımsayamıyorum. Ah! Rahat bırak beni. Güç neye yarar ki? Gözler neye yarar? Onu eskiden gördüler işte! Göz görmek içinse, e şimdi neye yarıyor? Şimdi yeniden görmek, sesini duymak istiyorum."

"Yürü, hâlâ fazla yakınsın."

"Ne diyorsun?"

"Onu yeniden görmek, seninle kırdaki konuşurkenki sesini duymak için ona hâlâ fazla yakınsın. O sırada yeryüzünden çıt çıkmıyordu."

"Onu bulabilmek için uzaklaşmalı mıyım? Biri beni aldatmaya çalışıyor besbelli!"

"Hayır, oyun bu. Sevinç yok."

Tan sökmeden epeyce önceden beri, gökgürültüsüz ama korkunç sıcak bir fırtına Saint-Julien-le-Forestier'nin yirmi kilometre güneyindeki meşe ormanını dövüyordu. İlk uzun uzun dolu yağdırıp ağaçları ağırlaştırmıştı. Yazın o döneminde, meşelerin yaprakları meşin gibi sert olurdu. Dolu taneleri ispinoz yumurtası kadar iri olsalar da yaprakları yırtamıyorlardı. Dalların keşiştiği yerlerde kalıyorlardı. Küçük, ak piramitler halinde üst üste yığılıyorlardı. Ağaçlar gülle gibi ağırlıkların altında çatırıyorlardı. Sıcaklık bir fırının ağzından geliyormuşçasına yayılıyordu ortalığa. Ama dolu erimiyordu. Tüm taneler tek bir buz parçası oluşturacak biçimde kaynaşıyorlardı. Buz, mavi fosforla sıvanmış gibiydi. Delinmez karanlıklarıyla gece olmuştu. Ama tüm buz parçaları lamba gibi yanıyorlardı. Dolu fırtınasının çiz-

gileri de ısıldıyordu. Bu ısıltılar ne yaprakları ne de ağaçları aydınlatıyordu. Buzun üstünde fosforun ruhu gibi duruyorlardı. Tüm kuşlar gitmişti. Orman yalnızdı. Dolu durmaksızın yağıyordu. Dallar ağırlıktan kırılmaya başladılar. Hepsi gövdeden yırtılarak yavaşça kırılıyor, uzun kabuk parçalarını aşağı çekip buzun ağırlığı altında eziliveriyordu. İşte o zaman, fosfor ışığı özsuyu yalayarak gövdelere tırmanıyordu. Her özsu damlasının üstünde elmas gibi ışık saçıyor, çizdiği yol sızıntılar boyunca titriyor, yaranın kaynağına geldiğindeyse kaynayan özsu handiyse bir alev gibi dans ettiresiye soğuk bir sevinç veriyordu ona. Tüm ağaçlar ateşler içinde inliyorlardı. Ama aydınlık yoktu. Parlayan ruhla gece vardı. En sonunda, tüm o ısıltılar top oldular. Yavaşça göğe doğru havalandılar. Hâlâ hiçbir şeyi aydınlatmıyorlardı. Ormanın çatısını aştıklarında sönüyorlardı. Ansızın, gece bulut dağları arasında, bin kollu, upuzun, altın bir ırmağın sessizce açıldığı vadiler bulunca, geniş bir alanda aydınlandı. Derken her şey soldu. Dolu yağışı durdu. Gün doğdu. Ağaçların canları çıkmıştı. Ne kıpırdayabiliyor ne inleyebiliyorlardı.

Fırtına yaylaya varmadan kısa süre önce Ouvève Vadisi'yle Roume Ovası'nı da vurmuştu bile.

Gökyüzünde akıl almaz yüksekliklere dalan koskoca bir dağ kütlesinden oluşmuştu; bitimsiz doruklarla yaylalardan katları, gökyüzünün daha da yukarılarında başka başka kütleleri taşıyordu. O bulut dağının eteği bir yanı gece kadar karanlık, öteki yanı kar kadar aydınlık yapraklarıyla, hayaletlere benzer tuhaf ağaçlarla doluymuş gibi görünen vadiler halinde genişliyordu. Tüm o acun iş başındaydı. Vadiler göz göre göre o kadar derinlere iniyorlardı ki birden iki üç yünlü bez gibi dürülüyor, tepeler oluşturarak kabarıyor, dağın doruklarına doğru ağır ağır yükseliyordu. Çığlar düşüyor, dökülüp düzleşiyorlardı. Saint-Julien-le-Forestier'deki meşe ormanının bir ucundan yayla insanların kuzey dağının ortasında maral avlamaya gittikleri köye dek, ne fırtınanın kabartısı görülüyordu ne de dağların, vadilerin, ovaların, sellerin, karların, kumların oluşturduğu coğrafyası; çünkü bulutların altından gölgelerle yağmur kaplamıştı bölgeyi baştan başa; ama yılın o döneminde yaylacı sürüleri Alplerin en yüksek otlaklarına gö-

türen çobanlar ufkun diplerinde yükselen yapısını açık seçik görebiliyorlardı.

Fırtına önce Ouvèze Vadisi'yle Roume Ovası'nda aynı zamanda ilerledi. Bir şey arıyor gibiydi. Gök topraklarının durmaksızın altüst oluşu solumayı andırıyordu. Daha ses çıkarmamıştı ama soluyuşunda, öfkeli bir ırmağın çevrintileriymişçesine dönen küçük, beyazımtırak buharlar maden gazı gibi yoğunlaşan bir gücün kızmaya başladığını gösteriyordu.

Tek harekette Ouvèze suyunun hepsini şöyle bir tarttı. Arène Geçidi'nin çok daha üstünde, yüksek sel vadisinde oluyordu bunlar. Fırtına birden ucu yılan ağzı gibi uzamış kara bir bulutsu fırlattı. Su köpürmeye başladı. Bulut başını sel sularına daldırıp bir hayvan gibi suyu çalkalamaya, içmeye başladı. Ouvèze'in yatağındaki sular en az yirmi metre çekildiler, her şey bulutun içinde fokurdarken yatak kemik kadar beyaz kesildi. Sonra yılan doğruldu, ılık çala çala sağına soluna vurarak tüm görkemiyle yükseldi, derken yeniden yaylaya devrilip bir ateş demetinin içinde gökgürültüleriyle parçalandı.

İşte tam o anda yoğun, kalın ama öfkesiz bir yağmur yağmaya başladı. Daha bardaktan boşalırcasına yağmıyordu ama Ouvèze'in o yeşil, buz gibi suyu fırtına dağının bulanık diplerini sulamıştı, üstelik orman ağaçlarından gelen güç ateşten köklerle filizleniyordu. Arada sırada, bulutların köpüğünde küçük yıldırım kabarcıkları parılıyordu.

Fırtına Roume Ovası'nda onu bekleyen birini bulmuştu. Buğdaysız kalmış anızlar güneşin altında olgunlaşmıştı. Son hasatçılar birkaç gündür toprağın çatırdadığını duyuyorlardı. Kendi kendilerine: "Ne yapıyor?" diyorlardı. Sağlarını sollarını kollayıp olabildiğince çabuk biçiyorlardı ekinleri. Ayaklarının altındaki toprağın sağlam olmadığı hissediliyordu. Kıpırdıyormuş gibi olduğundan değil. Tarlaların araba tahtaları gibi öylece tepetaklak olmadığı bilinir ama havayı şurup gibi yoğunlaştıran bir buhar sızıyordu topraktan. "Bize bir oyun edecek" diyorlardı. "Böyle sürmez." "Görürsünüz, yakında başlar." Toprak çatırdıyordu. Yel esmiyordu ama kimi zaman çıplak tarlalardan fırıl fırıl dönen tozlar kalkıyor, hiçbir şeyin itmediği doğal varlıklar gibi yürümeye başlıyorlardı. Toprağın kabuğu-

nun altından bir karınca deryası kabarıyormuşçasına bir kıtırtı duyuluyordu.

Fırtına daha ovaya varmadan gelişi belliydi. O taraftan arkadaşça işaretler geliyordu. Gölgenin sokaklarda her an daha koyulaştığı kentten kimse çıkmamıştı.

Fırtına yaylayı üç yanından yoklamıştı da evet demişti fundalık, evet demişti yelin at kuyruğu gibi ısıklar çaldırdığı otlar. Ormanda ışıldayan fosfor ruhunun kokusunu ilk alanlar kuşlar olmuştu. İlk dal oradan en az elli kilometre uzakta yırtıldığında titreyen, soğan kabuğuna benzer bir zar vardı dillerinin altında. Uyuyan kuşlar anında uyanmışlardı. Ardından, sürüler halinde geceye karşın kuzeye doğru uçmuşlardı. Tüylü hayvanlar koşmaya başlamışlardı. Böcekler tükürükle, çamurla kendilerine kapaklar, kalkanlar örüp toprağın derinliklerine dalmışlardı.

Fırtına bir çölde ilerliyordu.

"İleri!" dedi kendi kendine Bobi.

Çıplak gövdesi baştan aşağı sırsılıklam olmuştu bile. Gömleğini cebine koyduğuna seviniyordu.

Roume Ovası'nda olan biten hiçbir şeyde öfke yoktu. İri, kara bir bulut uzanmıştı ovanın üstüne, karnı neredeyse anızlara değişiyor, ağır ağır toprağın mıknatıslı gücüyle doluyordu.

Birdenbire fırtına dağından yirmi ateş seli boşaldı. Her yerini yıldırımların dövdüğü yayla çan gibi çınladı.

"Bu doğru değil. Sevinç olmasaydı, yeryüzü de olmazdı. Sevinçin olmadığı doğru değil. Sevinç yok dersek güveni yitiririz. Güveni yitirmemeli. Güvenin sevinç olduğu anımsanmalı. Bir umut ki az sonra olacak diyen, bir umut ki yarın olacak diyen, gelecek, işte geldi, bize dokunuyor, bekliyor, şişiyor, patlayıp açılacaktır, ağzımıza akacak, bize su içirecek, artık susamayacağız, acılarımız denecek, seveceğiz diyen."

"Dalga geçmenin sırası değil. Şu düşünlere bak."

"Rahat bırak beni. Kendimle konuşmam gerek."

"Ah! Ben de sevgiden söz ettiğini düşündüm, dalga geçmek istiyorsun sandım. Yiğitlik taslamak için dalga geçiyorsun sandım. Tüm bunlar umurunda değilmiş gibi davranmak için.

Ama yeryüzünün sonu gelmişçesine karıştı ortalık arkadaşım. Durum kötü gönüldeşim. Şakanın sırası değil."

"Evet, sevgiden söz ediyordum."

"Hah, gel bakalım şöyle. Fanette'i mi düşünüyorsun?"

"Evet, hem Fanette'i hem Sonia'yı."

"Ne tuhaf, arkadaşım, seni istediğim kadar yakından tanıyayım yine de beni şaşırtıyorsun hep. Şimdi de tam zamanı hani!"

"Zamanı tabii. Ölmek istemiyorum."

"O zaman, biraz gözün korksun da yürü, en iyisi bu. Ne ki ben de şu durumdan yararlanıp seni biraz şaşırtmak istiyorum. Baksana, onca uzaklaştığın o ikisini ne kadar açık seçik görüyorsun."

"Doğru! Demek sen de ara sıra haklı çıkabiliyorsun..."

"Ben her zaman haklıyım."

"Aurore'u da kafamda açık seçik göreceğimden emin misin?"

"Evet, onu iyicene yitirdiğin zaman."

"Şimdi, hemen burada olması sağlanamaz mı?"

"Hayır. Çünkü sevinç yok."

"Ama öteki ikisi bana artık neredeyse hiç yardım edemiyor."

"Yasa böyle."

"Korkuyorum."

"Titre."

"Beni kurtarabilirdi oysa."

"İstisna olmaz. Bir kişi için bile olmaz. Üstelik sen ha kurultmuşsun ha hapı yutmuşsun, kimin umurunda olur ki?"

"Fanette! Onu o zamanki haliyle görüyorum. Üstünde dağlı abası var, bizim oralardaki meyveliklerde hâlâ konuşulduğu gibi konuştuğunu duyuyorum."

"İyi de sonra ne olacak? Sen Aurore'u seviyorsun."

"Doğru!"

"O zaman şişinme. Sana söylediğim şeye inan. Hiçbir şey sana eklenemez. Doğduğundan beri yalnızsın. Bunun için doğdun. Sevinç diye bir şey olsaydı, zavallı arkadaşım, sana eklenmek için bedenine girebilseydi, o kadar şişerdin ki yeryüzü tuzla buz olurdu. İstemek. İşte sen bunu yapıbiliyorsun. Kendi kendini yakman için sana böyle bir yol verilmiş. Hiçbir şey ka-

lıcı değildir. Ne kadar ufak olursa olsun bir şey durdu mu ölür, kara sokulmuş kızgın demir gibi hareketsiz kalacağı yere gömülür birdenbire. Sevinç yoktur.”

“Bu doğru değil.”

“Ne sana bunu kanıtlayabilir?”

“Hiçbir şey.”

“Sevinç yoktur.”

“Vardır.”

“Sevinç yoktur.”

“Bunun doğru olmaması gerek.”

“Sevinç yoktur.”

“Sus be.”

“Sevinç yoktur.”

“Vardır! Görüyorum onu!”

“Sen kendini görüyorsun.”

Yağmur damlaları süzülüyordu gövdesinden. Kasları ıslıl ıslıldı. Acele etmeden yürüyordu. Yel bacaklarını rahatsız ediyordu etmesine ama yorgunluk hissetmiyordu. Artık gün ışığı yoktu. Aydınlık yağmurdan geliyordu. Bir de şimşeklerden. Onların önünde ne engel kalmıştı ne başka bir şey. Bir uçtan ötekine sığıyorlardı. Gök tümüyle onlarını. Yer de. Gökle yer arasında fark kalmamıştı. Onları ayıracak bir çizgi yoktu artık. Yalnızca su serpintileri, duman, bir kuşun geçişi gibi altına gölgesini düşürüp yağmurun içinden geçen doğanın yağlı güçleri; yıldırımın büyü-sü bile toprağı sudan ayıramıyordu. Yıldırımın yüz türlü biçimi: Tekerlek, çivi, ağaç! Hani gökyüzünden fırlamış da toprağa saplanmış, hiçbir şeyin karşı koyamadığı, dallarıyla kökleriyle her şeyi zangır zangır titreten ağaç; ateş kuşu, taş, çan, parçalanan yeryüzü! Her şey yırtılır, her şey birden görünür: Göğün dibiyle yerin dibi, altın rengi milyonlarca sel, ırmak, dere, çay; milyonlarca vadi, yamaç, uçurum, karanlık mağara –göz açıp kapayıncaya dek, derken her şey sönüp gider–, yılan, ok, ip, kamçı, kahkaha, dişler, ısırik, yara, süzülen kan, yıldırımın tüm biçimleri!

Bobi adımlarını açmıştı.

Gök durmaksızın gürlüyordu. Ses öylesine şiddetliydi ki insan ona dokunacak gibi oluyordu. Afrika yeli kadar sıcaktı.

Dalgalanıyordu. Kanat çırpıyordu. Yağmur boşaltıyordu. Serpintiler döküyordu. Yörenin derinliklerinde çınlıyordu; artık ancak onun sayesinde ovalarla dağların, vadilerle kaya duvarlarının varlığı bilinebiliyor, havanın en çığırtnan yüksekliklerine dek yükselmiş fırtınanın düşsel saçakları anlaşılabilirdi. Her gürleme yeryüzündeki tüm biçimlerin yankılarını taşıyordu.

“Kaygılısın, bunu hissediyorum. Neden her zaman gördüğün şeyin kendin olduğunu sana söylememi istiyorsun? Az önce yanıtı hiç dolandırmadım, öyle değil mi? Burada seni bekliyordum. Konuşmaya başlayalı beri seni izliyorum. Bir an gelip de bana: ‘Görüyorum onu’ diyeceğini biliyordum. Tam da söyleyecek sözün kalmadığında, hiç ama hiçbir şey göremez olduğunda. Doğru mu? Doğru zamanı kollamaya hakkım yok benim. Senden milyon kat daha yaşlıyım. Kimim ben? Senin tabii ki salak! Sevinç için de öyle. ‘Kara sevinç’ derdi Fabre olsa. Bir yanda o, öteki yanda ben, ortada da sen. Üçleme. Ben var mıyım? Hayır, yokum tabii ki. Neden böylesi daha iyi? Acın sevincin sensin. Ne diyorsun? Yüksek sesle konuş. Ne mırıldanıyorsun öyle? Anacığım! Annene mi sesleniyorsun? Daha neler! Anılarla iskambil oynamamı istiyorsun. Daha dağıtılan kâğıtlardan kazandım ben. Şu ele bak. Üstelik Aurore kartı da daha bende değil. Az sonra alacağım onu elinden. Sen neyi oynuyorsun? Kozların benim işime yarıyor. ‘Anacığım!’ diye sesleniyordun. Tüm köy çocukları ona öyle seslenir: ‘Anacığım!’ Annelerine seslenen erkekler beni ırgalamaz. Bence gülünç bir şey. Evet, biliyorum, acıklı bir şey. İşte, Fabre kartını oynuyorum. Alma onu, o bir as. O bir oyun yazarıydı, anımsıyor musun? Orion, Urania, Sirius, Phoibos, Kentaur, bir de anne Samanyolu. Anımsasana: Orion’u kolundan tutup –gerçekte ufaklığın adı Charles’dı. Ama bir şey olmaz, asım iyi– kulise fırlatır, bağırırdı: ‘Parçalan Orion, evrenin uçurumlarında.’ Sonra Orion bağırırdı: ‘Anne’ diye, derken Samanyolu-Madam Fabre eli yüreğinde, soylu adımlarla dekora doğru ilerlerdi! Ne güzel şey tiyatro! Bak, dinle beni: Anacığım bir sözcüktür. Annenin sözcüğüdür. Eskiden ona seslendiğinde gelirdi. Şimdi sesleniyorsun, gelmiyor. Şuracıkta seni ezip geçiverseler, dağ ne kadar kıvıldarsa o da o kadar kıvıldar. Anne kartını oynuyorum. Ne kaldı kozun?

“Hayır, dinle, Fanette’le, Sonia’yla, hatta Aurore’la, hatta Joséphine’le bile kazanabilirim. Bak sen şu işe, baştan beri onu pek düşünmedin. Sağlam bir koz değil elindeki. Artık oynamayalım.”

“Olmaz, başkalarından daha zavallı değilsin sen. Yalnızlık duygusu sana böyle söyletiyor. Bununla gurur duymaya çalışıyorsun. Yapma arkadaş. Herkes aynı tabelanın altında toplanmıştır: ‘Yalnızlık’la Üç Evren Oteli.’ Kimse beni yenemez. Tüm kartlarını oynayabilirler. Hiç değişmez, kaput giderler.

“Hay canına yandığımın!

“Bak bir tanesi daha yakına düştü! Azacak iyicene, besbelli. Sola dön. Sola, diyorum. Kimim ben? Ben senin her şeye karşın yaşama isteğinin.

“Ulan ne pis yağmur be! Bir metre ötesi görünmüyor. Yürü. Sence sol şurası mı? Canım çıktı oraya varacağım diye.”

Fırtına yaylanın üstünde geziniyordu. Şimşekler fışkırıyordu topraktan.

“Yat. Bırak onları. Durdu. Kalk. Yürü. Şuradan sağa. Yat!”

Yıldırım çizgileri ocaktaki demir gibi ısıklık çalıyordu. Öyle hemen de yok olup gitmiyorlardı. Yağmuru kavura kavura dümdüz en az yüz adım atıyorlardı.

“Geçti. Yürü. Sol şurası mı? Arène Geçidi. Şu arkadaki orman! Hayır, gölgeymiş. Yürü. Arène Geçidi: *Au rendez-vous des chasseurs!* Her şey sana karşı!”

“Orion’u hayvanlarla ırmaklar sardı!”

Şimşekler fışkırıyordu her yerden bir ormanın gücü gibi.

“Koş, koş, koş!”

“Artık koşma!” diye bağırdı Bobi.

Koşmayı bıraktı.

“Hayır” dedi, “artık biliyorum. Hep bir çocuk oldum; ama ben haklıyım.”

Çıplak gövdesinden ter tütüyordu.

Ansızın, dilinin altındaki çıtırtıyla uyarılan bir kuş gibi uyarıldı.

“Anacığım!” diye bağırdı.

Yıldırım altın bir ağaç dikti omuzlarına.

XXV

Jacques'çık saat beşte döneceğini söylemişti. İkinci atı almak için kendi çiftliğine gidiyordu. Barbe'ı da götürmüştü.

"Seni bırakırım, akşama yemek yaparsın."

"Gücünüz yoksa" demişti Marthe, "bu akşam da burada yiyin."

"Artık bir yerden başlamanız gerek" demişti Barbe.

Carle, Madam Carle, oğul da yola düzülmüştü. Randoulet, Honorine, bir de Le Noir'a üç kişilik bir yer sunmuşlardı.

"Sizi Sulanmış'ta bırakırız. Oradan yürürsünüz."

"Belim" dedi Honorine, "canıma okuyor."

"Oh!" dedi Carle, "Sulanmış'tan sonra olsa olsa dokuz kilometre var."

Jourdan arabaya yaklaşmış, elini korkuluğa koymuştu.

"Dur" dedi, "o buğdayları ne yapacağız?"

"Önce bir eve gidelim de" dedi Carle. "Yarın bakarız. Herkes kendi payına düşeni alır."

"Hepsi dövülmedi."

"Götürürüz."

"Tamam o zaman, iyi akşamlar" dedi Jourdan.

"İyi akşamlar" dedi Carle, sonra da atına dokundu.

Üç Randoulet arkada oturuyor, bir şey demeden başlarını sallıyorlardı.

Önceki akşam, Madam Hélène evinin yolunu tutmuştu bile. Ortakçısı da onunla birlikteydi. Matmazel Aurore'u gömerlerken dişlerini takırdatan o buz gibi soğuğu hissetmiyordu artık.

“Hayır, teşekkür ederim” demişti, “artık ceketinizi giyme-
me gerek yok.”

Herkesin elini tutmuş ama bir şey dememişti. Arabasına
binmişti. Başını çevirmedi.

Bu kez bir istisna yapmışlar, Matmazel Aurore’u Grémone
Ormanı’nın sınırına, babasının yanına, Silve Dayı’nın yanına,
kuşburnu ağaçlarıyla çevrili iki kişilik küçük mezarlığa göm-
memişlerdi. Mezarı nergis tarlasına açmışlardı. Fırtına cesedin
evden uzağa götürülmesine engel olmuştu.

Marthe’la Joséphine Jacques’çığı beklerken La Jourdan’ın
eşiğine oturmuşlardı. Jourdan’sa tek başına harman yerinin or-
tasına dek ilerlemiş, tüm o buğdayların arasında düşüncelere
dalmıştı. Akşam oluyordu. Saat yediyi geçmişti. Gökyüzü baş-
tan sona menekşe rengine bürünmüştü, üstünde tek bir bulut
bile yoktu. Otlar yepyeniydi. Duru havada ormanın homurtusu
duyuluyordu.

“Şunların” dedi Marthe, “sabah da geçtiğini görmüştüm.”

Başını kaldırmış; bir karga sürüsüne bakmaktaydı.

“Güneye gidiyorlardı. Şimdi yeniden kuzeye dönüyorlar.”

“Fırtına hayvanları öldürmüştür.”

“Özellikle de güneyde” dedi Marthe.

“Bu adam” dedi Joséphine, “onun gittiğini söylüyor.”

“Onun gece gelip gece gittiğini gördüğünü söylüyor.”

“Geri dönecek” dedi Joséphine.

“Bir kez” dedi Marthe, “gitmişti de sonra geri dönmüştü.
Jourdan’la birlikte, Croix-Chauve’da onu beklemeye gitmiştik.
Döndüğünde yanında geyik de vardı!”

Jacques’çık büyük mavi arabasıyla geldi. İki küçük çocuğu da
getirmişti.

“Evde” dedi, “Barbe’in ayağına dolanıp duruyorlar, kadının
işi var. Sen biraz şu çocuklarla ilgilensene.”

Jourdan’a yaklaştı.

“Ne yapıyoruz?” dedi.

“Nasıl istiyorsan” dedi Jourdan, “öyle yap.”

“Arabayı yükleyeceğim. Dövülmemiş olanlarla. Saplarla
birlikte aşağı yukarı altı yüz kilo eder. Bir de dokuz çuval tane
alacağım. Benim payıma hemen hemen o kadar düşüyor.”

“İyi o zaman” dedi Jourdan, “gel de sana yardım edeyim.”

Bir küçük oğlan, bir de küçük kız vardı. Küçük oğlan Joséphine’e, küçük kız Honoré’ye benziyordu. Kızın gözleri yeşil, kirpikleri uzun uzundu, fırtınanın yıkadığı o otlar gibi pırıl pırıl parlıyorlardı. Yanakları babasınıninkilere benziyordu ama çok daha körpeydi. Ağzı büyüleyiciydi. Oğlanın alnı tıpkı annesininkiydi.

“En güzel zamanları!” dedi Marthe.

“Evet” dedi Joséphine, “insan keşke hep böyle kalabilse.”

O akşam, acı çekmiyordu. Şu yeryüzü kendisine daha önce hiç onca şey sunmamıştı. Her şey ona yardım ediyor gibiydi. Güç alıyordu her şeyden: Akşamdan, havadan, renklerden, koku-
kularından, ormanın homurtusundan. Sanki Bobi yüz farklı biçimde onunla birlikte oluyordu şimdi. İçinde daha önce hiç hissetmediği bir güven duygusu vardı.

Kendi kendine: “Az sonra, buğday arabasına bineceğim, sonra da gecenin içinde yola çıkacağız. Usul usul. Uzun sürecek. Gökyüzü yıldızlarla kaplandı bile. Oğlanı bu koluma, kızı da öteki koluma yatıracağım.”

Kendini şimdiden uzanmış, arabayla ağır ağır gidiyormuş gibi hissediyordu.

“Geri dönecek” dedi kendi kendine, “eminim.”

Uzun süre içinden yineledi:

“Eminim, eminim, eminim.”

Dudakları ses çıkarmadan kıpırdıyordu.

Manosque